

મંગલ મંદિર

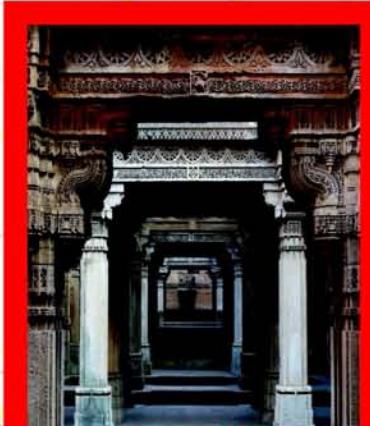

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧૫૦/-

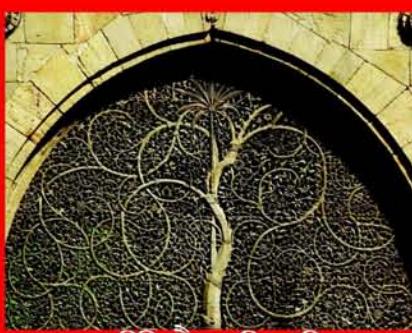
વર્ષ : ૪૨મું
ઓગસ્ટ - ૨૦૧૭
અંક : ૪૭૧

મંગલ મંદિર • ઓગસ્ટ-૨૦૧૭ • ૧
(કુલ પાણા : ૨૦)

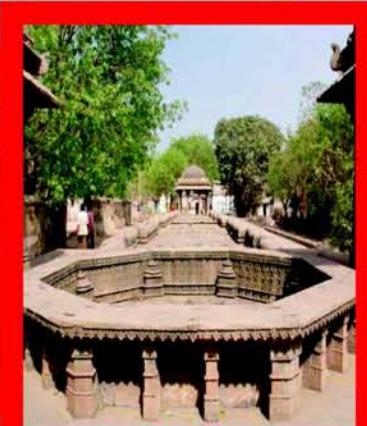
શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદનું માસિક મુખ્યપત્ર

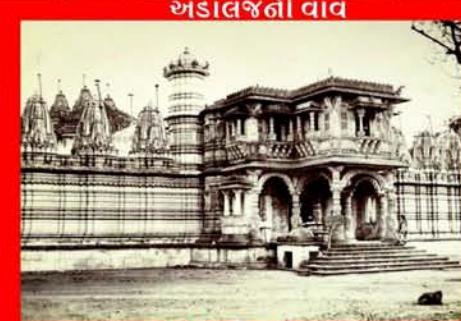
અડાલજની વાવ

સ્રીએટ સેંચ્યદની જળી

દાદા હરીની વાવ

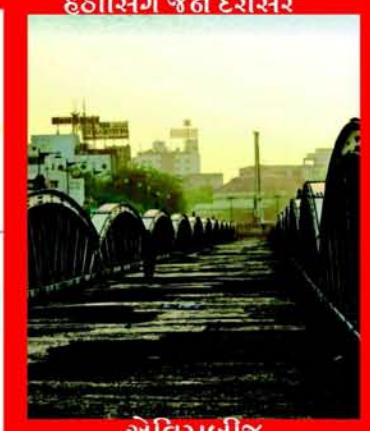
હંઠીસિંગ જૈન દેશસર

ત્રણા દશવાજ (આજાદી સમયે)

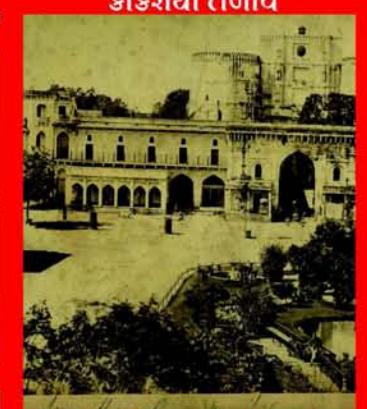
કાંકશીયા તળાવ

અંદિસખ્રીજ

જુમમા મરજીદ

લદ્ર ચિંત્રો (આજાદી સમયે)

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ
માતુશ્રી સાક્રબહેન રવજી મોરારજી લાલન (કોદાય-સુમીમવાલા)

શ્રી કચ્છી જૈન ભવન

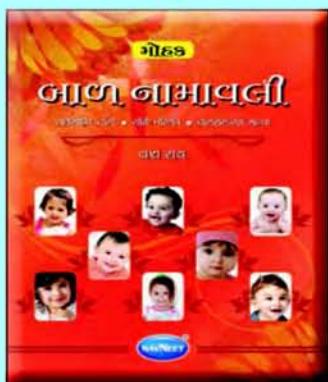
૪૩-૪૪, બ્રાહ્મણ મિત્રમંડળ સોસાયટી, પાલડી, અંદિસખ્રીજ, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૬
ફોન : (૦૭૯) ૨૬૫૭ ૮૮૯૨, ૨૬૫૮ ૧૫૦૧, ૨૬૫૭ ૯૪૬૯ ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૬૫૮ ૨૦૬૦
Email : kutchijainamd@gmail.com • Website : www.kutchijainahd.org

NAVNEET EDUCATION LIMITED

કારા પ્રકાશિત શ્રી ‘યદ્રા રાય’નાં શ્રેષ્ઠ પ્રકાશનો

મોહક

બાળ નામાવલી

આયસહિત નામો • રાચિ-પરિચય • નામરાંકરણ મહત્વાત્મક

કિંમત : ₹ 80.00

ગુજરાતી ભાષામાં

આરોગ્યસભ્રી પ્રકાશનો

હિન્દી ભાષા મે

અમૃતકળ

આમળાં

(વિસ્તૃત માહિતીસભર પુસ્તક)

કિંમત : ₹ 65.00

અમૃતકળ

આંવલા

(વિસ્તૃત જાનકારીયुક્ત પુસ્તક)

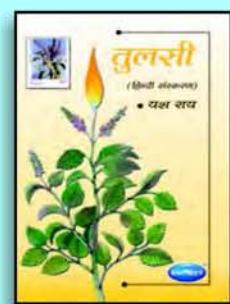
મૂલ્ય : ₹ 60.00

કોઈ પણ પ્રકારના રોગની દવા

તુલસી

કિંમત : ₹ 35.00

હર પ્રકાર કે રોગ કી દવા

તુલસી

મૂલ્ય : ₹ 32.00

અમૃત-ઔષધ

કુંવારપાણું

(Aloe Vera)

કિંમત : ₹ 50.00

અમૃત-ઔષધિ

ગવારપાઠા

(Aloe Vera)

(વિસ્તૃત જ્ઞાન-પ્રદત્ત પુસ્તક)

મૂલ્ય : ₹ 40.00

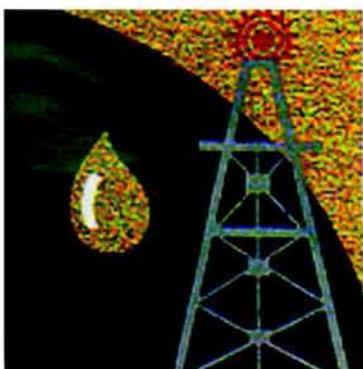

Available on HIRE

- Gas Engine Driven Generators
Range : 50 KVA to 10 Mega Watts
- Gas Engine Driven Gas Compressors
Range : 10 HP to 8000 HP
- Oil & Gas Processing Equipments Readily Available
- Work Over Rig 100 Ton, 50 Ton & 30 Ton Capacity
- 120 kg/cm² Air Compressors

We Provide

- Complete equipment Readily Available
- Spare Parts
- Operation & Maintenance
- Engineering Consultancy

Corporate Office :

Deep Industries Limited

6th Floor, N.G. Tower, Opp. Fun Republic Cinema,
S.G. Highway, Ahmedabad - 380 015.

Tel # 91-79-26862076/78

Fax # 91-79-26862077

Registered Office :

Deep Industries Limited

Opp. Suryanarayan Bunglows,
State Highway, Motera,

Dist. Gandhinagar.

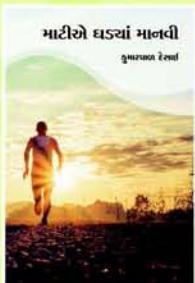
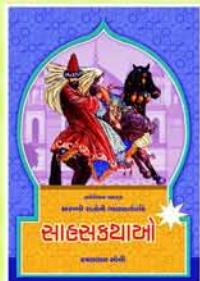
Phone # 91-79-27571128

Fax # 91-79-27502464

Email info@deepindustries.com

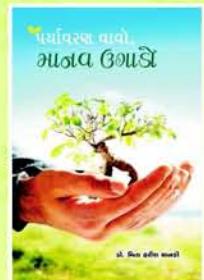
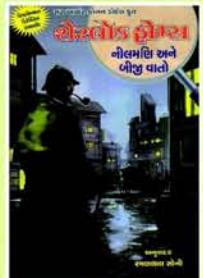
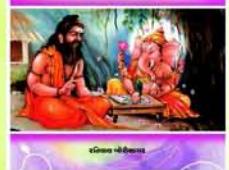

બાળકો-કિશોરોના બહુમુખી વ્યક્તિત્વ-ઘડતર માટે આનાથી ચટિયાતાં પુસ્તકો તમને નહિ મળે !

- પ્રસંગકથાઓ (પૃ. 5)
- જવનઘડતરની વાતો (પૃ. 4)
- અરેબિયન નાઈટ્સ
- સાહસકથાઓ (પૃ. 5)
- રહસ્યકથાઓ (પૃ. 5)
- હાસ્યકથાઓ (પૃ. 5)
- મહાભારતના પ્રસંગો
- જાપાનની શ્રેષ્ઠ બાળવાર્તાઓ
- મોટા જ્યારે હતા નાના (પૃ. 5)
- નોલેજ ગાઈન
- જિજ્ઞાસા અને ક્રૈટુક (પૃ. 5)
- અમૃતની પરબ (પૃ. 5)
- દેલ્સટોયની બોધકથાઓ
- કુરબાનીની કથાઓ
- દાદાજીની વાતો
- કિશોરકથાઓ (ભા. 1થી 4)
- શેરલોક હોમ્સ (પૃ. 5)
- 1. નીલમણિ અને બીજી વાતો
- 2. વાગદત્તા અને બીજી વાતો
- 3. ફાંસલો અને બીજી વાતો
- 4. સોનેરી ચશમાં અને બીજી વાતો
- 5. છાટકું અને બીજી વાતો
- પર્યાવરણ વાવો, માનવ ઉગાડો
- અલીબાબા અને ચાલીસ ચોર
- જીવી જાળનારા
- માટીએ ઘડચાં માનવી
- વાતોમાં બોધ

ધૂમકેતુ	250
ધૂમકેતુ	120
અનુ. રમણલાલ સોની	250
અનુ. રમણલાલ સોની	250
અનુ. રમણલાલ સોની	250
રત્નલાલ બોરીસાગર	250
યશવંત મહેતા	120
યશવંત મહેતા	375
હેમેન ભણ	150
હરસુખ થાનડી	200
દેવીબહેન મહેતા	200
અનુ. હસુ યાણિક	75
જવેરચંદ મેઘાણી	30
જવેરચંદ મેઘાણી	80
ગિજુભાઈ બધેકા	120
લે. સર આર્થર કોનન ડેઇલી	900
અનુ. રમણલાલ સોની	180
મીતા હરીશ થાનડી	140
સત્યમ્	90
ડો. કુમારપાળ દેસાઈ	150
ડો. કુમારપાળ દેસાઈ	150
સર પ્રભાશંકર પણ્ણી	90

ગુજરાતી પ્રકાશન કાર્યાલય

ગુજરાત સાહિત્યભવન

રતનપોળનાકા સામે, ગાંધી માર્ગ, અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૧

ફોન : ૦૭૯-૨૨૧૪૪૬૬૩.

e-mail : goorjar@yahoo.com

ગુજરાત સાહિત્ય પ્રકાશન

102, લેન્ડમાર્ક બિલ્ડિંગ, યાઠેનિયમ સિટીસેન્ટર પાસે, સીમા હોલની સામે,
100 ફૂટ રોડ, પ્રદ્લાદનગર, અમદાવાદ-૧૫ ફોન : ૨૬૯૩૪૩૪૦, મો. ૯૮૨૫૨૬૮૭૫૯
ઈમેલ : gurjarprakashan@gmail.com

છેલવા ૪૧ વર્ષથી દર મહિનાની ૫ તારીખે
નિયમિતપણે પોસ્ટ કરવામાં આવતું
“શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ”નું
મુખ્યપત્ર

“મંગલ મંદિર”

મુખ્ય કાર્યાલય

શ્રી કચ્છી જૈન ભવન,
૪૩-૪૪, શ્રી બ્રાહ્મણ મિત્રમંડળ સોસાયટી,
પાલડી, એલિસબિલ્ઝ,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૬.
ફોન : (૦૭૯) ૨૬૫૭૮૮૮૨, ૨૬૫૮૧૫૦૧
ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૬૫૮૨૦૬૦
ઈ-મેઇલ : kutchijainam@gmail.com
વેબ-સાઇટ : www.kutchijainahd.org

તંત્રી

પ્રતાપ નારાણાજી દંડ

અંકુમાં પ્રસિધ્ય થયેલ લેખો તથા અન્ય
વિભાગની માહિતીઓ સાથે તંત્રીમંડળ
સહમત છે તેમ માની લેટું જરૂરી નથી. રજૂ
થયેલ વિચારો જે તે વ્યક્તિના હોય છે, જેની
નોંધ લેવા વિનંતી.

લેખકોને નામ વિનંતી

‘મંગલ મંદિર’માં પ્રગટ કરવા
માટે વિપુલ પ્રમાણમાં લેખ સામગ્રી
અમને મળતી રહે છે અને એટલે
સ્વીકૃત કૃતિઓને પ્રગટ કરવાનું પણ
સ્વાભાવિક રીતે વિતંબાય. મંગલ
મંદિરના ધોરણને ધ્યાનમાં લઈ,
પોતાની રચના મોકલતી વખતે લેખક
સ્વવિવેક દાખવે તેવી વિનંતી છે.

એક સાથે એકથી વધુ કૃતિઓ
ન મોકલવા વિનંતી.

ભાષાદોષ અને લાંબા લેખો
અસ્વીકાર્ય બનશે તેની નોંધ લેવા
વિનંતી. લેખમાં એકની એક વાતમું
પુનરાવર્તન (રિપેટેશન) ટાપું
જરૂરી છે. કૃતિની છસ્તપ્રત સ્વચ્છ
અને સુવાચ્ય હોવી જોઈએ. આશા
છે કે, આ બાબતમાં લેખક મિત્રોનો
સહકાર અમને મળી રહેશે.

- મુખ્યપત્ર

અનુકમણિકા

તંત્રી લેખ :

- ડ્રેગન ફૂંકાડા મારે છે ૭
- આગામી કાર્યક્રમોની એક જલક ૮

લેખ વિભાગ

ધારાવાહિક નવલકથા

- છોરાંવધોર - (૧૦)
- નાની બેબી પર ગુસ્સો કાઢ્યો હંસરાજ સાંખલા ૮

કચ્છ વિશોષ

- આજથી ૮૦ વર્ષ પહેલાંનો રાજશાહીના ભુજનો
સાતમ - આદમનો મેળો કેવો હતો? ડૉ. મિહિર અમ. વોરા ૧૦

કચ્છી કથા

- લાખો અને રાખો સ્વામી સચિદાનંદ ૧૧

પ્રાસાંનિક

- આજાદી પૂર્વની છેલ્લી કાંતિ : “ઓગસ્ટ કાંતિ” ભરત ‘કુમાર’ પ્રા. ટાકર ૧૩

મેદાચારી જ્યાંતી નિમિત્તે

- ધૂળધોયો સર્જક :
ગિરા ગૂર્જરીનો સદાબદાર શાશ્વત ટહુકો કેશબાઈ દેસાઈ ૧૫

આદર્શ સતી

- મહાભારતની આર્યનારી દ્રૌપદીનો કોઈ પર્યાય નથી ચંકાંત પટેલ ‘સરલ’ ૨૦

ધર્મ ચિંતન

- જૈન ધર્મમાં દાનનો મહિમા મૂ. લે. ઉપાદ્યાયશ્રી અમરમુનિ ૨૩
હિંદી ઉપરથી અનુવાદ : મગનલાલ સંઘવી

પ્રેરક વાતા

- ધર્મ એટલે? આશા વીરેન્દ્ર ૨૫

પ્રેરક કથા

- મહેનતની કમાણી ● લુકમાન હીમ શાંતિલાલ ગઠિયા ૨૭

અનુભાવ

- વિજન ઈન થ ડાર્ક ડૉ. સુધીર ચી. મોડી ૨૮

સંસ્મરણ

- અવરોહથી આરોહ ભાડી ડૉ. રમજન હસણિયા ૨૯

સમાજ ચિંતન

- સંબંધોના સથવારે : પ્રેમાળ સાસુ ઇલા કે. શાહ ૩૧

<p>શ્રી કર્ણી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદના “પદાધિકારીશ્રીઓ”</p> <p>મેળેજિંગ ટ્રસ્ટી શ્રી પ્રતાપ નારાણજી એંડ ઘર : ૦૯૮- ૨૬૪૦૫૦૪૭ મો. ૯૪૨૬૭ ૨૫૬૧૮</p> <p>ઉપમુખ-૧ શ્રી મનુભાઈ ગોવિંદલાલ શાહ ઘર : ૨૬૪૭ ૬૪૧૩, ઓ. ૨૬૪૦ ૧૧૫૦ મો. ૯૮૨૫૦ ૩૧૫૨૮</p> <p>ઉપમુખ-૨ શ્રી શાંતિલાલ મુણજી સાવલા ઘર : (૦૨૭૧૭) ૨૩૪૪૫૫ મો. ૯૮૨૫૦ ૪૮૬૪૫</p> <p>માનદ મંગી શ્રી કાંતિલાલ રામજી શાહ ઘર : ૨૬૪૨૩૮૫૪, ઓ. : ૨૪૮૪૪૫૬/૨૪૮૩૬૮૮૯ મો. ૯૩૨૮૦ ૦૧૧૪૦</p> <p>સહમંગી શ્રી હસમુખ બાલુભાઈ શાહ (ખાડવાલા) ઘર : ૨૬૬૦૩૪૮૮, ઓ. : ૨૬૬૦૫૪૫૩ મો. ૯૮૨૫૦ ૪૦૬૬૬</p> <p>ખજનચી શ્રી ચંદ્રકાંત દામજી શાહ ઘર : ૨૬૬૦૫૨૪૫</p> <p>સહ ખજનચી શ્રી રમણિકલાલ કુંવરજી ગોસર ઘર : ૨૬૬૦૫૨૮૮, મો. ૯૪૨૮૩ ૫૧૩૦૦</p> <p>શ્રી કર્ણી વિશ્વામ ગૃહનં સરનામું : શ્રી કર્ણી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ સંચાલિત શ્રી કર્ણી વિશ્વામ ગૃહ અર્થિતનગર દેસારની સામે, ગાંધી વિદ્યાલયની ગલીમાં, રચના સ્કુલની પાછળ, રાજ્યસ્થાન હોસ્પિટલ પાસે, શાહીબાગ, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૪. ફોન : ૦૭૯-૨૨૮૮૪૫૪૭</p> <p>સેવા ભવનનં સરનામું : શ્રી કર્ણી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ સંચાલિત માતુશ્રી કંકુલેન કાળજીભાઈ રવજી (નાની ખાખરવાલા) સેવા ભવન, એસ. ટી. સ્ટેન પાસે, સાટકર ગેર્ટ હાઉસની તામે, રૂગનાથપુરા, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૨૨. ફોન : ૦૭૯-૨૪૪૬૧૨૭૦</p> <p>‘મંગલ મંદિર’ના અંકો સમાજની વેબસાઈટ www.kutchijainahd.org ઉપર... ઉપરિાં... www.hellokutchis.com ઉપર વાંચી શકાય છે.</p>	<p>શિક્ષાયા ચિંતન</p> <ul style="list-style-type: none"> ● શિક્ષક હદ્યથી પોતાની ફરજ નહીં બજાવે તો ગુણવત્તા ક્યારેય વખતાની નથી પૂ. મોરારિબાપુ ૩૩ ● જરૂર છે : વાલીઓ ખરી ભૂમિકા બજાવે મનસુખ સલવા ૩૪ <p>મંથન</p> <ul style="list-style-type: none"> ● હું અનું મોહું પણ જોવા માંગતો નથી ફાધર વર્ગીસ પોલ ૩૭ <p>તીર્થ ચાગી</p> <ul style="list-style-type: none"> ● પરમધામ : અમરનાથની ગુફા સંકલિત ૩૮ <p>પ્રતિભા વંદના</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ટોલ્સ્ટોયનો ગૃહત્યાગ મોહનલાલ પટેલ ૪૨ <p>મુલાકાત</p> <ul style="list-style-type: none"> ● સાહિત્ય એટલે જીવનનો કાર્ડિયોગ્રામ : ડૉ. કેશુભાઈ દેસાઈ કિરણ ચાંપાનેરી ‘સેતુ’ ૪૭ <p>અવલોકન</p> <ul style="list-style-type: none"> ● વિદુરજીને શૂદ્ર કહી શકાય કે નહીં? રઘુવીર ચૌધરી ૪૮ <p>આરોગ્ય</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ચિત્તભ્રમ બીમારી : સારવાર ડૉ. મહિલાલ ગડા, ડૉ. દિપી શાહ ૫૦ ● સાઠ પછીનું સ્વાસ્થ્ય – (૭) : વધી ઉમર અને ઇન્સ્રિયો – સ્વાદ અને ગંધ હરેશ ધોળકિયા ૫૨ ● સ્વસ્થ શરીર માટે જરૂરી પ્રાણાયામ મહાવીરસિંહ શેખાવત ૫૪ ● વજન ઘટાડવા અને હદ્યરોગ અટકાવવા શું કરવું જોઈએ? ડૉ. રમેશ આર્થ. કાપડિયા ૫૬ <p>કાર્ય</p> <ul style="list-style-type: none"> ● તમે હાસ્યલેભિકા કેમ બન્યા? ડૉ. નલિની ગણાગા ૫૭ <p>નિયમિત વિભાગો</p> <ul style="list-style-type: none"> ● બાલુડે જ્યું ગાલિયું ગુલાભચંદ ધારશી રાભિયા ૫૮ ● આંઝો કાગર ૬૦ ● અન્ય સંસ્થાઓના સમાચાર ૬૧ ● જાણવા જેવું સંકલન : રજનીકાંત પારેખ ૬૨ ● <i>Nano Nine</i> શષ્ટ રમત-૧૩૧ સંકલન : રજનીકાંત પારેખ ૬૩ ● <i>Nano Nine Sudoku</i> (કમાંક : ૧૦૮૮) સંકલન : રજનીકાંત પારેખ ૬૪ ● વલોવતન સંકલન : દિનેશચંદ્ર જગાજીવન શાહ ૬૭ ● સમાજ દર્પણ ૬૮ ● સંસ્થા સમાચાર ૭૦ ● ઊંઠી નજરે ૭૬
---	---

તંત્રી લેખ

ડ્રેગન ફૂંફાડા મારે છે

ભારત સાથે ‘પંચશીલ’ કરારની યાદ તાજ કરાવતું ચીન ૧૯૬૨ની સાલમાં એવો યાદગાર દગ્ધો દઈ ચૂક્યું છે કે એને ભારતીય નાગરિકો ક્યારેય નહીં ભૂલી શકે. શ્રી જવાહરલાલ નહેરુને દીધો હતો એવો જ દગ્ધો એ શ્રી મોદીને પણ દઈ શકે છે. ભારતીય સેના એનાં ટાંચાં સાધનો મારફત બહાદુરીપૂર્વક એકાએક આવી પડેલી આઝીત સામે જ્ઞાની હતી, પરંતુ ચીને દબાવી પાડેલી લાખો ચોરસ કિ.મી. જમીન હજુ સુધી એના જ કબજામાં છે. આપણે તિબેટની સ્વાયત્તતાનું રક્ષણ કરવામાં પણ કાચા પડ્યા, જેથી કેલાસ માનસરોવર જેવું તીર્થ આજે સંપૂર્ણપણે ચીનના કબજામાં છે. જો કે છેલ્લા કેટલાક દાયકાથી ચીન દુનિયા સાથે સારા સંબંધો વિકસાવી આર્થિક મહાસત્તા તરીકે ઉપસી આવ્યું છે, પણ સાથે જ અમેરિકા જેવા જગત જમાદાર સામે પણ આંખો કાઢે એવી સૈન્ય શક્તિ પણ એણે હાંસલ કરી લીધી છે. ભારત અને ચીન વચ્ચે મોટો તફાવત એ છે કે ચીને બધું જ ઘરાંગણે તૈયાર કરવાની ક્ષમતા કેળવી છે અને ભારત સહિત દુનિયા આખી એના માટે એક વિશ્વાળ બજારથી વિશેષ કંઈ જ નથી. વિચાર તો કરો – આપણે અખંડ ભારતના ઘડવૈયા લોહપુરુષ સરદાર પટેલની આખ ઉંચી પ્રતિમા બનાવવાનો કોન્ટ્રાક્ટ પણ ચીની કંપનીને આપવો પડ્યો છે. શરૂ શરૂમાં એવો આભાસ જરૂર ઉત્ભો થયો હતો કે વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્ર મોદી ચીની વડાપ્રધાન જિનપિંગને સાબર તટે જૂલે જુલાવી મૈત્રીનું નવું પ્રકરણ શરૂ કરી શકશે. કમન્સીબે આ ધારણા ખોટી પડી છે. ચીને ગાઈવગાડીને પાકિસ્તાન સાથેની એની કુદરતી દોસ્તીને પરવાન ચઢાવી છે. એટલું જ નહીં, એનો લાખ લઈને પાક અધિકૃત કાશ્મીરમાં ભારતની સરહદ જ હાઈવે બનાવી દઈ ભારતને રક્ષણાત્મક સ્થિતિમાં મૂકી દીધું છે. નાથુલા પાસવાળો કેલાસ માન સરોવરનો માર્ગ ખુલ્લો કરી આપી ચીને જે શુભચેષ્ટા દાખવી હતી તે પહેલી જ યાત્રામાં પોકળ સાબિત થઈ છે. ભારતીય સૈન્યના વડા જનરલ બિપિન રાવતે એકાદ હુંકાર ભર્યો કે ચીની ડ્રેગન છંછેડાઈ ગયું છે. ચીન સિક્કિમ અને ભુતાન નજીકના ડેકાલમ ક્ષેત્રમાંથી ભારતીય સેનાને હટાવી લેવાની માંગણી કરી રહ્યું છે, બલકે ધમકીની ભાષામાં જ વાત કરી રહ્યું છે. એના અધિકૃત મુખ્યપત્ર ‘ગ્લોબલ ટાઈબ્સ’ દ્વારા એ ભારતને ૧૯૬૨ કરતાં પણ વધુ નામોશીભરી પરિસ્થિતિમાં મૂકી દેવાની ઉંફાસ મારી રહ્યું છે. જો કે એની ધમકીને ગીદા ધમકી ગણી લેવી એ મોટી ભૂલ ગણાશે. આખી દુનિયા ચીનની નાગડાઈ, નફિટાઈ અને સૈન્ય ક્ષમતાથી વાકેફ છે. ભારતીય દળો કદાચ એનો સામનો તો કરી શકે, પરંતુ એકવાર પૂર્ણ કક્ષાનું યુદ્ધ શરૂ થઈ જાય તો ફરી એકવાર આપણે હજારો ચોરસ કિ.મી. જમીન ગુમાવવી પડે અને હજારો નવલોહિયા જવાનોએ શહીદી વહોરવી પડે એવી પૂરી શક્યતા છે. ૧૯૬૨ના યુદ્ધ વખતે કવિ હરીન્દ્ર દવેએ એક ગીત લખેલું : ‘તમે છંછેડી બેઠા શેખનાગને; હવે રોકી રોકાશે નહીં આગને...’ આ ડ્રેગન શેખનાગને પણ ભારે પડે એવું ખતરનાક છે. ચીને દલાઈલામાને સંરક્ષણ આપ્યા બદલ ભારત સામે સિક્કિમની આગાદીનું કાર્ડ ઉત્તરવાની ધમકી પણ ઉચ્ચારી છે. અમેરિકા સાથે વધુ પડતા ઉષ્માભર્ય સંબંધો અને છેલ્લે મોદી -

નેતાનયાહુની મુલાકાતથી ચીન વિશેષ ઉશ્કેરાયું છે. તે એ હદે કે જી-૨૦ કે બ્રિક્સ રાષ્ટ્રોના સંમેલનમાં જિનપિંગ સાથેની મુલાકાતનો છેદ ઉડી ગયો છે. ભારતે સ્ટ્રેટેજિક ચાલ દ્વારા જ ચીનને મહાત કરવું પડશે. યુદ્ધ તો ભારત માટે ખુબારી જ ખુબારી આણી શકે છે.

ઓગસ્ટ આમ પણ કાન્નિનો માસ છે. આપણી આજાદીનું પર્વ હોય, કૃષ્ણ જન્માષ્ટમી હોય કે પવારીજ પર્યુષજા – આ તમામનો સંગમ ઓગસ્ટમાં યોજાતો રહે છે. આ ચાતુર્મસ દરમિયાન યાત્રાનું પણ માહાત્મ્ય છે. કેલાસ માનસરોવર જેવી જ કઠિન ગાણાતી અમરનાથ યાત્રાના ગુજરાતી યાત્રાણુંઓની બસ પર ઘાતકી હુમલો થયો છે, તે હદ્યદ્રાવક છે. કોઈ પણ ભોગે આતંકવાદને નાથવો જ રહ્યો. સાર્વભૌમ રાષ્ટ્રના નિર્દોષ નાગરિકોના જીવવાના અધિકાર પર તરાપ મારતાં તત્ત્વો વિરુદ્ધ તમામ રાજકીય પક્ષોએ પોતપોતાની આગવી ઓળખ અને વિચારધારા બાજુએ મૂકી એકી અવાજે અનિષ્ટ સામે લડત આપવી જ રહી. ■

કામાનું સોલ્યુશન શું?

કૃપિયાની નોટ ફાટી જાય છે તો એને સાંધવા માટે ‘સેલો ટેપ’ છે.

લાકડાનું રમકું તૂટી જાય તો એને સાંધવા માટે ‘ફેવિકોલ’ છે.

કાચ તૂટી જાય તો એને સાંધવા માટે ‘એરલ લાઇટ’ છે.

પણ આ તો જરૂર તત્ત્વને સાંધવાની વાત થઈ.

પણ માનવીના દિવના ટુકડે ટુકડા થઈ જાય ત્યારે એને સાંધવા માટે એક પણ વૈજ્ઞાનિક કોઈ પણ જાતનું ‘ઓઈન્ટમેન્ટ’ શોધી નથી શક્યો.

પણ મહાવીર જ એવું સોલ્યુશન શોધી કાઢ્યું...

જેનું નામ છે... ‘મિશામિં દુક્કડમ્.’

પ્રેષણ : ચંકકાંત દમજુ શાહ (કે.ડી. શાહ) - આમદાવાદ

આગામી કાર્યક્રમોની એક જલક....

તારીખ - સમય	સ્થળ	કાર્યક્રમ - આયોજનકર્તા	કાર્યક્રમની વિગત
● મંગળવાર, તા. ૧૫-૮-૨૦૧૭ સવારે ૬.૩૦ કલાકે	શ્રી કર્ણી જૈન ભવન - પાલડી	શ્રી કર્ણી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ	૭૧મા સ્વતંત્રતા દિવસ નિમિત્તે ધ્યાવંદન તથા દેશ ભક્તિના ગીતોનો કાર્યક્રમ
● શનિવાર, તા. ૨૬-૮-૨૦૧૭ રાને ૮.૨૫થી ૧૦.૨૫	શ્રી કર્ણી જૈન ભવન - પાલડી	શિક્ષણ તથા સર્વર્ગી વિકાસ સમિતિ	“The Choice about The Choice” – ગુજરાતીમાં સેમિનાર
● રવિવાર, તા. ૩-૯-૨૦૧૭ સવારે ૬.૩૦ કલાકે	ટાગોર હોલ, પાલડી	મહિલા ઉત્કર્ષ સમિતિ	મેમોગ્રાફી + ઝી પેપ ટેસ્ટ (રજિસ્ટ્રેશન કેમ્પ)
● તા. ૧૨-૮-૨૦૧૭થી તા. ૧૫-૮-૨૦૧૭		વયસ્ક સમિતિ	રાજ્યસ્થાન યાત્રા પ્રવાસ.
● ૬૨ મહિનાના બીજા રવિવારે સવારે ૬ થી ૧૨	શ્રી કર્ણી જૈન ભવન - પાલડી	શિક્ષણ તથા સર્વર્ગી વિકાસ સમિતિ	કરિયર કાઉન્સેલર પ્રો. જીરાજ પંડ્યા દ્વારા વિદ્યાર્થીઓને ઉપયોગી કરિયર કાઉન્સેલિંગ

ધારાવાહિક નવલક્ષ્યા

છોરાંવણોઇ - (૧૦)

હંસરાજ સાંખ્યા

નાની બેબી પર ગુસ્સો કાઢ્યો

ચોથી દીકરીના જન્મ પછી રતન દીકરીયુંથી છુપાઈને વારંવાર રડી હતી. આ વખતે તો એને એમ જ હતું દીકરો જ આવશે. પણ ભગવાને હામે ન જોયું. ને દીકરી જ આવી.

શરૂઆતમાં નાની દીકરી (કોકિલા) પર રતન ક્યારેક ગુસ્સો પણ કરતી. એક વખત રતનને ગુસ્સો આવતાં ત્રણ માસની દીકરીને ગુસ્સાના ભાવાવેશમાં એનાથી લપણ (= લપડાક) પણ મરાઈ ગઈ. બેબી તો રડી જ, પછી પોતે પણ ખૂબ રડી. ખૂબ રડી, ખૂબ રડી.

એને પોતાના વર્તન બદલ ખૂબ પસ્તાવો થયો. ‘આમાં આ બિચારીનો શું વાંક? ને મારો કે એનોય શું વાંક? છોરાં તાં ભગવાનની માયા હે. ઈ બધું એના હાથમાં હે. આવી હે તો એનું નસીબ વેને આવી હેને? જધ્વી તું એવું કાં વિચારોરી? કોણ કેર્યું, વધુ દીકરીયુંવાળાં દુઃખી હોય? કોણ કેર્યું. એના માબાપને તકલીફું થાયરીયું? જુઓને ઓલ્યા પટેલવાળા જેન્નીભાઈને સાત દીકરીયું ને એક દીકરો હે તોય જલસા જ હેને એને. ને રાજાલ લાગી પડી હે ઉલટું એની મા એવું કેતાં’તાં આ બધું ઈ છોરીયુંના નસીબનું હે. અમારે ઘરે છોરીયુથે આવતી જ્યું ને ભગવાન ડાળ (ડાળ નમાવવી = મહેરબાની કરવી) વધારે નમાવતા જ્યા. વળી ઈતાં એમ કેતાં’તાં પોતો આવ્યો ઈ અમારાં નસીબનો તાં ઠીક પણ સાત બોનુના નસીબે આય્યો હે. નૈ તો ભગવાને અમને પેલે ખોળે જ પોતો ન દીધો હોત?”

રતન આ રીતે સાંભળેલી વાતો યાદ કરીને મન મનાવતી, આશ્વાસન લેતી ને સંતોષ માનતી. આ બાજુ બારેથી મણિલાલના કાગળ પત્ર નહીં ને હાલ હમાચરેય નહીં. આ બધું યાદ આવતું ત્યારે એ અકખાઈ જતી ને એને ગુસ્સો આવી જતો. પેલા (છેલા) બનાવ પછી એણે દીકરીયું ને મારવા પર કાબૂ કરી લીધો. છતાં એનાથી આંખો બતાવાઈ જતી ને ડછી (= ગુસ્સાવાળી હંક) પણ દઈ દેતી.

ક્યારેક એને કોધ આવતો ત્યારે નાની બેબીને ડછી દઈ. લાલ આંખ બતાવતી ત્યારે કોણ જાણો કેમ એનાથી ગભરાઈ જતી. ચપ ચડાવીને રડવા મંડી જતી. રતનને નવાઈ લાગતી. આટલી નેનકરીનેય મારા મનમાં ખાર (ખરાબ લાગણી) હે ઈ એને કોણ કેતું હશે?

ક્યારેક અકળામણથી ભરાઈ ગયેલું હૈયું, રતન નાનબાઈ સિવાય ક્યાં હળવું કરે! રોજ રાત્રે પરવારીને આંગણામાં ઓટલે બેસી બંને બહેનપણીયું દિલની વાતો કર્યું.

રતનને આજે કંટ્રોલ (સસ્તા અનાજની દુકાનનું રાશન) લેવા જવું હતું, પણ ક્યાંયથી પૈસાનો વેત ન પડ્યો. એને ચિંતા હતી કંટ્રોલ જતો રહેશે તો? એ અકળાઈ ગઈ હતી ત્યાં નાની બેબી રડવા લાગી એને ઘોડિયામાં નાખી હિંચોળવા લાગી. એ સૂઈ જય તો ક્યાંકથી ઉછીના પૈસા વૈ ને કંટ્રોલ લઈ આવું - ઘણીવાર હિંચોળવા છતાં તે છાની નોતી રહેતી.

પૈસાની ભિડ અને અન્ય ઘણી બાબતોની અકળામણને લઈને તેને કોધ આવી ગયો ને કોધાવેશમાં આવી રોતી બેબીને હાથમાં લઈ ખોળામાં નાખી મારવા લાગી. ઈ હાણ ખાડી ગઈ. (શાસ લઈ ગઈ) તોય એ છંછોડતી ને મારતી હતી ને ગુસ્સામાં જદ્દી, મુઈ, રંડ, મરતી કાં નથી એમ એના માટે જેમ તેમ બોલ્યે જતીતી.

મોટી દીકરી જયોતિએ આ જોયું. એ દોડતી આવી. એની માના હાથમાંથી બેબી કોકિલાને ઝટી (ઝટી લેવું = બળજબરીથી આંચકી લેવું) લીધી. “બાઈ આ શું કરોરી? તને ભાન નથી કે શું? મારા બાપના ખાર (ખાર કાઠવા = ગુસ્સો ઉતારવો) કોકીમાંથી કાં કાઢો રી? જો તને એમે દીકરીયું ભારે પડતીયું હૈયે તો પાઈ દે અમને માંકદની દવા. એટલે તુયે છૂટે ને મારા બાપે છૂટે.” કદ્દી રોતી કોકીને લઈ એ આંગણામાં તેલીની બાજુમાં કમાડ પાસે ઊભી રહી. એ રોતી નાની બહેનને મનાવવા લાગી.

નાની બેબી મારથી હડકે ચડી ગઈ હતી. એને છાની રાખવા પ્રયત્ન કરતી જયોતિ પણ રોઈ પડી. મરધામા અને એ સાસુ-વહુ આજે વેર ન’તાં. નાછી તો મરધામાંની બીકમાં રતન છોરીયુંને મારતી નહીં. પહેલાં એક બે વખત છોરીયુંને વફતી રતનને એ વફ્ફાં હતાં.

રતનનો ગુસ્સો ઠંડો પડ્યો. આજે ફરી એને પસ્તાવો થયો. કોકીને મનાવતી ને પોતાનાં આંસુ લૂછીતી જયોતિને એણે કમાડની આડમાંથી જોઈ એ પણ પોતાના આંસુ ન રોકી શકી.

(અનુસંધાન : જુઓ પાના નં.-૧૭ ઉપર)

કચ્છ વિશેષ

આજથી ૮૦ વર્ષ પહેલાંનો રાજશાહીના ભુજનો સાતમ-આઠમનો મેળો કેવો હતો?

ડૉ. મિહિર એમ. વોરા

આજથી ૮૦ વર્ષ પહેલાંનો રાજશાહીના ભુજનો આ સાતમ-આઠમનો મેળો કેવો હતો તે જાણવું રસપ્રદ બની રહેશે. કચ્છમાં હવે મેળાઓનો માહાદેવ જામશે ત્યારે કચ્છના મેળાઓ વિષે જાણવું જરૂરી છે. ડિલ્લેબન્ધ શહેર ભુજમાં દર વર્ષે જન્માષ્મિના બે દિવસ માટે યોજાતા પ્રણાલીગત મેળાનું ખૂબ મહત્વ છે. રાજ્યના એક સૌથી બેન્મુન નૈર્સિગ લેન્ડસ્કેપ વચ્ચે યોજાતો આ મેળો માણવા છેક વિદેશોમાં સ્થાયી થયેલા કચ્છીઓ પણ ભુજ આવી પહોંચે છે. શહેરના મહાદેવ નાકા બહાર, હમીરસર તળાવની પશ્ચાદભૂમાં યોજાતો આ મેળો મહાદેવ નાકથી શરૂ થઈ છેક ખેડોબાગ સુધીના વિસ્તાર સુધી ભરાય છે. વચ્ચે આલપનાહગઢ, જૂનું બેન્ડસ્ટેન્ડ, રાજેન્દ્રબાગ, વિજયરાજજી લાઇબ્રેરી અને છેક શરદબાગ સુધીનો વિસ્તાર મેળા દરમ્યાન માનવ મહેરામણથી ઉમટે છે. તેમાંથી જો ભુજનું હમીરસર તળાવ છલકાય તો મેળાની રોનકમાં ચાર ચાંદ લાગે છે. આ મેળો ભુજ ખાતેના હમીરસર તળાવના કંઠે રાજશાહીના વખતથી યોજાતો રહ્યો છે અને આજે પણ આ મેળાની લોકપ્રિયતા અપ્રતિમ બની રહેવા પામી છે. આજે ભલે રાજશાહી યુગ રહ્યો નથી પરંતુ આ મેળાની મજા માણવા કચ્છના ગામદે ગામડેથી લોકો મેળામાં મહાલવા આવી પહોંચે છે. રાજશાહીના સમયે ભુજના દરબારગઢ સ્થિત આઈના મહેલથી કચ્છના મહારાવ ખાસ અસવારીમાં નીકળતા. જે અસવારી દરબારગઢ ચોક, પાળેશ્વર ચોક અને મહાદેવ ગેટ થઈને હમીરસરના કંઠે પહોંચેયતી. સત્યનારાયણ ભગવાનના મંદિર પાસે આજે જ્યાં રામધૂન છે ત્યાં એ સમયે એક બેન્ડસ્ટેન્ડ હતું જ્યાં મેળા દરમ્યાન યુરોપિયન શૈલીની બેન્ડપાર્ટી સંગીતના સૂરો રેલાવતી. શીતળા સાતમના દિવસે કચ્છનો રાજ્યાધિકારી પરિવહન માટે રાજ્યાધિકારી પરિવહન માટે કચ્છના મહાદેવ નાકથી શરૂ કરીને કલ્યાણેશ્વર મહાદેવના મંદિર સુધી ભરાતો. આમ હવે આ મેળાનો છેક ખેડોબાગ ગાયત્રી મંદિર સુધી વિસ્તાર થવા પામ્યો છે. આમ આ બે દિવસનો મેળો દેશ વિદેશમાં રહેતા તમામ કચ્છી લોકો માટે કાયમનું સંભારણું બની રહે છે અને તેમાં જો ભુજનું પ્રિય હમીરસર તળાવ જો આણું ભરેલું હોય તો તો આખો મેળો યાદગાર બની જાય છે. મિત્રો, તે વખતે કોઈ વાહનના સાધનો ન હતા, છતા પણ માણસો આરામથી મેળામાં ભાગ લેતા. જ્યારે આજે મેળામાં આજુબાજુ માણસની જગ્યાએ વાહનોની કતારો જોવા મળે છે... આ ફરક તે વખતના અને આજના મેળામાં જોવા મળે છે. તે વખતે ચોરીચકારીનો ભય નોંટો અને સ્વીઓની આમન્યા જળવાતી. જે આજે અફ્સોસ સાથે કહેલું પડે છે કે આજે જળવાતી નથી. તે વખતે મોંઘવારી નહોતી. જ્યારે આજે મોંઘવારી સાથે મેળો જોવા મળે છે. તે વખતે સ્વયં શિસ્ત હતી જે આજે જોવા નથી મળતી. આમ છતા પણ મેળો એ મેળો. એ હાલો મેળો! ભુજના સાતમ આઠમના મેળામાં... કાશ, મારી પાસે રાઈં મશીન હોત તો હું જરૂર ૮૦ વર્ષ પહેલાના મેળામાં પહોંચી જત... તો આવો કચ્છમાં મેળા માણવા.

ખરેખર, કચ્છ નહીં દેખ્યા તો કુછ નહીં દેખ્યા.

સહદ્ય આભાર : કૃતાંક વેદ

voramihirm@yahoo.com

કચ્છી કથા

લાખો અને રાણો

સ્વામી સાચિદાનંદ

શૂરાતન ઉછાળા મારતો કુવારો હોય છે. પ્રસંગ મળતાં જ તે સ્વયંભૂ ઊછળી આવે છે. કેટલીક વાર તો પ્રસંગ ન હોય તો વગર પ્રસંગનો પ્રસંગ ઊભો કરીને પણ શૂરાતન ઊછળી આવતું હોય છે. ઊછળતા શૂરાતનને નિયંત્રણમાં રાખવાનું કામ ડહાપણ કરે છે. પણ જો ડહાપણ હોય જ નહીં અને માત્ર શૂરાતન જ હોય, તો શૂરાતન નિયંત્રણ વિનાનું થઈ જતું હોય છે. ડહાપણ વિનાના શૂરાતનની પ્રથમ નિશાની વારંવાર શરતો લગાવવી તે છે. ડાખા માણસ શરતો ન લગાવે, પણ કદાચ લગાવે તો પૂરી કરી શકાય તેવી જ લગાવે. ડહાપણ વિનાના લોકો ઊછળતા પરાકરમાળા હોય તો ગમે તેવી અસંભવિત શરતો લગાવે અને તેને પૂરી કરવા ઈતિહાસ રચી નાખે, જેમાં કશો સાર ન હોય.

ત્યારે જામ લાખો કચ્છ-કેરાકોટમાં સત્તા ભોગવે અને થરપારકરનો રાણો ચાંદ ઉમરકોટમાં સત્તા ભોગવે. રાણો ચાંદ શિવભક્ત હોવાથી શિવજીની પૂજા માટે તેણે સરસ બાગ લગાવેલો. ઈશ્વરની સાકાર મૂર્તિપૂજા સામગ્રીથી થતી હોય છે. નિરાકારને સામગ્રીની જરૂર રહે નહીં. સામગ્રીપૂજામાં અનેક લોકોને રોજ મળતી હોય છે, જ્યારે નિરાકાર પૂજામાં રોજ પેદા થતી નથી. કેટલાય માળી રોકીને રાણા ચાંદે ઉમરકોટમાં સુંદર બાગ લગાવ્યો હતો. એક તરફ તે શિવપૂજામાં પુષ્પો પૂરાં પાડતો, તો બીજી તરફ તે ઉમરકોટનું સુંદર આકર્ષણ પણ થઈ જતો. નગરવાસીઓ આ બાગમાં આનંદ-પ્રમોદ માટે પણ આવતા અને ચોખ્ખી - તાજી હવાનો અનુભવ કરતાં. પ્રત્યેક નગરમા થોડાં આનંદ-પ્રમોદનાં પણ સ્થાનો હોવાં જરૂરી છે. જો તે ન હોય તો નગર અધૂરું ગણાય.

હવે બન્યું એવું કે જામ લાખાને એક રોજડી ઘોડી હતી. ઘોડીઓની અનેક જાતોમાંથી રોજડી ઘોડી તેના વેગ માટે બહુ પ્રાયીત. પવનવેગે દોડતી અને કૂદકા ભરતી આ ઘોડી કોઈને પહોંચવા ન દે. આ ઘોડીને કુમળી કળીઓ ખાવાની આદત. મોંઘાં વાહનોનો નિભાવચર્ય પણ મોંઘો હોય. મોંઘાં વાહનો ગૌરવ તો આપે, પણ તેમને નિભાવવામાં ભલભલાનું ઘર ઘોઈ નાખે. કેટલાક સામાન્ય માણસો શ્રીમંતોની દેખાટેખી મોંઘાં વાહન લઈ આવે અને પછી તેમને નિભાવવામાં જ ઘોવાઈ જાય.

જામ લાખાની રોજડી ઘોડી રાત પડે અને અશ્વશાળમાંથી બહાર નીકળે અને વાયુવેગે ઉમરકોટના બાગમાં પહોંચી જાય, આખા બાગની કુમળી કળીઓ ચરી ખાય. પ્રત્યેક કળીને ફૂલ થવાનો અધિકાર છે. ફૂલ થતાં પહેલાં જ જો કોઈ તેને તોડી

દે કે ચૂંધી નાંખે તો તે મહાપાપી કહેવાય. સ્વી ફૂલ છે અને તેની કન્યા-અવસ્થા કળી છે. કળીને આપણે કુમારિકા કહીએ છીએ. તેને બ્રાહ્મણ કરતાં પણ વધુ પવિત્ર માનીએ છીએ. તેથી આપણે કુવાસીઓને પૂજાએ તથા જમાઈએ છીએ. એક કુવાસીને અગિયાર બ્રાહ્મણ કરતાં પણ વધુ પવિત્ર માનવામાં આવે છે. કુવાસીની કોઈ નાત-જત જોવાતી નથી. કુવાસીની આટલી પૂજયતા અને પવિત્રતા તેના શિયળના કારણે હોય છે. કુવાસીનું શિયળ માતા-પિતા-પરિવાર સાચવે, ગામ સાચવે, સમાજ સાચવે, રાજ્ય સાચવે. શિયળ જ તેનું ફિલામેન્ટ કહેવાય. કળીકલૂટી પણ શિયળવાળી કુવાસી, રૂપરૂપનો અંબાર પણ શિયળ વિનાની અવિવાહિત કુમારી કરતાં ધંધી પવિત્ર અને પૂજય ગણાય. રૂપ વિનાનું હોય તા'પણ શિયળ પૂજાય, પણ શિયળ વિનાનું રૂપ ગમે તેટલું દિવ્ય હોય તો તેને પૂજાય નહીં, બહુબહુ તો તેને નાચમુજરાના કામમાં લેવાય કે કોઈમાં બેસાડાય. કળીઓને સાચવે અને તેમને પૂરેપૂરી વિકસવાનો મોકો આપે તેને માળી - બાગબાન કહેવાય. કળીઓને ન સુંધાય, ફૂલને સુંધાય.

પણ જામ લાખાની રોજડી ઘોડીને તો કળીઓ ખાવાની જ ટેવ પડી ગઈ હતી. તેણે રાણા ચાંદનો બાગ ઉજ્જવલ કરી નાયો. આને બેલાણ કહેવાય. બેલાણનું મહાપાપ ભારતમાં મોટા પ્રમાણમાં ચાલતું રહે છે. અહીં બેલાણ કરીને ખેતરોનાં ખેતરો ઉજ્જવલ કરી નાખનારા લોકો પણ વસે છે. બેલાણથી જ જેની આજીવિકા ચાલતી હોય તેની પાસે ઉચ્ચ ખાનદાનીની અપેક્ષા રખાય નહીં. રાણાએ પોતાના બાગને ઉજ્જવલ થતો અટકાવવા ઘણા પ્રયત્નો કર્યા, પણ બધું વ્યર્થ. બરાબર શિવપૂજા ન થતી હોવાથી રાણો દુઃખી હતો. ભક્તોની ભક્તિમાં અવરોધ થાય તો તેને મહાબ્યથા થાય. ડાખા માણસે કદી પણ કોઈની ભક્તિમાં અવરોધ કરવો નહીં. બધું આપણી દસ્તિ જ સત્ય નથી મનાતું. લોકોને પણ પોતપોતાની દસ્તિ હોય છે. તેમાં પણ શ્રદ્ધા અને પ્રેમમાં તો બુધ્ધિ કરતાં ભાવનાની જ પ્રધાનતા હોય છે. કોરા તાર્કિકો કદી ઉપાસના કરી શકતા નથી. એક ભક્ત પૂરા ભાવથી જ્યારે પોતાના ભગવાનને પુષ્પ ચઢાવે છે ત્યારે તેને જે આનંદ થાય છે તેને તાર્કિક સમજ શકે નહીં.

રાણાએ શિવને પ્રાર્થના કરી : “પ્રમ્ભો! મારો બાગ બચાવો.” તેની પ્રાર્થના સફળ થઈ. તે જ દિવસે ઘોડા વેચનારા આવ્યા તેમાંથી એક રોજડો ઘોડો રાણાએ ખરીદી લીધો.

રોજના નિયમ પ્રમાણે રાત્રે ઘોડી આવી અને મન મૂકીને કળીઓ ખાવા મંડી અને જેવી દીવાલ કૂદીને કચ્છ જવા ભાગી કે તરત જ રાણાએ પોતાનો ઘોડો તેની પાછળ છોડી દીધો. ઘોડી આખી રાત દોડી, પણ ઘોડાને આંબવા ન દીધો. રાણો પણ ભાન ભૂલીને પાછળ ને પાછળ દોડતો રહ્યો. સવારે ઘોડી કચ્છ-કેરાકોટ પહોંચી, પણ દરવાજો બંધ હોવાથી ઉભી રહી. થોડી જ વારમાં રાણા ચાંદનો ઘોડો પણ પહોંચ્યો. પણ આ શું? ઘોડી ચક્કર ખાઈને ધબ દઈને નીચે પછડાઈ અને તેના પ્રાણ નીકળી ગયા. સ્ત્રી એ સ્ત્રી જ કહેવાય. પુરુષ જેટલી ખડતલતા તેનામાં ન હોય. તે નાજુક નમણી હોય. એટલે કુસ્તીના દાવપેચ સ્ત્રીઓ સ્ત્રીઓ સાથે તો કરે, પણ પુરુષ પહેલવાન સાથે કોઈ ગમે તેવી પહેલવાન હોય તો પણ સ્ત્રી ન કરે. બનેની મર્યાદા સ્વીકારવી જોઈએ.

દરવાજો ખૂલ્યો અને રોજડીને મરેલ જોઈને ચોકીદારે જામ લાખાને સમાચાર આપ્યા. રાણા ચાંદને ગિરફ્તાર કરવામાં આવ્યો. લાખો અને ચાંદ મળ્યા, ખરી હકીકિત જાણી, પણ એક રાતમાં ઘોડી ઉમરકોટથી કચ્છ-કેરાકોટનું અંતર કાપીને આવે અને જાય તે વાત લાખાના માનવામાં ન આવી, તેથી બને રાજવીઓ વચ્ચે શરત રમાણી. જો રોજડી ઘોડી ઉમરકોટનો બાગ ઉજુજુ કરીને આવી હોય તો લાખાએ પોતાની બહેન રાણા ચાંદને પરણાવવી અને જો ન આવી હોય તો રાણા ચાંદની કન્યા લાખાને પરણાવવી.

મરેલી ઘોડીનું પેટ ચીર્યું તો તેમાંથી તાજી કળીઓ નીકળી. રાણો ચાંદ શરત જતી ગયો. શરત પ્રમાણે જામ લાખાએ પોતાની બહેનનું વેવિશાળ રાણા ચાંદ જોડે કરવું પડ્યું. જામ લાખાએ આ વેવિશાળ રાજુભૂશીથી કર્યું નહતું, પણ શરતના બંધનમાં બંધાઈને કર્યું હતું, એટલે હવે તેમાંથી કેમ કરીને છૂટી શકાય તેની પેરવી તે કરવા લાગ્યો. અંતે તેને ઉપાય મળી રહ્યો. તમે જ્યારે કોઈ વચનમાંથી છટકવા માગો છો ત્યારે છટકબારી જરૂર મળી રહે છે, પણ એવી છટકબારી તમારી પ્રતિજ્ઞા જાંખી કરી નાખતી હોય છે.

જામ લાખાએ પોતાની બહેનનાં લગ્ન રાણા ચાંદ સાથે કરવાનું વચન આપ્યું, પણ તે માટે પણ ફરી પાછી ત્રણ શરતો રજૂ કરી. શરતો આવી હતી : (૧) રાણાએ એક જ દિવસમાં ઉમરકોટથી રથમાં બેસીને કપિલકોટ પહોંચવું. (૨) સાથે સો જાનૈયા લાવવા અને પ્રત્યેક જાનૈયા પણે સો-સો કાતરીવાળી એકએક લાકડી લાવવી અને (૩) પ્રત્યેક જાનૈયો એકએક ઘાણનો શીરો ખાઈ જાય. આ ત્રણ શરતો પૂરી કરો તો જ મારી બહેનનાં લગ્ન થાય.

રાણો ઉમરકોટ પહોંચ્યો અને આ અસંભવિત શરતો કેવી રીતે પૂરી કરવી તેનો વિચાર કરવા લાગ્યો, પણ તેનો કોઈ ઉપાય જ ન મળ્યો. છેવટે એક વૃદ્ધ પુરુષે તેનો ઉકેલ શોધી આપ્યો. જે રાજ પણે અનુભવી અને મુત્સદી વૃદ્ધો હોય તે ગમે તેવા જટિલ પ્રશ્નોને પણ ઉકેલી શકતો હોય છે.

ઉમરકોટમાં પાલણિયો સુથાર હતો. તે બહુ જ કુશળ હતો. પ્રાચીનકાળમાં વિશ્વકર્માના પુત્રો સુથાર-લુહાર અને સલાટ એવા એવા કારીગરાં હતા કે તેમની કારીગરીથી લોકો દંગ થઈ જાય, પણ તેમને આશ્રય અને પ્રોત્સાહન આપનારા ન હોવાથી તેમની કારીગરી ખીલી નહીં. વૃદ્ધ અનુભવીએ પાલણિયા સુથાર પણે એવો અદ્ભુત રથ બનાવ્યો કે તે થોડાક જોરથી પણ દોડવા લાગે. આ રથને બે રોજડા ઘોડા જોડ્યા. બસ, પછી કહેવું શું? વ્યક્તિની ઈચ્છાશક્તિ પ્રબળ હોય તો કેટલીક વાર અસંભવિત દેખાતી વસ્તુ પણ સંભવિત કરી આપે. ભારતનું શ્રમણ અધ્યાત્મ ઈચ્છાશક્તિને મારવાનું બતાવે છે, કારણ કે ઈચ્છા જ બધાં દુઃખનું મૂળ કારણ છે. ઈચ્છા જ ન હોય તો દુઃખ પણ ન હોય. આવું સમાધાન આપતું અધ્યાત્મ હોવાથી પ્રજાનો ઉપરનો કીમ વર્ગ ઈચ્છાહીન બની ગયો છે, તેથી મહાન કાર્યો થતાં નથી અને દુઃખ આશ્રય તો જુઓ કે મહાન કાર્યો કર્યા વિના જ લોકો મહાન થઈ જાય છે - અરે! ભગવાન થઈ જાય છે! કશું ન કરનારા ભગવાન થઈ શકે તો પ્રજાની શી દશા થાય? શી પ્રેરણા મળે?

આવા રોજડા ઘોડા જોડેલા રથને લઈને રાણો ચાંદ એક જ રાતમાં કપિલકોટ પહોંચી ગયો. સાથેના સો જાનૈયાઓને દર્ભના મૂળની એકેક લાકડી આપી જેને સો કાતરીઓ હોય છે. અને ગ્રીજ શરત પણ પૂરી કરી દીધી. હવે તો લગ્ન કર્યા વિના છૂટકો જ ન રહ્યો. પણ એટલામાં એક નવો વળાંક આવી ગયો. બન્યું એવું કે જામ લાખાને પાલણિયો સુથારનો રથ ગમી ગયો હતો. ત્યારે તો રાજાને ગમે તે લઈ લે, ના ન કહેવાય. પાલણિયાને ખબર પડી ગઈ કે લાખો મારો રથ પડાવી લેવા માગે છે. તે સાવધાન થઈ ગયો. રાત્રે જ જે બાગમાં રથ છોડ્યો હતો ત્યાં ગયો અને ચૂપચાપ પોતાના રોજડા ઘોડા જોડીને ભાગી ગયો. ઉમરકોટના રસ્તે તેણે રથ મારી મૂક્યો. જીવનમાં કેટલીક ઘટનાઓ યોજના વિનાની-ધાર્યા વિનાની-બની જતી હોય છે અને તેમાંથી નવાનવા વળાંકો પેદા થતા હોય છે. જે જીવનનો વળાંક તમારી ઈચ્છાથી નથી આવ્યો પણ ઓચિંતો-ઈચ્છાવિરુદ્ધ આવ્યો હોય તેને ભક્ત લોકો ઈશ્વરેચ્છા માની લેતા હોય છે.

પાલણિયો ધડધડ રથ દોડાવી રહ્યો છે ત્યાં રથમાંથી કોઈ સ્ત્રીનો અવાજ આવવા લાગ્યો. રથ ઊભો રાખીને પાલણિયો જોવા લાગ્યો કે અહીં અત્યારે રથમાં સ્ત્રી ક્યાંથી! તે ભૂતના ડરથી હેબતાઈ ગયો. પણ પછી ખબર પડી કે રથમાં કોઈ ભૂત નથી પણ ખરેખર એક સાચી સ્ત્રી જ છે! બન્યું એવું હતું કે જે બાગમાં રથ છોડવામાં આવ્યો હતો તે બાગમાં લાખાના પિતા ફૂલા જામની એક રખાત પત્તી મેરાંદે ફરી રહી હતી. તે ગર્ભવતી હોવાથી થાકી ગઈ હતી તેથી થોડી વાર વિશ્રાંતિ કરવા પડદાવાળા રથમાં પેસીને સૂર્ય ગઈ હતી. તેને થોડી જ વારમાં ઊંઘ આવી ગયેલી અને કશી ખબર વિના પાલણિયો રથ જોડીને ચાલતો થયેલો. તે જ્યારે જાગી ત્યારે રથને દોડતો જોઈને ગભરાઈ,

પ્રાસંગિક

આજાદી પૂર્વની છેલ્લી કાંતિ : “ઓગસ્ટ કાંતિ”

ભરત ‘કુમાર’ પ્રા. ઠાકર

આજથી બરાબર પંચોતેર વર્ષ પહેલાં ઈમી ઓગસ્ટ, ૧૯૪૨ ના દિવસે રાખ્યિતા મહાત્મા ગાંધીએ મુંબઈના વિઘ્યાત ગોવાળિયા ટેંકના મેદાન પરથી ‘કરેંગે યા મરેંગે’ ની હાકલ સાથે અંગ્રેજોને ‘ક્રિટ ઇન્ડિયા’ નો નારો આપી બ્રિટિશ સરકાર સામે આજાદીની અંતિમ લડતના મંડાણ કર્યા હતા. આપણી સ્વતંત્ર્ય - તવારીખમાં ‘ઓગસ્ટ કાંતિ’ તરીકે જાણીતી બનેલી ઐતિહાસિક “હિન્દ છોડો” ચળવળની આ મહિને અર્થાત્ ઈમી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૭ અને બુધવારે દેશભરમાં ૭૫મી વર્ષગાંઠ મનાવવામાં આવશે.

આજાદી પૂર્વે અસહકાર (૧૯૨૦) અને સવિનય કાનૂનભંગ (૧૯૩૦) પછી ‘ભારત છોડો’ આંદોલન (૧૯૪૨) દેશનો ગ્રીજો મહાન લોકસંગ્રામ હતો. વ્યાપકતા અને તીવ્રતાની દિશાએ તે બીજી બધી ચળવળો કરતાં ચીરી ગઈ તથા આજાદી જંગનું ચરમબિંદુ બની હતી!

● પૂર્વ પ્રજાતંત્રનો પોકાર :

એ સમયે બીજા વિશ્વયુદ્ધ (૧૯૩૯-૪૫) માં ઈંગ્લેન્ડ અને તેનાં મિત્રરાખ્યો જાપાન સામે લડી રહ્યાં હતાં. તેમાં ભારતને પણ સંમતિ વિના જોડવામાં આવેલું. યુદ્ધમાં બ્રિટિશરોને સાથ આપવા કોંગ્રેસે સ્વતંત્રતાની માંગણી કરેલી. પરંતુ બ્રિટિશ હાડેમો કોઈ પણ છૂટછાટો આપવા માંગતા નહોતા. તેથી કિસ્સ મિશન (માર્ચ, ૧૯૪૨) ની નિયુક્તિ કરી, પરંતુ તેની દરખાસ્તો યોગ્ય જાણઈ ન હતી.

બીજી બાજુ જાપાન ભારતની સરહદ સુધી પહોંચ્યું હતું. મહાત્માજીને લાગ્યું કે ભારતમાં અંગ્રેજોની ઉપસ્થિતિથી જાપાનને ભારત પર આકમણ કરવાનું કારણ અને ઉતેજન મળશે. આથી રાખ્યિતાએ કિસ્સ મિશનની દરખાસ્તોનો અસ્વીકાર કરવાનો અને અંગ્રેજો તાત્કાલિક ભારત છોડી જાય એવો અવાજ ઉઠાવવા કોંગ્રેસને હાકલ કરી. તે સાથે જ તેમણે આજાદી માટે ‘અંગ્રેજો પાછા જાવ’ ની ચળવળ દેશભરમાં આરંભી.

મહાસભાએ પણ પ્રાંતીય સ્વરાજ્યને બદલે પૂર્ણ સ્વરાજ્યની માંગ કરી. ૧૪મી જુલાઈ, ૧૯૪૨ ના કોંગ્રેસ કારોબારીએ ‘બ્રિટિશ શાસનના અંતની જરૂરિયાત’ પર એક દરાવ પસાર કર્યો, જે ‘ભારત છોડો’ નામે જાણીતો થયો. ગાંધીજીના ‘હરિજન’ ના લેખોએ અને ‘હિન્દ છોડો’ સૂત્રો દેશમાં જાગૃતિ આપી. આખો દેશ ત્યારે થનગની ઊકથો હતો.

● ખુલ્લી અહિંસક કાંતિ :

ઈમી ઓગસ્ટ, ૧૯૪૨ ના ઐતિહાસિક દિવસની રાતે મુંબઈના ગોવાળિયા તળાવ મેદાનમાં અધિલ ભારતીય કોંગ્રેસ મહાસમિતિનું સંમેલન શરૂ થયું. મહારાખ્યના કોંગ્રેસી નેતા અને મુંબઈના બેતાજ બાદશાહ તરીકે ઓળખાતા સદોબા પાટિલ ઉર્ફ એસ.કે. (સદાશિવ કાનોજ) પાટિલ (૧૮૮૮-૧૯૮૧) આ સભાના મુખ્ય આયોજક હતા. કોંગ્રેસ પ્રમુખ મૌલાના અબુલ કલામ આજાહે કાર્યવાહી શરૂ કરી.

મહાત્મા ગાંધીએ તૈયાર કરેલા અને જવાહરલાલ નહેરુએ રજૂ કરેલા “ભારત છોડો” (ક્રિટ ઇન્ડિયા) નામથી ઓળખાતા તે ઐતિહાસિક દરાવને મંજૂરી આપવામાં આવી. મહાસમિતિએ ભારતની મુક્તિ કાજે અહિંસક માર્ગ આંદોલન શરૂ કરવાની પણ મંજૂરી આપી અને ગાંધીજીને ભવિષ્યના પગલામાં રાખ્યાનું નેતૃત્વ સંભાળવાની વિનંતી કરાઈ.

ગાંધીજીએ દરાવ પર બોલતાં આ લડતને ‘ખુલ્લી અહિંસક કાંતિ’ ગણાત્મી અને તમામ ભારતીયોને દેશની આજાદી માટે ‘કરો યા મરો’ (હુ ઓર ડાઈ) નો સંધર્ષ શરૂ કરવાની હાકલ કરી. સામ્યવાદીઓ, સરકારી અવિકારીઓ, સૈનિકો તથા દેશી રાજીઓને પણ આ આંદોલનમાં જોડવાની વિનંતી કરી. ગાંધીજીને એમ લાગતું હતું કે બ્રિટિશ સરકાર કોઈ વચ્ચાણીનો રસ્તો કાઢશે, પરંતુ તેણે તો દમનનો માર્ગ અખત્યાર કર્યો.

● દરપકડો અને આત્યાચારો :

આંદોલનમાં સર્વેને સામેલ થવાના ગાંધીજીના એલાન પર બ્રિટિશ હુકમતે આકમક પ્રત્યાઘાત આપ્યા. બીજા દિવસ ઈમી ઓગસ્ટ, ૧૯૪૨ ના ગોવાળિયા તળાવ મેદાનમાં અધિવેશનને ચાલુ રાખવા સાથે એક વિશાળ જહેરસભા અને ધ્વજવંદનનો કાર્યક્રમ રાખવામાં આવેલો, પરંતુ આગેવાનો એકઠા મળે અને વહેલી સવારે લડતનો આરંભ થાય એ પહેલાં જ ગિરફ્તારીનો દોર શરૂ થયો. એ વચ્ચે ધ્વજ લહેરાવાઈ ગયો.

મહાત્મા ગાંધી (૧૯૬૮-૧૯૮૮), સરદાર પટેલ (૧૯૭૫-૧૯૮૦), સરોજિની નાયદુ (૧૯૭૯-૧૯૮૮), રાજેન્દ્ર પ્રસાદ (૧૯૮૪-૧૯૯૩), ગોવિંદ વલ્લભ પંત (૧૯૮૭-૧૯૯૧), મૌલાના આજાદ (૧૯૮૮-૧૯૯૮), આચાર્ય નરેન્દ્ર દેવ (૧૯૮૮-૧૯૯૬), પંડિત નહેરુ (૧૯૮૮-૧૯૯૪) વગેરે જેવા

વરિષ રાખ્રેનેતાઓને પકડી લેવામાં આવ્યા. ગોવાલિયા ટેક પર ત્યારે દોઢેક લાખની જનમેદની એકઠી થઈ હતી. પોલીસે સ્વયંસેવકો પર લાઈઓ વરસાવી અને અશ્વવાયુ પણ છોડ્યો.

લડત આગળ ધપાવવા અને પ્રજાને સંબોધવા ઈમી ઓગસ્ટની સાંજે શિવાજી પાર્કમાં જહેરસભા યોજવામાં આવી. કસ્તૂરબા ગાંધી (૧૮૬૮-૧૯૪૪), ઘારેલાલજ નાયર (૧૮૮૮-૧૯૮૮), ડૉ. સુશીલા નાયર (૧૯૧૪-૨૦૦૧) નાં ભાષણો સાંભળવા મોટી ભીડ ઉમટી પડી. પોલીસે આંધળો ગોળીબાર કરતાં લોકોનો ગુસ્સો ઓર વધ્યો અને હિસા શરૂ થઈ. ૧૦મી ઓગસ્ટે પરિસ્થિતિ વધુ બગડી. તેના પર કાબુ મેળવવા મુંબઈમાં લશ્કરને બોલાવવામાં આવ્યું. ૧૩મી ઓગસ્ટ સુધીમાં ૩૪ જીજા માર્યા ગયા.

● દેશવ્યાપી પ્રજવતી ચિનગારી :

ધરપકડોની બબર પ્રસરતાં દેશ આખામાં રોખનું મોજું ફરી વળ્યું. ઓગસ્ટ અર્ધો વીતતાં સુધીમાં તો કેટલાક ભાગોમાં આંદોલને જનવિદ્રોહનું રૂપ ધારણ કર્યું. ગાંધીજીએ છેલ્લી ઘડીએ આપેલો મંત્ર ‘કરો યા મરો’ લોકોના મન પર છાવાઈ ગયો હતો. નવયુવકો, વિદ્યાર્થીઓ, મજદૂરો, ખેડૂતો સ્વયંભૂ લડતમાં જોડાઈને બલિદાન આપવા તૈયાર થયા હતા.

તે પછીના થોડા મહિના નિઃશ્વર લોકો દુનિયાની મોટી સામ્રાજ્યવાદી સત્તા સામે ઝડૂમતા રહ્યા. અંગેજરાજ સમાપ્ત કરવા માટે સમગ્ર દેશમાં હડતાળો, સભાઓ, સરધસો મારફતે સંઘર્ષનું આબ્ધાન કરવામાં આવ્યું. ૧૯૪૨નું વર્ષ પૂરું થવા આવ્યું ત્યાં સુધીમાં સાઈ હજાર ધરપકડ થઈ હતી અને લગભગ દસ હજાર માનવીઓ મોતને ભેટ્યા હતા.

પોલીસ દમનના પડવા રૂપે ચણવળ ગામડાઓમાં ફેલાઈ અને શહેરોમાં ધૂપી રીતે ચાલવા લાગી હતી. તેની ખાસિયત જ એ હતી કે ભૂમિગત લોકોના હાથમાં એનો દોરીસંચાર હતો! મુંબઈમાં ખેતવાડી સ્થિત ‘ગોવિંદ બિલંડગ’ આખા દેશની ચણવળનું મુખ્ય કેન્દ્ર બની ગઈ હતી. સામાજવાદી પુરુષોત્તમ ત્રિકમદાસ ભૂગર્ભ સંસ્થાના પ્રમુખ હતા.

● સામાજવાદીઓની સાથીદારી :

આ અરસામાં કોંગ્રેસના સામાજવાદી જૂથે પણ મહત્વનો ભાગ ભજવ્યો હતો. ડૉ. એમ.ડી. ગિલ્ડર (૧૮૮૨-૧૯૭૮), આર.આર. દિવાકર (૧૮૮૪-૧૯૮૦), જયપ્રકાશ નારાયણ (૧૯૦૨-૭૮), અચ્યુત પટવર્ધન (૧૯૦૫-૮૨), અરુણા અસફઅલી (૧૯૦૮-૮૬), ડૉ. રામમનોહર લોહિયા (૧૯૧૦-૬૭), ડૉ. ઉધા મહેતા (૧૯૨૦-૨૦૦૦), એસ.પી. લિમયે વગેરે આગેવાનોએ લડતને એક નિશ્ચિત દિશા આપી હતી.

એક કાંતિકારી કેદી તરીકે ડૉ. લોહિયાએ ભારે કષ્ટો સહન કરેલાં. અરુણા અસફઅલીએ અનેક યાતના વેઠી અંગેજોને ભૂગર્ભ લડત આપી હતી. તો. ડૉ. ઉધાબહેત મહેતા અને વિદ્ધલભાઈ

અવેરી તેમજ તેમનાં સાથીદારોએ મુંબઈમાં ગુમ રેટિયોમથક ચલાવી ભારતની પ્રજાને લડતના સમાચારો અને દેશ નેતાઓના સંદેશા પહોંચાડ્યા હતા.

● આંગારીનો ઉષાકાળ :

આ રીતે ૪૨ની કાંતિ સમગ્ર દેશમાં પ્રસરી ચૂકી હતી. સરકારે હિસા માટે ગાંધીજીને દોષિત ઠરાવ્યા. ગાંધીજી જેલમાં ૨૧ દિવસની ભૂખ હડતાળ પર ઉત્તરેલા. દર્દી મે, ૧૯૪૪ ના તેમને છોડી મૂકવામાં આવ્યા. ૧૫મી જૂન, ૧૯૪૫ ના નહેરુ અને બીજા પ્રમુખ રાજનેતાઓને પણ છોડવામાં આવ્યા. જ્યારે ૨૬મી જાન્યુઆરી, ૧૯૪૯ના અરુણા અસફઅલી ગુમવાસમાંથી બહાર આવ્યા.

લોકોએ આંદોલનનો જે પડધો પાડ્યો અને બલિદાનો આખ્યાં તેનાથી અંગેજોએ બીજા વિશ્વયુક્તની સમાચિ પદ્ધી ભારત છોડવાનો નિર્જય કર્યો. ૧૮મી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૪૯ના બ્રિટિશ વડાપ્રધાન ક્લેમન્ટ એટલી (૧૮૮૩-૧૯૬૭) એ ભારતને સ્વતંત્ર આપવાની ઘોષણા કરી. અંતે, તેની શરૂઆત તરીકે ભારતમાં જવાબદાર રાજતંત્રની સ્થાપના થઈ અને ૧૫મી ઓગસ્ટ, ૧૯૪૭ ના લૉર્ડ માઉન્ટબેટને (૧૮૦૦-૭૮) ભારતને સ્વાધીન જાહેર કર્યું.

આ લડતમાં બે ટૂંકા પ્રચારસૂત્રોએ ભારે ઉતેજના જગાવી હતી! આ આંદોલનને ‘ભારત છોડો’ (ક્રિટ ઇન્ડિયા) જેવું આકર્ષક સૂત્ર મુંબઈના કચ્છી રાજકીય આગેવાન યુસુફ મહેરઅલી (૧૮૦૩-૫૦) એ તથા ‘કરેંગે યા મરેંગે’ (દુ ઓર ડાઈ) નું પ્રભાવક સૂત્ર ડૉ. રામમનોહર લોહિયા (૧૯૧૦-૬૭) એ આપેલું એ બાબત કદાચ ઓછા લોકો જાણતા હશે!

● ‘ઓગસ્ટ કાંતિ’ તરીકે પ્રસિદ્ધ :

૧૯૪૨ના ઓગસ્ટ મહિનાની નવમી તારીખે મુંબઈમાં ભારતીય સ્વતંત્રની જે લડત શરૂ થઈ તે ઈતિહાસમાં ‘ભારત છોડો’ ચણવળ અને ‘ઓગસ્ટ કાંતિ’ના નામે સ્થાન પામી. તો, નવમી ઓગસ્ટનો દિવસ દેશભરમાં ‘કાંતિ દિન’ તરીકે મનાવવામાં આવે છે.

મુંબઈમાં જે સ્થળે કોંગ્રેસ અધિવેશન ભરાયેલું અને ‘હિંદ છોડો’ નો ઐતિહાસિક ઠરાવ પસાર કરાયેલો એ ગોવાલિયા ટેક મેદાનને હવે ‘ઓગસ્ટ કાંતિ મેદાન’ અને ગોવાલિયા ટેક રોડને ‘ઓગસ્ટ કાંતિ માર્ગ’ એવાં નામ અપાયાં છે. એ ચણવળ દર્શાવતી એક પ્રતિમા તથા લડતની કાયમી યાદાર્થે એક સ્મૃતિસ્તંભ પણ મેદાનમાં ઊભા કરવામાં આવેલ છે. આપણી મહામૂલી આજાઈ પૂર્વની છેલ્લી ચિનગારી રૂપ ‘ભારત છોડો’ કાંતિ દિને આપણે એ બધા અનામી અને અમર શહીદોનું હાર્દિક સ્મરણ કરીએ...

‘શિવમુ’, ૪૦/બી, વૃદ્ધાવન નગર-૧, અડ્ડિયા તળાવ સામે, વેશાલી સિનોમા રોડ, અંબાર, નિ. ક્રણ-૩૭૦ ૧૧૦.

મો. : ૯૮૨૭૨ ૨૩૧૫૦

મેધાણી જયંતી નિમિતો

ધૂળદ્વારો સર્જક : ગિરા ગુજરીનો સદાબહાર શાશ્વત ટહુકો

કેશુભાઈ દેસાઈ

અવેરચંડ મેધાણી - કેવું મોં ભરાઈ જાય એવું નામ!

પહેલવહેલું એ નામ નજરે ચડવું'તું ચોથા ધોરણની વાચનમાળામાં. બાળકાય હતું, જે હજ આ વધે પણ ગણગણવાનું મન થાય છે :

કાળુડી કૂતરીને આવ્યાં ગલૂડિયાં
ચાર કાળાં ને ચાર કાબરાં હો જો...

ગલૂડિયું કોને વહાલું ન લાગે? મેધાણીદાદાએ 'હાલો, ગલૂડિયાં રમાડવા જ રે!' કહી વર્ષો પહેલાં પાઠવેલું ભાવભર્યું જન હજ્ય વાતાવરણમાં પડવાયા કરતું હોય એવો ભાસ થયા કરે છે. નાનકડી, બટકબોલી દોહિંગી તીતીને મેધાણીદાદા કોણ હતા એની તો ખબર ક્યાંથી હોય? પરંતુ અડાલજના માણેકબા વિદ્યાસંકુલની ખુલ્લી વાડમાં વિયાયેલી કૂતરીનાં ગલૂડિયાં એને મન બીજી કોઈ પણ અસ્કામતની સરખામણીએ મોંઘેરી મિરાત છે. એવાં જીવતાંજગતાં, પૂછડી પટપટાવી પગમાં આળોટતાં રમકડાં બજારમાં થોડાં મળે!

મેધાણીની બહુ જાણીતી લોકકવિતાનો ઉઘાડ આવી જમકદાર ઢબે થાય છે : 'બેટે જૂલે છે તલવાર, વીરાજ કેરી બેટે જૂલે રે!' - પછી તો બાપુના બે કુંવર વારસામાં શું શું માગે છે એની વિગતો આવે. ઉત્તર ગુજરાતના જુનવાણી ગામની શાણમાં ભણતા ખેડૂતના દીકરાએ બહુ બહુ તો હળ-જોતર જોયાં હોય; બળદ સરખા ન હીડતા હોય તો કયારેક કચવાતા મને એ ગાયના જગ્યાને પરોણો અડકાડવો પડે. તલવાર તો વીરતાનું પ્રતીક. ક્ષત્રિય કુળના હળખેડુ માટે તલવાર ફક્ત પૂર્વજોની પરાકરમગાથાનું પ્રતીક. ધેર ધેર એકાદ કટાઈ ગયેલી તલવાર કે ભાલો મળી આવે. પેઢીઓથી એ મેડીની દીવાલ પર લટકતી હોય, એને કાંઈ બેટમાં ખોસીને જુદ્ધે ચડ્યા હોઈએ એવાં પ્રદર્શન થોડાં કરાય? પણ કવિતામાં રાજકુંવર બાપુ પાસેથી જમીન અને જરજવેરાતને બદલે 'વાંકડી તાતી તેગ' માગી બેસે, ત્યારે વાચકનું રૂવે રૂવું રણજાણી ન ઉઠે તો જ નવાઈ.

મને મેધાણી બાળવયે ગમતા, ખૂબ ગમતા. બાડીના બધા કવિઓ કરતાં એમની કવિતા વધારે ગમતી. એમની કવિતા જેટલો જ એમનો પાદારીબંધો ચહેરો ગમતો. લાડીલા લાગતા. એકદમ પોતીકા લાગતા. જાણો હમણાં જ હંકારો દેશે, એવો ફોટોજેનિક ફેસ. ભાગ્યે જ બીજો કોઈ સર્જક એમના પ્રભાવશાળી

ચહેરાની હરીફાઈ કરી શકે. એવા પ્રતિભાવંત ચહેરાની ખોજમાં છેક શાંતિનિકેતન સુધીની ખેપ કરવી પડે.

મને તો રવીન્દ્રનાથની ઓળખાડા પણ આ કાઠિયાવાડીએ જ કરાવી હોય એમ લાગતું રહ્યું છે. હાઈસ્ક્યુલમાં સુંદરજી બેટાઈ અને ઉપેન્દ્ર પંડ્યાનું સંપાદન 'સાહિત્ય માધુરી' પાઠ્યપુસ્તક તરીકે ચાલતું. એમાં મેધાણીએ ગુરુદેવની કવિતા પરથી રચેલી અનુસર્જિત કવિતા આવતી : 'દીઠી સાંતાલની નારી.' મેધાણી અનુવાદ કરે તો એય મૂળ કૃતિથી સવાયો બનીને અવતરે! કદાચ રવીન્દ્રનાથે એ અનુવાદ જોયો હશે તો મારા જેવો જ અહોભાવ અનુભવ્યો હશે. બંગાળીપણું ગાળી નાખી મેધાણી એને કેવા તળપદા કાઠિયાવાડી પરિવેશમાં મૂકી આપે છે!

દીઠી સાંતાલની નારી,
ઠો આજ મે દીઠી સાંતાલની નારી
શીમળુના જાડ હેઠ હડીઓ તે કાણી,
દીઠી સાંતાલની નારી.

પ્રેયજનની સેવાને કાઢે સરાખાયેલી
નારીની પુષ્પયવતી કાયા;
એરે કાયાનાં આજ હુનિયાના ચોકમાં
સૌંદરીં હાટડાં મંડાયા!
ચારપાંચ ગ્રાંબિયા આપીને આજ મે
લુંટી સાંતાલની નારી...

સંથાલ પ્રદેશની દારુણ ગરીબીનું તળપદી ગુજરીમાં આટલું સર્વાંગસુંદર ચિત્ર કદાચ ટાગોરનો અંતેવાસી પણ આપી શક્યો હોત કે કેમ તે પ્રશ્ન છે. 'કોઈનો લાડકવાયો' કે 'સુના સમદરની પાળે' જેવાં અનુસર્જનો મેધાણીની કલમે ચડીને મૂળ રચનાઓ કરતાં સવાયાં જ સિદ્ધ થયાં છે. સ્મરણની કેરી ભણી નજર માંડું છું ત્યારે મેધાણીમય બની જાઉં છું. સૌપ્રથમ મને મેધાણી શાળાકાળના ગોઠિયા સ્વરૂપે મળ્યા હતા. હું નવમા ધોરણનો વિદ્યાર્થી હતો, પરંતુ દસમા ધોરણના વર્ગમાં 'સુના સમદરની પાળે' ભણાવી આવેલો. શાળાએ પહેલી જ વાર 'વિદ્યાર્થી દિવસ' ની ઉજવણી કરી હતી. હું શાળાનો સૌથી તેજસ્વી છાત્ર. મને પૃથ્વીવામાં આવ્યું કે ક્યો પિરિયડ લઈશ? મેં ક્ષણનાય વિલંબ

વગર જવાબ આયો હતો કે પિરિયડ તો ગુજરાતીનો જ લઈશ, પણ મારા કરતાં ઉપલા ધોરણમાં. જે આત્મવિશ્વાસ અને ઉમંગ સાથે મેં ‘સુના સમદરની પાળે’ બુલંદ કંઠે લલકારેલું તેનું સ્મરણ આ વયે પણ રોમાંચ પ્રેરે છે. સાહેબો દાંતે આંગણાં નાખી ગયેલા. જાણો હાજરાહજૂર ઝવેરયંદ મેઘાણી જ ના ઉતરી આવ્યા હોય, એવું અદલ તાદાત્મ્ય.

‘સુના સમદરની પાળે’ માં છેલ્લા શાસ લઈ રહેલો સૈનિક એના સાથી સાથે પોતાનાં સ્વજનોને જે સંવેદનાભર્યા સંદેશા મોકલાવે છે એનું સૌંદર્ય તો એ પંક્તિઓમાંથી પસાર થાઓ તો જ અનુભવી શકો. માતાથી લઈ બહેન અને પત્નીને પાઠવેલા સંદેશા પથરદિલ વાચકને પણ પિગળાવી દે એટલા કારુઝ્યસભર છે. મૂળ કવિતા રૂહાઈના કિનારે છેલ્લા શાસ લઈ રહેલા યુદ્ધગ્રસ્ત સૈનિકનાં સંવેદનોની છે. મેઘાણીએ રૂહાઈના જગ્યાએ કાઠિયાવાડનો દરિયો ગોઠવી દઈને જ ઈતિશ્રી નથી માની. એમણે એમાં જીવ રેડી દીધો છે. યુદ્ધ પછીની બીજ્યા વાસ્તવિકતાને કવિ ‘કાળી એ કાળલીલા’ ગણાવે છે, જેને ‘ન્યાણતી ચંદા એકલી ઊભી રે, સુના સમદરની પાળે...’ ‘ધારોધાર ખાંદણાં રાતાં/ લારોલાર ઢુંઢ ને માથાં’ જેવાં વર્ણનોથી વાચક સમક્ષ એ આખુંય રણક્ષેત્ર તાદેશ થઈ જાય છે. મૃત્યુના સાખ્રાજ્યમાં સપદાયેલો સૈનિક એની પરણેતરને બીજા કોઈ સાથીનો હાથ જાલી પોતાને વિસારે પાડવાની વિનંતી કરે ત્યારે કોની મગફૂર છે કે આંસુ છલકાતાં રોકી શકે?

હું આ કથાકાવ્ય વાંચી ખૂબ રક્ખો છું, મન મૂકીને રક્ખો છું અને જેની સામે એ હલકભર્યા કંઠે લલકાર્યું છે એ તમામની આંખોમાંથી વહી નીકળેલી અશુદ્ધાર નિહાળી કૃતાર્થ થયો છું. મેઘાણીએ ગાંધીજીને ઊપડતી આગબોટે પથરાવેલી ‘છેલ્લો કટોરો’ કે ધૂંકાના ન્યાયાધીશ સમક્ષ વિશેષ પરવાનગીથી રજૂ કરેલી ઈતિહાસપ્રસિદ્ધ કવિતા કરતાં પણ, કોણ જાણે કેમ, હું ‘સુના સમદરની પાળે’ થી વધુ પ્રભાવિત થયો છું. એ પ્રભાવ નવમા ધોરણમાં ભણતા પેલા કિશોરવયના તેજસ્વી વિદ્યાર્થીએ અનુભવેલો એટલો જ અડસઠમું પાર કરી ચૂકેલ પ્રગટ્ય, વિચારવંત લેખક પણ અનુભવી રહ્યો છે, તે જ શું એ સર્જકતાનું શાશ્વત મૂલ્યાંકન નથી?

એસએસસીના ગુજરાતી વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં મેઘાણીની જાણીતી કવિતા ‘ધણ રે બોલે’ ભણવાની આવી. વિષય, રજૂઆત, લય બધું બરાબર. પણ એમાં સંવેદના કરતાં વિચાર હાવી થઈ જતો વરતાય. હું ‘સુના સમદર’ ની અસરમાંથી મુક્ત ન થઈ શક્યો તે ન જ થઈ શક્યો. પછી તો એમની વાર્તાઓ પણ ઘણી વાંચી. ‘માણસાઈના દીવા’ માંથી રવિશંકર મહારાજનું ‘બહુઉં લાં...બું દેખું છું’ વાળું પ્રસંગચિત્ર કે જી’બા’નું રેખાચિત્ર હોય કે પછી ‘વહુ-ધોડો’ જેવી હદ્યદ્રાવક ટૂંકી વાર્તા : હું મેઘાણીને મારી પડ્યે ઊભા રહેલા ફીલ કરતો રહ્યો છું. એમને હું ગિરા ગૂર્જરીનો સદાભહાર શાશ્વત ટહુકો જ કહીશ.

સુરેશ જોખી સાથે મેઘાણીના મુદે વડ્ધા સુધ્યાં થઈ ગયેલી! વડોદરા ભણવા ગયો’ તો તબીબીશાક્ર, પણ પહેલા જ શુકન થયા જોહિડાના! પ્રેપરેટરી સાયંસ કહેતાં પ્રથમ વર્ષના અભ્યાસક્રમમાં ગુજરાતી-હિન્દી અને અંગ્રેજી : ત્રણે વિષય ફરજિયાત ભણવા પડતા. હું વાત કરું છું ગુજરી ગયેલા સાંદરિત્તેરના દાયકાની. સુરેશ જોખી ત્યારે વિશ્વસાહિત્યના પ્રખર અભ્યાસુ વિદ્યાન તરીકે ઊપસી રહ્યા હતા. બહુ જ રમણીય લલિત ગાધ લખતા હતા અને ખૂબ તીખા વિવેચક તરીકે વખણાતા હતા. ઉમાંશંકર જોશીનો સૂરજ ત્યારે સોળે કળાએ તપતો હતો, પણ સુરેશ જોખી એમનાં પણ જાહેરમાં લૂગડાં ઉતારતા રહેતા. હું તો પ્રેપ સાયંસનો વિધાર્થી, પણ એમણે જ્યારે મેઘાણી, મહિયા અને પન્નાલાલ વિશે ઘસાતાં વિધાન કર્યા - સર્જક તરીકે એમને સાધારણ લેખકો ગણાવ્યા ત્યારે મારાથી રહેવાયું નહિ. ભર્યા કલાસ વચ્ચે ઊભા થઈ મેં કહું : ‘સર, તમે ભવે પોતાને એ ગણ કરતાં ચરિયાતા ગણતા હો, પરંતુ સમય જ સાચો ન્યાય કરશે.’ ઉશ્તાભૂ વિવેચકથી વેંતના છોકરાની ટીકા ન ખમાઈ : ‘સમય કેવો ન્યાય કરશે? તમે કહેવા શું માગો છો ભાઈ?’

ક્ષણનોય વિલંબ કર્યા વિના મેં તે સમયે જે ભવિષ્યવાણી ભાજેલી તે સો ટકા સાચી પરી છે : ‘હું તો ખાતરીપૂર્વક કહી શકું કે પચીસ-પચાસ વરસ પછી સુરેશ જોખી યુનિવર્સિટીનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં પુરાઈ ગયા હશે જ્યારે મેઘાણી, મહિયા અને પન્નાલાલ પ્રજ્ઞા વચ્ચે આજની જેમ જ ધબકતા હશે.’ મારા જવાબનો એવડા મોટા દિંગજ પાસે કોઈ જવાબ ન હતો.

મેઘાણીને સંદર્ભે મળનારો શ્રોતા અને વાચકસમુદ્દાય કેટલો નસીબદાર! કહે છે કે એમને જોવા લોકો ટોળે વળતા. એમ તો એવી ઘેલણા આજની પેઢીમાં પણ અકબંધ રહી છે, પણ ફરક એટલો કે કોઈ રધુવીર ચૌધરી કે ભગવતીકુમાર શર્મની જોવા ટોળે નથી વળતું. હા, શાહરુખખાન કે સલમાનખાન અથવા ‘બિગ-બી’ આવવાના છે, એટલી અફવા ફેલાય તોય ટોળાં થઈ જાય છે. મેઘાણી અને ટાગોર વચ્ચે એમની સર્જકતાના મુદે સરખામણી ન કરાય, પરંતુ બેઉ પોતાની ભાખાના લાડકા સર્જકો તરીકે જરૂર એકમેકની હરીફાઈ કરતા વરતાય. બેઉ વચ્ચે પાછો મહાત્માનો પડછાયો તો ખરો જ.

મને મેઘાણી સાથે સંકળાયેલાં સ્થળો અને માણસોનું જભરું આકર્ષણ રહ્યા કર્યું છે. અલબત્ત, મેઘાણીના નામને વટાવી ખાતા કોમરીશયલ ડાયરા મને હંમેશાં કંટાળાજનક લાગ્યા છે. મેઘાણીની સર્જકતાને સૌથી વધારે અન્યાય કદાચ આ ડાયરા કલ્યરને કારણે થયો છે. મેઘાણી એટલે ફક્ત ડાયરો નહીં. મેઘાણીની અસલી સર્જકતા તો એમનાં રળિયામણાં કાવ્યોમાં, એમની વાર્તાઓમાં અને સંવિશેષ પ્રાદેશિક નવલકથામાં છુપાયેલી છે. એ સર્જકતાને ડાયરાના ઘોંઘાટ વચ્ચે ગુંગળાઈ જતી જોઉં છું ત્યારે મારો માંદ્યલો કાળી કળેળાટી અનુભવે છે. મેઘાણીને ડાયરાના દાયકાનાં કેદ કરી આપણે એમની પ્રબુદ્ધ સર્જકચેતનાને અન્યાય કર્યો છે.

લોકસાહિત્યનો, ચારણી સાહિત્યનો જેટલો મહિમા કરીએ એટલો ઓછો જ લેખાવો જોઈએ. મેધાણીએ તે ઉપેક્ષિત ક્ષેત્રોને ઉજાગર કરી ગુર્જરગિરા પર મસમોટો ઉપકાર ચૂધાવ્યો છે - કબુલ. પરંતુ આપણી ભાષા રણ્યાત તો થઈ છે એમનાં મૌલિક સર્જનો અને 'કોઈનો લાડકવાયો' કે 'સુના સમદરની પાળે' સરખાં અનુસર્જનોથી.

મને મેધાણીના સમકાળીન નહીં હોવાનું ભારે હુંખ છે. એથીય વધારે હુંખ એ ઘણી ઓછી ઉંમરે સ્વધામ સિધાવી ગયા એ વાતનું છે. સદ્ગુરૂએ મને મહેન્દ્રભાઈથી લઈ પિનાકી સુધીનાં સ્વજનોને અલપઽલપ મળવાનો મોકો મળ્યો છે. જેનાં હાલરડાં સ્વરૂપે બાળકાયો રચાયાં તેવાં એમનાં સુપુર્ગી ઈંદૃબહેન સાથે એમની જેફ વધે થયેલ મુલાકાત મારી સ્મૃતિમંજૂખામાં સચવાઈ રહી છે, પરંતુ એથીય વધારે હરખ તો મને મેધાણીનાં જન્મસ્થાન, કર્મસ્થાન અને વતનમાં આવેલ ઘરની મુલાકાતથી થયો હતો. ચોટીલાની પોલીસલાઈનમાં મેધાણીનું પારણું ઝૂલ્યું હશે તે ઓરડામાં કેટલાક સર્જકો સાથે જવાનું થયું ત્યારે એમના ઉત્સાહી પૌત્ર પિનાકીનો પૂર્વજ-અનુરાગ જોઈ સુખદ આશ્ર્ય અનુભવેલું. પિનાકીના ચહેરામાં થોડી દાદાના ચહેરાની જલક પણ વરતાય છે. પિનાકી અને એમનાં માતાપિતાને એમના નિવાસસ્થાને જઈ મળવાનો લહાવો પણ અનેરો હતો. મને એવું ફીલ થઈ રહ્યું હતું કે જાણે હું એમનાં સ્વજનો વચ્ચે છુપાઈને રહેતા હિવંગત સર્જકને મળી રહ્યો હોઉં.

ત્યાં રાણપુરમાં 'કૂલધાબ' કાર્યાલયની એ ઐતિહાસિક ઇમારતમાં કોટાદમાં પાદરમાં પગ મૂકતાંવેત મને શાના ભણકારા સંભળાયા હતા? મેધાણી અહીં હાજરાહજૂર છે - જાણે હમણાં જ એમનું કામ આટોપીને મને ઉમળકાર્યો આવકારો આપશે, એવી વિશુલ્ય શ્રીલ અનુભવેલી. બગસરા કોલેજના સિનિયર અધ્યાપકે મારા કથાસાહિત્ય પર સંશોધન-કાર્ય કરી પી.એચ.ડી. ની ઉપાય મેળવી છે. એમની કોલેજમાં મારું વ્યાખ્યાન રાખેલું ત્યારે મને વ્યાખ્યાન કરતાં વધારે રસ મેધાણીના વડીલોપાર્શ્વિત મકાનની મુલાકાત લેવામાં પડેલો. ત્યાં પાછી મેધાણીના નામની જ હાઈસ્ક્યુલ પણ છે અને સર્જકો એમના મહાન પૂર્વસ્તુરિનું નામ સાંકળીને સાહિત્યવર્તુળ પણ ચલાવે છે. મેધાણીને પ્રથમ રણજિતરામ સુવર્જાંદ્રક મળેલો એ કરતાંય મહાત્મા ગાંધીએ આપેલી 'રાખ્યીય શાયર' જેવી શાશ્વત ઓળખ એમને અન્ય સાહિત્યકારોની સરખામળીએ દશાંગુલ ઉફરા સેલિબ્રિટી તરીકે સ્થાપી આપે છે. ધારો કે પેટલીકર અને પત્રાલાલ પટેલને મેધાણીની પ્રસ્તાવના ન મળી હોત તો? કાશ, મારી 'જોબનવન' જેવી નવલકથાને એમની પ્રસ્તાવના સાંપડી હોત! 'મળેલા જીવ'ની હસ્તપ્રતને મહાકવી ન્હાનાલાલે તો પાણી ગરમ કરવાના બંબાના હવાલે કરવાનું કહી દીધેલું. મેધાણીએ ધૂળધોયાનું કામ કરતાં કરતાં પોતાનાં લૂગડાં મેલાં થશે એની તો ફિકર જ ક્યારે કરી હતી!

૧૩, એશ્યા-૧, પ્લોટ-૧૩૨, સેક્ટર-૧૮,
ગાંધીનગર-૩૮૨૦૨૧

છોરાંવણો - (૧૦)

(અનુસંધાન : પાના નં.-૯ ઉપરથી ચાતુ)

તે રાત્રે રતને પોતાની વેદના નાનબાઈ પાસે હળવી કરી.

"બાઈ બે મૈના થા એનો કાગળે ની ને હમાચારે (પૈસાયે) ની, લાગેયું દીયાદી એને અમારામાં રસ ઘટતો જાયર્યો. નકાં હુંએ કનેથી છૂટા થા પછે દર મહિને કાગળેય આવતો ને પૈસાય ધજ આવતા. જોને લગભગ બધાને પાછા દેવાઈ જ્યા. હવે ખાલી બાપાવાળાનાં બાકી હે મારી મા તો કે'તા'તાં પાછા નથી લેવા. પણ આપદે એકવાર હાંમા તો કરવા પડેને?"

"તારી વાત હાચી હે પણ ઈ હામેથી કે'તાં હોય તો પછી હામાં કરવાનીયે ક્યાં વાત આવેરી? વળી તારા બાપવાળાં બધાં કેવા હજ્જર વિચારવાળાં હે? નેં તો ઈયાનો (દેશનો) વેવાર તો તારા કાકા જ કરેર્યા. તોય એની પોતાની દીકરીને તારામાં કાંય ભેદ નથી રાખતા."

"ના ઈતો કાકા ને કાકી જેટલો જીવ એની દીકરી જનબાઈ માથે બાળે એના કરતાં મારા માથે વધુ જીવ બાળે. ખોટું ન કહેવાય. આતો' મારા કાકા હતા ને ઈ, બચે ને તો આપદે એને હાજી કરવા ભૂત-ભૂવા પાછળ રખડતાં રેતા ને દવા ન કરવત." કહેતાં રતનાના આંખના ખૂલ્લા ભીના થૈ જ્યા "ને હું ને મારી છોરીયું રખી પડ્યું હોત."

"રતન જમાઈ હાતમ માથે આવશે?"

"કાગળ લખે તો ખબર પડે ને બાઈ, નથી કાગળ કે નથી બીજા હમાચાર. હું તો હાવ હાથે મુંજાઈ પડી હોં. કંટ્રોલ આયો હે પણ પૈસા હોય તો લેવા જાઉને? મોહું થશે તો મેહુ શેઠ કેશે ઈતાં ઈ મહિનાનો હિસાબ થૈ જ્યો. તમે લેવા ન આવ્યાં એટલે તમારી ખાંડ ને ચોખા પાછા જતાર્યા."

"તને ઘઉં નથી મલતા?"

"કંણબીને ઘઉં થોડા મલે. 'ઈતાં કમી કસનીને મળે.' 'મેહુ શેઠ મુવો કાંક હારેર્યો. ગરીબ માથે થોડી લાગણી રાખતો હોય તો એના અધાનું શું જાયર્યું?' રતને કહ્યું.

બધાં માહશ હરખા થોડા હોય અમુક માહશને ગરીબ માથે મેર પડેને અમુક માહશને ગરીબ માથેય મેર ન પડે. નાનબાઈએ કહ્યું.

"બાઈ ગરીબ કે સાઉકારનું એને કાંય નથી. તમે જોયું? તોળેર્યો તે કેમ તોળેર્યો? બીજ હટે તોળીયે તો શેરનો પોણો શેર જ હોય. આ રીતે બધાં ગરીબને તોળવામાંય ઠગેર્યો. આ તો કંટ્રોલનું લાયસન એના કને હે એટલે તાંથી લેવું પડે. નકો એની ધુકાને (= દુકાને) કોય પગ ન મૂકે."

"ઈતાં મૂવા કર્યા ભોગવશે. કાલ લી આવજે કંટ્રોલ. મારા કનેથી પૈસા લઈને. કહી નાનબાઈ એની તેલી બાજુ રવાના થઈ.

(કમશા:)

શ્રી અચલગાંધી જૈન સંદ્ય - અમદાવાદ

કાર્યાલય : C/O. શ્રી પ.વ. બહુંતર જિનાલય ટ્રસ્ટ સંચાલિત અચલગાંધીપતિ પ.પૂ. આર્યાભગવંત શ્રી ગુણસાગરસૂરીશ્વરજી શાન મંદિર યાને શેઠશ્રી પ્રેમજી જેઠાભાઈ છેડા કચ્છ ગામ લાયજાવાળા અચલગાંધી જૈન ઉપાશ્રય, વિનય માર્કેટ, ૧લે માળે, મહિનગર જૈન દેરાસર પાસે, મહિનગર, અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૮.

ઉપાશ્રય-૨ : શ્રી વિસત નવનીત અચલગાંધી જૈન ભવન : સુપર બજાર, ૧લે માળે, નારાષપુરા, અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૧૩.

પર્વાધિરાજ પર્યુષણ પર્વની આરાધનાનો કાર્યક્રમ

ગુરુવાર, તા. ૨૭-૮-૨૦૧૭

૨૦૭૫ના વર્ષ માટે પર્વાધિરાજ પર્યુષણ પર્વની આરાધનાનો કાર્યક્રમ નીચે મુજબ રહેશે.....

- ◆ **પ્રથમ દિવસ :** શ્રાવણ વદ-૧૩, શનિવાર, તા. ૧૯-૮-૨૦૧૭ના પર્યુષણ શરૂ. સવારે ૮.૦૦ કલાકે પર્યુષણ પર્વના પાંચ કર્તવ્ય વિશે વ્યાખ્યાન. વ્યાખ્યાન દરમ્યાન કલ્પસુત્રના ચડાવાઓ.
- ◆ **બીજો દિવસ :** શ્રાવણ વદ-૧૪, રવિવાર, તા. ૨૦-૮-૨૦૧૭. સવારે ૮.૦૦ કલાકે શ્રાવકના વાર્ષિક અગ્નિયાર કર્તવ્યો ઉપર વ્યાખ્યાન.
- ◆ **ત્રીજો દિવસ :** શ્રાવણ વદ અમાસ, સોમવાર, તા. ૨૧-૮-૨૦૧૭. સવારે ૮.૦૦ કલાકે કલ્પસુત્રની માંડણીનું વ્યાખ્યાન.
- ◆ **ચોથો દિવસ :** ભાદરવા સુદ-૧, મંગળવાર, તા. ૨૨-૮-૨૦૧૭. સવારે ૮.૩૦ કલાકે કલ્પસુત્ર વહોરાવવાનું તથા પાંચ શાનની પૂજાઓ તેમજ શાનની આરાધના. સવારે ૮.૦૦ કલાકે વ્યાખ્યાન.
- ◆ **પાંચમો દિવસ :** ભાદરવા સુદ-૨, બુધવાર, તા. ૨૩-૮-૨૦૧૭. સવારે ૮.૩૦ કલાકે વ્યાખ્યાન તેમજ સ્વખ દર્શન. સ્વખ દર્શન બાદ શ્રી માનવ ચંદ્રકાંત કેશવજી ગડા (કચ્છ ગામ - ગાઠશીશાવાળા) તરફથી લાડવાની પ્રભાવના કરવામાં આવશે. ત્યારબાદ સાધર્મિક ભક્તિ. (સ્થળની જાહેરાત વ્યાખ્યાનમાં કરવામાં આવશે.)
- ◆ **છઠો દિવસ :** ભાદરવા સુદ-૩, ગુરુવાર, તા. ૨૪-૮-૨૦૧૭. સવારે ૮ કલાકે કલ્પસુત્રનું વ્યાખ્યાન.
- ◆ **સાતમો દિવસ :** ભાદરવા સુદ-૪, શુક્રવાર, તા. ૨૫-૮-૨૦૧૭. સવારે ૮.૦૦ કલાકે કલ્પસુત્રનું વ્યાખ્યાન. વ્યાખ્યાન બાદ ઢાળીયાના ચડાવા બોલવામાં આવશે.
- ◆ **આઠમો દિવસ :** ભાદરવા સુદ-૫, શનીવાર, તા. ૨૬-૮-૨૦૧૭. સવારે ૮.૦૦ કલાકે ઢાળીયાને વહોરાવવાનું, પાંચ શાનની પૂજા તેમજ શાનની આરાધના અને વાંચન. સંઘને લગતી અગત્યની જાહેરાતો કરવામાં આવશે. ઢાળીયાના વાંચન બાદ શ્રીફળ પ્રભાવના માતુશ્રી રતનભેન પાસુભાઈ શાહનંદ (કચ્છ ગામ - કુમરા) તરફથી કરવામાં આવશે.
- ◆ **સાંવત્સરીક પ્રતિક્રમણ :** પ્રથમ પ્રતિક્રમણ બપોરના ૨.૦૦ વાગે અને સાંજનું પ્રતિક્રમણ સાંજે ૫.૩૦ વાગે શરૂ કરવામાં આવશે.
- ◆ **નવમો દિવસ :** ભાદરવા સુદ-૬, રવિવાર, તા. ૨૭-૮-૨૦૧૭. સવારે ૮.૦૦ કલાકે સંઘ નવકારશી. ત્યારબાદ તપસ્વીઓના પારણા. (સ્થળની જાહેરાત વ્યાખ્યાનમાં કરવામાં આવશે.)

મહિનગર ઉપાશ્રયે સંઘની બહેનો શ્રીમતી મીતાભેન ટોકરશી લોડાયા તથા શ્રીમતી પુનમભેન સુનિલભાઈ શાહ આરાધના કરાવશે.

અન્ય વિગતો

- ★ **વ્યાખ્યાન પ્રભાવના :** દરરોજ વ્યાખ્યાન બાદ ભાગ્યશાળીઓ તરફથી પ્રભાવના કરવામાં આવશે.
- ★ **પ્રતિકમણ :** દરરોજ સાંજે ૭.૦૦ વાગે કરવામાં આવશે.
- ★ નારાણપુરા ઉપાશ્રેય આર્થરક્ષિત વિદ્યાપીઠમાંથી આરાધના કરાવવા બહેનો પધારશે.
- ★ સ્વખન દર્શનનો કાર્યક્રમ એક જ જગ્યાએ - મહિનગર ઉપાશ્રેય રાખવામાં આવેલ છે.
- ★ **દરરોજના પ્રતિકમણની વ્યવસ્થા :**
નીચેના સ્થળોએ દરરોજ સાંજે પ્રતિકમણ કરાવવામાં આવશે.
(૧) શ્રી સંઘના મહિનગર તથા નારાણપુરા ઉપાશ્રેય.
(૨) શ્રી ક.વી.ઓ. અચલગઢ જૈન સંઘ, શ્રીમતી કસ્તુરબેન રવિલાલ સંગ્રહી (પુનર્વિવાળ)
અચલગઢ ઉપાશ્રેય, નવનીત વિવિધલક્ષી ભવન, પ્રભુદાસ ઠક્કર કોલેજ રોડ, ચંદ્રનગર,
અમદાવાદ.
(૩) શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડી, અમદાવાદ.
- પ્રતિકમણનો સમય જે તે સ્થળે દરરોજ જાહેર કરવામાં આવશે. ભાગ્યશાળીઓએ પર્યુષણા આઠે દિવસ પોતપોતાના અનુકૂળ સ્થળે પ્રતિકમણનો લાભ લેવા વિનંતી.
- ★ નારાણપુરા ઉપાશ્રેય પર્યુષણ પર્વનો કાર્યક્રમ મહિનગરના ઉપાશ્રેયની જેમ જ રહેશે.
- ★ ટ્રસ્ટ બોર્ડના દરાવ અનુસાર તપ કરનાર ભાગ્યશાળીઓએ એકાસણા - બ્યાસણા પોતાના ઘરે કરવાના રહેશે. સંઘના રસોડે એકાસણા બ્યાસણા કરવાની વ્યવસ્થા રાખેલ નથી.

પ.પૂ. ગરછાધિપતિશ્રીને તથા પ.પૂ. આચાર્ય ભગવંતશ્રીને વંદન કરવા જવાનો કાર્યક્રમ

તપસ્વીરત્ન તપ ચક્વર્તી અચલગઢાધિપતિશ્રી પ.પૂ.આ.ભ. શ્રી ગુણોદયસાગરસૂરીશ્વરજી મ.સા.નું ચાતુમાસ દેવલાલી મધ્યે છે. પ.પૂ. ચાર આચાર્ય ભગવંતોનો ચાતુમાસ મુંબઈ મધ્યે છે. તેમને વંદન કરવા જવાના કાર્યક્રમની વિગત પર્યુષણ દરમિયાન જાહેર કરવામાં આવશે.

આઠ દિવસની આરાધના દરમાયાન થનાર ખર્ચના ફર્ડ માટે જે કોઈ ભાગ્યશાળીએ પોતાનો ફાળો નોંધાવવો હોય તેમણે સંઘના મંત્રી શ્રી મૂલચંદ નાનજી મારુ (મો. ૯૮૨૫૦ ૦૦૮૭૫)નો સંપર્ક કરવા વિનંતી છે.

લી.

શ્રી અચલગઢ જૈન સંઘ - અમદાવાદ

શાંતિલાલ મુરજી સાવલા - પ્રમુખ (મો. ૯૮૨૫૦ ૪૮૬૪૫)

મૂલચંદ નાનજી મારુ - મંત્રી (મો. ૯૮૨૫૦ ૦૦૮૭૫)

નોંધ : પર્યુષણ પર્વની જાહેરાત અલગ પરિપત્રથી કરવામાં આવશે નહીં તેની નોંધ લેશો.

આદર્શ સતી

મહાભારતની આર્ય નારી દ્રૌપદીનો કોઇ પર્યાય નથી

ચંદ્રકાંત પટેલ 'સરલ'

ભારતીય સંસ્કારોને તેજોમય કરી આ દેશમાં ઉજળી સંસ્કૃતિનું નિર્માણ કરવા પાછળ આપણી ભારતીય આર્ય રમણીઓનો ફાળો વિશેષ રહ્યો છે આ આર્ય નારીઓમાં પાર્વતી, સાવિત્રી, દમંતી, સીતાજી, કૌસલ્યા, ગાંધારી, તારામતી, અનસૂયા, મંદોદરી, મદાલસા અને દ્રૌપદી વગેરેએ આર્ય સંસ્કૃતિને વધારે દેદીઘ્યમાન બનાવી છે. બ્રાહ્મણાંથો, આરણ્યક અને ઉપનિષદોમાંના એ કાળમાં સ્વીની પ્રતિષ્ઠા તત્ત્વજ્ઞાનની રીતિએ પ્રતિપાદન થતી જોવામાં આવે છે. પુરાતન કાળમાં સમાજમાં સ્વીનો દરજજો ખૂબ જ ઊંચો હતો. સમાજની સર્વ દિશામાં ઉશ્રતિ સાધવાનો અવિકાર એમને બક્ષવામાં આવ્યો હતો.

ભારતીય સંસ્કૃતિની ધરોહર આ બધી આર્ય નારીઓમાં જો કોઈને ઊંચું સ્થાન આપવાનું થાય તો તેમાં 'દ્રૌપદી' ની પદપ્રતિષ્ઠા બધાંથી ચઢિયાતી આવે. ત્યાગ, સર્મર્પણ અને બલિદાનની એ દેવી છે. એકંદરે જોતાં એને સાધ્યી સ્ત્રી કહીએ તો પણ ખોટું ન કહેવાય. મોટામાં મોટી વિપત્તિઓને પ્રસંગે પણ એ પોતાનો મિજાજ અને આત્મગૌરવનું ભાન ગુમાવતી નથી. અન્યાય સામે એ અવાજ ઉઠાવતી રહી છે. અન્યાય એનાથી બિલકુલ સહન થતો નથી. સત્ય એની જીબ પર કાયમ વસ્યું છે. એ ખૂબ જ નિર્મળ છે, પવિત્ર છે છતાં એનામાં માનુષીપણું પણ છે. ચર્ચાના સમયે સ્વીના જેવું વિકારીપણું અને અત્યાગ્રહ એનામાં દેખાય છે. તો ઘણીવાર એ મમતીલી હોય એવું પણ લાગે છે. એ જેટલી કોમળ છે તેટલી જ કઠોર પણ છે, વળી બુદ્ધિમત્તા સાથે વિવેકિપણું અને દઢ મનોબળ પણ તેનામાં ઝલકતું જોઈ શકાય છે.

શકુંતલા, દ્રૌપદી, દમંતી અને સીતા – આ ચારેય નારીઓ સાથે અન્યાય અને દુર્વ્યવહાર થયા છે. પરંતુ સૌથી અતિ મોટો અને ખોટો અન્યાય અને દુર્વ્યવહાર દ્રૌપદી સાથે થયો છે. જુગારમાં એક વસ્તુ તરીકે તેને મૂકવામાં આવે એ મોટી દુર્ઘટના જ ગણાય. વળી ધર્મરાજા ગણાતા યુવિષ્ટ જુગારમાં પોતે પોતાની જાત હારી ગયા પછી પણ દ્રૌપદીને હોડમાં મૂકે એનાથી મોટો દુર્વ્યવહાર અને ખોટું અપમાન બીજું કર્યું હોઈ શકે!

ગાંધારીનો વિવાહ જન્માંથ ધૂતરાષ્ટ્ર સાથે થયો તે વખતે ગાંધારીએ પોતાની આંખો ઉપર પાટા બાંધી પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી કે, કોઈ દિવસ હું મારા પતિને અંધ ગણીને તેમના ઉપરની

મારી શ્રદ્ધા-ભક્તિ અને પતિપ્રેમ ઓછો થવા નાહિ દઉં.

તે રીતે જ સ્વયંવરમાં અર્જુનને વરી, છતાં પાંચ પતિઓની પત્ની બનીને પાંચેયને સરખો ગ્રેમ આપનારી એ આર્ય નારી ગાંધારીથી પણ ચેડ તેવી છે. તેણે જો ધાર્યું હોત તો એ કહી શકી હોત કે, હું તો અર્જુનને જ વરી છું માટે અર્જુન સિવાય અન્ય કોઈ મારો પતિ કહેવડાવાને લાયક નથી. પણ તેમણે એમ ન કર્યું. માતા કુંતાની આજ્ઞા હતી કે પાંચેય ભાઈઓ જે વસ્તુ લઈ આવ્યાં છે તે સરખે ભાગે વહેંચ્યી લો. દ્રૌપદીએ માતા કુંતાની આજ્ઞા ભલે શિરોમાન્ય ગણી હોય પરંતુ તે સમયે તેનાં હૃદયની મનઃસ્થિતિ કેવી હશે? હૃદય ઉપર પથરા મૂકીને દ્રૌપદીએ આર્ય સંસ્કારના દોરે વીટલી આજ્ઞાનું પાલન કર્યું ને પાંચ પતિની પટરાણી બની 'પાંચાળી' કહેવાઈ.

દ્રૌપદી જેટલી તીક્ષ્ણ બુદ્ધિશાળી હતી, તેટલી જ રાજનીતિ, ધર્મનીતિ અને તકનીતિમાં પારંગત હતી. અન્યાય, અવિચાર, હીનતા અને અત્યાચારને એ સહન કરી શકતી નાહિ, કે કોઈ બીજા સહન કરે તો તેને સહન કરવા દેતી નાહિ. ન્યાય અને સત્યના ગાજવામાં તેના પગ હંમેશાં રહ્યા છે.

ન્યાય અને સત્યનું જ્યાં ખંડન થાતું દેખાય ત્યાં એ કઠોર બનતી પણ દેખાઈ છે. અન્યાયના દમનમાં કોઈ પણ પ્રકારની તે જો હીનતા જોતી તો આકરા-કઠોર શબ્દો વડે વડીલોને પણ ડપકો આપતી. પરંતુ આ બધામાં નિષ્ફરતા, દાંબિકતા કે અહંકાર તેના ચારિત્રયમાં દેખાયાં નથી.

જુગારમાં ભૌતિક ચીજ ગણીને દ્રૌપદીને હોડમાં મૂકીને યુવિષ્ટ એ જુગઢું હારી બેઠા. દ્રૌપદી પાંડવોની મટીને દુર્યોધનની જતનું સાધન બની. આ સમયે દ્રૌપદીની મનઃસ્થિતિ, પોતાના અરમાનો અને હૃદયના ભાવો કેવા હશે એવું કદી કોઈએ વિર્યાર્થ છે ખરું?

જુગારમાં જિતાયેલી દ્રૌપદીને દુર્યોધનની આજ્ઞાથી તેનો ભાઈ દુઃશાસન ચોટલો જાલીને - ખેંચતો ખેંચતો ભરી-સભામાં લઈ આવ્યો. આ સમયે સભામાં જુદા જુદા રાજ્યોના રાજ, દીવાન પ્રધાનો, મોટા ઋષિઓ, વિદ્વાનો, ભીષ્મ, પ્રોણ અને વિદુરજી સમેત પાંચે પાંડવો પણ હાજર હતા. અને આ દશ્ય જોઈ રહ્યાં હતાં. પણ બધાં ચૂપ હતાં. અધર્મ, આંખોની સામે નાચતો હોવા છતાં સભા આખી મૌન હતી. દુર્યોધન, કર્ષ અને

હુઃશાસન વગેરે દ્રૌપદીને કટુવયન, મશકરીઓ અને ચેનચાળાથી વ્યથિત અને અપમાનિત કરી રહ્યા હતાં. હવે તમે જ વિચારો આ સમયે એક ભારતીય નારીની મનની પીડા કેવી હશે? કોઈ પુરુષ પોતાની પરણેતર સ્ત્રીને જાહેરમાં અપમાનિત થતી જોઈ શકે ખરો? ના. હરગીજ નહિ. પણ આપણી ભારતીય નારી દ્રૌપદી પાંચ-પાંચ પતિઓની હાજરીમાં મયાદાહીન થતી રહી, રોતી રહી.

આટલું ઓછું હોય તેમ ભરી સભામાં દ્રૌપદીને નિર્વચ્ચ કરવાં માટે હુઃશાસને દ્રૌપદીનાં વસ્ત્રો જેંચવા માંગ્યા. દ્રૌપદી વલવલતી રહી, ઘલવલતી રહી ને સભા મૂંગા બનીને જોતી રહી ત્યારે દ્રૌપદીએ સભામાં બેઠેલા રાજીઓ અને પાંડવોને ઉદ્દેશીને કહ્યું : “હું સતી સ્ત્રી છું. યુધિષ્ઠિરની સવર્ણા ભાર્યા છું. દુપદની કન્યા અને શ્રીકૃષ્ણની સખી છું. મહા બલવાન જીમની તથા બાણાવળી અરજણની પરણેતર છું. પણ આજે પાંચ-પાંચ સ્વામીઓની વચ્ચમાં એક અનાથ નારીની પેઠે છું. આ ભરી-સભા અન્યાયને પડાયે થઈને હુરાચાર, પાપચાર અને અત્યાચાર જોઈ રહી છે. બધાએ પોતાનો ધર્મ ખોઈ નાખ્યો છે, નીતિને નેવા પર મૂકી દીધી છે. કુળધર્મને વેચી ખાયો છે. હે સભાગણો! હું ધર્મથી નહીં, કપટથી જિતાઈ છું. એટલે આ ધર્મનો જુગાર ન હતો, પણ છલપક્તનો જુગાર હતો. ધર્મરાજી સ્વયં પોતાને હારી બેઠા હતા, ત્યારે એક હારેલો અને દાસ બનેલો માણસ મને જુગારની હોડમાં કેવી રીતે મૂકી શકે? હવે તમે બધા વિચારો અને નિર્ણય કરો. આપ જે નિર્ણય કરશો તે ગ્રમાણે વર્તવા હું તૈયાર છું...”

આમ છતાં સભામાંથી કોઈ કંઈ ન બોલ્યું. ત્યારે દ્રૌપદીએ ભગવાન શ્રીકૃષ્ણને વહારે આવવા અંતરથી પોકાર કર્યો. દ્રૌપદીનો પોકાર સાંભળી ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે અદ્દશ્ય રીતે દ્રૌપદીના ચીર પૂરી તેને નિર્વચ્ચ થતી બચાવી હતી.

દ્રૌપદી માથે આટલું વીત્યું હોવા છતાં ધૂતરાષ્ટ્ર પાસેથી વચ્ચન લઈને પાંચેય પાંડવોને દાસપણામાંથી મુક્ત કરાવ્યાં હતાં. હવે તમે જ કહો આવી ભારતીય આર્ય નારી દ્રૌપદીનો પર્યાય ક્યાંય મળે ખરો?

બાર વર્ષનો વનવાસ અને એક વર્ષ ગુમ રહેવા માટેની શરત મુજબ પાંડવો તેરમા વર્ષ વિરાટ રાજાને ત્યાં ચુમ વંશે રહ્યા હતા ત્યારે વિરાટ રાજાનો સાણો કે જે પરોક્ષ રીતે રાજ્ય ચલાવતો હતો તેણે દ્રૌપદીને પોતાની કરવા અનેક કાવાદાવા કર્યા. અંતે તેનો હાથ પકડી પોતાના તરફ બેંચવા પ્રયત્ન કર્યો ત્યારે દ્રૌપદી સિંહણની જેમ છંછેડાઈને કીચકને ધક્કો મારી પછાડી દઈ વિરાટ રાજા અને કંક-વેશધારી યુધિષ્ઠિર બેઠા હતા ત્યાં આવીને ઊભી રહી. કીચક (વિરાટનો સાણો) પણ કોથાવેશમાં તેની પાછળ આવ્યો અને દ્રૌપદીને પકડી તેના વાળ બેંચી તેને જમીન પર પછાડીને માથે લાત મારી. યુધિષ્ઠિરની નજર સામે

દ્રૌપદીનું અપમાન અને હુરાચાર થઈ રહ્યો હતો. આહાહ...હા...! ભારતની આ આર્ય રમણીને કેટકેટલું અપમાન, હુર્વવહારનો ભોગ બનતું પડે છે. તમે વિચારી જોજો... આવી સંસ્કારિત અને ગુણસુંદરી દ્રૌપદીનો પર્યાય મળે ખરો? વનમાં રખડી-રખડી અનેક યાતનાઓ, અનેક અપમાનો વેઠાને પણ ભારતીય સંસ્કારો અને પરણરાને જીવંત રાખતી એ નારીનાં જેટલાં વખાણ કરીએ તેટલાં ઓછાં પડે.

દ્રૌપદીની મહાનતા તેના દરેક કાર્યમાં દેખાય છે. પોતાને અપમાનિત કરનાર દુર્યોધન સહિત કૌરવ પત્નીઓને ગંધર્વરાજ ચિત્રસેને પ્રભાસ તીર્થમાં જ્યારે યુદ્ધ કરીને પરાજિત કર્યો ને બંદીવાન બનાવ્યા. ત્યારે દ્રૌપદીએ ભીમને વિનવી-સમજાવી ગંધર્વરાજ પાસે બંદીવાન રહેલા દુર્યોધન તથા કુદુ સ્ત્રીઓને છોડાવ્યા હતા. શત્રુઓ ગ્રતેનું દ્રૌપદીનું આવું સૌજન્ય અને ઉદારપણું તેને મહાનતાના અંકમાં મૂકે છે.

તેની ક્ષમાશરીલતાનું બીજું ઉદાહરણ જોઈએ તો દુર્યોધનનો બનેવી જ્યદ્રથ પણ અવિવેક અને પાપી હતો. એક દિવસ તે પાંડવોની ગેરહાજરીમાં પાંડવ આશ્રમમાં ગયો ને દ્રૌપદીને પકડીને રથમાં બેસાડી દીધી. આ સમયે દ્રૌપદીએ સમયસુયકતા દાખવી અને પાંડવોના પાછા ફરવાનો વખત હોવાથી જ્યદ્રથને વાતોએ વળગાડી રહી. પાંડવો આવી પહોંચતા દ્રૌપદીએ પોતાના અપહરણની વાત પાંડવોને કરી. પાંડવોએ જ્યદ્રથને પકડી યુધિષ્ઠિરની સામે રજૂ કર્યો ત્યારે જ્યદ્રથે યુધિષ્ઠિરના પગે પડીને તેમનું દાસત્વ સ્વીકારીને ક્ષમા માગી ત્યારે દ્રૌપદીએ યુધિષ્ઠિરને સમજાવી, તેનો વધ કરવાને બદલે ક્ષમા અપાવી હતી.

મહાભારતનું યુદ્ધ પૂરું થયું હતું. ભીમે પ્રતિજ્ઞા મુજબ દુર્યોધનની જાંધ તોડી તેને મોતને ઘાટ ઉતારી દીખેલો. આથી દ્રૌપદી પુત્ર અશ્વત્થામા તે રાત્રે પાંડવોના તંબૂમાં જઈને દ્રૌપદીનાં પાંચ પુત્રોને મારી ગયો. પુત્રોના મોતથી દ્રૌપદીને શોક કરતાં કોષ વધારે વ્યાઘ્રો ને પાંડવોને આકરા શબ્દો કહી અન્યાયનો બદલો વાળવાનું જણાવીને કહ્યું કે અશ્વત્થામાને ઘાયલ કરીને તેના માથાનો મણિ મને લાવી આપો, એ જ મારો બદલો ગણાશે.

અશ્વત્થામા દ્રોષાચાર્યનો પુત્ર હોવાથી ભીમે તેને માર્યો નહીં, પરંતુ તેને પકડી તેના માથા પરનો મણિ ઉતારી દ્રૌપદીને આપ્યો. ત્યારે દ્રૌપદીએ કહ્યું કે ગુરુપુત્રની હત્યા કરવી એ આપણા કુળની શોભા નથી. એ ગમે તે કરે તો પણ આપણે માટે અ-વધ છે. આ મણિ હું યુધિષ્ઠિરના માથા ઉપર પહેરાવીશ. પુત્રહત્યાના બદલાનાં ચિહ્નસ્વરૂપ આ મણિ યુધિષ્ઠિરના મસ્તક ઉપર જોઈને હું મારા પુત્રોનું સ્મરણ તાજું રાખી શાંતિ મેળવીશ.

તે પાંડવના રાજગૃહની ગૃહિણી હોવા છતાં પણ દાસીની માફિક જ બધા આશ્રિતોની સેવા કરતી. પોતાની શોક્યો (સપત્નીઓ) ને પણ પોતાની જ બહેનો હોય તેટલો જ પ્રેમ કરતી.

શૌક્યોના પુત્રોને પણ પોતાના જ પુત્રો ગણીને વહાલ વરસાવતી.

ગુણવંત શાહે દ્રૌપદી માટે ચાર વિશેષજ્ઞો વાપર્યા છે. તેમાં તેજસ્વિની, ઓજસ્વિની, મનસ્વિની અને ગુણસુંદરી. આ ચારેય વિશેષજ્ઞો દ્રૌપદીના વ્યક્તિત્વના બધાં પાસાને અશેષ પ્રગટ કરી આપે છે. મુનિકુમાર પંડ્યા આ ચાર પાસાંની સમજ આપતા લખે છે કે “મહાભારતમાં દ્રૌપદી સ્વયંવર પ્રસંગે આપણને દ્રૌપદીની મનસ્વિતાનો પરિચય મળે છે. કર્ણ મત્સ્યવેધ કરવા તૈયાર થયો ત્યારે “હું સૂતપુત્રને નહીં વરું” એમ સ્પષ્ટપણે સભાજનોને સંભળાવી હે છે. બ્રાહ્મણ-વેશધારી અર્જુને મત્સ્યવેધ કર્યો ત્યારે દ્રૌપદી, રાજકન્યા હોવા છતાં અર્જુનની સાથે જવા સાવ સહજ રીતે તૈયાર થઈ. એ પાંડવો છે એવી જાણ કોઈને ન હતી. અહીં દ્રૌપદીમાં ગુણસુંદરીનાં લક્ષણો જોઈ શકાય છે. વસ્ત્રહરણ-પ્રસંગે દૃશ્યાસને તેનો ચોટલો બેંચ્યો. વાળ વિખરાઈ ગયા. દ્રૌપદીએ ત્યારે જ પ્રતિજ્ઞા લીધી કે જ્યાં સુધી દૃશ્યાસનના હાથના લોહીથી ચોટલો નહિ સીયુ ત્યાં સુધી વાળ ધૂટા જ રાખીશ. આ તેની તેજસ્વિતા. વનવાસમાં ધર્મભીરુ યુષ્મિદ્ધિરને કૌરવો સામે યુદ્ધ કરવાની કહેતી રહે છે. વિષ્ણુ માટે કૌરવસભામાં જતા કૃષ્ણને પણ “વિષ્ણુ નહિ, યુદ્ધ” માટે કહે છે. આ છે દ્રૌપદીની ઓજસ્વિતા.

ગુણવંત શાહ કહે છે કે દ્રૌપદીના વસ્ત્રહરણના પ્રસંગમાં “દ્રૌપદીનું વસ્ત્ર નહિ, આપણા કહેવાતા ધર્મનું આવરણ હટાવી લેવાયું છે” કશા જ વાંક, ગુના વગર અન્યાયનો ભોગ બનતી દ્રૌપદી ખરેખર એક મહાન આર્થનારી સાબિત થઈ છે. તેનો પયાર્ય ક્યાંય શોધ્યો પણ જરૂર તેમ નથી.

પાંડવો સાથે લગ્ન કર્યા પછી દ્રૌપદીને પગલે પગલે સમસ્યાઓ, આપત્તિઓ અને દુર્ઘટાનનો ભોગ બનવું પડ્યું છે. પરંતુ દરેક વખતે તે અડગ, ઉશ્રત અને ગૌરવશીલ દેખાઈ છે. દુષ્ટ કૌરવોના પ્રપંચનો ભોગ પાંડવોની સાથે તે પણ બનતી રહી છે અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને તેને દરેક આપત્તિવેળાએ રાહ ચીંધી મદદ કરી છે.

ત્યાગ, સમર્પણ અને બલિદાનની એ દેવી હતી. તેના જેવો ત્યાગ અને બલિદાન અન્ય કોઈ આર્થનારીએ આખ્યાનું શાસ્ત્ર વર્ણવતાં નથી. દ્રૌપદી ભારતીય સંસ્કૃતનું એક ઓજસ્વી પાત્ર બનીને જગતને બહુ મોટો બોધ આપતી ગઈ છે.

“સંસ્કૃતિ દશન”, આસોપાલવ શેરી નં. ૦૨,
રેલ્વે સ્ટેશન પ્લોટ, મુ. માણાવદર,

મ્ર. જૂનાગઢ - ૩૬૨ ૬૩૦. મો. ૮૯૩૫૮૦૨૪૨૪

આગોવાનાનો ધર્મ

હજરત અલી સાહેબ જ્યારે મુસલમાનોના ખલીફા હતા ત્યારે એક દિવસે નિયમ મુજબ નમાજ પઢી રહ્યા પછી સૌ ભક્તજનોને ધર્મનો ઉપદેશ આપતા હતા. એવામાં એક આરબ ઉશ્રેચાટમાં ઊભો થઈ જઈ જોરશોરથી અલીસાહેબને મન ફાયે તેમ ગાળો દેવા લાગ્યો. તે વારે વારે કહેતો હતો, “તું શાનો ખલીફા થઈને બેઠો છે? ખલીફાનું પદ છોડીને તું અહીંથી ચાલ્યો જા.”

આ આરબના આવા આકરા શબ્દો સાંભળીને બધા ભક્તોને બહુ માહું લાગ્યું. વળી હજરત અલી સાહેબ તો હજરત મહંમદ પયગંબર સાહેબના જમાઈ પણ થતા હતા. એટલે એમનું આ રીતે કોઈ અપમાન કરે એ શી રીતે સહન થાય? બધાને થયું અલીસાહેબ પોતાનું કહેવું પૂરું કરે પછી તેને સીધોદોર કરી નાખવો.

થોડી વાર પછી ઉપદેશ પૂરો થતાં હજરત અલી સાહેબ શાંત અવાજે બોલ્યા, “ભાઈઓ, પેલા ભાઈને જરા શાંતિથી પૂછી જુઓ કે એને એના કોઈ ઘારા સંબંધીનો વિયોગ તો નથી થયો ને? અથવા એને માથે મોટું કરજ તો નથી ચરી ગયું ને? યા તો એને પેટ ભરીને ખાવાનું મળ્યું નથી કે શું? ભાઈઓ, જરાયે ઉશ્રેચાયા વિના પ્રેમથી એને પૂછી આવો.”

એટલે માણસો એને પૂછી આવ્યા અને બોલ્યા, “હજરત સાહેબ, એ બાપડા પર ભારે દેવું ચરી ગયું છે અને એ કરજ ચૂકવી શકાય એવી સ્થિતિ એની ન હોવાથી શાહુકારે એને પોતાનો ગુલામ બનાવ્યો છે!”

એ સાંભળીને હજરત અલી સાહેબ પોતાને ઘરેથી રૂપિયા મંગાવ્યા અને પેલા આરબનું ઋણ ચૂકવી દઈ તેને બંધનમુક્ત કરાવ્યો. પછી હજરત અલી સાહેબ સૌ ભક્તજનોને કહેવા લાગ્યા, “ભાઈઓ, જ્યારે કોઈપણ સાધારણ માણસ કોઈ મોટા માણસનું અથવા તો તેના ઊંચા દરજાનું અપમાન કરે કે એની સામે મન ફાયે તેમ બોલવા લાગે, ત્યારે આપણે સમજવું જોઈએ કે એના દિલમાં ક્યાંક વેદના ભરી હશે યા તો એનું દિલ દુભાયું હશે. તેથી એની સાચી સ્થિતિ જાણી લઈને એની મૂંઝવણ કે, વેદના નિવારવા માટે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. જો આપણે આપણું અપમાન થતું જોઈને તેના ઉપર ગુસ્સે થઈએ અને તેનો સામેથી તિરસ્કાર કરીએ, તો આપણે આગોવાન તરીકેના આપણા ધર્મનું પાલન કરેલું ન ગણાય.”

મુકુલભાઈ કલારી

“ROLEX” Brand

Rushabh
STEEL CENTRE

MFGR. & DEALERS IN : Rolex SQUARE DABBA & TIFFIN

G-77, Sarvoday Nagar,

Shri Mahendrakumar T. Shah Marg,
(1st Panjrapole Lane), Mumbai-400 004.

Tel. : 2242 2072, 3393 7310 • Fax : (022) 3008 0072

ધર્મ ચિંતન

જૈન ધર્મમાં દાનનો મહિમા

મૂ.લે. :

ઉપાધ્યાય શ્રી અમરમુનિ

હિંદી ઉપરથી અનુવાદ :

મગનલાલ સંઘવી

પૂ. અમરમુનિના નામથી ઘણા યુજરાતીઓ અજ્ઞા હોઈ શકે છે. પણ “વીરાયતન” સંસ્થાની જ્ઞાનકારી કચ્છીઓને તો ન જ આપવી પડે. લગભગ ૭૦ વર્ષ પહેલાં બિહારમાં રાજ્યાલી ખાતે વીરાયતનની સ્થાપના કરીને એ જમાનામાં એક પછી એક કાંતિકારી પગલાંઓ ભરીને રૂઢીવાદીઓનો રોષ વહોરી લીધો હતો અને જનસેવાના ધ્યેય તરફ આગળ વધતા રહ્યા હતા. હાલમાં તેઓના પ્રધાન શિષ્યા પૂ. મહાસતી ચંદ્રનાથ દ્વારા કચ્છમાં ભૂકુંપ બાદ થઈ રહેલા સેવા કાર્યને કોણ નથી જાણતું? તેમના નેતૃત્વ હેઠળ આપણા સાથુ - સાધીજાઓ કચ્છમાં વિશાળ પાયે સેવા કાર્ય કરી રહ્યા છે.

પૂ. અમરમુનિ લિખિત મૂળ હિંદી પુસ્તક “જૈનત દી જાંકી”નો ભારતની દરેક ભાષામાં તેમજ યુરોપની પણ કેટલીક ભાષાઓમાં અનુવાદ થયેલ છે. તેમના આ મૂળ હિંદી પુસ્તકના એક પ્રકરણનો આ અનુવાદ છે.

ભારત એક ધર્મપ્રધાન દેશ છે. જ્યાં નાની નાની બાબતોને પણ ધર્મની કસોટીમાંથી પાર ઉત્તરવું પડે છે. ભારતમાં એટલી બધી ધર્મક્રિયાઓ છે કે તેને ગણતાં જીવન સમાપ્ત થઈ જાય! તો પણ જેટલા સારા આચાર-વિચાર છે, એ બધા ધર્મ છે.

અનાદિકાળથી સાધકના મનમાં પ્રશ્ન ઉઠતો રહ્યો છે કે વિશ્વમાં સૌથી ઊંચો ધર્મ ક્યો? જીવાબ અનેક પ્રકારે અપાયો છે. તપ, દ્યા, સત્ય, ભગવદ્ ભક્તિ, બ્રહ્મચર્ય, ક્ષમા વિ.ને ઉત્તમ ધર્મ ગણવામાં આવ્યા છે. પોતપોતાના દિષ્ટિબિંદુથી બધા સાચા છે પરંતુ “દાન ધર્મ એ સૌથી ઉત્તમ છે” એવી એક મહાપુરુષની વાત અમને બધાથી સારી લાગે છે.

દાનનું મહત્વ બહુ જ ઊંચું છે. તે હુર્ગિતિનો નાશ કરે છે, માનવ હૃદયને વિશાળ અને વિરાટ બનાવી સૂનેલી માનવતાને જાગૃત કરે છે અને દિલમાં દ્યા - પ્રેમની ગંગા વહેવડાવે છે, જેથી સહનુભૂતિનું સુંદર, સુગર્હિત વાતાવરણ તૈયાર થાય છે. દાન આપનારને હંમેશાં પ્રેમ અને આદર મળે છે અને ચારે દિશાઓમાં તેનો યશ ગવાય છે. પોતાની પ્રિય વસ્તુને ખુશીથી કોઈને દાનમાં આપવી એ ઉત્તમ સાહસનું કામ છે. લોકો દ્વારા માટે લડે - ઝડપે છે, જીવ જોખમાં નાખે છે. વર્ષોની મહેનત અને પસીનો પાડવા બાદ પ્રામ થયેલું ધન પરોપકાર અર્થે દાન કરવાનું ભાગ્ય દિવ્ય આત્માઓને જ પ્રામ થાય છે. નિઃસ્વાર્થભાવે દાન કરીને પ્રસંગતા અનુભવનાર દાતા જીવનની ઊંચાઈ પ્રામ કરે છે.

જૈન ધર્મમાં દાનનો એટલો મહિમા છે કે દાતાને સ્વર્ગ કે મોક્ષના અધિકારી માન્યા છે. પ્રભુ મહાવીર પણ બહુ મોટા દાનવીર હતા. બાળપણથી જ કોઈપણ ભૂખ્યા કે ગરીબ ઉપર તેમની કરુણા વરસતી અને જે પણ પાસે હોય તે આપી દેતા. દીક્ષિત થવાના એક વર્ષ પહેલાંથી તેમણે નિરંતર દાન આપી જે કંઈ તેમની પાસે હતું તે સર્વસ્વ જનસેવાર્થે સમર્પિત કર્યું

હતું. આ જ રીતે પ્રભુ પાર્શ્વનાથ અને અન્ય તીર્થકરો પણ મહાદાની હતા. જૈન શાસ્ત્રમાં ધર્મના જે ચાર ભેદા બતાવેલ છે એ મુજબ દાન, શીલ, તપ તથા ભાવના - અહીં પણ દાનને પ્રથમ સ્થાન આપેલ છે. જૈન શાસ્ત્રમાં દાનના છ પ્રકાર બતાવેલ છે : (૧) આહાર દાન, (૨) ઔષધ દાન, (૩) જ્ઞાનદાન તથા (૪) અભયદાન. આ દરેકનું સંક્ષિપ્ત વિવરણ જોઈએ.

(૧) આહાર દાન :

દેહધારીની સૌપ્રથમ જરૂરિયાત ભોજનની જ હોય છે. ભૂખ્યાજનને કોઈ અન્ય બાબત સુઝતી નથી. અન્ય જ જીવન છે. એટલે જેણે અભદ્રાન કર્યું તેણે બધું જ આખ્યું. વેર પધારેલ ત્યાગી મુનિ ભગવંતોએ વિનય અને ભક્તિપૂર્વક વહોરાવવું, કોઈપણ ભૂખ્યાને આહાર આપવો, આ બધા મહાન પુણ્યકાર્યો છે અને તેનાથી કર્મની ઘણી જ નિર્જરા થાય છે. જૈન ધર્મ હંમેશાં અન્યની વંદના કે દુઃખ દર્દના હિસ્સેદાર બનીને તેઓની સહાય કરવાના કાર્યને જ પોતાનું મહાન કર્તવ્ય માનેલ છે.

(૨) ઔષધ દાન :

રોગી મનુષ્ય કોઈ કામનો રહેતો નથી. તે કોઈ પુરુષાર્થ કે પરિવારનું પાલન પોષણ નથી કરી શકતો કે ન તો શ્રદ્ધા કે ભાવનાપૂર્વક ધર્મચરણ કરી શકે છે. કારણ મનની સ્વસ્થતાનો આધાર જ તનની સ્વસ્થતા ઉપર છે. બધાં જીવોને બીમારીના સમયે દુઃખ અને વેદના થાય છે, જેના નિવારણ અર્થે જૈન ધર્મમાં ઔષધદાનને પણ મહાદાન ગણેલ છે. આચાર્ય ‘અમિત ગતિ’એ પોતાની રચના ‘ઉપાસક આચાર’માં કહેલ છે કે ઔષધ દાનનું મહત્વ એટલું છે કે વર્ણન ન કરી શકાય. ઔષધ મેળવીને રોગી મનુષ્ય જ્યારે રોગમુક્ત થાય છે ત્યારે અવર્જનીય આનંદનો અનુભવ કરે છે. સંસારી જીવોને નિરોગી હોવું એ સૌથી મોટું સુખ

છે. આથી જ સંતોષે કહ્યું છે કે ‘પહેલું સુખ તે જાતે નથી.’ રોગીને ખાનપાન, રાગરંગ સૌં ઝેર જેવા લાગે છે. ઔષધ દાનથી રોગમુક્ત થયેલ વ્યક્તિના આશિર્વાદથી દાનીને સુખ શાંતિ મળે છે.

(૩) દાન દાન :

જ્ઞાન વગરનો મનુષ્ય છતી આંખે અંધ જેવો છે. જો કોઈ અંધને આંખો મળી જાય તો તેને કેટલો આનંદ થાય? આજ રીતે અજ્ઞાનીને વિદ્યાદાન આપવાનું કાર્ય પણ એટલું જ મહત્વપૂર્ણ છે. આથી જ જ્ઞાનદાનની સરખામણી ચક્ષુદાન સાથે કરવામાં આવી છે.

પ્રાચીન ભારતમાં નાલંદા જેવા વિશ્વ વિદ્યાલયો આવા જ ઉદેશથી સ્થાપવામાં આવેલ હતા. આવા વિદ્યાલયોમાં ભારત ઉપરાંત સિયામ (હાલનું થાઈલેન્ડ) જ્ઞાવા સુમાત્રા (હાલનું ઇન્ડોનેશિયા), ચીન, તુર્કી, યુનાન (હાલનું ગ્રીસ) જેવા અનેક દેશોથી આવેલા વિદ્યાર્થીઓ કોઈપણ જાતના બેદભાવ વગર જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરતા હતા.

ગરીબ વિદ્યાર્થીઓ માટે શાળાઓ સ્થાપવા દાન આપવું, તેઓને સ્કોલરશિપ, પુસ્તકો, ગણવેશ વિ. આપવા, તેઓ માટે બોર્ડિંગ હાઉસની વ્યવસ્થા કરવી આદિનો પણ વિદ્યાદાનમાં સમાવેશ થાય છે.

આચાર્ય અમિતગતિએ તો ત્યાં સુધી કહ્યું છે કે જીવનના જ પુરુષાર્થ – ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ બધા વિદ્યા દ્વારા જ સિદ્ધ થાય છે. એટલે વિદ્યાદાન આપનારે પણ આ ચારે પુરુષાર્થ મેળવવાનો અધિકાર મળે છે. ભગવાન મહાવીર પણ કહી ગયા છે કે ‘પઢ્યં નાણ તાં દાય’ અર્થાત્ પ્રથમ જ્ઞાન મેળવ્યા બાદ જ દયા, પરોપકાર વિ.નું આચરણ આવે છે.

(૪) અભ્યદાન :

અભ્યદાનનો અર્થ એ છે કે કોઈપણ મરણોનુભ પ્રાણીને બચાવવું. સંકટમાં પડેલ પ્રાણીનો ઉધ્ઘાર કરવો. આવા જીવનદાનને સર્વે દાનોમાં શ્રેષ્ઠ ગણવામાં આવ્યું છે અને એ જૈન ધર્મનો તો પ્રાણ છે, જેના પાયામાં જ અભ્યદાન છે. જીવનદાન મેળવીને પ્રાણીમાત્રાને જ સુખ પ્રાપ્ત થાય છે એ અવર્જનીય છે.

દયાળું મનુષ્ય અભ્યદાન મેળવનાર માટે ભગવાનનું સ્થાન પ્રાપ્ત કરે છે. યજ્ઞ યાગાદિમાં હોમાતા નિર્દ્દિષ્ટ પશુઓને અભ્યદાન અપાવીને જ મહાવીરે ભગવાનનું પદ પ્રાપ્ત કર્યું હતું. યજ્ઞમાં અપાતા બલિને રોકવા ભગવાન મહાવીરે તેમનું સમગ્ર જીવન અર્પણ કર્યું હતું. જેથી ભારતમાં થતા અશ્વમેધ આદિ હિંસક યજો બંધ થયા હતા.

આથી પ્રત્યેક જૈનનું કર્તવ્ય છે કે તે દુઃખી, ભૂખ્યા કે મરણોનુભ જીવોની સહાયતા તથા પ્રાણરક્ષા કરે. પોતાના ધનનો ઉપયોગ ગૌશાળાઓ, પાંજરાપોળો વિ. સ્થાપી મૂંગા પશુઓની સેવાનો બંદોબસ્ત જૈનો નહીં કરે તો કોણ કરશે? જૈન એ જ છે કે જે સંકટગ્રસ્ત વ્યક્તિના આંસુને હાસ્યમાં બદલી શકે. જૈનો

જીવનદાન આપનાર તરીકે પ્રસિદ્ધ થાય.

દાનના આ ચાર પ્રકાર માત્ર વિવરણ માટે છે. દાનની વ્યાખ્યા આટલી સીમિત નથી. જે પણ કાર્ય અન્યોના સુખ, સગવડ માટે કરવામાં આવે એ પણ દાન છે. પુષ્યની વ્યાખ્યા કરતાં ભગવાન મહાવીરે કહ્યું છે કે અમ, જલ, વસ્તુ આદિનું દાન કરવાવાળાને સ્વર્ગસુખનું પુષ્ય મળે છે. જૈન સાહિત્યમાં દાનના મહિમાની કથાઓ અને તે દ્વારા પ્રાપ્ત થતાં પુષ્યના અસંખ્ય દાખલાઓ મળે છે.

આ ઉપરાંત દાનનું આ વિવરણ એવા લોકોની આંખો ખોલવા માટે પણ છે, જેઓ એમ કહે છે કે “જૈન ધર્મ તો કેવળ નિજિક્ય ધર્મ છે અને તથ ત્યાં સુધી જ સીમિત છે. જનકલ્યાણ માટે તેઓ પાસે કોઈ રચનાત્મક ઉપદેશ નથી.” આના જવાબમાં આગળ કરેલું દાનધર્મનું વિવરણ જ સિદ્ધ કરે છે કે જૈન ધર્મ સક્રિય છે કે નિજિક્ય. દાન દ્વારા જનકલ્યાણની ઉત્તમ વિચારધારા જૈન ધર્મ સંસાર સમક્ષ રાખી છે.

● સુપાત્રે - કુપાત્રે દાન :

આ બાબત ઉપર પણ વિચારવું જરૂરી છે. કેટલાક લોકોની માન્યતા છે કે દાન મેળવવાના અધિકારી માત્ર સુપાત્ર જ છે અને સુપાત્ર પાત્ર સાધુઓ જ ગણાય. એટલે કોઈ સંસારીને દાન અપાય નહીં. ભલે તે ગરીબ, દુઃખી હોય. સંસારી બધા કુપાત્ર ગણાય. આ તર્ક સંપૂર્ણપણે અસંગત છે. શું કોઈ સદાચારી સંસારી ગૃહસ્થ પણ કુપાત્ર ગણાય? જો કોઈ લોકો શાસ્ત્રોનું આવું અર્થધટન કરતા હોય તો તે અનર્થ છે. વળી એ ક્યાંનો ન્યાય કે કોઈ દીન દુઃખી કે ગરીબને પાત્રતાને બહાને દાન ન અપાય! “દુઃખીને જોઈને દ્વારા જરૂરી પ્રયત્ન કરવો.” આ બાબતને ભગવાન મહાવીરે જૈનત્વનું પ્રમુખ લક્ષ્ય ગણવેલ છે. સુપાત્ર દાનની વાત ઠીક છે, પણ સંકટકાળમાં સહાય કરવા પાત્રતા જોવા બેસવું એ કાંઈ પમ મહાન ધર્મનો સિદ્ધાંત ન હોઈ શકે. ત્યાં ધર્મ, જાતિ, પંથ, રાખ્રીયતા કંઈ જોવાય નહીં.

● ગરીબી દશારનો દંડ છે?

અન્ય એક વિચારધારા એવી પણ છે કે ગરીબી, ખોડખાંપણ વિ. તેઓના પાપનું પરિણામ છે. ઈશ્વરે તેઓને સજા કરી છે તેમાં આપણે વચ્ચે ન આવવું જોઈએ. તેને તેના પાપોની સજા ભોગવાળી જોઈએ! કેટલાક દોઢ ડાચાઓ એમ માને છે કે ઈશ્વર સજા કરે છે, જ્યારે જૈન દર્શન સ્પષ્ટપણે માને છે કે ઈશ્વર, તીર્થકર વિતરાગ છે. કોઈને સજા વિ. આપતા જ નથી. કદાચ કોઈ એમ માને પણ તો ઈશ્વર સજા આપે એટલે તમે પણ સજા આપો? શું અધિકાર છે? આ રીતે જો ઈશ્વરની ઉપાસના થાય તો તો દુનિયામાં ગરીબ, દુઃખની સહાયતા કોઈ કરવાવાળું રહે જ નહીં. બધે હાહાકાર મચી જાય. જૈન આવું કદી વિચારી પણ ન શકે. તેઓ સદાકાળ દીન-દુઃખિયાની સહાયતા અર્થે દાન આપવાનું અને સહાયતા કરવાનું કર્તવ્ય હર હાલતમાં પૂરું કરશે. ■

પ્રેરક વાર્તા

ધર્મ એટલે?

આશા વીરેન્દ્ર

રોજ સવારે મારે ચાલવા જવાના સમયે સોસાયટી વાળવાવાળો રધુ અચ્છુક મને મળે જ અને એ બોલ્યા વિના ન રહે, ‘જે શી કૃષ્ણ સાહેબ, કેમ છો?’ ‘બસ, મજામાં, તું કેમ છો?’ આટલું બોલીને એનો જવાબ સાંભળ્યા વિના જ હું આગળ વધી જાઉં. એક દિવસ સવારે એણે મને ઉભો રાખીને કહ્યું,

‘સાહેબ, આખી રાત ઉંઘ નથી આવી. માથું ફાટફાટ થાય છે. તમારી પાસે કંઈ દવા હોય તો આપોને!’

બે દિવસ પહેલાં મને પણ બહુ માથાનો દુઃખાવો થયેલો એટલે મેં કોસીનના પત્તામાંથી બે ગોળી વાપરેલી ને પછી વધેલું પચું શર્ટના ખીસામાં મૂકેલું. યોગાનુયોગ તે દિવસે મેં એ જ શર્ટ પહેરેલું એટલે તરત એમાંથી બે ગોળી આપીને કહ્યું, ‘આમાંથી એક ગોળી અત્યારે અને બીજી રાત્રે પાણી કે ચાસાથે લેજે.’ આટલા દુઃખાવા છતાં મજાક કરતાં એણે અંગુઠાથી પીવાનો ઈશારો કર્યું, ‘ડોક્ટર સાહેબ, આની સાથે લઉં તો ન ચાલે?’ હું હસી પડ્યો ને કહ્યું, ‘તારે એ જ પીવું હોય તો પછી ગોળીની કંઈ જરૂર નથી.’

એણે ડોક્ટર સાહેબના કરેલા સંબોધન પર ધ્યાન આપ્યા વિના હું ચાલવા માંડ્યો. બીજે દિવસે મારા ચાલવાના સમયે તો એ મને ન મળ્યો પણ પછી ૮-૯ા વાગે આવીને એ બારણાની બહાર ઉભો રહીને બૂમો પાડવા લાગ્યો, ‘ડોક્ટર સાહેબ, ઓ ડોક્ટર સાહેબ, ઘરમાં છો કે?’

હું ડોક્ટર નહીં એટલે પહેલાં તો કોને માટે બૂમ પડાઈ રહી છે એ મને સમજાયું નહીં પણ પછી મારી પત્તી સરયૂએ બારીમાંથી નજર કરીને કહ્યું, ‘પેલો રધુ તમને જ બોલાવતો લાગે છે.’ મેં બહાર નીકળીને કહ્યું, ‘મારું કામ છે, રધુ? આવ, અંદર આવ.’ ઘરમાં દાખલ થઈને એ પગલુછણિયા પર જ ઉભડક બેસી ગયો ને કહે,

‘મહેરબાની ડોક્ટર સાહેબ, તમે એટલી સારી દવા આપી કે, મારું માથું સાવ મટી ગયું.’ એ આવી રીતે ઉભરામાં બેસી રહે એ મને ગમ્યું નહીં, મેં કહ્યું, ‘ત્યાં શા માટે બેઠો છે? આવ, અંદર આવીને ખુરશી પર બેસ.’

મેં જ્યું કે, મારા આમ કહેવાથી સરયૂના ચહેરા પર અણગમાની રેખા ઉપસી આવી. સરયૂ ચુસ્તતાથી વૈષ્ણવ ધર્મ પાળે. એના મનમાં ધૂત-અધૂત અને ઊંચ નીચના ભેદભાવ ઉંદી

સુધી ઉત્તરેલા, એટલે એને મારી વાત ન રૂચે એ હું સમજ શક્યો.

જોકે, રધુ ત્યાં જ બેસી રહ્યો. એણો કહ્યું, ‘આટલા મોટા ડોક્ટર થઈને તમે મારા જેવા ગરીબ માણસ માટે આટલી દયા બતાવી, આટલી કાળજી લીધી એટલે હું તમારો આભાર માનવા જ આવ્યો છું.’ મેં એને સમજાવવાની ઘણી કોણિશા કરી કે, ભાઈ, હું ડોક્ટર નથી. એ તો મારા જિસ્સામાં દવા હતી તો મેં તને આપી. પણ એ મારી વાત માનવા તૈયાર જ નહોતો. પછી મેં પણ એને સમજાવવાની માથાકૂટ છોડી દીધી. એના ગયા પછી સરયૂએ કહ્યું,

‘આવા હલકી વરણના લોકોને ઘરમાં શા માટે ઘાલો છો? એ જે ખુરશી પર બેસે એની પર જ પછી મારે બેસવાનું? ફરીથી આવું કરતા નહીં.’

ત્યાર પછી ઘરમાં મારી પત્તી, દીકરા દીકરી બધા મજાકમાં મને ડૉ. સાહેબ કહીને બોલાવવા લાગ્યાં. પછી તો જ્યારે પણ મળે ત્યારે રધુ બહુ આદરપૂર્વક મને નમન કરતો અને કહેતો, ‘સાહેબ, મારે લાયક કંઈ પણ કામ હોય તો કહેજો.’

આ ઘટનાના બે-ત્રાણ મહિના પછી મને સખત તાવ આવ્યો. વાયરલ હતો. આખું શરીર તૂટે અને ખૂબ અશક્તિ. સરયૂ અને મારો દીકરો ટેકો આપીને મને ડોક્ટર પાસે લઈ જવા બહાર ઉભેલી ગાડીમાં બેસાડતાં હતાં ત્યારે જ રધુ આવ્યો. સાથે એની પત્તી અને એનો નાનકડો દીકરો હતાં. મારી પરિસ્થિતિ સમજાવ વગર સાવ મારી પાસે આવી, દીકરાને એકદમ મારી નજીક લાવીને કહે, ‘ડોક્ટર સાહેબ, ગમે તેમ કરો પણ આને સાજો કરો. એને જાડા-નીલાટી થઈ ગયા છે. મારો એકનો એક દીકરો છે, મહેરબાની કરો સાહેબ.’

એક તો મારી હાલત એટલી બરાબ ને એમાં એની આવી ઢંગધા વગરની વાત. મને બહુ ગુર્સો આવ્યો. તિરસ્કારભર્યા સ્વરે મેં કહ્યું, ‘હજાર વાર તને કહ્યું, હું ડોક્ટર નથી તોયે માથું ખાય છે? ચાલ, આધો ખસ ને છોકરાને મારાથી દૂર રાખ. મારું ઈન્ફેક્શન એને લાગી જશે તો હેરાન થઈ જશે.’

લગભગ દોઢેક મહિના પછી મારી તબિયતની ગાડી પાટે ચઢી. એક સવારે સોસાયટીના કમ્પાઉન્ડમાં જ ધીમે ધીમે ટહેલતો હતો ત્યાં રધુ મળી ગયો. બે હાથ જોડીને ભાવપૂર્વક એણે મારી

તબિયત વિશે પૂછ્યું. મેં પણ એના દીકરાના સમાચાર પૂછ્યા.

‘હવે તો એકદમ ટનાટન થઈ ગયો છે સાહેબ, પણ તે દિવસે જો બેન મારે ઘરે ડોક્ટરને લઈને ન આવ્યાં હોત તો અમારે દીકરો ખોવાનો વારો આવતે. બેનની મહેરબાનીથી જ આજે એ જીવતો છે. ડોક્ટર સાહેબ, બેન આવ્યાં એટલું જ નહીં, એમણે મારી બૈરીને ગળે વળગાડીને હિંમત પણ આપી કે, તારા દીકરાને કંઈ નહીં થાય.’

‘બેન એટલે? સરયું તારા ઘરે આવી હતી?’ ‘હા સાહેબ, તે દિવસે તમને ડોક્ટરને બતાવીને ઘરે લઈ આવ્યા પછી તરત જ બેન મારા ઘરે આવ્યાં હતાં. પછીય જ્યાં સુધી છોકરો સારો ન થયો ત્યાં સુધી બેન ફળ ને બિસ્કિટ ને કેટલું બધું આપી જતાં હતાં.’ ઘરે પહોંચીને હું સરયું સામે એવી નજરે જોઈ રહ્યો જાણે કોઈ બીજી જ સ્ત્રીને જોતો હોઉં. મેં કહ્યું,

‘સરયું, હું એ જાણીને બહુ રાજી થયો કે, રહ્યુના માંદા દીકરા માટે એને ઘરે જવામાં તને તારા સંસ્કારો કે ધર્મ આડા ન આવ્યા.’ એણે હસીને કહ્યું, ‘આડો આવે એને ધર્મ શી રીતે કહેવાય? હું તો એટલું જાણું કે, માણસે માણસના કામમાં આવવું એને જ ધર્મ કહેવાય. જો તે દિવસે રહ્યુના છોકરાને કંઈ થઈ ગયું હોત તો હું આખી જિંદગી મારી જાતને અપરાધી માનત.’

મને થયું, આ સ્ત્રી કેટલી સહજતાથી પોતાની માન્યતાની જંજરોમાંથી મુક્ત થઈ શકે છે!

લાખો અને રાણો

(અનુસંધાન : પાના નં.-૧૨ ઉપરથી ચાલુ)

તેથી બૂમો પાડવા લાગી હતી.

હવે શું થાય? મેરાંદેને પાછી મૂકવા જઈ શકાય તેમ ન હતું, તો તેને રસ્તામાં ઉતારી દેવાય તેમ પણ ન હતું. હવે તો તેને ઉમરકોટ જ લઈ જવા સિવાય છૂટકો ન હતો. આ પાછો વળાંકમાં નવો વળાંક આવ્યો હતો. પાલણિયાએ મેરાંદેને પુત્રીની માફિક રાખી અને તેની પ્રસૂતિ કરાવી, તો રૂપરૂપનો અંબાર એવી કન્યા જન્મી, જેનું નામ માહરુઈ રાખવામાં આવ્યું. માહરુઈ એટલે ચંદ્રવદની. આ જ કન્યા આગળ જતાં કચ્છની મહાસતી મારઈ નામથી પ્રસિદ્ધ થઈ.

બીજી તરફ જીમ લાખાએ જાણ્યું કે પાલણિયો સુથાર રથ લઈને ભાગી ગયો છે અને સાથે પિતા ફૂલની રખાત પત્ની મેરાંદેને પણ લઈ ગયો છે ત્યારે તેના કોધનો પાર ન રહ્યો. તેણે લગ્નવિધિ અટકાવી દીધી અને રાણા ચાંદને લીલા તોરણે જ કન્યા વિના ઉમરકોટ પાછો કાઢ્યો. રાજપૂતોમાં મોટા ભાગનાં વેર-એર આમ નજીવી બાબતને વળ ચઢાવવાથી વધેલાં દેખાય છે. બધા જ વટના કટકા. કોઈ જરાય નમતું ન જોખે. અંતે મહાવિનાશ નોંતરી બેસે તો પણ વાંધો નહીં. ઉદાપણ વિનાનું શુરાતન ઘણી વાર મહા અનર્થ કરી બેસે.

પ્રેરક કથા**બે પ્રેરક કથાઓ**

શાંતિલાલ ગટિયા

(૧) મહેનતની કમાણી

હાતિમતાઈ પરગજુ અને દાની હતો. તે દરરોજ કેટલાય લોકોને અને - વખતનું દાન કરતો.

એકવાર એ જંગલમાંથી પસાર થતો હતો. એકાએક એ અટકી ગયો. એણે જોયું કે એક કઠિયારો માથે લાકડાનો ભારો ઊંચકી ચાલતો આવી રહ્યો છે. વજનને કારણે એના પગ વાંકાયુંકા પડતા હતા. વળી થાકને લીધે હાંફી જતો હતો.

હાતિમને એના પર દયા આવી. એણે પૂછ્યું, ‘ભાઈ, આટલી તકલીફ શા માટે ઉકાવો છો?’ કઠિયારાએ જવાબ આપ્યો, ‘શું કરું? પેટની આગ તો બુઝાવવી પડે ને!’

હાતિમે કહ્યું, ‘હા, સાચી વાત છે. પણ તમે જાણતા નથી કે હાતિમ દરરોજ સેંકડો માણસોને ખાવાનું અને કપડાંલતા પણ આપે છે? તમે એના મહેમાન બની જાઓ. બેઠાબેઠા જ બધું મળી રહેશે.’

કઠિયારાને આ સાંભળી હસવું આવ્યું. એણે કહ્યું, ‘તમેય ખરા છો! ભાઈ, જે માણસ મહેનત કરીને રોટલો કમાય છે, એ હાતિમનો ઓશિયાળો થઈ શું કામ જીવાનું પસંદ કરે?’

અવરોહથી આરોહ ભણી

(અનુસંધાન : પાના નં.-૩૦ ઉપરથી ચાલુ)

પણ વિના સંડોચ વાત કરી શકાય છે. ત્યારે કદાચ બહુ સગવડો નહોતી પણ જે પ્રેમભર્યું વાતાવરણ હતું, વિદ્યાર્થી-શિક્ષકનો જે અનુભંધ હતો, જે સ્વસ્થ હરીફાઈ હતી, એકબીજાને મદદરૂપ થવાની ભાવના હતી આ બધી બાબતો મારા જેવા કેટલાય વિદ્યાર્થીઓના સફળ જીવનના પાયામાં રહેલી છે. રામાણિયા માટે ત્યારે એક જ બસ ‘ભાડિયા બસ’ આવતી. મોટેભાગે અનિયમિત રહેતી આ બસની અમે કાગડોળે રાહ જોતા, ન આવે તો નવ ડિલોમીટર પગે ચાલીને પણ ગયાનું સ્મરણમાં છે. વરસાદના દિવસોમાં સાંજે બસ ન આવે તો અમને લિજજાત પાપડ કેન્દ્રના ટેમ્પો ગામોગામ મૂકવા આવતા. એક શૈક્ષણિક સંસ્થા સાથે ગામને પણ કેવા સ્નેહસંબંધ હોઈ શકે તેનું આ

આટલું બોલી કઠિયારો પોતાના રસ્તે ચાલતો થયો.

હાતિમ પ્રશંસાભરી દસ્તિથી એને જોઈ રહ્યો.

(૨) લુકમાન હકીમ

કોઈએ લુકમાન હકીમે પૂછ્યું, ‘આપ આટલો વિવેક ક્યાંથી શીખ્યા?’

લુકમાને જવાબ આપ્યો, ‘અવિવેકી લોકો પાસેથી.’

પૂછનાર મુંજવાણમાં પડી ગયો. ‘એ કઈ રીતે? એમની પાસેથી કોઈ કશું શીખી શકે ખરું?’

લુકમાને હસીને કહ્યું, ‘ભાઈ, એમાં નવાઈ પામવા જેવું શું છે? મેં એમનામાં જે ખરાબ બાબતો જોઈ, તેનાથી મારી જાતને દૂર રાખી. બસ, આટલી જ વાત છે. ભાઈ, શીખનાર તો ગમે ત્યાંથી હાલતા-ચાલતા નાની અમથી ચીજોમાંથી પણ શીખી લે છે. જે કે મંદબુદ્ધિ વ્યક્તિ જીવનના સો-સો પાઈ કર્યા પછી પણ કંઈ મેળવી શકતો નથી.

શાંતિલાલ ગટિયા - વડોદરા

ફોન : (૦૨૬૫) ૨૪૮૭૬૮૦

પ્રત્યક્ષ ઉદાહરણ છે. તળાવ કિનારે રમણીય વાતાવરણમાં આવેલી આ શાળાએ મને શક્તિસિંહ, અરવિંદસિંહ, જુહુવીરસિંહ, અર્જુનસિંહ જેવા મજાના મિત્રો ભેટ ધર્યો છે, જે જીવનની અણાખૂટ મિલકત છે.

સારસ્વતમ્ભૂ ટ્રસ્ટ દ્વારા ચાલતી આવી એક નાની છતાં મોટા ગજાની શાળામાં ભણ્યા હોવાનો મને અત્યંત ગર્વ છે. શાળાથી વિખુટા પડ્યાના સત્તર વર્ષ બાદ આજે સ્મૃતિ સંદૂક સંકોરતાં કેટલાય અમૂલખ મોતી જરી આવ્યાં છે જેમણે મારા જીવનને બરાં અર્થમાં રળિયાત કર્યું છે. સંગીતમાં જેમ અવરોહથી આરોહ ભણી જવાય તેમ આ શાળામાં પસાર થયેલ સમય, મળેલ તાલીમ અને ઉત્તમ ગુરુજ્ઞનોએ મારા જીવનને અવરોહથી આરોહ ભણી ધપાવ્યું છે એમ કહેવામાં સહેજ પણ અતિશયોક્તિ નહીં થાય.

આસ્ટ્રિન્ટ પ્રોફેસર, ગુજરાતી
ગ્રાફિન્ટ આટર્સ એન્ડ કોમર્સ કોર્પોરેશન, રાયર, કરણ

અનુભવ

વિજન ઇન દાક'

ડૉ. સુધીર ચી. મોદી

અંધાપો અથવા આંધળા હોવું એટલે શું? તે વિચારવું કે તેની કલ્પના કરવી આપણને બુઝારી ઉપજાવી દે છે. તો ખરેખર થોડા સમય માટે અંધાપો અનુભવવા મળે તો શું થાય? તેનો અનુભવ કર્યા બાદ આપણે પ્રભુનો આભાર માનતા થઈ જઈએ કે તેની કૃપાથી આપણે આંખોથી જોઈ શકીએ છીએ. જીવનનો આવો એક રોમાંચક અને લાગણીસભર વાસ્તવિક અનુભવ મેળવવા માટે અંધજન મંડળ, વખાપુર, અમદાવાદમાં જવું પડે. "Vision In The Dark" નામના ભ્યુઝિયમમાં અથવા શો માં જવાનું.

આવી અનુભૂતિ મેળવવા માટે અમારું ૧૬ જ્યાણનું શ્રુપ (૭ વિદ્યાર્થીઓ) તા. ૧-૬-૨૦૧૭ ને ગુરુવારે બપોરે ૩.૪૫ વાગ્યે વખાપુર, રિંગ રોડ પર આપેલા અંધજન મંડળના કેમ્પસમાં પહોંચી ગયા. શ્રી ભરતભાઈ જોશીએ અમારા માટે વ્યવસ્થા ગોઠવી હતી. અમને બધાને અંધજન મંડળના કેમ્પસમાં આઈ નંબરના બિટિંગના બેઝમેન્ટમાં લઈ જવામાં આવ્યા. અમારા સર્વેના ચશ્મા, મોબાઈલ ફોન લોકરમાં મૂકાવી દીધા. ત્યારબાદ અમને સમજાવ્યું કે આ જગ્યામાં શું છે, અમારે શું કરવાનું છે, શું અનુભવવાનું છે. કેવી રીતે ગાઈડની સૂચના પ્રમાણે ચાલવાનું છે. તમે કોઈ પડી જશો નહિ. ડર રાખવાનો નથી. અને ટિકિટ લીધા બાદ મનમાં કંઈક ઉત્કંઠા અને વિચારો આવ્યા કરે. શું ખરેખર અંધ જેવા બની જઈશું? અંદર કેવી રીતે ફરારો વગેરે. અમારી સાથે જુવાન અંધ ગાઈડ જ્યાદેવભાઈ હતા. તેઓ આનંદભર્યા સ્પષ્ટ અને મોટા અવાજ બોલતા હતા. ભગવાને દરેક મનુષ્યને આંખ સિવાય બીજી ચાર ઈન્દ્રિયો આપી છે. તેને સતેજ કરો. હાથનો સ્પર્શ કરતા દિવાલે દિવાલે આગળ વધો. તમારી બાજુની પથ્થરની બેંચ પર બેસો. જુદા જુદા ભગવાનની મૂર્તિઓને હાથ ફેરવીને ઓળખો. તમે આંખોથી પલકારામાં ભગવાનની મૂર્તિને જોઈને ઓળખી જાઓ છો દિશિ વિના સ્પર્શથી ઓળખતા થોડી વાર લાગે છે. હનુમાનજીની મૂર્તિમાં એક હાથમાં ગદા, ચહેરો, છાતી, બે પગ વગેરે સ્પર્શથી અનુભવીને કહી શકો છો કે આ હનુમાનજીની મૂર્તિ છે. હવે રેલ્લીંગના સહારે આગળ ચાલતા જાઓ અને ગામડાનો અનુભવ કરો. વૃક્ષ, તેનું થડ, પછી ચબૂતરો, એટલો ઘરનું દ્વાર, લીપણ કરેલું ઘર, તેમાં ઘંઠી, વલોણું, સ્પર્શથી જુઓ. ગાય, કુવાનું થાળું, પનિહારી, વગેરે સ્પર્શથી જ જીવાના છે. અરે! અત્યારે મગજ બીજું કાંઈ વિચારવું નથી. તેને અત્યારે સ્પર્શથી શું અનુભવાય છે, અંધ ગાઈડના અવાજને ખરેખર સાંભળવા કાન સતેજ થઈ ગયા છે.

નાક કોઈ આવતી વાસને કે સુગંધને ઓળખવા સતેજ થઈ ગયું છે. પગ નીચેની જમીન પર સાચવી સાચવીને આગળ વધાય છે. મગજ તેમાં જ લાગેલું છે.

હવે દિવાલનો યુ ટર્ન લઈ ઓડિટોરિયમમાં આવી ગયા. સ્પર્શથી જ લાઈનબંધ આગળ પાછળ ગોઠવેલી સીટો પર બેસી ગયા. ૧૦ મિનિટ પિક્ચર ચાલ્યુ. કશું દેખાય તો નહિ. ફક્ત પિક્ચરના સંવાદો જીલીને પડદા પરનું દશ્ય માનસિક રીતે જોતા રહ્યા. અમે પિક્ચર જોયું કે સાંભળ્યું? હા, ફક્ત સાંભળીને જોયા કર્યું. હવે ઊભા થઈને ડાબી બાજુ આગળ વધા. દીવાલ પૂરી થતા રેસ્ટોરન્ટમાં આવી ગયા. દરેક જણ ટેબલની ફરતેની ચાર ખુરશીઓમાં બેઠા. બેઠા બેઠા ઓર્ડર આપ્યો. માજા, કોકાકોલા, સ્માઇટ વગેરે દરેકે જે મંગાલ્યું હતું તે અંધભાઈ અને અંધબહેને દરેકના ઓર્ડર મુજબ જ આપ્યું. અરે! જે લોકોએ બિસ્કીટ મંગાલ્યા હતા તેમને બિસ્કીટ, જે લોકોએ વેફર્સ મંગાલી હતી તેમને વેફર્સ મળી ગઈ. પેસાની લેવડાઉન ગણતરી કરીને થઈ ગઈ. બધાએ અંધ બનીને આવી રીતે નાસ્તો કર્યો. ગજબનો અનુભવ! જિંદગીમાં આવો અંધ બનીને નાસ્તો કરવાનો અનુભવ પ્રથમ વખત થયો અને તે પણ કોઈ પણ જાતની ગરબડ વગર. ત્યારબાદ આંખો બંધ કરીને બહાર આવ્યા. આંખો ખોલી તો દુનિયા દેખાવા લાગી. મકાનો, વાહનો, માનવીઓ અને વૃક્ષો બધું જ.

શું એક કલાક માટે અંધ બની ગયા હતા? હા, હતી આંખે અંધ બની ગયાનો અનુભવ કરી લીધો. સર્વે મનોમન ભગવાનનો આભાર માનવા લાગી ગયા. અત્યાર સુધી આંખોનું મૂલ્ય ખરેખર સમજતા ન હતા તે સમજાઈ ગયું. ભગવાનની કૃપા સમજ ગયા.

મને થોડા વર્ષો પહેલાં હેલન કેલરનો એક લેખ વાંચેલો તે યાદ આવી ગયો. તે લેખ હતો "મને ભગવાન ત્રણ દિવસો દિશિ આપે તો શું જોઉં." તેમણે જે અગણિત વસ્તુઓ વર્ણવી હતી અને જોવાની હંચા રાખી હતી તે વાંચીને મને પણ થઈ ગયેલું કે આપણે છતી આંખે જોતા નથી તે તેમણે દિશિ વિના પણ વિચારીને જોઈ લીધી છે.

અંધજનને જોઈ 'મરીજ' નો શેર યાદ આવવા લાગ્યો.

"બસ એટલી સમજ મને પરવરદીગાર દે સુખ જ્યારે જ્યાં મળે ત્યાં બધાના વિચાર દે."

૧-ઓ, પ્રજાયજી કોલોની, સે.ગે. લોયેલા સ્કૂલ પાસે
નવરંગપુરા, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૮.
મો. ૯૮૮૮૮૯ ૧૨૬૮૪

સંસ્કૃતા

અવરોહથી આરોહ ભણી

ડૉ. રમજાન હસણિયા

ડૉ. રમજાન હસણિયાએ પોતાની શાળાનાં સ્મરણો સૌને સ્પર્શી જાય તેવી રીતે રજૂ કર્યા છે. તેઓએ કચ્છ યુનિવર્સિટીમાંથી ડૉ. દર્શના ધોળકિયા પાસે પીએચ.ડી. કર્યું છે.

“મારી શાળા” વિશે જ્યારે નિબંધ લખવાનું થતું ત્યારે સપનાની, આદર્શ શાળા કેવી હોય તે વિશે બાળ-માનસમાં આકાર લેતી કલ્યાણાઓ સહજ-સુલભ એવા શબ્દોમાં વહી આવતી ને મન રોમાંચિત થઈ ઊંઠું. ત્યારે સગવડોની વાત સૂઝતી નહીં. મારે મન તો ઉત્તમ શાળા એટલે જ્યાં ઉત્તમ અને ગ્રેમાન શિક્ષકો હોય, નાનકું પણ સ્વચ્છ પ્રાંગણ હોય, જ્યાં પુસ્તકાલયનાં પુસ્તકો પર ધૂળ નહીં પણ વિદ્યાર્થીઓના હાથ ફરતા હોય, જ્યાં વિદ્યાર્થીને ખીલવા માટે પૂરતી મોકળાશ હોય. ભગવાન જાણે કાન દઈને મારી વાત સાંભળતો હોય ને એ નિબંધ વાંચીને જાણે તેણે તથાસ્તુ કહી દીધું હોય તેમ મને રામાણિયાની સારસ્વતમૂલ્ય સંચાલિત શ્રી કે.જી. સાવલા હાઈસ્કૂલ મળી ગઈ.

આમ તો ખાખરના વિદ્યાર્થીને માધ્યમિક શિક્ષણ મેળવવા માટે બિદ્દા, ભુજપુર અને રામાણિયા ત્રણેય સરખા અંતરે થાય; બલકે રામાણિયાની તો દિશા પણ અવળી પડે તેમ છતાં ખબર નહીં કેમ પણ એક પ્રાણાલી જ જાણે પડી ગયેલી કે ખાખરના વિદ્યાર્થીને રામાણિયા સિવાય અન્ય કોઈ શાળા દેખાતી જ નહીં. મારા પહેલાં પણ કેટલાક વિદ્યાર્થીઓનું અહીં ઘડતર થયું હશે માટે રામાણિયા ગામ અમારા જ નહીં પણ નાની ખાખર, ફરાદી, તેપા, કંડાગરા, ટુંડા, તુંબડી, ગજોડ, બેરાજ, ગેલડા જેવા કેટલાય ગામના વિદ્યાર્થીઓ માટે ખરા અર્થમાં સારસ્વતીધામ બની ગયું હતું. ૧૯૮૮નું વર્ષ મારા માટે બહુ જ અગત્યનું રહ્યું, કેમ કે એ વર્ષે ખાખરની શાળા-માનો ખોળો મૂકી બહારની દુનિયામાં પગ મૂકવાનો હતો. ખાખરની ગ્રાથમિક શાળામાં ખૂબ પ્રેમથી અમારું ઘડતર થયેલું, જેને પરિણામે અભ્યાસમાં પ્રથમ ક્રમે આવેલો, પણ રામાણિયામાં તો ગામેગામના હોંશિયાર વિદ્યાર્થીઓ આવે એમાં મારો નંબર તો ક્યાંથી લાગે એવું વિચારી શાળામાં પ્રવેશે મેળવેલો.

ત્યારે શાળા પરમ વંદનીય શ્રી ભગવતીપ્રસાદ છોટાલાલ રાવલસાહેબ જેવા સંનિષ્ઠ, સેવાભાવી અને કુશળ સંચાલકની રાહબરી હેઠળ ચાલતી. સાહેબનો ચોતરફ જાણે ઉકો વાગતો.

તેમની કડકાઈ અને સખ્તાઈની એટલી ધાક કે કોઈ વિદ્યાર્થી કારણ વગર વર્ગની બહાર ફરવાની તો કલ્યાણ પણ ન કરી શકે. તેમની એ કડક પ્રકૃતિને તો સૌ પિછાણતા પણ અમારા સદ્ગુરીને તેમના હદ્યથી કુમાશ પણ અનુભવવાનું આવ્યું છે. મને તેઓ ‘મારો કુંભારીઓ’ કહીને બોલાવતા. તેઓ ગુજરાતી ભાષાના કાવ્યો ભણાવે ત્યારે જાણે જુદા જ ભાવજગતમાં તણાઈ જવાતું. તેમણે ભણાવેલી મીરાં, નરસિંહ, આનંદધન, રાજેન્દ્ર શાહ આદિ કવિઓની કવિતાઓ આજે પણ જીભ પર રમે છે; તેનું કારણ એ કે તેઓ કવિતા સમજાવતા પહેલાં ચાર વખત તો કવિતા મોટા અવાજે ગવડાવતા. ઉમાંશંકર જોશીનું વિધાન ‘કવિતા કાનથી વાંચો’ આજે સાહેબની ભણાવેલી કવિતાઓ યાદ કરતાં સમજાય છે. તેઓ જ્યારે ‘જુમો ભીસ્તી’ કે ‘પોસ્ટ ઓફિસ’ જેવી વાર્તાઓ ભણાવતા ત્યારે એ કથાના પાત્રો જાણે તેમના સ્વજનો હોય કે સ્વયમ્ભૂ પોતે જ હોય તેવું અનુભવાતું. તેમની સંવેદનશીલતા તેમની ભીની આંખોના ખૂંઝો ડોકાઈ આવતી. સહદ્યતાના પાઈ તેમને અલગથી ભણાવવા નથી પડ્યા. વાર્ષિકોત્સવના દિવસે બધા વર્ગોનો, તેમના વર્ગશિક્ષક અને આચાર્યસાહેબ સાથે ફોટો પાડવામાં આવતો. આઠમા ધોરણમાં આવો ફોટો પડાવતી વખતે ‘મારો કુંભારીઓ મારી પાસે બેસશે’ એવા સાહેબના વિધાને તો જાણે મને ઉંચકી જ લીધેલો. ‘સ્વયમ્ભૂ શિક્ષક દિન’ નિમિત્તે દસમા ધોરણના વિદ્યાર્થીઓ ભાગ લેવા તૈયાર નહોતા થતા ત્યારે તેમને પ્રેરિત કરવા સાહેબે થોડો જુદો રસ્તો અપનાવેલો. વર્ગમાં કહેલું કે ‘શરમાવ! શરમાવ! દસમા ધોરણમાં હોવા છતાં શિક્ષક નથી બનતા, જો નહીં બનો તો આઠમા ધોરણનો મારો કુંભારીઓ તમને ભણાવવા આવશે ને તમારું નાક લઈ જશે.’ સાહેબના આ વચ્ચનોએ તેમનામાં એવી કોઈ ઉર્જાનો સંચાર કર્યો કે બધા જ વિષયના સ્વયમ્ભૂ શિક્ષકો તૈયાર થઈ ગયા. મારા માટે તો એના કરતાં પણ અગત્યની વાત એ હતી કે સાહેબને મારા પર કેટલો વિશ્વાસ હતો કે જેના લીધે આટલી મોટી વાત તેમણે કરી હતી. જેમની ઓફિસની આસપાસ પણ ફરકવાનું કોઈ વિચારે નહીં એવા સાહેબ મને પોતાની ઓફિસમાં બેસાડીને વંચાવતા. મારા જીવનના ઘડવૈયાઓમાં રાવલસાહેબ એક અનન્ય સ્થાપના અધિકારી છે. અમારો સ્નેહ સંબંધ કેવો વિશિષ્ટ રહ્યો કે તેમનો અને અમારો

વિદ્યાયમાન સમારોહ પણ સાથે જ ગોઠવાયેલો. તે દિવસે સાહેબ વિશે જે વાતો થઈ ત્યારે પ્રતીતિ થઈ કે સાહેબે મારા જ નહીં, કેટલાયના જીવનમાં અજવાળાં પાથર્યા હતા. એસ.એસ.સી. માં અંગ્રેજ વિષય સાથે ૭૬.૧૪ ટકાથી જ્યારે મેં પ્રથમ કમ મેળવ્યો ત્યારે કદાચ મારા સ્વજનો કરતાં પણ કોઈ વધારે રાજ થયું હોય તો તે હતા રાવલસાહેબ. મને સાયન્સ રાખવાની સલાહ આપી અને તેમાં જો જરૂર પડે તો આર્થિક મદદ કરવાની પણ તેયારી બતાવેલી. આવા નખશીખ શિક્ષકો થકી જ ઊજળી બની છે મારી માધ્યમિક શાળા. સાહેબ વિશે તો સ્મૃતિગ્રંથ થાય તેમ છે, પણ અહીં અટકું.

અમારા વખતે એક જ શિક્ષિકા હતાં તે શ્રીમતી ચંદનબહેન દેઢિયા. તેઓ પણ કડક એટલા કે વર્ગમાં ભણાવતાં હોય ને કોઈને સમજાય નહીં કે વચ્ચે કોઈ વાત કરે તો વર્ગમાં પેટેલા નકશાથી જ તેને ઢીબી નાબે. પણ ભણાવે ત્યારે આપણે વિષયના ને તેમના પ્રેમમાં પડી જઈએ એવું સરસ ભણાવે. આઠમા ધોરણમાં એક દિવસ વર્ગ લેતાં તેમને શું સૂર્યાંતું કે બધા વિદ્યાર્થીઓને ખખડાવતાં કહ્યું કે, ‘કોઈ છોકરાની તાકાત નથી કે એકથી ત્રણ નંબરે પાસ થાય.’ આ વાત મારા સાથી મિત્રોને હાડોહાડ લાગી આવી. તેમણે તરત દલીલ કરતાં કહ્યું કે ‘બહેન શરત લગાડો એકથી ત્રણમાં છોકરો આવશે જ.’ ‘કોણ?’ , બહેનના વ્યંગમાં પૂછાયેલા પ્રશ્નના જવાબમાં બધાની આંગળી મારા તરફ ચીંધાયેલી. મીનાક્ષી, મીનાબા, હેતલબા જેવા અત્યંત હોંશિયાર વિદ્યાર્થીઓમાં મારો નંબર તો ક્યાંથી આવે એ વિચારે હું તો થરથરી ગમેલો. પણ આ તો ભાઈઓની આબરુનો પ્રશ્ન હતો. એ દિવસ પછી મને વિદ્યાર્થી મિત્રો રમવા પણ ન દેતા. રીસેસ કે વધારાના કોઈ પણ સમયે મને માત્ર વાંચ્યા જ કરવાનું. બધા સાથી મિત્રોના ટેકા અને ઈશ્વર કૃપાએ મારો ત્રીજો નંબર આવ્યો ને માંડ માંડ પણ છોકરાઓની લાજ સચવાઈ ગઈ. ‘પુત્રાત્મક શિષ્યાત્મક પરાજયેત’ વાક્યને ચરિતાર્થ કરતાં ચંદનબહેન ખૂબ રાજ થયેલાં ને કહેલું કે ‘કુંભાર બોલ, શું ઈનામ જોઈશો?’ ‘બહેન આપના તો આશિષ જ અમારું ઈનામ’ એમ કહ્યું તેમ છતાં તેમણે મારો નંબર આવ્યાની ખુશીમાં આખી શાળાને શરબત પીવડાવેલું તે આજે પણ યાદ છે. તે પછી તો મારો આત્મવિશ્વાસ એટલો બધો વધી ગયો કે બીજી પરીક્ષામાં પ્રથમ કમ ને વાર્ષિક પરીક્ષામાં દ્વિતીય કમ મેળવેલો. નવમા ધોરણથી તો બહેનોએ પ્રથમ કમ વિશે વિચારવાનું જ છોડી દીધેલું. ચંદનબહેનની એક નાનકડી શરતે મારા જીવનને એક નવી દિશા આપી દીધેલી. એમણે સંકોરેલો મારો આત્મવિશ્વાસ આજે પણ મારા ઉત્સાહને વધારી રહ્યો છે.

મારી શાળાના પ્રાણસમાન ઉત્તમ શિક્ષકોમાંના એક શિક્ષક એટલે સમાજવિદ્યાના શ્રી શંકરભાઈ પટેલ સાહેબ. તેઓ એવી

રીતે સમાજવિદ્યા ભણાવે કે જાણે નવલકથા ભણાવતા હોય. હસતા હસાવતા તેમણે શીખવેલા નાગરિકશાસ્ત્રના પાઠ અનાયાસે જ જીવનમાં વણાઈ ગયા છે. શનિવારે તેઓ શારીરિક શિક્ષણનો વર્ગ લેતા. અવાજની કસરત માટે જુદી જુદી રીતે બોલાતું ‘સેવ, જલેબી, સુતરફેણી’ સાંભળી અમારા મૌંભાં પાણી છૂટતા. એક વખત બાજુના મિત્રના અડપલા જોઈ મારાથી એટલું હસાઈ ગયેલું કે સાહેબના ચાર વખત ચૂપ કરાવ્યા છતાં ચૂપ નહોતું થઈ શકાયું. આખરે નાધૂટકે સાહેબે એક જોરદાર લપડાક લગાવેલી. મારા જીવનની એ પ્રથમ જાપટ હતી જે હસવા માટે મળી હતી. અલબત્ત તેમ છતાં મારું હાસ્ય તો નહોતું જ અટકયું. તેમની મધુર સ્મૃતિ આજે પણ હદ્યના ખૂણે કંડારેલી પડી છે.

ઓઝાસાહેબ અમને નવમા ધોરણથી જ ભણાવવા આવેલા. તેઓ વિજ્ઞાન અને ગણિત ભણાવતા. દસમા ધોરણમાં મને સૌથી વધુ માકર્સ તેમના જ વિષયમાં આવેલા. તેઓની સાથે વી.આર.ટી.આઈ. માં સ્પર્ધામાં ભાગ લેવા ગયેલો ત્યારે તેમણે રાખેલી સંભાળ આજે પણ યાદ છે. અદેપાલ સાહેબ એટલા સાદા સીધા સાહેબ કે કોઈને કશું ન કહે. પણ ગણિતમાં તેમની હોંશિયારીની બાજુમાં કોઈ ન આવી શકે. અમે ડાંધા ઉમરા થઈ ભણતા એટલે તેમને બહુ ગમતા. નિરાશ થયા વગર તેઓ સતત ભણાવ્યા જ કરતા. તેમની ધીરજ આજે અધ્યાપક થયા બાદ બહુ કામે લાગે છે.

શાળામાં સૌથી દેખાવડા ને રુઆબદાર સાહેબ એટલે અરુણભાઈ પરમા રસાહેબ. તેઓ અમને અંગ્રેજ ભણાવતા. તેમનો ગોરો વાન, છટાદાર ચાલ અને હાથમાં પહેરેલી હીરાની વાંટી બધું જ જાણે આંખ સામે તરી રહ્યું છે. તેઓ અમારા વર્ગ આઈ ‘અ’ ના વર્ગશિક્ષક હતા; એટલે તેમની સાથે વિશેષ અનુભંગ બંધાયેલો. તેઓ અમને સંસ્કૃત પણ ભણાવતા. તેમણે અંગ્રેજ વ્યાકરણ એવી રીતે ભણાવ્યું છે કે આજે પણ અંગ્રેજ વાક્યરચનામાં વ્યાકરણની ભૂલ તો ભાગ્યે જ પડે છે. તેમની શિસ્ત અને વિષયની સૂર્યાભૂજ એટલી કે તેમનાથી પ્રભાવિત થયા વિના ન રહેવાય. અંગ્રેજ વિષય પ્રત્યે લગાવ થઈ શક્યો તો તે માત્ર તેમના થકી જ. તેઓ આજે મારી શાળાનું સુકાન સંભાળી રહ્યા છે, ત્યારે એક ભૂતપૂર્વ વિદ્યાર્થી તરીકે અનેરો આનંદ થાય છે.

મારી આ શાળાએ એટએટલું આખ્યું છે કે શું સંભારું ને શું નહીં? ત્યારે દર બુધવારે અલગ અલગ સ્પર્ધાઓ થતી. આ બુધવારની સ્પર્ધાઓએ મારું ખૂબ ઘડતર કર્યું છે. વક્તૃત્વ, નિબંધ, ગાયન જેવી કોઈ પણ સ્પર્ધા હોય આપણા રામે તો ભાગ લેવાનો જ. આ શાળાએ જે નાનકડું ખેટકોમ આખ્યું, અહીં જે બોલતા થયા, વ્યક્ત થતાં થયા તો હવે આજે હજારોની મેદની સમક્ષ

(અનુસંધાન : જુઓ પાના નં.-૨૭ ઉપર)

સમાજ ચિંતન

સંબંધોના સથવારે

પ્રેમાળ સાસુ

શલા કે. શાહ

કન્યા વિદ્યાયનો કરુણ પ્રસંગ સૌની આંખો ભીની કરી દે છે. ચાર ચાર ભાઈઓની એકની એક લાડકી બેન આજે પિયર પક્ષનાં સ્વજનોને છોડીને શ્વસુર ગૃહે જવા ડગ માંડી રહી હતી.

લગ્નમંડપમાં તેની વિદ્યાય પછી જ્ઞાણો સોપો પડી ગયો. પિતાનું સુખ શૈશવકાળ પહેલાં જ ચુમાવી ચૂકેલ આ અસ્મિતાને ભાઈઓએ પિતાનો પ્રેમ આખ્યો હતો. હૈયું હચ્ચમચાવે તેવી દ્યાજનક સ્થિતિ તો એ હતી કે તેની માતાએ પણ બે વર્ષ પહેલાં આ હુનિયામાંથી પોતાની જીવનલીલા સંકેલી લીધી હતી. યુવાનવયે તેની એકલતાની ખોટ તેની પ્રેમાળ ભાભીઓએ પૂરી હતી. ખૂબ લાડકોડથી ઉછરેલી અસ્મિતા આજે સાસરે ચાલી.

વિદ્યાય લઈ રહેલી વાન (ગાડી) માં એ બેઠી અને અતીતની સુમધુર પળોમાં ખોવાઈ ગઈ. લગ્નનાં બે માસ પહેલાં જ સગાઈ થઈ હતી. તિમિર તેનો ભાવિ પતિ થવાનો હતો. રોજ રોજ મળવાનું થતું હતું. તિમિર નોકરી અર્થે મુંબઈ રહેતો હતો. તેનાં મા-બાપ ગામડે રહેતાં હતા. તિમિરનાં સહવાસ દરમ્યાન તેની સાથે મન મળી ગયું. જ્યારે તિમિરને ગામડે જવાનું થયું ત્યારે તેણે કહેલું : “તિમિર, તમે મને એકલી મૂકી ન જાઓ. તમારો ખૂબ પ્રેમ મળ્યો છે. સાસરામાં હું તમારા માતા-પિતાની સાથે રહી શકીશા? તેઓનો સ્વભાવ મેચ થશે ખરો?”

“જો અસ્મિતા, થોડાંક દિવસ રજાઓ છે તો મમ્મી-પપ્પાને મળી આવું. તેઓ મારી પ્રતિક્ષા કરતાં હશે. તેઓ ખૂબ પ્રેમાળ છે તને જરા પણ વાંધો નહીં આવે.” અને આખરે ટૂંકી મુલાકાત બાદ તિમિર વિખૂટો પડ્યો.

અસ્મિતા એકલી પડી. તેને લવફીવર થયો. ડોક્ટરો બદલ્યા, દવા બદલી, પણ આ તો માનસિક રોગ. તેથી કોઈ ફર્ક પડતો જ નહિ. તો પણ આ જ પરિસ્થિતિમાં તેણે પ્રભુતામાં પગલાં માંડ્યા, તેના સ્વજનોએ ભારે હૈયે આનંદપૂર્વક વિદ્યાય કરી.

સાસરુ એટલે શું હશે? સાસુ-સસરા કેવાં હશે? ફાવશે કે કેમ? તે પતિ મેળવ્યાનો આનંદ ભૂલી ગઈ ને રડવા લાગી.

“અરે, અસ્મિતા, તું કેમ રડે છે? તું બિલકુલ કોઈપણ જાતની ચિંતા ન કરીશ. સમપદીનાં ફેરા કરતાં કેવી પ્રતિક્ષા લીધી છે તે ખબર છે ને?!? તને જરા પણ વ્યથિત નહીં જોઈ શકું. હું તારી સાથે જ છું. આમ કહી તિમિરે અસ્મિતાને વહાલભર્યું સાંત્વન આપ્યું.

ગાડી ગામડાના ઘર પાસે ઉભી રહી. અને અસ્મિતાએ

શ્વસુરગૃહે પ્રવેશ કર્યો. મુંબઈ જેવા શહેરમાં લાડકોડથી ફૂલની જેમ ઉછરેલી હતી તેથી ગભરાતી હતી. સાસુ કહેશે તે સહન થશે? શું બોલશે તેની બીક હતી.

“તિમિર, મને ખૂબ ગભરામણ થાય છે. હું અહીં કેવી રીતે રહી શકીશા?” અસ્મિતાએ ડરતાં ડરતાં કહ્યું.

“જો અસ્મિતા, તું ચિંતા ન કર, મારાં માતા-પિતા ભલે ગામડામાં રહે છે પણ તેઓ નિર્મળ હદ્યના ને સરળ સ્વભાવના છે. તેમની રહેણી-કરણી અને વિચારો શહેર જેવા જ છે. તને રહેતાં રહેતાં અનુભવે સમજાશે.” તિમિરે સમજ આપી.

ઘરમાં આવતાં જ સાસુમાએ દીકરીની જેમ તેને વધાવી લીધી, ને પ્રેમથી બોલ્યાં, “આવ દીકરી, આ તારું જ ઘર છે. તારાં મા-બાપની હું તને જરાપણ ઉણાપ નહિ આવવા દઉં. લે મીહું મોં કર અને બેસ.” સાસુએ મીઠાઈનો ટુકડો તેના મોંમા મૂકી મૂક આશીર્વાદ પ્રદાન કર્યા. ત્યાં તો સસરાજ બોલ્યા કે, “આવ દીકરી, તારા માટે અમે પરિચિત નથી, પણ તારી દરેક ચિંતાનાં અમે ભાગીદાર છીએ. તું ખૂબ આનંદથી તારો જીવનરથ હંકારજે. અમે મદદરૂપ થઈશું.”

“વાહ! આ તો મારાં જ મમ્મી-પપ્પા લાગે છે.” અસ્મિતાનું હૈયું બોલી ઉઠયું.

પછી તો અલક-મલકની વાતો કરી, હળીમળીને, ફરીને દિવસ ખુશી સાથે પસાર થયો.

બીજા દિવસની વહેલી સવારે અસ્મિતા રસોડામાં આવી ગઈ. સ્તવ અને સગાડી જોયા. કદી તેનો ઉપયોગ જ નહોતો કર્યો. થોડી મુંજવણ થઈ, પણ પછી સ્તવ પર ચા મૂકી અને સગાડી પર કુકર મૂક્યું. પાછું વિચારોનું ધમસાણ ઘેરાયું. ચાની તપેલી હાથમાંથી છટકી, ચા ઢોળાઈ ગઈ. તેને થયું સાસુ કહેશે, આ અપશુકન કરાયા. પણ સાસુ આવ્યા ને બોલ્યાં : બેટા, શું થયું? ચા ઢોળાઈ? કાંઈ વાંધો નહિ, તું દાજી તો નથી ને? તેનો હાથ પકડ્યો તો ગરમ હતો. અરે, તને તો તાવ છે તારે અત્યારે દવા ને આરામની જરૂર છે, હું હમણાં જ તિમિરને કહું છું.

તિમિર બૂમ પાડતાં જ આવ્યો. તે બોલ્યો, તને કાંઈ થયું નથી ને? ચા તો ફરીથી બનશે, કુકરમાં કાંઈ બળે છે. પણ કશો વાંધો નથી, તું ચાલ.”

સાસુમાએ કહ્યું : “તિમિર બેટા, વહુબેટાને રૂમમાં લઈ

જઈ આરામ કરાવ. પછી ડોક્ટર પાસે લઈ જજે. હું આહુ-તુલસીવાળી ચા બનાવીને આપું છું. જા બેટા, જલ્દી સૂઈ જા. તને તાવ ધીએ છે.”

અસ્મિતાએ ધાર્યું હતું શું? ને સાંભળ્યું શું? તેના જીવમાં જીવ આવ્યો. સાસુમાએ દવાની એક ટીકડી પાસે હતી તે આપીને ગરમ મસાલાયુક્ત ચા પીવડાવી શાંતિ આપી.

બીજે દિવસે પણ તે વહેલી ઊઠી નીચે આવી. તો સાસુએ પ્રેમથી પાછી મોકલતાં કહ્યું : “આટલો તાવ છે ને ઠડી છે તું મોઢેથી ઊઠજે. આરામ કર. હમણાં તારે તો હરવા-ફરવાનાં ખુશી મેળવવાના દિવસો છે.”

“પણ મમ્મીજી, હું સૂઈ રહું ને તમે બધું કામ કરો તે મને ન ગમે.” અસ્મિતાએ લાગણી પ્રદર્શિત કરી.

“જા બેટા, મારાથી થશે ત્યાં સુધી તો કરીશ. તું ફિકર ન કરીશ.” અને પછી વહું નીચે આવે ત્યારે સાસુમાં પ્રેમથી ચા-નાસ્તો કરાવે. તેને પોતાની મા કરતાં પણ સાસુમા પ્રત્યે વધારે વહાલ ઉભરાયું. સાસુનાં ચહેરામાં તેને માનું પ્રતિબિંબ દેખાયું. રજાનાં દિવસે સાંજે ફરવા જવા માટે તિમિરને ટેવ હોય તેથી તિમિરને કહ્યું : “બેટા, તિમિર, વહુબેટાને ગામડાંનાં દર્શન કરાવા બહાર ફરવા લઈ જા, જેથી તેને ગમે.”

“ના, મમ્મીજી, હું નહિ જાઉં. હું બહાર ફરું ને તમે એકલાં રસોઈ કરો.”

“જો તું નથી હોતી ત્યારે હું કરતી હતી ને? તું આવીને કરજે બસ.” એમ કહી પરાણો ફરવા મોકલીને પછી આવે ત્યારે રસોઈ તૈયાર. તેને જોયું ને પછી મનોમન બોલી : આવા સાસુ કોને મળે? મારા જેવી નસીબદારને જ મળે.

હળવી પળોમાં તેણે તિમિરને કહ્યું : તિમિર, જુઓ હું કેટલી ગભરાતી હતી? મને સાસરા પ્રત્યે ને સાસુ તરફનો ગભરાટનો પૂર્વગ્રહ હતો તે ઓગળી ગયો. મમ્મીજી કેટલાં લાગણીશીલ છે! કાલે પાડોશીને કહેતાં હતા. કે હું હમજાં વહું આવી છે તો દર્શન કરવા જઈ શકું છું. તે રસોઈ કરે છે તેથી મને નવરાશ મળે છે.” વહુનું જરાપણ બૂરું બોલ્યા નથી.

મેં કહ્યું હતું ને કે મારી મમ્મીનાં વિચારો તો શહેર જેવા આધુનિક છે. આવી માને હું કેમ વિસરી શકું? રજાઓમાં તેમને મળું તો કેટલો આનંદ થાય? વળી બંનેની ઉમર થઈ છે તો ધ્યાન રાખવાની આપણી ફરજ જ ગણાય.” તિમિરે જણાવ્યું.

મને તો તમારી માતામાં એટલે કે સાસુજીમાં મારી બાળી માતાનાં દર્શન થાય છે. આપણે મુંબઈ નવો ફ્લેટ લઈશું કે તુરત જ બંનેને ત્યાં લઈ જઈશું. ઘડપણમાં તો તેઓનો આધાર ઢીકરો-વહું જ કહેવાય ને?

રજાઓ પૂરી થતાં તિમિર-અસ્મિતા મુંબઈ પાછાં ફરતાં હતા ત્યારે આ સાસુ-વહુનું રૂદ્ધન ખૂબ હૃદયદ્વારક હતું. અસ્મિતા સાચાં મા-બાપનો પ્રેમ ગ્રામ કરી પરાણો વિખૂટી પડી. ■

JETHABHAI DOONGARSHI TRANSPORT Co.

J. D. LOGISTICS

H.O. : 708/18, Bhavani Peth, Near Gurunanak Telephone Exchange, Pune-411 402.

Tel. : (020) 26434611 / 08425818000 • Fax : (020) 26434525 • E-mail : jdtcompany@gmail.com

Admn. O. : 313/315, Narshi Natha Street, Khajurwala Chamber, Masjid Buunder, Mumbai-400 009.

Tel. : (022) 23426818, 23400597 • Fax : (022) 23451950 • E-mail : jdadmnoff@yahoo.co.in

DAILY PARCEL & FULL TRUCK LOAD SERVICES

FROM MUMBAI & GUJARAT TO PUNE & SOLAPUR AND RETURN

MUMBAI OFFICE

ANDHERI	09323963410
BHAT BAZAR	09323963409
BHIWANDI	08425818022
VASAI	09323320952
VASHI	08425818023
TARapore	09322407169
ULHASNAGAR	09324495236
BHAYANDER	09820283922

PUNE & OTHER MAHARASHTRA OFFICE

PUNE (BOOKING)	08425818009
PUNE (DELIVERY)	08425818012-16
CHINCHWAD	08425818011
WAGHOLI	08425818020
FURSUNGI	08425818014
TALEGAON	08425818021
SOLAPUR	08425818030
KOLHAPUR	08425818027

GUJARAT OFFICE

AHMEDABAD	08866858858
SURAT	09377763408
VAPI	09377763409
RAJKOT	09327774777
UTTAR PRADESH OFFICE	
VARANASHI	09336939327
VARANASHI	0542-2454585
MAUNATH BHANJAN	09335015165

શિક્ષણ ચિંતન

શિક્ષક હૃદયથી પોતાની ફરજ નહિ બજાવે તો ગુણવત્તા કયારેય વધવાની નથી

પૂ. મોરારિબાપુ

શિક્ષકનો દરેક અક્ષર કંઈક સૂચ્યક છે. શિ - શિસ્ત સૂચ્યવે છે. ક્ષ - ક્ષતિ સૂચ્યવે છે અને ક - કલ્યાણ સૂચ્યવે છે. આમ, શિક્ષક એ છે જે બાળકોમાં શિસ્ત નિર્માણ કરે, તેમની ક્ષતિઓ દૂર કરે અને તેમનું કલ્યાણ કરે.

બાળકની ચેતના બિડાઈ જાય કે પછી એની ધગશ મૂરજાઈ જાય એ પહેલા એનામાં જે કંઈક પડ્યું હોય અનું ઉધર્ગમન થાય, અનું ઉક્યન થાય એ જરૂરી છે. ઋષિઓ આ જ કામ કરતા. જે બાળકમાં જે યોગ પડ્યો હોય તે એ યોગને ખીલવી શકતા. જેનામાં સાંખ્ય પડ્યું હોય અનું સાંખ્ય ખીલવી દેતા અને જેનામાં વેદાંત પડ્યું હોય તેનું વેદાંત ખોલી દેતા. આ શિક્ષકનું કામ એ છે કે એ દરેક વિદ્યાર્થીના ભીતરમાં પડેલી જુદી જુદી ચેતનાને ઓળખે અને એને ખીલવી શકે. જો આમ થશે તો દરેક બાળકને પોતાનું કર્મ કરતાં પ્રસમનાનો અનુભવ થશે. કર્મ બોજ નહીં લાગે પણ એ કર્મ સ્વયં યોગ બની રહેશે.

શિક્ષકની ફરજોની લાંબી યાદી બનાવી શકાય, પરંતુ મારે પાંચ વસ્તુ કહેવી છે :

- (૧) આપણી પાસે આવતા દરેક વિદ્યાર્થીને અંધશ્રદ્ધામાંથી મુક્ત કરો. સાચા વિવેકનો પ્રકાશ પ્રગટે એવા પ્રયત્નો થવા જોઈએ. બાળકને આવી નાની-મોટી અંધશ્રદ્ધામાંથી મુક્ત કરવો એ પણ શિક્ષણનો એક ભાગ છે. દરેક વિદ્યાર્થીના વિવેક અને બુદ્ધિનો સાચો પ્રકાશ પ્રગટે અને દરેક વિદ્યાર્થી અશ્રદ્ધા અને અંધશ્રદ્ધામાંથી મુક્ત બને એવા નિષ્ઠાભર્યા પ્રયાસો શિક્ષકો દ્વારા થાય તો સમાજમાં બહુ મોટી કાંતિ થશે.
- (૨) બાળકને પ્રેમ આપો. પ્રેમનો પ્રકાશ નહિ હોય તો એ બાળક એકલતાના અંધકારમાં ખોવાઈ જશે. બાળકને પોતાનાં મા બાપ ન આપી શકે એટલો પ્રેમ શિક્ષકે આપવો જોઈએ. જે શિક્ષક આટલો પ્રેમ આપે તે સફળ શિક્ષક કહેવાય. એ ભલે પુરુષ જાતિમાં હોય પણ આખરે તો બાળકની એ મા છે. એક મા ગર્ભમાં જતન કરે એવી રીતે શિક્ષકે બાળકનું વર્ગમાં જતન કરવાનું છે અને આ જતન પ્રેમના પ્રકાશથી અને વિવેકના અજવાણથી જ થશે.
- (૩) બાળકને યોગનું બળ આપવું જોઈએ. હમણાં યોગ વિશે

ધાર્યાં ચાલે છે. યોગ એટલે વ્યાયામ અને યોગનું બળ યોગ્ય કસરત કે વ્યાયામ દ્વારા જ મળે છે. પ્રાણાયામમાં ન બેસાડી શકીએ તો પણ સાવ સીધીસાદી કસરત કરાવો તો પણ ધાર્યાં છે. ક્યારેક તો આપણને ખબર પણ ન હોય એ રીતે યોગ થઈ જતો હોય છે. તો બાળક માટે આપણો વિવેક એ એના માટે પ્રકાશ છે. આપણો પ્રેમ એના માટે જીવનરસ છે અને એને યોગ પૂરો પાડવો એ એના માટે એક બળ છે.

- (૪) બાળકને શ્રમ દ્વારા વિશ્રામ મળવો જોઈએ. શ્રમ કર્યા વગર વિશ્રામ કરવો એ મારી દસ્તિએ ૨૧મી સદીનું પાપ છે. કેટલાક લોકો મને પૂછતા હોય છે કે બાપુ, તમે શું શ્રમ કરો છો? પણ એને ખબર નથી કે સતત બોલવું, સતત મુસાફરી કરવી એ પણ એક શ્રમ છે. શ્રમ કર્યા પછી જ આપણે વિશ્રામના અવિકારી બની શકીએ. ઉત્તરાકંડનું એક સૂત્ર છે. ‘પાયો પરમ વિશ્રામુ ।’ વિશ્રામના આપણે હક્કદાર ચોક્કસ છીએ પણ એ પહેલા શ્રમ કરવાની ફરજ ન ચૂકીએ તે પણ આપણે સતત ધ્યાન રાખવાનું છે. બાળકમાં શ્રદ્ધાનો વિકાસ થાય, સ્પર્ધાનો નહીં. એ રીતે એનું માનસિક ઘડતર કરવું જોઈએ. બાળક સૌ પ્રથમ પોતાની જાતમાં શ્રદ્ધાનું આરોપણ કરે, એ પછી એકબીજા પ્રત્યે શ્રદ્ધા વ્યક્ત કરે અને પછી પૂરો સમાજ માટે એ શ્રદ્ધાવાન બને.

- (૫) વિદ્યાર્થીઓને સાચી નિષ્ઠાથી શિક્ષણ આપવું એ મારી પાંચમી વિનંતી છે. કારણ તમારા વર્ગમાં નવા વર્ષે કોરી સ્લેટ જેવું મગજ લઈને નૂતન અભ્યાસની જરા પણ જાણકારી વગર વિદ્યાર્થી, શિક્ષક અને શિક્ષણ સંસ્થા ઉપર ભરપૂર ભરોસો રાખીને ભણવા આવે છે. ત્યારે જરા પણ કામચોરી કર્યા વગર સાચી નિષ્ઠાથી એમને વિદ્યાદાન કરવું એ શિક્ષકની ફરજ બને છે.

શિક્ષક સમાજ અને રાષ્ટ્રની કરોડરજજુ છે. તેનું કાર્ય માત્ર ઘડવાનું છે, જેથી ઉપરની પાંચ ફરજો પોતાના કર્તવ્યના ભાગરૂપે સ્વીકારીને નિષ્ઠાપૂર્વક બાળકોને ભણાવવા તે તેની સર્વોચ્ચ ફરજ બને છે. ■

શિક્ષણ ચિંતન

જરૂર છે : વાલીઓ ખરી ભૂમિકા ભજવે

મનરૂપ સલ્વા

સરકાર આજે શિક્ષણ સુધારણા અંગેની ઘણી જાહેરાતો કરે છે, પરંતુ તેનો પરિધિ પરીક્ષા, અભ્યાસક્રમ અને વહીવટ સુધી મર્યાદિત હોય છે. કઈક અસામાન્ય બને ત્યારે આશાસનરૂપે કેટલુંક કહેવાય છે, દેખાવ પૂરતું થોડું થાય છે અને પછી ભૂલી જવાય છે. કારણ કે શિક્ષણ માનવ ઘડતરનું અસરકારક અને સૌને સ્પર્શનું માધ્યમ છે એ રૂપે જોવાનું નથી. શિક્ષણને વહીવટરૂપે જોવાય તો સપાટી ઉપરનું અતિ અલ્પ કામ જ થાય. એટલે મૂળે તો દાખિકોણ બદલવાની જરૂર છે. રાષ્ટ્ર માટે જરૂરી એવા અનેક સ્થૂળ કાર્યક્રમોનું પરિણામ થોડા વખતમાં સામે આવે છે. તે બતાવી - ગણાવી શકાય છે પરંતુ શિક્ષણનું પરિણામ બાર-પદર કે વીસ વર્ષે આવે છે. લાખો વિદ્યાર્થીઓ અભ્યાસ કરતા હોય પણ તેમાં ટોચ પરના પાંચ-દસ હજારની નોંધ લેવાય છે. તેમની સફળતાને આધારે ગુણવત્તાનો સંતોષ લેવાય છે, પરંતુ લાખો વિદ્યાર્થીઓમાં જે અપાર શક્યતા હતી તે વણવિકસિત રહી એ રાષ્ટ્રીય ખોટ તરફ વહીવટકર્તા કે વાલીઓનું ધ્યાન જરૂર નથી.

એક કાળે વહીવટકર્તાઓ શિક્ષણમાં પ્રયોગ કરનાર, નિષાવાન શિક્ષણવિદોની સલાહ લેતા, તેમનાં સૂચનોને ગંભીરતાથી લેતા. આજે એ સંબંધ તૂંઠી ગયો છે. મોટા ભાગના નિર્ણયો અધિકારીઓ જ લે છે. તેઓ સર્વજ્ઞતાના બોજથી પીડાતા હોય છે. દેખાવ પૂરતા થોડી શાળાઓના સંચાલકોને શિક્ષણવિદ ગણીને સલાહ માટે બોલાવે છે, પરંતુ આવા સંચાલકો સ્વહિતથી બધ્ય હોય છે. તેમને તમામ બોણકોના સર્વાંગી વિકાસની ચિંતા ભાગ્યે જ હોય છે. એટલે બહારથી બધી પ્રક્રિયા સચવાય છે, પરંતુ આખી પ્રક્રિયાને લૂણો લાગતો જાય છે તે પરખાતું નથી. શિક્ષકો પોતાને ભાગે આવતો વિષય ભાણવવો, એ અંગે વર્ગખંડમાં બોલી આવવું એટલી મર્યાદિત ફરજ સ્વીકારીને ચાલે છે.

આ સ્થિતિમાં સૌથી વધુ બિચારા વાલીઓ છે. વાલીઓને પોતાના સંતાનના ભવિષ્યની ચિંતા છે અને શું કરવું જોઈએ એ અંગે એકાંકી હોવાની મજબૂરી અનુભવે છે. એકથી દસ ધોરણ સુધી તો વાલીઓ પ્રમાણમાં નિરાંતમાં હોય છે, પરંતુ અગિયાર-ભાર ધોરણ સંતાન કરતાં વાલીઓની વધુ કસોટી કરનાર હોય છે. તેઓ ગ્રાસ પ્રકારની મર્યાદાઓથી ધેરાયેલા હોય છે.

(૧) પોતાના નિર્વાહ માટે કામગીરી કરવી, પતિ-પત્ની બને

કામ કરતાં હોય તો બનેની અપેક્ષાઓનો વિસ્ફોટ અને વ્યક્તિત્વનો અહંકારપ્રેરિત ધ્યાલ તેમના સંબંધોમાં તાણ ઊભી કરે છે.

- (૨) શાળાઓ ખાસ કાંઈ કરતી નથી. માટે વાલીઓ ટ્યૂશન કલાસ તરફ વળે છે. એવી આશામાં કે ટ્યૂશન કલાસ માર્ક્સ માટે જરૂરી બધું શીખવી દરેશે. એટલે વ્યક્તિ ઘડતર કરનારી સારી શાળા છોડીને જેમાં હાજર રહેવું ન પડે એવી નામની શાળામાં બાળકને દાખલ કરે છે.
- (૩) સંતાનની ક્ષમતા, રુચિ, શારીરિક-માનસિક-ભાવાત્મક સ્થિતિ અંગે વાલીઓએ ૧ થી ૧૦ ધોરણ સુધીમાં ભાગ્યે જ રસ લીધો હોય છે, પછી મૂંજવણ શરૂ થાય છે. ૧૧-૧૨ ધોરણમાં માર્ક્સ લાવવાનું દબાણ હોય છે એટલે સંતાન કહે તે બધું કરવા વાલીઓ લાચાર હોય છે. પહોંચી ન શકે તેવા ખર્ચ કરવા, સંતાનની પસંદગી ખોટી હોય તો પણ સંમત થવું અને સંતાનને આગ્રહપૂર્વક કશું ન કહેવું એવું વલણ વાલીઓ ધારણ કરે છે. કારણ કે એક છૂપો અભ્યક્ત ભય હોય છે કે રખેને સંતાન પછી આત્મહત્યા કરે તો!

આ સ્થિતિ નાનાં-મોટાં શહેરો અને હવે ગામડાં સુધી છે. સરકારમાં બેઠેલા વહીવટી બાબતો સુધી સીમિત રહે છે. મોટા ભાગની શાળાઓ વાલીઓ સાથે ખાસ સંબંધ રાખતી નથી. ચારિય ઘડતરને પોતાનું અનિવાર્ય કાર્ય ગણતી હોય તેવી શાળાઓ બહુ ઓછી છે.

આ સઘણું રોગના નિદાનરૂપ છે. એનો ઉપાય શોધવો જ રહ્યો. આ તો પતનનો ઢાળવાળો રસ્તો છે. આ જ ઢબે આગળ વધ્યા તો આપણું શિક્ષણ પોતાનો અર્થ ગુમાવી બેસરે. આમાં પરિવર્તનનું વાહક એવું સબજ, સક્ષમ, અસરકારક પરિબળ વાલીઓ છે. જોકે આજે વાલીઓને પોતાને પણ પોતાના આ સ્વરૂપ અંગે ધ્યાલ નથી. તેઓ તો ફી, પુસ્તકો, કપડાં, સાધનો, સગવડ પૂરાં પાડવા સુધી જ પોતાની કામગીરી ગણે છે. ગુજરાતમાં શિક્ષણની સ્થિતિ પ્રમાણમાં સારી હતી ત્યાં સુધી આ ધ્યાલ ભલે ચાલ્યો, હવે નહિ જ ચાલે. આજે વાલીઓ શાળાની ફી માટે એકઠાં થાય છે, વિરોધ કરે છે, પરંતુ શિક્ષણની ગુણવત્તા માટે એકઠાં થતાં નથી. એનો એમને વિચારેય આવતો નથી.

લોકશાહી રાજ્ય રચનાનો પાયાનો સિદ્ધાંત એ છે કે તમને કઠ છે, હુંબે છે, અણગમતું છે, અયોગ્ય છે તો બોલો, જણાવો. મુંગા રહેશો તો માની લેવામાં આવશે કે જે છે તે બરાબર છે. જો વાલીઓ બોલતાં થાય, માગણી કરતાં થાય, પોતાની વાજબી અપેક્ષાઓને ઉચિત રીતે પ્રગટ કરતાં થાય તો પરિસ્થિતિ બદલાય જ. કારણે તેઓ કરોડોની સંખ્યામાં છે. તંત્રમાં એકાદ પ્રતિભાશાળી કે પ્રભાવશાળી માણસ આવીને બધું બદલી નાખશે એ જ્યાલ હવે છોડવો પડશે. વિનોભાએ કહ્યું છે તેમ નાયકત્વનો નહિ, ગણસેવકત્વનો યુગ બેઠો છે. સામાન્ય માણસો જ સંગઠિત બનીને પરિવર્તનના વાહક બનશે. એ માટે દરેક વખતે મોરચો કાઢવાની, નારા પોકારવાની જરૂર નથી. પોતાની વાત તર્કબદ્ધ રીતે, વ્યાપક હિતની રીતે રજૂ કરવાની અને પોતાને ભાગે આવતી જવાબદારી સ્વીકારવાની વૃત્તિ હશે તો પરિવર્તન શક્ય છે. જવાબદારી બીજા કોઈકની છે, મારી કશી નથી, એ મનોવૃત્તિમાંથી વાલીઓએ મુક્ત થવું પડશે.

વાલીઓની નિસ્બાત, સક્રિયતા અને જવાબદારીના સ્વીકારમાંથી જ શિક્ષણમાં મૂળભૂત પરિવર્તન થશે. બાકીનાં પરિબળો (હિસ્સેદારો) નબળાં પડ્યાં છે ત્યારે વાલીઓએ જ નિર્ણાયિક ભાગ ભજવવો જરૂરી છે. તેઓ દરેક ગામ શહેરમાં છે. સીધા સંબંધિત છે. આ નિર્ણાયિકતાને મુદ્દારૂપે ટૂંકમાં આમ મૂકી શક્ય :

(૧) વાલીઓએ સંતાનના ઘડતર માટે પહેલા ધોરણથી જ સક્રિય રહેવું જોઈએ. દસ ધોરણ સુધી ઉપેક્ષા સેવીએ અને ૧૧-૧૨ ધોરણમાં માર્ક્સ માટે ટૂટી-મરીએ એ દિશ્ટિકોણ જ અધૂરો અને નુકસાનકારક છે. પોતાનાં સંતાનને સાચા સ્વરૂપમાં ઓળખવાનું તે સાવ નાનાં હોય ત્યારથી શરૂ કરવું જોઈએ. સંતાનની ક્ષમતાને તેમજ મર્યાદાને ઓળખવી જોઈએ. સંતાનને માત્ર માર્ક્સ લાવનાર મશીનને બદલે સતત વિકસંત અસ્તિત્વ ગણવું જોઈએ. આ માટે ચાર બાબતો અનિવાર્ય છે : (૧) સંતાન સાથે સતત સંવાદ કરો. સંતાનને સમય આપો. તમે સગવડ પૂરી પાઢનાર ATM બની ન જાઓ. (૨) ઉત્તમ માર્ક્સ લાવવા સાથે સંતાન ઉત્તમ મનુષ્ય બને એ અંગે પ્રથમથી જાગ્રત બનો. નહિ તો ઘરડાધરમાં જવાની કે સંતાનની ઉપેક્ષા સહીને નાદ્યુકે ઘરમાં રહેવાની પરિસ્થિતિ સ્વીકારવી પડશે. (૩) તમે કમાણીમાં જ રચ્યાપચ્યા રહેશો અને સંતાનને માત્ર ઉપદેશ આપ્યા કરશો તો તમારા શબ્દો બોદા બની જશે.

બાળકો નાનાં હોય છે પરંતુ સમજતાં ઘણું હોય છે. માતા-પિતાની મર્યાદા જલદી પારખતાં હોય છે. વાલીઓએ સંતાન માટે નમૂનારૂપ બનવું જરૂરી છે. (૪) પતિ-પત્ની વચ્ચે અભિપ્રાયભેદ હોય, મન ઉંચાં થયાં હોય તોય કદી પણ બાળકની હાજરીમાં ઝડપો ન કરો. પોતાને સાચા સાબિત કરવાની હોડમાં ન ઉંઠારો.

- (૨) જીવનમાં અમુક જ કામગીરી (જેમાં કમાણી વધારે હોય છે તે) ને મહત્વની ન ગણો. બધા વિદ્યાર્થીઓ IIT, મેડિકલ, એન્જિનિયરિંગ, એમબીએ માટેની ક્ષમતા ધરાવતા નથી હોતા. તો એમાં એમને પરાણે ન ધકેલો. તેઓ બીજાં ક્ષેત્રોમાં ઉત્તમ પરિણામ બતાવશે. સંતાનની રુચિ આને આવડતને તપાસો. કોઈ પણ કાર્ય શ્રેષ્ઠ રીતે કરવું એ આગ્રહ હશે તો સંતાન જે કોઈ કાર્યક્ષેત્ર પસંદ કરશે તેમાં શ્રેષ્ઠ સાબિત થશે. બાળકો વધુ માર્ક્સ મેળવવા જાતે સક્રિય થાય તો એ તેની સંકલ્પશક્તિ છે, પરંતુ વાલીઓ વધુ માર્ક્સ માટે દબાણ કરે છે ત્યારે બાળકના વિકાસમાં ઘણું નુકસાનકારક સાબિત થાય છે.
- (૩) જાહેરાતો, પડોશીઓ, સગાંઓ કે થોડા સફળ માણસોનાં દ્વારાં જોઈને સંતાનો વિરોધનાં સ્વભાવાં ન બાંધો. તમારું બાળક અન્ય છે, અદ્વિતીય છે. તેની ખૂબીને, ઉત્તમતાને પ્રગટ થવામાં સહાયરૂપ થાઓ - ક્ષેત્ર ગમે તે હોય. બાળકની અન્ય સાથે સરખામણી કરીને તેને અન્યાય કરવાનું બંધ કરો. માધ્યલી જાડ પર ચંડી શકે તો જ એ શ્રેષ્ઠ એવું નથી હોતું.
- (૪) દરેક બાળકની ગ્રહણ કરવાની અને વિકાસની ગતિ તેની પોતાની હોય છે. તેમાં અન્ય બાળક (ભાઈ કે બહેન પણ નહિ) સાથે સરખામણી ઘાતક છે. દરેક બાળકની પોતાની ગતિ હોય છે. કેટલાકની પ્રારંભે ગતિ ધીમી હોય પણ આગળ જતાં ખૂબ ગતિશીલ બની શકે છે. આ સ્વીકારો અને તેને ધ્યાનમાં રાખીને બાળકને ક્યાં કઈ મદદની જરૂર છે તે વિચારો. જરૂર હોય તો આ માટે નિર્ણાતોની મદદ લો.
- (૫) બાળકોને વાતવાતમાં હતાશ થઈ જાય, ભાંગી પડે એવાં માયકાંગલાં ન બનાવો. બાળકનાં બધાં કામ કરી આપીને પરોપળી ન બનાવો. જિંદગીમાં ફૂલો છે તો કાંટાઓ પણ છે એની એને ખબર પડવા દો. તેની કક્ષા આસાર કઠણ જિંદગીની ટેવ પાડો. અતિ સલામતી, અતિ સંભાળ બાળકના વિકાસમાં અવરોધક બને છે. બાળક પોતાનાં

વિશાલ ડી. ગાડા

મો. ૯૯૭૩૨૨૭૮૦૧, ૮૧૪૧૦૮૪૪૮૮

આર.કે. હાઉસ, જી-૧૯, નરસિંહનગર સોસાયટી, નારણપુરા ચાર રસ્તાની બાજુમાં, અમદાવાદ-૧૩.

દુકાન સંભાળી શકે તેવા તથા કોમ્પ્યુટરના જાણકાર માણસની જરૂર છે

PADUKA

The Perfect Step

- અમૃત કામ જાતે કરતું થાય તેવું નાનપણમાં જ યોજવું જોઈએ. દફતર યોગ્ય જગ્યાએ મૂકવું, ઉઠીને પથારી કે ચાદર વાળી લેવી, વસુઓ યોગ્ય જગ્યાએ મૂકવી, મહેમાનનું સ્વાગત વગેરે કામો સહજ હોવાં જોઈએ. સુધૂતા માટે આગ્રહ રાખવો જોઈએ. ભાઈ-બહેન વચ્ચે ભેદ ન કરો. બહેન રસોડાનું પ્લેટફોર્મ સાફ કરે તો ભાઈ ડાઈનિંગ ટેબલ સાફ કરે તેવું ગોઠવું જોઈએ. કોઈ કામ નાનું કે મોહું નથી એવું વલણ બંધાવામાં મદદરૂપ થવું જોઈએ.
- (૬) માણસને ગમે તેવી વિષમ પરિસ્થિતિમાં ભાંગી પડતો અટકાવે છે, ટડ્ટાર રાખે છે તેનો આત્મવિશ્વાસ. આત્મવિશ્વાસ જ મનુષ્યને પોતાની વિચારણામાં દઢ રાખે છે. ન કલ્પેલાં કાર્યો કરવાનું બળ આપે છે. બાળકનો આત્મવિશ્વાસ અખંડ રહે, વધતો રહે એ તો મા-બાપ જ કરી શકશે. આત્મવિશ્વાસના વિકાસ માટે વિષેયક વલણ (Positive Attitude) ખૂબ મદદરૂપ થાય છે. આવાં વલણો વાણી દ્વારા કેળવાય તેથી વધુ મા-બાપના જીવનમાંથી કેળવાતાં હોય છે. તો બાળક એક-બે ટકા ઓછા આવતા પંખે લટકીને આત્મહત્યા નહિ કરે.
- (૭) શાળામાં યોજાતા વાલીમિલનમાં વાલીઓએ અવશ્ય જવું જોઈએ. શાળા સંચાલન સમિતિમાં પણ રસ લેવો જોઈએ. વાલીમિલન શાળાની ભૂલો બતાવવા માટે નથી, પણ ગુણવત્તા વધારવાનાં ઉત્તમ સૂચનો મેળવવા માટે છે. માત્ર ફી વધારા વખતે એકઠા થવા કરતાં બાળકને સમજવા શાળામાં જવું એ હજારગણ્યું વધારે મહત્વનું છે. બાળકમાં અમૃત કારણે ગ્રંથિ બંધાઈ ગઈ હોય તો એ સમજવું જરૂરી છે. એમાં શાળાનું માર્ગદર્શન લો. સાથે જ તમે પોતે વાંચો, વિચારો, સમજો એ આવશ્યક છે.
- (૮) સારા માટેની બધી ઈચ્છા પછી પણ શાળાની કેટલીક મર્યાદા હોય છે; કારણ કે અત્યારે શાળા અંગેના તમામ નિર્ણયોની સત્તા સરકાર અને તત્ત્વ પાસે છે. શિક્ષણનું રાષ્ટ્રીયકરણ નહિ, સરકારીકરણ થઈ ગયું છે. ઉપાય છે તમારા પરિચયના વાલીઓનું જૂથ ઊભું કરો. વોટ્સઅપ જૂથ પણ ઊભું કરી શકાય. જે બદલાવથી શાળા, શિક્ષક, વિદ્યાર્થી અને વાલી-બધાનું હિત સારું થવાનું હોય તેવાં જ સૂચનાનાં પોસ્ટકાર્ડ લખીને દર પંદર દિવસે શિક્ષણમંત્રીશ્રીને મોકલો. કોઈનીય ટીકા કરવાને બદલે શું હોવું જરૂરી છે, કેવા ફેરફાર જરૂરી છે તેની તાર્કિક પણ ટૂંકી રજૂઆત કરતાં આવા દસ હજાર પોસ્ટકાર્ડ શિક્ષણમંત્રીના ટેબલ ઉપર દર પંદર દિવસે પહોંચશે
- તો તેઓ વિચારવા તૈયાર થશે, ફેરફાર કરશે. કારણ કે હજારો લોકોને કોઈ તંત્ર નારાજ કરી શકતું નથી.
- (૯) બાળકનો વિકાસ એટલે માત્ર વધુ માર્ક્સ એટલું જ નથી. બાળકના શરીરનો, મનનો અને હદ્યના એમ ત્રણેનો વિકાસ થવો જોઈએ. બાળક કોઈ પણ કાર્ય કરવા માટે સક્ષમ હોવો જોઈએ. એ માટે તેનું શરીર બરાબર બંધાવું જોઈએ. તો ખોરાક અને રમત અંગે વાલીઓના મનમાં સ્પષ્ટતા હોવી જોઈએ. બાળકના હદ્યના વિકાસ માટે તેની સંવેદનશીલતા વિકસવી જોઈએ. પશુ, પક્ષી, વનસ્પતિ, પ્રકૃતિનાં બધાં તત્ત્વો માટેનો પ્રેમ બાળકમાં પેદા થાય તેવું પોષણ આપવું જોઈએ. વસ્તુનો બગાડ ન થાય, ભોજનમાં કશું છોડવું નહિ, દરેક વસ્તુ કરકસરથી અને કાર્યક્ષમતાથી કરવી એ સમગ્ર પર્યાવરણને મદદ છે. આ બધું બાળકને નાનપણથી શીખવવું જોઈએ. એ સંસ્કારરૂપે સ્થિર થવું જોઈએ. એમાંથી હદ્યનો વિકાસ થશે. પોતાનાથી પાછળ રહેલા કે સહન કરનારા માટે તેના હદ્યમાં લાગણી જાગશે.
- બુદ્ધિનો વિકાસ એટલે માત્ર સ્મૃતિનો વિકાસ નહિ, તર્કશક્તિ, અવલોકનશક્તિ, પ્રયોગ તત્પરતા, બે વસ્તુ, કાર્ય કે સ્થિતિ વચ્ચેના સંબંધને સમજવો, નજીકનું કે નાનું જોઈને વિશાળ ફલક પરનાને પારખવાની શક્તિ, પોતાના કોઈ પણ પગલાની પોતાના ઉપર, સમાજ ઉપર અને સમજિ ઉપર અસર થાય છે તેમાંથી જન્મતો જવાબદારીનો ભાવ — આ અને આવી બાબતો સમજવી એ બૌદ્ધિક વિકાસ છે. આ વિશાળ દેશના વિરાટ પ્રશ્નો ઉકેલવા માટે સૂક્ષ્મ બુદ્ધિ અને વ્યાપક હદ્યની જરૂર છે. આ માટે વાલીઓએ ઘરને શાળા બનાવવી પડશે. વાલીઓએ સમજવું પડશે કે સંતાનનો સર્વાંગી વિકાસ એટલે શું? એ માટે વાલીઓએ જાગ્રત થવું પડશે, જાતે આચરણ કરવું પડશે, એ માટે સંગાઠિત થવું પડશે.
- વાલીઓ આ કરશે તો તેઓ બિચારા મટીને બળવાન બનશે, ચિંતાતુરને બદલે તૃપુ બનશે, તાણને બદલે પ્રસંગતાનો અનુભવ કરશે. સૌથી વધુ તો પૃથ્વી ઉપર જેના અવતરણમાં પોતે નિમિત્ત બન્યા છે તે બાળકને ઉત્તમ મનુષ્યરૂપે સમાજને ચરણે ધરવાની સાર્થકતા અનુભવી શકશે.

શ્રી/શ્રીમતી મુખેલ અપાર્ટમેન્ટ્સ,
દ્વારાંશુ સ્કૂલ સામે, જુસ ગંગાલ વિસ્તાર,
અંબાવાડી, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૧૫.
મો. ૮૮૨૪૦ ૪૨૪૫૩

K. K. MASALAWALA
31, K.N. ROAD, MASJID (W), MUMBAI-400 009.
TEL. : 2377 4209 2375 7674
TELEFAX : 2379 0883

મંથન

હું એનું મોકું પણ જોવા માગતો નથી

ફાઇર વર્ગિસ પોલ

“હું એનું મોકું પણ જોવા માગતો નથી.” પાંત્રીસેકની વયના એક યુવાને દૃઢપણે કહ્યું. જઘડીને છૂટા પડેલા આ યુગલને હું ખાસ ઓળખતો નહોતો પરંતુ એમના એક સંબંધીના આગ્રહથી હું એ બંને પતિ-પત્નીને અલગ અલગ રીતે મળ્યો હતો. બંને સાથે નિખાલસતાથી વાત થઈ. પણ પેલા યુવાનની વાતથી મને આંચ્યકો લાગ્યો. મને લાગ્યું કે એકાઉ કલાક પહેલા મેં ઉધા માટલા પર પાણી રેઝે રાખ્યું હતું! ધીરજ અને ક્ષમાભાવનાથી અરસપરસ માફી આપવા અને માફી માગવાની મારી વાત પર પાણી ફરી વાયું હતું.

થોડા વખત પહેલાં કોર્ટમાં છૂટાછેડા લીધેલાં એક યુવાન પતિ-પત્નીને સલાહસૂચન, પ્રાર્થના અને ઉપવાસથી મેં મદદ કરી હતી. ફરી એમનું કુઠુંબજીવન સુખી ને ધબકતું થયું હતું. ઇતાં હું જાણું છું કે કેટલાક માણસો આરામથી માફી આપી શકતા નથી; માફી માગી શકતા નથી. તો પણ બાઈબલ કહે છે તેમ, હું માનું છું કે, “માણસને માટે જે અશક્ય છે, તે ઈશ્વરને માટે શક્ય છે.” (લૂક ૧૮,૨૭).

વાસ્તવિક હકીકત તરીકે માની ન શકાય છતાં સત્યઘટના હોય એવી માફીનો એક પ્રસંગ અહીં નોંધું છું. જાણીતા લેખક જો મનથે માફી અંગે “ધ ન્યુ લીડર”ના જુલાઈ ૧, ૨૦૧૪માં લખેલા લેખમાં એ પ્રસંગ નોંધ્યો છે.

સાઉથ આફિકાની સિટેરની ઉંમર વટાવી ગયેલી એક વીલ માતાની આ વાત છે. તેમના દીકરાને ગોળીથી વીધીને મારી નાખનાર એક પોલીસ ઓફિસર વાન તે બ્રીક સામે તે કોર્ટમાં ગઈ છે. અગાઉ એ જ વાન તે બ્રીક (Van De Broek) પોલીસ ઓફિસરે એમના દેખતાં એમના પતિને જીવતા સણગાવી દીધા હતા. મરતાં પહેલાં પતિના છેલ્લા શબ્દો એમના કાને પડ્યા હતા કે, “હે પિતા, એમને માફી આપો.” હવે અદાલતી કાર્યવાહીમાં વાન તે બ્રીક અને બીજા પોલીસ ઓફિસરો તરફ આંગળી ચીંધીને જજસાહેબે એ માને પૂછ્યું, “બહેન, તમે શું ઈશ્વરો છો?”

માએ ત્રણ માગણી રજૂ કરી.

“એક, હું ઈશ્વરું છું કે મારા પતિને જ્યાં જીવતા સણગાવી દીધા છે ત્યાં મારે જરું છે અને ત્યાંની માટી લઈને માનભેર મારા પતિની દફનવિધિ કરવી છે.”

“બે, હવે મારા કુઠુંબના બધા ભરી ગયા છે તો હું ઈશ્વરું છું કે પોલીસ ઓફિસર વાન તે બ્રીક દર પખવાનિયે મારી જૂંપડપકીયામાં આવે કે જેથી હું મારા હદ્યનો પ્રેમ એમના પર ઢોળી શકું.”

“ત્રણ, હવે હું ખૂબ દૂબળી પડી ગઈ છું. તો મને કોઈકની મદદ જોઈએ કે સામે ચાલીને વાન તે બ્રીકને બેટી શકું અને પ્રભુ ઈસુ પરની મારી શ્રદ્ધાથી હું એમને સંપૂર્ણપણે માફી આપ્યાની ખાતરી આપી શકું.”

માની ખરી માફીની આ વાત સાંભળતાં જ પેલો પોલીસ ઓફિસર વાન તે બ્રીક જાણો કે બેભાન થઈ ગયો.

હું માનું છું કે, પેલા પાંત્રીસેક વર્ષના યુવાનને અને એમનાથી અલગ રહેતી એમની પત્નીને આ માટે જેટલી માફી આપવાની ન હોય. પરંતુ માફીનો વિચાર કરવાને બદલે બંને જણ એકબીજાની દણિએ એકબીજા સામેના અપરાધો, ગુનાઓ, વાંક ગણગણ્યા કરે છે! એમાં લગ્ન પછીની વાતો સાથે લગ્ન પહેલાંની વાતો પણ આવી જાય છે! એટલું જ નહીં, પણ તેઓ બંને એકબીજાનાં કુઠુંબો અને સગાંસંબંધીઓ પર પણ આક્ષેપ મૂકવામાં કંઈ બાકી રાખતાં નથી!

માફી આપવા અને માફી માગવાની વાત કરીએ ત્યારે મારી-તમારી વાત પેલાં આફિકન વડીલ મા કે છૂટા પડેલા પેલા યુવાન પતિ-પત્નીની જેવી મોટી ન હોય. પણ આપણા સંપર્કમાં રહેનાર બીજા માણસો સાથેના સંબંધ તપાસીએ ત્યારે માફી આપવા અને માફી માગવાના નાનામોટા પ્રસંગો અને બનાવો કે તર્કવિત્રક અને દુઃખ અનુભવો જોવા મળશે. ઘણીવાર આવી બધી બાબતોમાં તમે અને હું સંવેદનશીલ બનતા નથી; એટલે માફી આપવા કે માફી માગવાનો વિચાર પણ કરતા નથી. પણ સંવેદનશીલ બનીને માફીનો રસ્તો લઈએ તો આપણા રોજિંદા જીવનને વધુ ઉદાત્ત બનાવી શકીએ; આપણા સંબંધો આનંદમય બનાવી શકીએ.

છેલ્લે મેં પેલા યુવાનને કહ્યું હતું એ જ વાત અહીં કહું છું. પ્રભુ ઈસુએ કૂસ પર મરતાં પહેલાં પોતાને પારાવાર શારીરિક અને માનસિક મહાવ્યથા અને ભારે દુઃખ આપનાર લોકો માટે પ્રાર્થના કરતાં કૂસ પરથી કહ્યું હતું, “હે પિતા, આ લોકોને માફ કર; પોતે શું કરે છે એનું એમને ભાન નથી.” (લૂક ૨૩,

ત્રૈ). પ્રભુ ઈસુએ ભારે દુઃખ અને મહાબ્યથા વચ્ચે પોતાના દુશ્મનોને આપેલી આ માર્ગી પછી દુનિયામાં એવો કોઈ ગુનો કે અપરાધ નથી કે આપણે માર્ગી આપી ન શકીએ. પણ પેલા યુવાનનો પ્રતિભાવ હતો કે, “હું ઈસુ નથી. હું ભગવાન નથી.” મેં પેલા યુવાનને કહ્યું, “તમારે કે મારે માર્ગી આપવા માટે ઈસુ બનવાની બિલકુલ જરૂર નથી.” હું માનું છું કે ઈસુએ ચીધેલા માર્ગ ચાલવા માટે ભગવાનની કૃપા દરેક માણસની સાથે છે.

હું સ્વીકારું છું કે માર્ગી આપવાની કે માર્ગી માગવાની વાત સહેલી નથી. ગાંધીજીએ કહ્યું છે કે કોઈ કાયર માણસ નહીં પણ હિંમતવાન વ્યક્તિ જ પોતાના શત્રુને માર્ગી આપી શકે છે. એટલે હું નથી કહેતો કે તમે દોડી જઈને તમારા પ્રતિસ્પદ્ધિને માર્ગી આપો; તમારા દુશ્મનોને ક્ષમા બક્ષો; તમારા અપરાધીનો ગુનો તરત જ જતો કરો. પણ તમે આટલું તો ચોક્કસ કરો કે તમે હિંમતવાન બનો. તમારી ટીકા કરનાર સામે ટીકા કરવાને બદલે એનું ભલું ઈચ્છો. એનાં સારાં પાસાંનો વિચાર કરો, એના ગુણોની કદર કરો. એનાં સત્કાર્યો બીજા લોકોને જણાવો. તમારા પ્રતિસ્પદ્ધિ સામે નકારાત્મક વિચાર આવે ત્યારે સભાનપણે એના

આ પણ એક સરકારી શાળા છે

રાજકોટ જિલ્લાના લોધીકા તાલુકામાં સાંગણવા નામનું એક ગામ છે. આ ગામની વસ્તી માત્ર ૧૫૦૦ ની જ છે, જેમાંથી પણ લગભગ ૫૦% જેટલા લોકો તો રાજકોટમાં રહે છે. સામાન્ય રીતે સરકારી શાળાઓની ભૌતિક સ્થિતિ અને શિક્ષણની શુણવત્તા કેવી હોય છે એ જગાજહેર છે. સાંગણવાની પ્રાથમિક શાળાને જોયા પછી કોઈપણ માણસ અચંબામાં પડી જાય. થોડીવાર તો મુલાકાતીને એમ જ લાગે કે હું કોઈ સરકારી શાળામાં નહીં ખાનગી શાળામાં અને એ પણ હાઈફાઈ ખાનગી શાળામાં આવી ગયો છું.

સાંગણવા પ્રાથમિક શાળામાં અત્યારે ૧૫૦ વિદ્યાર્થીઓ અભ્યાસ કરે છે. શાળામાં ૮ રૂમ છે અને તમામ ૩૮ સ્માર્ટ કલાસ છે એટલે લાખો રૂપિયાના ખર્ચે દરેક કલાસરૂમને ઓડિયો-વીડિયો માધ્યમથી સજ્જ કરવામાં આવ્યા છે. શાળાનું આખું કેમ્પસ વાઈફાઈથી સજ્જ છે. બાળકો અભ્યાસ માટે પાટીપેન અને નોટબુક-પેનની સાથે સાથે ટેબલેટનો પણ ઉપયોગ કરે છે. બધી જ ટેસ્ટ ટેબલેટ પર ચાલે છે. શાળાના બધા બાળકોને ડ્રેસમાં જીનસનું પેન્ટ અને ટી-શર્ટ આપવામાં આવે છે. સવારે પ્રાર્થનાસભામાં બાળકો જ સંચાલન કરે, બાળકો જ વગાડે અને બાળકો જ જાતજાતની વાતો કરે, માહિતી આપે, જ્ઞાનવાળો સમાચારો કરે. શાળાના સ્માર્ટ કલાસને ઓપરેટ કરવાનું વિદ્યાર્થીઓ

ગુણો અને એનાં સારાં પાસાંઓનો વિચાર કરો. આમ સામેના માણસ સાથે સદ્ગ્રાવના કેળવવા માંડો. આ રીતે વહેલાં મોડાં તમે તૂટેલા સંબંધ ફરી સાધી શકો છો. ફરી ઉમળકાબર્યુ જીવન ગાળી શકો છો. તમારા બંનેના સંબંધને પહેલાં કરતાં વધારે ઉદાત બનાવી શકો છો.

બીજાને માર્ગી આપવા માટે અને બીજા પાસેથી માર્ગી માગવા માટે એક ખાસ કારણ છે, આપણી જાતની ઓળખ. આપણે આપણી જાતને વફાદાર રહીએ તો આપણે સ્વીકારવું પડશે કે આપણે બધા ભગવાન આગળ ગુનેગારો છીએ, પાપીઓ છીએ. હા, ઈશ્વરી માર્ગી પામેલા ગુનેગારો છીએ. બીજાને, એટલે આપણી સામે ગુના કરનારને માર્ગી આપીને ભગવાને આપણાને આપેલી માર્ગીને આપણા માટે અર્થબદ્ધ બનાવીએ છીએ.

પ્રભુ ઈસુએ શીખવેલી પ્રાર્થનામાં ખ્રિસ્તી લોકો રોજેરોજ બોલે છે, “અમે જેમ અમારા અપરાધીઓને માર્ગી આપી છે, તેમ તમે અમારા અપરાધોની માર્ગી આપો.” (માથી ૬, ૧૨; લૂક ૧૧, ૪). હિંમતવાન બનો. માર્ગી આપો અને જીવન સંપૂર્ણપણે આનંદમય બનાવો. ■

પણ જાણો છે. શાળાના આખા પરિસરની ચોખ્ખાઈ ઊરીને તમારી આંખે વળ્ગો. આ શાળામાં માત્ર ગામના જ નહીં આજુબાજુના ગામના વિદ્યાર્થીઓ પણ ભણવા માટે આવે છે.

તમને થશે કે સરકારી શાળાને આવી આધુનિક બનાવવા માટે સરકારે બહુ મોટી ગ્રાન્ટ આપી હશે! ના ભાઈ ના, સરકારની મદદ વગર આ બહું શક્ય બન્યું છે. શાળાના આચાર્ય સુભાષભાઈ રાઠોડનો એકનો એક દીકરો ૧૨ સાયન્સમાં અભ્યાસ કરતો હતો. સુભાષભાઈએ દીકરાના ઉચ્ચ અભ્યાસ બહુ મોટી રકમ એકઠી કરી રાખી હતી. ભગવાનને કરવું ને એમનો દીકરો અક્સમાતમાં મૃત્યુ પામ્યો. દીકરાના અભ્યાસ માટે એકઠી કરેલી રકમ એમ જ પડી રહી હતી. સુભાષભાઈએ નક્કી કર્યું કે મારી શાળાના બધા જ દીકરા-દીકરીઓ મારા જ દીકરા અને દીકરીઓ છે એટલે એમણે ભેગી કરેલી તમામ રકમ તથા દીકરાની વીમા પોલિસીની મળેલી રકમ શાળાને દાનમાં આપી દીધી અને એમાંથી શાળાને આધુનિક બનાવવાનો પ્રારંભ કર્યો. પછી તો બીજા કેટલાય દાતાઓનો સાથ-સહકાર મળ્યો. સરકારે પણ જુદી જુદી યોજનામાંથી ગ્રાન્ટોની ફાળવણી કરી અને પરિણામ સ્વરૂપે સાંગણવા ગામની આ સરકારી પ્રાથમિક શાળા માત્ર ગુજરાત નહીં સમગ્ર ભારતની પ્રથમ ડિજિટલ શાળા બની ગઈ.

- શૈવે સાપરિયા

Corporate Office :
D 6-2, Road No. 34,
Wagle Estate, Thane 400 604. India.

સ્વ. પ્રે. માતુશ્રી રત્નભાઈ નરશી દેવાળાંધ ધરમશી (સુથરી)ના સ્મરણાર્થે....

HD FIRE PROTECT PVT. LTD.

Protecting What Matters Most to You

તીર્થયાત્રા

પરમધામ : અમરનાથની ગુફા

સંકલિત

અમરનાથ યાત્રા સ્વયં એક ઈશ્વર તરફ અભિમુખ થવાની યાત્રા બની રહે છે. સળંગ યાત્રા માર્ગની પ્રાકૃતિક-સંપદા અને તપોભૂમિ સમાન હિમગિરિની તળેટીમાંથી સર્પાકાર જતી કેવીઓ યાત્રાળુને શ્રદ્ધાથી સભર બનાવી દે છે. પગદંડીનાં માર્ગ આવતી અનેક આપદા તમારી શ્રદ્ધાને વધુ બળવત્તર અને પ્રબળ બનાવવા પૂરતી છે. પહેલગામથી ગ્રારંભાતી અને પંચતરણી નજીક અમરનાથની ગુફા સુધી લગભગ પાંચ દિવસમાં સંપત્ત થતી આ યાત્રા એક વાર કરશો તો મહદૂંઘણે તમે તકલીફો સહન કરી હશો તો પણ પ્રાય: એમ બનશો કે બીજા વર્ષ યાત્રા આયોજનનાં આ મહિનાઓની આસપાસ તમારા મસ્તિષ્કમાં પુન: અમરનાથ યાત્રામાં જોડાઈ જવાનો એક વિચાર તો આવશે જ આવશે...આ ઘણાં ખરા યાત્રાળુઓનાં પ્રતિભાવોથી તારવવામાં આવેલી એક હકીકત છે અને તેથી જ પ્રતિવર્ષ હજારોની સંખ્યામાં અનેક શ્રદ્ધાળુઓ અમરનાથ યાત્રામાં જોડાય છે અને 'બમ બમ ભોલે' ના જ્યકારાથી ઉત્સાહભેર દેવોનાં દેવ મહાદેવ શિવજીનાં દ્વારે પહોંચી દર્શન બની ધન્ય બને છે.

અમરનાથની વિશાળ ગુફા જોડે મહાપવર્તને કોરીને શિવજીએ નિર્માણ કરી હોય તેવી જ દશ્યમાન થાય છે. ૧૮ મીટર ઊંડી એટલે કે લગભગ ૬૦ ફૂટ ઊંડી અને ૫૦ ફૂટ જેટલી પહોળી તથા ૪૫ મીટર લગભગ ૧૩૫ ફૂટ જેટલી ઊંચી આ વિશાળ ગુફાની આસપાસ તમે નજર કરો તો ક્યાંય એક બખોલ જેટલું પણ પર્વત મધ્યે સ્થળ એવું ન દશ્યમાન થાય કે જે ગુફા હોય... તે પણ ઈશ્વરનો ચ્યાત્કાર જ નહીં જોડે સાક્ષાત્કાર સમાન હોય તેવું લાગે... અમરનાથની ગુફાની અંદર પ્રવેશી તમે બહાર તરફ નજર કરો તો ચોતરફ હિમાલયનાં હિમાંશાદિત શિખરો દૂર દૂર દેખાય ખરા...પરંતુ જ્યાં ગુફા છે તે પર્વત પર બરફ ન મળે (રામકુંડ) પણ આ પર્વત ઉપર રામકુંડમાંથી ચણાઈને બૂંદ બૂંદ જળ ટપક્યા કરે જે બરફ બની ઠરી જાય છે, ને નિર્માણ થાય છે એક બરફનાં શિવલિંગનું...! જે લગભગ આઠ ફૂટ સુધી પહોંચે અને નજીકમાં પાર્વતી તેમ જ ગણેશજી પણ બર્ફિલા જ બનીને નિર્માણ થાય...દર્શન કરનાર ગદ્દ ગદ્દ બની બે હાથ જોડી શ્રદ્ધાથી સભર નત મસ્તક બની બોલી ઉંડે... “હર હર મહાદેવ...તારી લીલા અપરંપાર છે...!”

કિવંદતી પ્રમાણે, સત્યુગ દરમ્યાન એકવાર પાર્વતીજીએ ભોલેણુંકરને અનુગ્રહ કર્યો કે તેઓ માનવીને અમૃત્વ પ્રાપ્ત કરનાર

કોઈ મંત્ર શીખવે. મહાદેવ શંકરને પ્રથમ તો તે ઉચિત ન લાગ્યું. પરંતુ પાર્વતીજીનાં અતિ આગ્રહ સામે તેઓ અંતે રાજ તો થયાં પરંતુ આ ગહનમંત્ર પાર્વતીજી સીવાય અન્ય કોઈ સાંભળી ન લે તે માટે તેઓને એક સ્થળની પસંદગી કરવાની હતી તેથી કહે છે સ્વયં શિવજીએ પોતાના ત્રિશૂલ વડે આ ગુફાનું અહીં નિર્માણ કર્યું...અને પાર્વતીજીને ગહનમંત્રથી અભિભૂત કર્યું...પરંતુ જ્યારે શિવજી આ મંત્ર પાર્વતીજી સમક્ષ ઉચ્ચારી રહ્યા હતાં ત્યારે શિવજી-પાર્વતીજીની જાણ બહાર એક કબૂતરનું જોડું પણ આ મંત્ર સાંભળીને ધન્ય બની રહ્યું હતું...અને તેથી જ વર્ષો પર્યત આ કબૂતરનું જોડું અમરત્વને પ્રાપ્ત કરી આખ્યીય ગુફાને પોતાનાં ધૂ ધૂ ધૂ થી ગજવે છે...અને શ્રદ્ધાળુઓ આજે પણ તેનાં દર્શન કરી ધન્ય ધન્ય બની જાય છે.

એક અન્ય કથાનુસાર સત્યુગમાં અહીનાં બર્ફની શિવલિંગ વિષે દેવજીષિ ભૂગુને શ્રાવણી પૂર્ણિમાના દિવસે જ્ઞાન થયું હતું અને તેઓએ ત્યારે પોતાના શિષ્ય તટશતને છડી આપીને ગુફાના વર્તમાન શિવલિંગની સુરક્ષા માટે નિયુક્ત કર્યો હતો...કાલાન્તરે સર્વ ઋષિ મુનિઓ પણ શિવલિંગનાં દર્શન કરવા શ્રાવણી પૂનમે આવતા હતાં. જ્યારે સાંપ્રત કળયુગમાં તેનાં દર્શન માટે કહેવાય છે કે ભારતવર્ષનાં મહારાજા નર ઈ.પૂર્વ ૧૦૪૮ થી ૧૦૦૮ દરમ્યાન તેનાં શ્રાવણી પૂનમે દર્શન કરતાં...જે સમય જતાં ફરી આ પરંપરા લુમ બની...જે વર્ષો બાદ કાશ્મીરનાં એક ચરવાહાને આ ગુફાનો સંકેત મળ્યો. કથાનુસાર આ મલીક બટ નામનો કાશ્મીરી વેટા-બકરા ચરાવનાર ચરવાહા એક દિવસ આ ઠંડા પ્રદેશમાં પોતાની બકરીઓ ચરાવતો હતો તે દરમ્યાન એક મહાત્માએ તેને એક થેલીમાં સળગતા અંગારાઓ તાપવા આપ્યા....જે લઈ તે ઘરે ગયો અને જોયું તો થેલીમાં તો સોના મહોરો હતી...નિર્દોષ માલીક બટ ગભરાઈ આ સોનામહોરો પાછી આપવા ફરી એ જ સ્થળે મહાત્માને શોધવા આવ્યો...તો મહાત્મા ક્યાંય ન મળે...પરંતુ નજીકમાં તેને એક ગુફા મળી ગઈ...જેવો તે તેમાં પ્રવેશ્યો કે સામે જ બરફનું વિશાળ શિવલિંગ જોઈ અહોભાવથી ગદ્દગદિત થઈ ગયો ને મનોમન તેને અનુભૂતિ થઈ આવી કે આ મહાત્મા તે અન્ય કોઈ નહીં સ્વયં શિવજી જ હતાં...અને આમ માલીક બટ શિવજીનાં દર્શન કરી ધન્ય બન્યો...ને આસપાસનાં સમુદ્રાયે ત્યારથી અહીં દર્શનાર્થે આવવું શરૂ કર્યું...જણાવવાની જરૂર નથી કે આજે પણ અહીં આ ગુફાની

થતી આવકમાંથી એક ભાગ આ માલીક બટનાં વંશજોને જાય છે, જે આજે પણ અહીં સ્થાઈ થઈ વસ્યો છે.

અમરનાથની સંગંગ યાત્રા અતિ રોમાંચક અને પ્રસન્નકાર છે. યાત્રાની શરૂઆત છડી-મુખારક વિવિધી થાય છે. આ છડી-મુખારક વર્ષોથી પરંપરા છે જે આ સ્થળનાં રક્ષણની સાથોસાથ ધાર્મિક મહત્વ ધરાવે છે. અમરનાથની છડી-મુખારક યાત્રા કાશ્મીરનાં સાધુ સમાજ દ્વારા જમ્મુથી પ્રારંભ થાય છે અને અગ્રસ્થાને કાશ્મીરમાં આવેલી શારદાપીઠનાં શંકરાચાર્ય હોય છે.

પરંપરાગત આ યાત્રા માર્ગ પર યાત્રાળુઓ સહુ પ્રથમ જમ્મુ પહોંચે છે અને અહીંથી ૨૭૦ કિ.મી. દૂર આવેલી પહુલગામ પર બેઝ્કેમ્પ છે. અહીં અનેક ભંડારા તેમજ ટેન્ટ તથા હોટલ-રિસોર્ટમાં રહેવાની અનુકૂળતા છે. યાત્રાળુઓ પોતાની સગવડ પ્રમાણે ટેન્ટમાં કે અન્ય હોટલ્સમાં રહી શકે છે. ભોજન માટે અહીં દેશભરમાંથી સેવાભાવી ભાવિકો તેમજ સંસ્થાઓ ‘ભંડારા’ નું આયોજન કરે છે. આપણાં ગુજરાતમાંથી પણ અનેક સંસ્થાઓ અહીં ‘ભંડારા’નું આયોજન કરી યાત્રાળુઓને આગ્રહભરી રીતે જમાડે છે તેમજ કમ્બલની સાથે ટેન્ટમાં સુવાની સગવડો કરી આપે છે. આ બેઝ્કેમ્પ બાદ અહીંથી ૧૬ કિ.મી. દૂર ચંદનવાડી સુધી યાત્રાળુઓ બસ કે ટેક્સી દ્વારા જઈ શકે છે. અને ત્યાર બાદ ચંદનવાડીથી ૧૨૪ કિ.મી. શેખનાગ તથા શેખનાગથી લગભગ ૧૨ કિ.મી. ના અંતરે પંચતરણી આવે છે અને પંચતરણીથી માત્ર ૬ કિ.મી. ના અંતરે અમરનાથ ગુફા અમરગંગા નદીનાં કિનારે આવેલી છે.

પ્રથમ દિવસે ૧૨ કિ.મી. ની યાત્રામાં ચંદનવાડીનાં ઊંચા દેવદારનાં વૃક્ષોની સધન ઘટામાંથી પગદંડી પસાર થાય છે. બાર કિ.મી. નાં પ્રારંભે થોડા સુગમ પથ પર યાત્રાળુઓ પ્રસન્નચિત્તે ચાલી શકે છે...જો કે અશક્ત એવમું વયસ્ક યાત્રાળુઓ જે ચાલી ન શકતા હોય તો તેમના માટે અહીંથી ડોલી તેમજ ખચ્ચર-તથા પીછણી સેવાઓ સુલભ છે. ચંદનવાડીથી શેખનાગનો રસ્તો સામાન્યતા: હુષ્કર નથી પરંતુ થોડો પ્રલંબ છે...પરંતુ માર્ગની પ્રાકૃતિક સમૃદ્ધિની સાથોસાથ ઉશ્નત શિખરોની ગરિમા નીરખતાં યાત્રાળુઓને રસ્તે આવતાં ભંડારાનાં કેસર-દૂધ મલાઈ તેમજ લસલસતો કાજુ-બદામ યુક્ત શીરો તથા ભસાલેદાર ચા ની ચૂસકીઓ સાથે માર્ગ ક્યાંય કપાઈ જાય છે તેનો ખ્યાલ પણ રહેતો નથી. માર્ગમાં આવતાં અનેક ‘ભંડારા’ નાં સેવાભાવી સ્વયંસેવકો યાત્રાળુઓ “ભોલે બાબાનાં બારાતીઓ” હોય તેવા ભાવથી માનન્ભર્યું સ્વાગત કરી તેઓને જમાડે છે...ને “હર હર મહાદેવ” તેમજ “બફન્ની બાબા કી જ્ય” નારા સાથે યાત્રાળુઓ શેખનાગના સમથળ સ્થળ પર આવે છે...

શેખનાગ સ્થળ પર મનોહારી સરોવર છે ને તેનાં કિનારે સાત ફણધારી સર્પ હોય તેમ સાત ગિરિશૃંગ દશ્યમાન થાય છે. શીતળ તેમજ નીરવ-શાંત આ સરોવરમાં પ્રતિબિંબિત આ ગિરિશૃંગ જોઈને જાણે પ્રતીકાત્મક એવું લાગી રહે કે....શું આ

સમફણીધર અહીં આ સરવરમાં જ નિવાસ કરે છે તે જ છે? અહીં સરવર કિનારે આવેલ અનેક ટેન્ટમાં કામળા તેમજ સૂવાની સગવડ પ્રાપ્ય છે...પણ યાત્રાળુઓમાંથી ઘણાં અહીં અડધી રાત્રે પણ કિનારે આવીને “મણિધર નાગ” નાં દર્શન કરવા બેસી રહેતાં તમે જુઓ તો નવાઈ ન પામશો...કારણ આજે પણ એવી લોકવાયકા છે કે આ સરવરમાં એક મણિધર નાગનો વાસ છે જે રાત્રે કયારેક કોઈ ‘નસીબદાર’ યાત્રાળુને દેખા દઈ દે છે! શક્ય છે કોઈ થાક્યા પાક્યા કલ્પનાશીલ શ્રદ્ધાળું યાત્રાળુને તેનાં દર્શન થયાં પણ હોય!

શેખનાગથી ત્રીજા દિવસની યાત્રા પુનઃ આરંભ થાય છે. અમરનાથ યાત્રાનો આ અતિ દુષ્કર અને વિકટ એવમું ઉચ્ચામાં ઉંચો યાત્રા પથ છે. માત્ર ૧૨ કિ.મી. માં તો યાત્રીનાં સમગ્ર અસ્તિત્વનો થાક જાણે કે તેનાં પગમાં ઠલવાઈ જાય છે. અહીં માર્ગમાં ‘મહાગુનુસ’ (મહાગણેશ?) નો અતિ દુષ્કર સીધો છાતી-સરસો ચઢાણપથ યાત્રાળુને હંફાવી દે છે...કોઈ કોઈ અનુભવી યાત્રાળુઓ સાથે કપુરની ગોટીઓ પણ રાખે છે જેથી અહીં લગભગ ૧૫૦૦૦ ફુટની ઊંચાઈ પર પડતી શાસની તકલીફમાં તે કામમાં આવે. સૈનિક દિન તેમજ સરકાર શ્રી તરફથી અહીં ઠેર ઠેર યાત્રાપથ પર ઓક્સિજનનાં સિલિન્ડર તેમજ ફર્ટ-એઈડની તમામ સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ છે તેથી કોઈપણ તકલીફમાં તુરત સેવા મળી રહે છે....અહીંથી યાત્રીનાં ચરણમાં જાણે કે અનેકું જોમ આવે છે ને મહા ગુનુસને ચઢીને ઉત્તરતાં જ જાણે કે ‘બમ બમ ભોલે’ બૂમ લગાવતો તે આગળ વધતો રહે છે, કારણ દાળ ઉત્તરતાં જ સામે હરિયાળ મેદાન નીરખી તેનામાં પ્રસંગતાનો ભાવ છલકાઈ ઉઠે છે...

આ સ્થળ છે પંચતરણીનું...! અહીં કહે છે પાંચ નદીનાં વહેણોનો સુભગ પ્રયાગ છે. આ તપોભૂમિ છે કારણ અહીંથી માત્ર ૪ કિ.મી. ના અંતરે શિવજીની ગુફા અમરનાથ ધામ છે.

અહીં પંચતરણીમાં ચોતરફ અલૌકિકતા પથરાયેલી અનુભવી શકાય છે...પ્રાપ્ય: અહીં વાતાવરણમાં એકાએક પલટો આવી જાય અથવા તો વરસાદ તૂટી પડે...ને કયારેય બરફનું તોફાન થાય તેમ બનતું હોય છે..આમ તો અમરનાથ યાત્રા પથ પર કોઈપણ સ્થળે અને સમયે આ વિપત્તિઓ આવી શકે છે...આ સ્થળ પર આવ્યા બાદ જાણે શિવજીની ગુફા હવે નજીકમાં જ છે તેમ લાગતા શ્રદ્ધાળું કોઈ પણ આપણિનો સામનો કરવા કટિબદ્ધ બની ચોથા દિવસે પ્રાતઃકાળે જ અહીંથી રવાના થઈ બને તેટલા વહેલા અમરનાથ ગુફાના સ્થળે પહોંચાય તેમ આયોજન કરે છે ને લગભગ પાંચ કિ.મી.નાં અંતર બાદ તેઓને ગુફાનાં દૂરથી દર્શનનો આભાસ થવા લાગે છે. જેમ જેમ ગુફા નજીક આવતી જાય છે તેમ તેમ ભોલે બાબાને મળવા મન અને તન બંને અધીરા બનતાં ત્વરાથી પગ ઉપડતાં રહે છે...ને ગુફા નજીક આવતા તો દૂર સુધી દેખાતાં શ્રદ્ધાસભર મહેરામજ તેમજ અમરગંગાના ધસમસતા પ્રવાહ જાણે કે યાત્રાળુનાં અંતરમાં ઉઠતાં

અનેક ઉમંગોને પ્રતિબિંબિત કરતો રહે છે. ગુફા નજીક અમર ગંગાનાં ધસમસત્તા પ્રવાહ જાણે કે યાત્રાળુનાં અંતરમાં ઉક્તાં અનેક ઉમંગોને પ્રતિબિંબિત કરતો રહે છે. ગુફા નજીક અમર ગંગામાં ધણા દૂબકી લગાવી પાપનાશ કરી, પવિત્ર બની ગુફાનાં દર્શનની યાત્રામાં જોડાય છે... અહીં અનેક નાની-મોટી હાટીમાં પૂજા-અર્થનાની સામગ્રીઓ મળે છે. સહુ કોઈ યથાયોગ્ય ખરીદીને પૂજાની છાબડીઓ હાથમાં લઈ હૃદયમાં શ્રદ્ધા ધરી પ્રલંબ કતારમાં જોડાય છે. ને ધીરે ધીરે આગળ વધતાં જે ધન્ય ઘરીની અતિ આતૂરતા પૂર્વક અને હૃદયપૂર્વક આરાધના કરતાં હતાં તે સુભગ ઘરી આવી પહોંચે છે... ૪૫ મીટર ઊંચી મહા ગુફાનાં બફિચ્છાદીત ફર્શ પર યાત્રાળુ પગ મુક્તાં જ ભાવુક બની ઉઠે છે... સામે જ શ્રેત બરફનાં શિવલિંગની ઉંચાઈ જોઈ તેની શ્રદ્ધાની જ્યોત પણ સંકોચાય છે ને “હર હર મહાદેવ” બોલતો તે કતારમાંથી બરફનાં શિવલિંગનાં દર્શન કરી ધન્યતા અનુભવતો આગળ વધે છે... ગુફામાં શિવલિંગ ઉપરાંત બરફનાં બીજા વિગ્રહ બને છે જે પાર્વતી તથા ગણપતિ તરીકે પૂજાય છે. ગુફાની બહાર યાત્રાળુઓ આવે છે તો નજીકમાં બીજી ગુફા છે, જેમાં ભસ્મ જેવી માટી મળે છે તે મસ્તકે - લલાટે લગાવે છે ને ગુફા બહાર હૃદયમાં શ્રદ્ધા સાથે નજર કરે છે તો દૂર સુધી લિફ્ટ ખીણની વિશાળ પર્વતમાળા નજરે પડે છે જે બરફાચ્છાદિત છે, તેનાં હૃદયમાં પણ પરમ આનંદ આચ્છાદિત બની પથરાતો રહે છે.

પરનિંદાનું પાપ

હે માનવ! તારે અનંત પુષ્પોદયથી પ્રામ માનવજીતમાં સદ્ગુણોનો ગુલશન ઝીલવવાનો છે. ત્યાં દુર્ગુણોની બદલુ ક્યાં ફેલાવે છે? અંતરપટમાં દષ્ટિ કર!! કામ કોથાદિ શરૂઆતો તને ઈન્સાનપણો જવવા નહીં દે. પરના ઉત્કર્ષમાં આનંદને બદલે જો ઈઞ્ચ જગ્યી અને ગુણો દેખીને પ્રમોદ જગવાને બદલે નિંદા કરવાની વૃત્તિ થઈ તો તારું સત્ત્વ ખૂટી જશે અને ઈન્સાનમાંથી શયતાન બની જઈશ.

પરનિંદાની પ્રવૃત્તિ આ લોક બગાડે, પરલોક બગાડે. પરનિંદા એ મહાપાપ છે. પેટમાં ગયેલું જેર એક ભવ બગાડે, પણ કાનમાં ગયેલું જેર ભવોભવ બગાડે. કોઈને હલકા પાડવા કરતાં પોતાના ગુણો વધારવા એ જ શ્રેષ્ઠ છે.

અકબરે એક લીટી દોરી અને સભામાં જાહેર કર્યું કે આ લીટીને ભૂસ્યા વિના નાની કરી શકશો? સભાજનો વિચારમાં પડ્યા. બીરબલ ઉભો થયો. તેણે પાટિયા પાસે જઈ પેલી લીટીની બાજુમાં નીચે મોટી લીટી દોરી. પેલી લીટી સ્વાત્માવિક જ નાની બની ગઈ. બસ... .

સફળતા બીજાને પાડવામાં નહીં, જીભા કરવામાં છે.

સાધના પરનિંદામાં નહીં પણ સ્વનિંદામાં છે.

પ્રેરક : યંક્રકાંત દામજુ શાહ (કે.ડી. શાહ) - અમદાવાદ

શ્રી ગીતાબેન રાંભિયા સ્મૃતિ અહિંસા ટ્રસ્ટ શ્રી ગીતાબેન રાંભિયા પરિવાર ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ

૧૧૪૦, ગીતાભવન, માંડવીની પોળ, માણેકચોક, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૧.

ફોન : (૦૭૯) ૨૨૧૪૧૧૯૭, ૨૨૧૪૮૫૫૦, ૨૨૧૧૧૪૬૭

કચ્છની ઝાંસી કી રાની ગૌરક્ષક ગીતાબેન રાંભિયાની શહીદીને તા. ૨૭-૮-૨૦૧૭ના રોજ ૨૪ વર્ષ પૂરા થાય છે. જેમણે લાખો અભોલ જવો કતલ થતા બચાવ્યા, હજારો પશુ-પક્ષીની સારવાર કરી અને માનવસેવા કરી એવી કચ્છની એકમાત્ર મહિલા જેમણે ૧૮૦થી વધુ કચ્છ ગૌરવ, કચ્છ રત્ન, રામાણિયા ગૌરવ જેવા એવોર્ડીથી સન્માનિત કરવામાં આવેલ છે. આવી વીરાંગનાને ભાવભીની શ્રદ્ધાંજલિ અર્પવા તેમજ ગૌપૂજનમાં પધારવા નમ્ર અપીલ છે.

કાર્યક્રમની વિગત નીચે મુજબ છે...

● શ્રદ્ધાંજલિનો કાર્યક્રમ ●

તારીખ : ૨૭-૮-૨૦૧૭, રવિવાર ● સવારે ૬.૩૦ થી ૧૧.૩૦ કલાકે

સ્થળ : ગૌરક્ષક ગીતાબેન રાંભિયા શહીદ સ્મારક, સી.એન. વિધાલય પાસે, આંબાવાડી, અમદાવાદ.

લિ. ગૌરક્ષક ગીતાબેન રાંભિયા પરિવાર

(શા. બચ્યુભાઈ પી. રાંભિયા)

પ્રતિબા વંદના

ટોલ્સ્ટોયનો ગૃહિત્યાગ

મોહનલાલ પટેલ

ઈ.સ. ૧૯૧૦ના ઓક્ટોબર મહિનાની ૨૮મી તારીખની વહેલી સવારે ટોલ્સ્ટોયે ગૃહિત્યાગ કર્યો.

એ વખતે એમની વય ૮૨ વર્ષની હતી.

એમના ગૃહિત્યાગની વાત એમણે પોતાની ડાયરીમાં આ પ્રમાણે લખી છે : "...એકાએક ગૃહિત્યાગનો મેં નિર્ણય લીધો. મેં એના (એમનાં પત્ની સોફિયા) ને પત્ર લખ્યો. એ પછી અત્યંત જરૂરી હતી એ ચીજો પેક કરવા માંડી. સવારે પાંચ વાગ્યે બધું એકહું કરી લીધું અને હું ઘોડા તૈયાર કરવાની સૂચના આપવા તબેલા તરફ ગયો. રાત્રિનો ઘોર અંધકાર હતો. રસ્તે થાપ ખાતાં ખાતાં હું જાડી ઝાંખરામાં ભરાયો, ઉત્તરડા પડ્યા, જાડ સાથે ભટકાયો, વાયું. હેટ ખોવાઈ, પાછી ન મેળવી શક્યો. આમાંથી નીકળીને ઘેર પાછો ગયો, બીજી હેટ લીધી અને એક નાનું ફાનસ લઈને ફરીથી તબેલા સુધી પહોંચ્યો અને ઘોડા તૈયાર કરવાનો હુકમ આપ્યો. હું શ્રૂઝતો હતો. કોઈ પાછળ-પાછળ આવી પહોંચે એવી ભીતિ હતી. છેવટે એમ નીકળી ગયા. ગમે તે મિનિટે એ (સોફિયા) આવી પહોંચે એમ લાગ્યા કરતું હતું... એના માટે અનુકૂળાની લાગણી પ્રગટી. પણ મારે કરવું જોઈતું હતું એ મેં કર્યું હતું... એમે ઓપ્ટીનાયા પહોંચ્યા. રાત્રે હું ઊધ્યો નહોતો અને કંઈ ખાંધું નહોતું છતાં મારી તબિયત સારી હતી. ગોબોચેવોથી અમારી મુસાફરી ત્રીજા વર્ગના ડાખામાં શરૂ થઈ. ડાખામાં કામદારોની ભીડ હતી. મુસાફરી માહિતીદાયક અને મજાની હતી...."

ટોલ્સ્ટોયના ગૃહિત્યાગની વાત એમનો સાથ કરનાર ડી. માકોવિટ્રસ્કી આ પ્રમાણે કરે છે : "રટની ઓક્ટોબરની વહેલી સવારે ત્રણ વાગ્યે લીવ નિકોલાયવીચે (ટોલ્સ્ટોયે) મને જગાડ્યો. એમના હાથમાં મીણબત્તી હતી અને એમણે પગમાં સ્લીપર અને શરીર ઉપર ડ્રેસિંગગાઉન પહેરેલાં હતાં. ચહેરો કુદ્ધ અને વેદનાભર્યો છતાં દઢ હતો. એમણે મને કહ્યું, 'મેં ચાલ્યા જવાનો નિર્ણય કર્યો છે. તારે મારી સાથે આવવાનું છે. સોફિયા અને મજાની હતી....'

આન્દ્રેયેબાને જગાડવાની નથી. આપણે જાડી વસ્તુઓ લેવાની નથી. જે અત્યંત જરૂરી છે એ જ લઈશું...અને એ જડપથી સીડીઓ ઉતરીને કોચમેનની ઓરડી તરફ ભાગ્યા."

પછી એ મુસાફરી વિશે એ લખે છે : "અમે ગોબોચેવો પહોંચ્યા. રસ્તે લીવ નિકોલાયવીચે કહ્યું જ હતું કે આપણે ગોબોચેવોથી થર્ડ કલાસમાં મુસાફરી કરીશું. અમારો સામાન ટ્રેનમાં ફેરવવામાં આવ્યો. ટ્રેન ગુડ્જ અને પેસેન્જર એમ મિશ્ર હતી. એમાં થર્ડ કલાસનો એક જ ડાખા હતો. ડાખાના કમ્પાર્ટમેન્ટ સાંકડા હતા. હવા તમાકુની વાસથી સંયુક્ત હતી. લીવ નિકોલાયવીચ બહાર પ્લેટફોર્મ ઉપર ગયા. સોટીનો આધાર લઈને એક ફીલ્ડિંગ સીટ ઉપર બેઠા. પોણો કલાક સુધી તો એ સોટીનો આધાર લઈને બેસી રહ્યા. પછી એક પાટલી ઉપર આડા થયા. ત્યાં તો નવા ઉતારુઓનું એક ટોંપું ધસી આવ્યું. એ લોકો માર્ગમાં ઉભા રહ્યા. એમને જગ્યા આપવા માટે લીવ નિકોલાયવીચ બેઠા થયા. પછી સૂતા જ નહિ. મુસાફરીના બાડીના ચાર કલાક પ્લેટફોર્મ પર બેઠા-બેઠા જ તેમજ ઉભા રહ્યાને એમણે પસાર કર્યું. માર્ગમાં લીવ નિકોલાયવીચને શરદી થઈ ગઈ. માંદા પડી ગયા અને એસ્ટાપોવો સ્ટેશને ઉતરીને પથારીનું શરણ લેવું પડ્યું. ત્યાંના સ્ટેશન માસ્તાર ખૂબ માયાળું હતા એમણે પોતાનું નિવાસસ્થાન લીવ નિકોલાયવીચને હવાલે કરી દીધું..."

એક પત્રકાર દ્વારા ટોલ્સ્ટોયના કુટુંબને સારી ઘટનાની જાણ થઈ અને તરત જ ટોલ્સ્ટોયનાં પત્ની સોફિયા, એમના પુત્રો તથા પુત્રી તાત્યાના લ્યોન્ના એક એક્સપ્રેસ ટ્રેનમાં બેઠા અને એસ્ટાપોવો સ્ટેશને આવી પહોંચ્યાં.

ટોલ્સ્ટોયે ઘર અને જાગીર છોડ્યાં એમ કહેવા કરતાં એમણે યાસ્નાયા પોલ્યાના છોડ્યું એમ કહેવું એમની લાગણી સાથે વધારે સુસંગત ગણાશે. આ ત્યાગના કારણે પાછળ યાસ્નાયા પોલ્યાના ગામ, એના બેદૂતો અને બાળકો પ્રયેની મમતાએ ઘણો ભાગ ભજ્યો હતો. ટોલ્સ્ટોયની જાગીર યાસ્નાયા પોલ્યાના ગામની

છરખચંદ ગાડા (મો. ૯૮૮૮ ૪૦૦૪૦) ★ નીલેશ ગાડા ★ રીતેશ ગાડા

લગનપદ, ઘરવપરાશ, લ્હાણી તથા હોટલ કેન્ટીન વાડી ફિરાસખાના માટેના મોટા વાસણોના હોલસેલ વેપારી

અલ/૧૦૪૦/૭, વિજય ટ્રાન્સપોર્ટ પાસે, જી.આઈ.ડી.સી., અંકલેશ્વર. ફોન : ૦૨૭૪૬-૩૨૬૩૦૩, ૨૨૦૬૪૨

E-mail : kaykay_industries@yahoo.com

હદમાં ઘણા મોટા વિસ્તારમાં હતી. આ જાગીરમાં જ રહેવાના વિશાળ મકાનની આજુબાજુમાં એશ, ઓક, સ્પુસ, બર્ય વગેરે વૃક્ષોનાં જંગલો હતાં. જાગીરના વિસ્તારોમાં દિમગૂહો, જંગલ નિવાસો, તબેલા, ગાડી માટેનું મકાન, કોચમેનનું રહેઠાણ, કોઠાર, સ્નાનગૂહ, શ્રીન હાઉસ, અતિથિગૂહ, નોકરોનાં નિવાસસ્થાન, નોકરોનું રસોંનું, બ્રિડ તૈયાર કરવા માટેનું અલગ રસોંનું (બેકરી), રિસર્ચ લાઇબ્રેરી, સંગ્રહસ્થાન, જુદા જુદા પ્રકારના વૃક્ષોની કુઝોમાં પેવેલિયનો વગેરે હતાં. આ વિશાળ જાગીરના પ્રવેશદ્વાર રૂપે વૈભવના પ્રતીકરૂપ બે બુરજ હતા. એમાં સંત્રીઓ રહેતા. અહીંથી જાગીર ઉપરનાં જુદાં-જુદાં સ્થળોને જોડતા માર્ગો બાંધેલા હતા. જે પૈકી એક રસ્તો જાગીરમાંના ગ્રાશ તળાવો તરફ જતો હતો. આ તળાવો ઉનાળામાં નહાવા માટે અને શિયાળામાં એમની સપાટી ઢરી જાય ત્યારે સ્કેટિંગ માટે ઉપયોગમાં લેવામાં આવતા.

ટોલ્સ્ટોયે ગૃહત્યાગ કેમ કર્યો? એમણે આ જાગીર ત્યજ કેમ દીધી? એવું તે શું બન્નું કે ૮૨ વર્ષની ઉમરે એમને ઘર અને સ્થળ છોડવાં પડ્યાં?

કેટલાક લોકો કારણોનો બધો ભાર ટોલ્સ્ટોયની પત્ની સોફ્ફિયાના માથે નાખે છે. પણ આ માન્યતા સંપૂર્ણ સાચી નથી. જો એમ જ ગણવું હોય તો એ કારણની ભાગીદારીમાં એમના પુત્રો, પુત્રીઓ અથવા આખા કુટુંબને ભેણવવું જોઈએ અને ખુદ ટોલ્સ્ટોયને પણ એના કારણરૂપ ગણવા જોઈએ. ગૃહત્યાગ માટેના જે સંજોગો ઉભા થયા તેમાં ટોલ્સ્ટોય પોતે પણ એક રીતે જવાબદાર હતા.

ગૃહત્યાગના સંજોગો તપાસતાં પહેલાં સોફ્ફિયાના વ્યક્તિત્વ વિશે જાણી લેવું જોઈએ. ટોલ્સ્ટોયની સુખાકારી માટે સોફ્ફિયાએ ઘણાં વર્ષો સુધી ઘણો શ્રમ ઉઠાવો હતો. ઊંચી, ઘાટીલી, સુંદર, મજબૂત બાંધાવાળી અને તેજલી કાળી આંખોવાળી આ સ્વી હંમેશાં કોઈને કોઈ કામમાં વ્યસ્ત રહેતી. જાગીરના વિશાળ સંકુલનો વહીવટ એના હસ્તક હતો. અને એ વહીવટ ઘણી કુશળતાથી એ કરતી. હિસાબ-કિતાબ એ રાખતી. ટોલ્સ્ટોયના લખાડોના પ્રકારશન અંગેનું કામકાજ પણ એ સંભાળતી. બાળકોનાં કપડાં એ જાતે સીવતી અને ટોલ્સ્ટોયનો સાદો વેશ પણ એ સીવી દેતી. સવારે હિસાબ લખ્યા પછી ધરનું રાચરચીલું વ્યવસ્થિત કરી લેતી. અસ્તવ્યસ્ત પુસ્તકો બરાબર ગોઠવી દેતી. કોઝી પીધા પછી જાગીરના માર્ગો પર નીકળતી. આ ગાળા દરમિયાન ક્યારેક તો એ તૈલચિત્રો માટે તળાવ, વૃક્ષવીથી, ઘાસ, ફૂલ, ઘર વગેરેનાં

રેખાંકનો કરી લેતી. ક્યારેક પોતાના કેમેરામાં સુંદર દશ્યો જરૂરી લેતી. ઘેર આવ્યા પછી ટોલ્સ્ટોયનાં છપાતાં પુસ્તકોનાં પૂર્ફ સુધારવા બેસી જતી. સાંજનો સમય એ ટોલ્સ્ટોયની હસ્તપ્રતો અસંખ્ય છેકછાક અને ઉમેરણોવાળી હોય એટલે આ કામ કરવામાં આંખો તાણવી પડતી. આ કંટાળાભર્યુ કામ એ મોડી રાત સુધી જાગીને પણ પાર પાડતી. એક દિવસની એની ડાયરીમાં આવી નોંધ છે : “અત્યારે બે વાગ્યા છે અને મેં ઉતારો કરવાનું બધું કામ પૂરું કર્યું છે. ભયંકર કંટાળાજનક અને અધરું કામ! મોટા ભાગે તો આજે મેં લખ્યું છે એ બધું આવતીકાલે લીવ નિકોલાયવીચ છેકી કાઢશે અને નવું જ લખશે. કેવો ધીરજવાન અને શ્રમ ઉદાવનાર (આદમી) છે! આશ્ર્યજનક!”

પી. સારગેયેન્કોએ સોફ્ફિયા વિશે લખ્યું છે : “એ એના પતિના કાર્યમાં કલાકોની જહેમત ઉઠાવીને ઉમળકાપૂર્વક રક્ષા કરે છે. જરા પણ અતિશયોક્તિ વિના કહી શકાય કે લીવ નિકોલાયવીચ કામમાં હોય તારે રાજાને પણ પ્રવેશ માટે મનાઈ ફરમાવવાની કાળજી રાખીને એ એના કાર્યમાં દખલ ન કરવા દે. આ બાબતમાં લીવ નિકોલાયવીચને એની પત્નીના રૂપમાં જે વફાદાર અંગરક્ષક મજ્યો છે એવો ભાગ્યે જ કોઈ રશિયન લેખકને મળ્યો હોય!”

મેક્સિમ ગોકીએ સોફ્ફિયાના કાર્યને બિરદાવતાં આવું કષ્યું હતું - મહાન માણસોને મળવા માનવટોળાં ઉભરાતાં હોય છે. ટોલ્સ્ટોયને પણ અનેક માણસો મળવા આવતા હતા. ટોલ્સ્ટોયની ઉત્તરતી વય હતી એટલે એમના ચિત્તની શાંતિ જળવાય તે ઘણું જરૂરી હતું. આથી સોફ્ફિયા પોતાના પતિની શાંતિ માટે ઘણા માણસોને દૂર રાખતી. સોફ્ફિયા માટે એ સંજોગો કસોટીરૂપ હતા. પણ સોફ્ફિયા એમાંથી સારી રીતે પાર ઉત્તરતી. ગોકીના મત પ્રમાણે સોફ્ફિયા ટોલ્સ્ટોયની સૌથી નિકટની મિત્ર, પત્ની, ટોલ્સ્ટોયનાં ઘણાં બાળકોની માતા, ઘરની અધિકારી...વગેરે ઘણું-ઘણું હતી. આ બધા પ્રકારની જવાબદારી સફળતાપૂર્વક સંભાળવી એ અત્યંત કપકું કાર્ય હતું. વળી, ટોલ્સ્ટોય જેવા મહાન દાર્શનિક સર્જકની સાથે અનુકૂળ થવું એ પણ કંઈ સહેલી વાત નહોતી. સોફ્ફિયાએ એ બધું નિભાવ્યું હતું.

સોફ્ફિયામાં શૂરાતન પણ કંઈ ઓછું નહોતું. ઈ.સ. ૧૯૦૧ ના ફેબ્રુઆરીની ૨૨મી તારીખે ચર્ચની ધાર્મિક કાઉન્સિલ (Holy Synod) તરફથી ટોલ્સ્ટોયને ચર્ચના દુશ્મન ગણીને બહિજ્હત કરવામાં આવ્યા. (આ ધાર્મિક બહિજ્હતને કારણે મૃત્યુ વખતે કોઈ પાદરી હાજર ન રહે અને દફનકિયા વખતે પણ ચર્ચ તરફથી

DEEP JYOT

STATIONERY MART

MFG. OF : EXERCISE & ACCOUNT BOOKS &
ALL TYPES OF OFFICE FILES

JAYESH S. PAREKH
M. : 98241 06623

FACTORY : Plot No. 4601,
G.I.D.C., Ankleshwar-393 002.
Ph. : 253137

કોઈ ધાર્મિકવિષિ કરવામાં ન આવે.) ટોલ્સ્ટોયના આ બહિજ્ઞારની જાહેરાત પછી માર્ય મહિનાની રેખી તારીખનાં વર્તમાનપત્રોમાં સોફ્ઝિયાએ આ બહિજ્ઞારને તિરસ્કારતાં નિવેદનો કર્યા અને એણે એટલે સુધી કહ્યું કે પોતાના પતિના મૃત્યુ પછીની ધાર્મિક કિયાઓ માટે કોઈ ને કોઈ નીડર અને હિમતવાન પાદરી જરૂરી મળી રહેશે, જે સાચા અને કરુણાનિધન પરમેશ્વર સમક્ષ દફનક્ષય માટેનો વિષિ પાર પાડશે. આવો કોઈ પાદરી નહીં મળે તો રુશવત દ્વારા પણ કોઈ પાદરી મળી રહેશે.

ટોલ્સ્ટોયે ગૃહત્યાગ કર્યો એ રાત્રે એમણે સોફ્ઝિયાને પત્ર લખ્યો હતો. જેમાં એમણે ગૃહત્યાગની અનિવાર્યતા વિશેની કેટલીક વિગતો લખી હતી. એ પછી ગૃહત્યાગ બાદ માર્ગમાં એક પત્ર લખ્યો હતો. એમાં એમણે સોફ્ઝિયાને લખ્યું હતું. "...હું ક્યાં જઈ રહ્યો હું એ નહીં કહું, કારણ કે મારા અને તારા માટે જુદાં થવાનું હું અનિવાર્ય માન્ય હું. એવું ન માનતી હું તને નથી ચાહતો તેથી ઘર છોડ્યું છે...હું તને મારા પૂરા હદ્યથી ચાહું હું અને તારા માટે એટલી જ અનુકૂળ ધરાવું હું. પણ હું ઘર ત્યાગવા સિવાય રહી શકતો નથી. અલવિદા, પ્રિય સોન્યા, પરમેશ્વર તને સહાય કરે. જીવન એ કોઈ ઠંડો નથી અને એને આપણી મરજ મુજબ ફેંકી દેવાનો આપણને અધિકાર પણ નથી. વળી, એને સમયફલકના આધારે મૂલવવું એ પણ ઉચ્ચિત નથી. હવે આપણા માટે જીવવાના જે મહિના બાકી રહ્યા છે તે, આપણે અત્યાર સુધી જે વર્ષો જીવ્યાં તેના કરતાં વધારે મહત્વના છે અને તે સારી રીતે જીવવા જોઈએ...."

ટોલ્સ્ટોય અને સોફ્ઝિયા ઘણાં વર્ષો સુધી સાથે રહીને જીવ્યાં અને એવું તે શું બન્યું, અથવા એવા તે ક્યા સંજોગો ઊભા થતા ગયા કે આટલી જૈફ ઉમરે ટોલ્સ્ટોયને ગૃહત્યાગ કરવો પડ્યો?

ઈ.સ. ૧૮૮૮માં ટોલ્સ્ટોયે પોતાની જાગીર ઉપર યારનાયા પોલ્યાના ગામનાં બાળકો માટે શાળા શરૂ કરી હતી. એ વખતે એમની ઉમર ૩૧ વર્ષની હતી. બાળકો લગભગ આખો દિવસ ટોલ્સ્ટોય સાથે ગાળતાં હતાં. દિવસે ભણતાં, સાંજે રમતાં અને મોડી રાત સુધી એમના મકાનની ટેરેસ ઉપર ધમાચકડી કરતાં.

સ્કૂલ શરૂ કર્યા પછી એકાદ અઠવાડિયે ટોલ્સ્ટોયે છોકરાંઓને કહ્યું : "તમારે મને યોર એક્સલન્સી કહીને બોલાવવો નહીં માણું નામ લીધ નિકોલાયવીય છે."

એ પછી એક દિવસ ટોલ્સ્ટોયે આ બાળકોને કહ્યું : "મેં કંઈ નવું વિચાર્યું છે. એ તમને કહીશ. બોલો સાંભળું છે?"

ટોલ્સ્ટોયે કહેવા માંડયું : "આ બધી મિલકત અને જાગીર છોડી દેવા માંગું હું. મારે અમીરપણું ત્યજ દેવું છે અને ખેડૂત બની જતું છે. ગામને છેડે ઝૂપડી બાંધીને રહેવું છે. ગામણાની કોઈ છોકરીને પરણવું છે અને ખેતીનું બધું કામ કરવું છે."

"તમે એમ કરશો પછી તમારી આ બધી જાગીરનું શું?"

"મારી જાગીર? એ બધું આપણે વહેંચી લઈશું. એને સૌની સહિયારી બનાવી દઈશું...આપણે સૌ સરખા જમીન માલિકો બનીશું..."

મિલકતની માલિકી બાબતની ટોલ્સ્ટોયની ઉદાસીનતા ભવિષ્યમાં આવી પડનારી ગૃહત્યાગની ઘટનાના પાયારુપ છે. ટોલ્સ્ટોયની ભાવના ગમે તે હોય, પણ વૈભવમાં આળોટવા ટેવાયેલાં કુટુંબીઓને આ ભાવના ક્યાંથી રુચે? ટોલ્સ્ટોયની ભાબતમાં આ આદર્શ જ કુટુંબ કલેશનું કારણ બન્યો હતો.

ગરીબ, પિડાયેલાં, દુશાયેલાં માનવીઓને જોઈને ટોલ્સ્ટોયનાં હૈયામાં કરુણા ઊભરાતી હતી. એ કરુણા કેટલી હદ સુધીની હતી એ તો તેમની શાળામાં આવતાં બાળકોને જોઈને એમને થતી લાગણી પરથી બરાબર સમજાય એવું છે. એમણે લખ્યું હતું, "જ્યારે હું શાળામાં પ્રવેશ કરું હું ત્યારે ચમકતી આંખોવાળા અને મુખ પર દિવ્ય પ્રસમતાવાળાં બાળકોને સાવ ફાટેલાં કપડામાં ગંદી હાલતમાં જોઉં હું ત્યારે પાણીમાં ડૂબતા માણસને જોઈને જે ભયાનક લાગણીઓ થાય એવી લાગણી અનુભવું હું."

ટોલ્સ્ટોયની આ લાગણી માત્ર બાળકો પૂરતી મર્યાદિત નહીં, પણ યાસનાયા પોલ્યાના ગામના સર્વ ખેડૂત સુધી પહોંચતી હતી. તેમાંથી એ ગામના માણસોને સર્વે પ્રકારે મદદરૂપ થવા તત્પર રહેતા.

આસપાસના ખેડૂતોની ગરીબી જોઈને એમનું હૈયું અનુકૂળાથી હલી ઊઠું. એક દિવસની ડાયરીમાં એમણે લખ્યું હતું : 'માત્ર કપરી ઠંડી અને ભૂખમરાથી પોતાનું જીવન બચાવવા માટે જ કમરતોડ કામ કરતાં માણસો જોયાં છે. હું જે વૈભવભર્યું જીવન જવી રહ્યો હું એથી અંત:કરણમાં પારાવાર સંતાપ અને ધોર નિર્વેદ થયા અને મેં ભોજન લીધું નહિ.'

જીવનની અનિવાર્ય જરૂરિયાતો પણ પૂરી પાખ્યા વિના, કડોર મહેનત કરતા માનવીઓ વચ્ચે, વૈભવ અને વિલાસથી ભર્યુભર્યું જીવન જીવવામાં મારો સંતાપ અદકેરો અને હતાશાભર્યો બની રહ્યો છે. ચારેબાજુએ વ્યામ ગરીબી અને અમારા વૈભવનો અતિરેક આ અસમાનતા હું દૂર કરી શકતો નથી એને કારણે

GIRISH ૦૨૨ ૨૬૬૭ ૫૪૧૮ • MUKESH ૦૨૨ ૨૬૬૮ ૫૨૭૯

203, New Anant Bhavan, 2nd Floor,
257/65, Narshi Natha Street, Mumbai-400 009.
Tel. : (022) 23756332, 23751250 Fax : 91-22-23750452

Ramji Devshi Shah & Co.

CUSTOM HOUSE AGENT

હું પારાવાર થકાવટ અને સંતાપ અનુભવી રહ્યો છું.”

ઘરના લોકો ઠાઠમાઠવાળાં વખ્તોમાં સજજ બનીને રૂપાના વાસણોમાં દસ-દસ પ્રકારની વાનગીઓ આરોગે, આઈસ્કીમ ખાય, ચાકરો એમના હુકમો ઉઠાવવા દોડાદોડ કરે એ પરિસ્થિતિ ટોલ્સ્ટોયને પારાવાર અસંતોષ આપી રહી હતી.

એમણે એક દિવસ ડાયરીમાં લખ્યું : “વિચિત્ર છે મારું નસીબ અને વિચિત્ર છે મારી જિંદગી! ચારે તરફ ગરીબી, અન્યાય, ફૂરતા અને ધનમૂલક અનિષ્ટો વચ્ચે વૈભવમાં ઘેરાયેલો મારા જેવો કોઈ અભાગી અને હતાશ માણસ ભાગ્યે જ હશે. મને કષ્ટ આપી રહેલા આ ભયંકર પરિવેશમાંથી બહાર નીકળી જવાની મારામાં શક્તિ નથી...”

ઈ.સ. ૧૮૮૧માં રશિયામાં મોટો દુષ્કાળ પડ્યો. ટોલ્સ્ટોય આ દુષ્કાળ ઉપર એક લેખ લખવા માગતા હતા. એક મિત્ર એમને દુષ્કાળગ્રસ્ત કોઈ વિસ્તારની બે દિવસ માટે મુલાકાત લેવાનું સૂચય્યું. એ સૂચનાના આધારે એમણે એક દુષ્કાળગ્રસ્ત વિસ્તારની મુલાકાત લીધી. પછી તો એમણે બે દિવસને બદલે બે વર્ષ સુધી દુષ્કાળ પીડિતોને સહાય કરી.

આ દુષ્કાળ વખતની લોકોની કપરી પરિસ્થિતિએ એમના મન પર ઊરી અસર કરી. અને જ્યાં લોકો ભૂખથી મરતા હોય ત્યાં પોતાનાં માણસો જે રીતે જીવન જીવી રહ્યાં હતાં એ અકારું લાગ્યું અને એમાંથી મુક્ત થઈ જવાની એમને એક તરસ જાગી. એમનો આત્મા પોકારી ઉઠ્યો : “અત્યારે હું જે જીવન જીવી રહ્યો છું અને એમાંથી બહાર નીકળીને, હું જે જીવન જીવવા માગું છું એવું એક મહિના માટે પણ જીવવા કેમ મળતું નથી?”

દિવસે દિવસે ગુંગળામણ વધતી જતી હતી અને પેલા અનિષ્ટ જીવનમાંથી છુટકારો પામવાની આરત વધતી જતી હતી. એ સાચું ગ્રામજીવન ઝંખી રહ્યા હતા. ફરી એક વાર એમણે ડાયરીમાં નોંધ્યું હતું : ‘મને અત્યારે જે પાગલ, અનીતિમય ઘરમાં જીવવાની ફરજ પડી રહી છે એમાંથી બહાર નીકળીને મારા મરતાં પહેલાં ફક્ત એક વર્ષ માટે પણ કોઈ બેદૂતની ઝૂપીમાં રહીને એમના જેવો ખોરાક લઈને, એમના જેવું પહેરીને, એમની સાથે ટોળટપ્પાં કરતાં કરતાં એ મહેનતકશ બેદૂતો સાથે પૂરી શક્તિથી મજૂરી કરીને માનવતાભર્યું જીવન જીવવા નહિ મળે?’

ગૃહત્યાગ માટેની આના કરતાં નક્કર ભૂમિકા બીજી શી હોઈ શકે? પોતાના ઘરમાં એ જે રીતે જીવી રહ્યા હતા એ જીવન એમને પૂરેપૂરું અકારું પડ્યું હતું. પણ એને છોડી શકતા નહોતા.

આ પછી ખરેખરા સંધર્ષનો એક તબક્કો એમના જીવનમાં શરૂ થાય છે. એક દિવસ એમણે ચુમોન્ટ નામના ગામ નજીકના એક સ્થળે એક છાના દસ્તાવેજમાં સહી કરી. એ દસ્તાવેજના આધારે એમણે પોતાનાં લખાણોના બધા જ હક પોતાની સૌથી નાની પુત્રી એલેક્ટરાન્ડ્રા લ્વોનાના નામે કરી દીધા. જોકે એ દસ્તાવેજની સાથે એમણે એક જુદો કાગળ જોડીને એમના સધળા સાહિત્યિક વારસાના વ્યવસ્થાપક તરિકે વી.જ. ચેર્ટકોવને નીમવાની ઈચ્છા દર્શાવી. આ પગલાંથી પત્ની સોફિયા ભડકી ગઈ. એક દિવસ આવું બનશે જ એવો ડર સોફિયાને હંમેશાં રહ્યા કરતો હતો તે સાચો પડ્યો. સોફિયાને ટોલ્સ્ટોયનાં આ પગલાંમાં ભયંકર, સૌથી વધારે ત્રાસદાયક અને ન સુધરી શકે તેવું કાર્ય જણાયું.

જીવનનાં છેલ્લાં વર્ષોમાં આના કારણે સોફિયા અને ટોલ્સ્ટોય વચ્ચે ગજગાહ વધતો ચાલ્યો. ટોલ્સ્ટોય સધળી મિલકત લોક્સમૂહને સોંપી દેશો એવા સતત ભય નીચે હવે સોફિયા રહેવા લાગી. આના કારણે યાસનાયા પોત્યાનાના બેદૂતો તરફનો ટોલ્સ્ટોયનો પક્ષપાત્ર વિશેષ અકારો લાગવા માંડ્યો અને એ ગામના બેદૂતો એને આંખના કણાની જેમ ખૂંચવા લાગ્યા. ટોલ્સ્ટોય તરફથી એમને મળતી મદદ અને સવલતો અટકાવી દેવાના પ્રયત્નો એ કરવા લાગી. જાગીર ઉપરનાં જંગલોમાંથી લાકડાં કાપી જતા એ બેદૂતોને કાયદાની ચુંગાલમાં લેતા પણ એ અચકાઈ નહિ.

અને ટોલ્સ્ટોય એક દિવસ પોતાની ઈચ્છા જાહેર કરી દીધી : “મારા વારસદારોને મારી વિનંતી છે કે મારા મૃત્યુ પછી મારી જમીન બેદૂતોને આપી દેવી અને મારાં લખાણો, જે હું આપી દઈ ચૂક્યો છું એટલાં જ નહિ પણ સધળાં, સર્વ સામાન્ય ઉપયોગ માટે આપી દેવાં.”

સોફિયાના અસંતોષ અને આકોશને ઉશ્કેરવા માટે વધારે સબળ બીજું કયું કારણ હોઈ શકે?

ઘરની તંગ પરિસ્થિતિ પરાકાષાએ પહોંચી. ટોલ્સ્ટોય ઘરના વૈભવી વાતાવરણથી ઉભાયેલા તો હતા જ. છેલ્લાં બે વર્ષથી તો એ સૌથી અલગ રહીને જ નાસ્તો કે ભોજન લેતા હતા. એમની છેલ્લી જાહેરાતથી કલેશ અને કંકાસ વધી પડ્યાં હતાં. છેવટે ટોલ્સ્ટોય ઘર છોડવાનો નિર્ણય કરી લીધો.

ટોલ્સ્ટોય આ નિર્ણયની પહેલી જાણ એન. ગુસેવને કરી : “તમે જાણો છો, હું અહીંથી નાસી જવા વિચારી રહ્યો છું”

“તમે કયાં નાસી જવા માગો છો?”

॥ ક્ષમા વીરસ્ય ભૂપાણામ् ॥ રાયચંદ કાનજી ધુલ્લા પરિવાર - સુથરી

“ધુલ્લા વિલા”, બંગલા નં.-૨૦, ડ્રીમ્લેન્ડ સોસાયટી, જયશાલી નગર, એન.આર. હાઈલેન્ડ પાર્ક, મુલંડ (વેસ્ટ), મુંબઈ-૪૦૦ ૦૮૨.

ફોન : ૨૫૮૨૪૪૪૪૬, ૨૫૬૨૪૪૪૪૪, ૨૫૮૧૪૪૪૪૪, ૬૬૩૪૩૫૭૭

“એ હું નથી જાણતો... બસ નાસી જવું છે. એટલું જ...”

અને પછી તો એક વહેલી સવારે ઘરમાં કોઈને કશી જાણ થવા દીધા સિવાય ટોલ્સ્ટોયે ઘર છોડ્યું.

ટ્રેનમાં ડાખાની બહાર પ્લેટફોર્મ પર ઊભા રહીને ચાર કલાકની મુસાફરી કરી, ઠીમાં હુંઠવાયા, માંદા પડી ગયા અને એસ્ટોપોવો સ્ટેશને ઊતરી જવું પડ્યું એ હકીકત આપણે ઉપર જોઈ ગયા છીએ.

ટોલ્સ્ટોયની અંતિમ ઘડીઓનું વર્ણન કરતાં એમની એક પુની લખે છે. :

“નવેમ્બરની છદ્દીની રાત્રે દસ વાગે સરગેઈ ગાડીમાં અમારી પાસે આવ્યો. એણે કહ્યું કે હાલત ગંભીર છે. માને આ કેમ કહેવું એની દ્વિધામાં અમે હતાં. અમે ચર્ચા કરી. સૌઅ પોતપોતાનો અભિપ્રાય આવ્યો. છેવટે એવું નક્કી કર્યું કે પરિસ્થિતિની તપાસ કર્યા પછી જ માને જજાવવું. હું અને સરગેઈ નીકળ્યાં પણ અમે જોયું કે મા અમારી પાછળ પાછળ જ આવી રહી હતી. પિતાને જે ઓરડામાં રાખવામાં આવ્યા હતા ત્યાં અમે પહોંચ્યાં. પિતા બેછોશ હતા. ડોક્ટરોએ કહ્યું કે આ અંતની ક્ષણો છે. મા એમની પાસે જઈને પલંગ ઉપર બેઠી અને એમના પર જરૂરીને એમના પ્રત્યેના પોતાના કઠોર વર્તન બદલ મારી માગવા લાગી અને ઝજુ વાણીમાં એમને વિદાય આપવા લાગી. પ્રતિભાવમાં પિતાનો એક ઊરો નિઃશાસ સાંભળવા મળ્યો.

આખરે રયાજન પરગણાના એક દૂરના ખૂશાના સ્ટેશન પર, સ્ટેશન માસ્તરના નાનકડા આવાસમાં પિતાએ દેહ છોડ્યો.”

ટોલ્સ્ટોયની અંતિમ કિયાની વિગતો એમના પુત્રે લખી છે. તા. ઈ મીની સવારે દસ વાગે શબ્દેટીમાં ટોલ્સ્ટોયનો દેહ જાસેકા (યાસ્નાયા પોલ્યાના) સ્ટેશને આવી પહોંચ્યો. નાનકડા સ્ટેશન પર વિશાળ માનવમેદની એકઠી થઈ હતી. એમાં ભિન્નો, પરિચિતો, જુદીજુદી સંસ્થાઓના પ્રતિનિધિઓ, ઉચ્ચ શિક્ષણ-સંસ્થાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને યાસ્નાયા પોલ્યાના ગામના બેડૂતો હતા. આમાં ઘણા તો મોસ્કોથી આવ્યા હતા. પણ સરકારી તંત્રે રેલવે બોર્ડને એ સગવડ આપવા મનાઈ ફરમાવી હતી.

જ્યારે શબ્દેટી ગાડીમાંથી ઉત્તારવામાં આવી ત્યારે ત્યાં હાજર માનવસમૂહે મસ્તક નમાવ્યાં અને “ઈટન્લ મેમરી” ગીત ગાવાનું શરૂ કર્યું. ટોલ્સ્ટોયના ચાર પુત્રોએ શબ્દેટીને ખાંધ પર લીધી. થોડી ક્ષણો પછી એ યાસ્નાયા પોલ્યાના બેડૂતોએ એમના ખભા પર લઈ લીધી.

વાતાવરણ ઠંકું હતું, તાપમાન શૂન્ય કરતા ગ્રાન્થ અંશ ઓછું હતું. જમીન પર છૂટોછીવાયો બરફ હતો અને આકાશ વાદળણાયું હતું. ટોલ્સ્ટોય જે માર્ગ પર ફરવા નીકળતા. તે માર્ગ શબ્દ્યાગ્રા આગળ વધી રહી હતી. યાસ્નાયા પોલ્યાનાના બેડૂતો એક સરેફ કાપડના બેનર સાથે હુંબી હેઠે આ યાત્રામાં ચાલી રહ્યા હતા. બેનરમાં લખ્યું હતું, “અનાથ બનેલા યાસ્નાયા પોલ્યાના બેડૂતોના હૈયામાંથી તમારાં સત્કર્માથી સ્મૃતિ કદી ઓસરશે નહિ.”

આ માર્ગયાગ્રામાં ૪૦૦૦ જેટલા માણસો જોડાયા હતા. શબ્દેટી ટોલ્સ્ટોયના ઘર સુધી લાવવામાં આવી અને પછી એને ટોલ્સ્ટોયના એક વખતના વિશાળ અભ્યાસખંડમાં મૂકવામાં આવી. જ્યાં ટોલ્સ્ટોયના અત્યંત પ્રિય ભાઈ નિકોલાઈની અર્ધપ્રતિમા હતી. પછી પેટી ખોલીને ટોલ્સ્ટોયના દેહના દર્શનાર્થીઓ માટે ખુલ્લો રાખવામાં આવ્યો. જેથી લોકો એ દિવંગત આત્માની વિદ્યાય લઈ શકે.

અંતિમ દર્શન અઢી વાગ્યા સુધી ચાલ્યાં.

પોતાના દેહને ક્યાં દફનાવવો એ ટોલ્સ્ટોયે અગાઉથી જજાવી રાખ્યું હતું. એમની પસંદગીની જગ્યા એમની જગીર ઉપરના એક સ્થળની હતી. અઢી વાગ્યા પછી શબ્દેટી ખંડની બહાર કાઢવામાં આવી. એ વખતે બહાર ઊભેલો આખો માનવ સમુદ્દર ફરી એક વાર ઘૂંઠણિયે પડ્યો અને ફરી એક વાર ‘ઈટન્લ મેમરી’ ગીત ગાવા માંદ્યું. એ ગીત ગાતાં ગાતાં જગીરના જંગલ તરફ ટોલ્સ્ટોયે પસંદ કરેલી જગ્યા સુધી જવા માટે પ્રયાણ આદર્યું.

યાસ્નાયા પોલ્યાનાના બેડૂતોએ કબર ખોદી રાખી હતી. એમાં ધીરે ધીરે શબ્દેટી ઉત્તરવામાં આવી. આ વખતે પણ હાજર માનવ સમુદ્દર ઘૂંઠણિયે પડ્યો.

કબરમાં માટી પુરાઈ રહી એ વખતે ચંદ્રવિહારી પાનખરની રાત પૃથ્વી પર ઊતરી ચૂકી હતી.

માનવ સમુદ્દર વિખરાવા લાગ્યો અને એક મહાન આત્માના જવનનું છેલ્લું ભૌતિક પ્રકરણ સમેટાયું.

રણશાખામાં ધાર્મિક કિયાઓ વગરની આ પહેલી દફનકિયા હતી.

ટોલ્સ્ટોયે પોતે પણ એવું જ ઈચ્છયું હતું.

૫૦૧/૨૧, સત્યાગ્રહ છાવણી, સેટેલાઈટ રોડ,
આવનિયર પાસે, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૧૫.

મો. ૯૮૦૪૪ ૮૦૫૨૨

With Best Compliments From

43 YEARS OF CIVIL ENGINEERING EXCELLENCE

We undertake Civil Works in Gujarat, Maharashtra & All Over India

M/s. NARENDRA SHAH & ASSOCIATES & M/s. D.N.D. Enterprises

Admn. Office : 16, Shanti Bhavan, 3rd Floor, Above McDonald's, Opp. Railway Station, Mulund (West), Mumbai-400 080. Tel. : 25647572 E-mail : narendra_shah2006@yahoo.co.in

મુલાકાત

સાહિત્ય એટલે જીવનનો કાર્ડિયોગ્રામ :

ડૉ. કેશુભાઈ દેસાઈ

કિરણ ચાંપાનેરી 'સેતુ'

ગુજરાતી ભાષાના વરિષ્ઠ નવલક્યાકાર - વાર્તાકાર અને સમાજચિંતક ડૉ. કેશુભાઈ દેસાઈની મૂઢી જિંયેરી બહુમુખી પ્રતિભાથી ગુજરાતી પ્રજાજનો અને સાહિત્યજગત તો સુપરિચિત છે જે, પરંતુ અમની પ્રતિભાનો આંતરરાષ્ટ્રીય જગતમાં પણ સ્વીકાર થતો રહ્યો છે એની પ્રતીક્રિયા કરાવતી આ મુલાકાત અમેરિકાથી પ્રકાશિત થતા સામાન્યિક “ગુજરાત ટાઇમ્સ”માં પ્રકાશિત થઈ હતી. “મંગલ મંદિર”ની સંપાદન પ્રવૃત્તિમાં સહયોગ આપતા એકસો દસ જેટલાં પુસ્તકોના લેખક એવા આપણા આ સ્વજન જેવા સર્જક વિશે આપણો પણ થોડું વધારે આણવું જોઈએ. આ સાથે અમની વિશિષ્ટ નવલક્યા “શૂદ્રાવતાર”નું જ્ઞાનપીઠ વિજેતા સાહિત્યકાર શ્રી રઘુવીર ચૌધરીએ કરેલું અવલોકન પણ મુકીએ હીએ.

— તત્ત્વી

સાબરકાંદા વિસ્તારની શૈક્ષણિક સંસ્થા “વિશ્વ મંગલમું અનેરા”માં કેળવણીકાર ગોવિંદભાઈ રાવલ અવારનવાર શિક્ષણ અને સાહિત્યને લગતા કાર્યક્રમોનું આયોજન કરે. સાહિત્યનો આવો એક કાર્યક્રમ કવિશ્રી ઉમાશંકર જોશીના પ્રમુખપદે અને ડૉ. કેશુભાઈ દેસાઈના અતિથિ વિરેષપદે યોજાયેલો. કાર્યક્રમના સમાપન પછી કવિ ઉમાશંકરે કેશુભાઈને પૂછેલું ‘કઈ કોલેજમાં ભણાવો છો? તમારી ઘણી વાતાઓ, રચનાઓ મેં વાંચી છે. આપ તો પમાલાલ પટેલ જેવું જ સરસ લખો છો ને...’

પ્રત્યુત્તરમાં કેશુભાઈએ જણાવેલું : ‘આપણીએ મારી રચનાઓ વાંચી અને વખાણી એ બદલ આપનો આભાર. હું ડોક્ટર બચો, પણ દવા-ઈન્જેક્શન આપીને માણસોની તંદુરસી સુધારનારો! કોલેજનો અધ્યાપક કે સાહિત્યનો ડોક્ટર નહિ...’

‘પણ લખો છો ઘણું સાંદું, હદ્યસ્પર્શી લખાણ હોય છે.’

સાંપ્રતકાળે સમર્થ નવલક્યાકાર, વાર્તાકાર, નાટ્યકાર, નિબંધકાર, ચિત્રકાર અને અનુવાદક તરીકે ડૉ. કેશુભાઈ દેસાઈનું ગુજરાતી સાહિત્ય જગતને આગવું અને મહામૂલું પ્રદાન રહ્યું છે. વ્યવસાયે તબીબ હોવા છીતાં ઘણાં વર્ષોથી તેઓ માત્ર કલમકશી તરીકે જ માનવીઓનાં મનનાં અગોયર જાળાં ઉકેલવા પ્રયત્નશીલ રહ્યા છે. સર્જકતાને સંપૂર્ણપણે સમર્પિત થવા તબીબી વ્યવસાય છોડ્યો. શબ્દને જ બ્રહ્મ સમજ બ્રાહ્મમુહૂર્તે ઊઠી શબ્દની સાધના - ઉપાસના કરે છે. કવિ નર્મદ પછી કલમના ખોળે બેસનાર મોટા ગજાના સર્જક અને ગુજરાત ગ્રંથ નિર્મિણ બોર્ડના અધ્યક્ષ રહી ચૂકેલા ડૉ. કેશુભાઈને ગાંધીનગરમાં તેમના નિવાસ સ્થાન ઐશ્વર્ય-૧ માં સાહિત્ય જગત, સાહિત્યકાર અને સમાજ, સાહિત્ય સર્જનની વાતોની સાથોસાથ તેમની સ્મરણ મંજૂષામાંથી ઉપરોક્ત વિગત સરી પડેલી...

મહેસાણા જિલ્લાના જૂના ગાયકવાડી તાલુકા મથક જેરાલુમાં ગ્રીજ મે, ૧૯૪૮ના રોજ જન્મેલા અને યુનો પ્રેરિત સંસ્થા દ્વારા

સાહિત્યના રવીન્દ્રનાથ ટાગોરથી સન્માનિત કેશુભાઈ નાથુભાઈ દેસાઈ સાથેની મુલાકાત માણીએ....

- આપનો અભ્યાસ તબીબનો. તબીબી સર્જનને બદલે સાહિત્યસર્જક કેમ બન્યા?

સર્જકતા કુદરતી બદ્ધિસ હોય છે. ભાષા અને ગણિત - વિજ્ઞાનમાં એકસરખી તેજસ્વિતાને કારણે શાળાકાળે હંમેશાં મારો પહેલો નંબર આવતો. ચિત્રકળા ક્ષેત્રે શાળાકાળમાં આંતરરાષ્ટ્રીય પારિતોષિક મળેલું. પોલેન્ડમાં બ્યાંસી દેશોનાં બાળકોની ચિત્ર સ્પર્ધામાં મારા સ્મૃતિચિત્રને રજત ચંદ્રક મળેલો. શાળા જીવનથી જ વાંચનાનો શોખ એટલે દસમાં ધોરણ સુધીમાં તો અણગ વંચાયું. રાષ્ટ્રભાષા પ્રચાર સમિતિ વર્ધની રાષ્ટ્રભાષા રન્ન પરીક્ષામાં સમગ્ર દેશમાં દિતીય સ્થાન મેળવેલું. આ નિમિત્તે હિંદી સાહિત્યમાં ડૂબકી લગાવીને મૈયિલીશરણ ગુમ અને સુભિત્રાનંદન પંત જેવા કવિઓની કવિતાઓ સુધી પહોંચી શકાયું, પણ વડોદરાની મહારાજા સયાજીરાવ યુનિવર્સિટીની મેડિકલ કોલેજમાં પ્રવેશ પછી સાહિત્ય વાંચનથી વિમુખ થયો અને મેડિકલના થોથાં ગુંચવાઈ ગયો...

- લખવાનું કયારથી શરૂ થયેલું?

શાળાના અભ્યાસકાળથી જ લખવાની શરૂઆત થઈ ગયેલી. હાઈસ્ક્યુલના ભીત્તપત્રમાં કવિતાઓ લખતો. ‘જટાળો ભૂત’ શાળાકાળે લખાયેલી મારી પ્રથમ વાર્તા ‘ચાંદની’ માસિકમાં પ્રગટ થયેલી. આમ મારો પહેલો પ્રેમ તો કવિતા સાથે, પણ ઘર માંડ્યું વાર્તા સાથે! મેડિકલના અભ્યાસમાં પ્રેપરેટરી સાયન્સના પહેલે જ પગથિયે સાહિત્યકાર સુરેશ જોશીનો સંસ્પર્શ સાંપડતાં મારા સાહિત્યરસને પોષણ મળ્યું.

- મેડિકલ અભ્યાસ પછીની વાત કરશો?

૧૯૭૨માં એમ.બી.બી.એસ.ની પદવી મેળવી

સતલાસણામાં ‘અરવલ્લી કિલનિક’ શરૂ કરેલું. વીસનગરમાં આઠેક મહિના ઈન્ટરન્શિપ દરમિયાન ત્યાં ચાલતી સાહિત્ય પ્રવૃત્તિ સાથે હું સંકળાયો. જિતેન્દ્ર દવે, દિનકર ભોજક, ડૉ. વસંત પરીખ, કંતિ રામી જેવા સાહિત્ય મર્મજી અને પત્રાલાલ પટેલ, રઘુવીર ચૌથરી, મફત ઓઝાના સંપર્કમાં રહી દવાખાનું ચલાવતાં ચલાવતાં લેખન પ્રવૃત્તિ થતી રહેતી.

૧૯૭૫માં તલોદની ‘ધરતીના છોડું’ હોસ્પિટલને કર્મભૂમિ બનાવી. અહીં તબીબી સારવારની સાથે સાહિત્ય સર્જન થતું રહ્યું. હોસ્પિટલના કારણે ઘણા બધા માનવીઓના જીવંત સંપર્કમાં આવવાનું થયું. જેમાંથી માનવીય સંવેદનાની વાતો આલેખાઈ. ‘જનસત્તા’ની ‘ધર્મર વલોણું’ અને ‘ધરતીના છોડું’ કોલમને અને વાર્તાઓને વાચકવર્ગનો સારો પ્રતિસાદ મળ્યો. ‘જનસત્તા’, ‘ચાંદની’, ‘નવચેતન’ સામયિકોમાં મારી વાર્તાઓ છપાતી અને ૧૯૮૮માં ‘પ્રાતઃકુદન’ વાર્તાસંગ્રહ પ્રકાશિત થયો. તે પછી ‘જરમરતા ચહેરા’, ‘વનરાવન’, ‘ઉદર ઘર’, ‘કેશુભાઈની સદાબહાર વાર્તાઓ’, ‘આગાહી’, ‘કેશુભાઈ દેસાઈ વાર્તાવિશેષ’, ‘પુરુષજીત’, ‘કેશુભાઈ દેસાઈની વાર્તાસૂચિ’ વગેરે વાર્તાસંગ્રહો પ્રસિદ્ધ થયેલા.

● નવલકથા ક્યારથી લખવાનું શરૂ થયું?

૧૯૮૧માં ‘વનવનનાં પારેવાં’ અને ‘જોબનવન’ એકસાથે બે નવલકથા પ્રસિદ્ધ પામી. આ બંને નવલકથાને અવલોકી જશવંત શેખડીવાળાએ મને રાષ્ટ્રીય સ્તરના જીનપદી નવલકથાકારની પંગતમાં મૂક્યો. ૧૯૮૧થી ૮૦ના દાયકામાં પ્રસિદ્ધ થયેલી નવ નવલકથામાંથી ‘સૂરજ બુઝાવ્યાનું પાપ’, ‘મેઝમ’, ‘લેડીજ હોસ્પિટ’ અને ‘ઊધરી’ ચર્ચામાં રહી. સમસ્યાપ્રધાન આ નવલકથાઓને ભારતીય જ્ઞાનપીઠ હેઠીમાં અને અન્ય પ્રકાશકોએ અંગેજ, પંજાબી, મરાઠી અને તમિણમાં અનુવાદિત કરી પ્રકાશિત કરી. અણ્ણીવીસ નવલકથાઓ પ્રકાશિત થઈ છે.

● નાટક અને નિબંધો પણ લખ્યાં છે?

હા... ‘રણછોડ રાય’, ‘પેટ’, ‘પટકથા’ અને ‘ભ્રમરગતિ’ જેવા નાટકો લખ્યાં છે અને વાર્તાઓ આકાશવાણી - રેઝિયો પરથી પ્રસારિત થતાં રહે છે. ‘પેટ’ને ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદનું શ્રેષ્ઠ પાર્ટિકુલર અને ‘રણછોડરાય’ને ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમીએ સન્માન્યું છે.

નિબંધ સંગ્રહની વાત કરું તો ‘એક ઘર જોયાનું યાદ!’ અને તે પછી ‘મૈં કણું નહિ જાનું’ અને શિક્ષણ અંગેના નિબંધો ‘શોધીએ એવો સૂરજ’માં વાંચવા મળે. ‘પાંખ વિનાનું પંખેરું’, ‘મારગ માળિયા માધુ સકળા’, ‘લોકમાં સહુને વંદું’, ‘સૂરજના હસ્તાક્ષર’ આ મારા રેખાચિત્ર સંગ્રહ છે.

● અખબારી લેખન પણ તમે ઘણું બધું કર્યું છો. અખબારી લેખન કેમ કરતું પડ્યું?

એક લેખક - સર્જકની પ્રથમ નિસ્બત અદના આદમી અને સમાજ સાથેની હોય છે. અખબારી માધ્યમ થકી જીવાતા જીવનના

ધબકારને અને સમાજની સમસ્યાઓને વાચા આપી શક્યો. જેમાં રાજકીય ઘટનાઓના વિશ્લેષણની કટાર ‘ચક્કબૂઢ’, ‘સમભાવ’ દેસાઈમાં યુયત્સુ દેસાઈના તખલ્ખસથી લખી. ગ્રામ જીવનની કટાર ‘ધર્મર વલોણું’ ‘જનસત્તા’માં લખેલી. આ ઉપરાંત ‘મુંબઈ સમાચાર’માં ‘ટહુકાર’, ‘સમભાવ’માં ‘મહેરામણ’ તથા ‘તરસ્યા ટહુકા’, ‘સંદેશ’માં ‘વનરાવન’ અને ‘અમે કરીણું પ્રેમ’ ડૉ. શાલિની દેસાઈના ઉપનામે લખેલું. ‘ગુજરાત મિત્ર’માં ‘મેઘધનુષ્ય’, આ સામયિક ‘ગુજરાત ટાઈમ્સ’માં ‘જીવતાં તીરથ’ અને ‘નયા માર્ગ’ પાક્ષિકમાં ‘ભણે નરસૈંયો’માં સાંપ્રદાત્રી રાજકારણ અંગે લખાયું છે.

● આપની અનુવાદિત કૃતિઓની વાત કરશો...

મારી નવલકથા ‘ઊધરી’નો ‘દીમક’ શીર્ષક ડેટા હિંદી અનુવાદ કર્યો. ડિરણ બેટીની આત્મકથા ‘આઈ તેરી! અંગેજનો ગુજરાતીમાં ‘પડકાર’, શિરડી સાંઈની જીવનકથા ‘ગોડ હુ વોકડ ઓન ધ અર્થ’નો અનુવાદ ‘સાંઈબાબા : હિશ્રણાં પગલાં પૃથ્વી પર’, પ્રેમયંદકૃત ‘સેવા સદન’ અને પૂર્વ રાખ્યપતિ એપીજે અબુલ કલામન બાળકો સાથેનો સંવાદ ‘ચિલ્દન આસ્ક કલામ’નો ગુજરાતી ‘હમ હોંગે કામિયાબ’ પ્રકાશિત થયો છે, પુરસ્કૃત પણ થયો છે. પ્રભાકર શ્રોત્રિયના નાટક ‘ઈલા’નો અનુવાદ નેશનલ બુક ટ્રસ્ટ દ્વારા છપાયો છે.

● જાગ્રત નાગરિક અને એક સર્જક તરીકે સાંપ્રદાત્રી સાહિત્યના પ્રવાહ, ગતિવિધિ અંગે આપનો શું પ્રતિભાવ છે?

સાહિત્ય સમાજનું દર્પણ છે. ગુજરાતી સર્જક તરીકે મારી ફરજ બને છે કે મારા સમયનાં વાઈબ્રેશન્સ હું બરાબર જીલું. એની આશા - આકંશા, હર્ષ-શોક, ખૂબીઓ - ખામીઓને મારી પૂરી નિષ્ઠા અને સૂરજબૂજ સાથે યોગ્ય હિસાબ આપું. જો હું એ ચૂકીશ તો કાળદેવતા ક્યારેય માફ નહીં કરે. સાહિત્યકારના શિરે આવી વણલાયેલી જવાબદારી હોય છે... આપણા પૂર્વસૂરીઓએ આ જવાબદારી સુપેરે નિભાવી છે. આપણી પેઢી આ જવાબદારી અદા કરવામાં ઊણી ઉત્તરે, એ મુદે જરૂરી ભોગ આપવા ખચકાટ અનુભવે કે ‘સત્ય’ જાહેર કરવામાં નામકકર જાય તે કેમ ચાલે?

● આપ તો શબ્દના ઉપાસક છો... શબ્દ અંગે સર્જક તરીકે તમારું શું કહેતું છો?

આયખાના સાઠમાં વર્ષે મને અનુભૂતિ થઈ કે... હું જ શબ્દ, હું જ અક્ષર... હું સાહિત્ય જીવનનો કાર્ડિયોગ્રામ સમજું છું. સંવેદનાની સોનોગ્રામી માનું છું. પ્રયોગ શબ્દ પાડતાંની સાથે હું મારા અસ્તિત્વમાંથી કંઈક ખરી પડતું અનુભવું છું. ગુજરાત મને માત્ર સાહિત્યકાર તરીકે નહીં, પણ ગુર્જરી ગિરાના અદના ચાકર તરીકે, શબ્દના અંગ ઉપાસક તરીકે, બલકે કાલાંતરે શબ્દના જ પર્યાય સ્વરૂપે પિછાણે એમ હિચ્છું છું. હું પળેપળ ઓગળી રહ્યો છું - માણસ મટી શબ્દરૂપ બની રહ્યો છું... હું જ શબ્દ, હું જ અક્ષર... મને હવે કેશુભાઈ દેસાઈ ન કહેશો. હું તો મટી જઈશ, કદાચ ટકશે તો મારો શબ્દ... કોઈ વાર્તારૂપે. નવલ સ્વરૂપે...

(અત્યારે ડૉ. કેશુભાઈ દેસાઈ અડસાની વર્ણના છે.)

અવલોકન

વિદુરજીને શૂદ્ર કહી શકાય કે નહીં?

રધુવીર ચૌધરી

કેશુભાઈ દેસાઈની તેવીસમી નવલકથા ‘શૂદ્રાવતાર’ને ડૉ. ગુણવંતભાઈ શાહે આવકારી છે કેમકે, એમાં આજનો યુગબોધ જોવા મળે છે. વિદુરજીનાં પત્ની વિદુરાણી અને પુત્રી વિદુલાનાં પાત્રોના નિરપણથી પણ ડૉ. શાહ રજી છે. પ્રસ્તાવનામાં લખે છે : ‘મહાભારતની અધિકૃત વાચનામાં ક્યાંય વિદુલાનો ઉત્ત્વેખ નથી. વિદુલાને બહાને આપણા આ લાડકા નવલકથાકારે પોતાની કથનશૈલીને કલ્યાણામાં જબોળીને ‘શૂદ્રાવતાર’ એવા શાણા વિદુરને ઉચિત અંજલિ આપી છે.

વાર્તાકાર દશરથ પરમારે કથાવસ્તુની વિસ્તારથી ચર્ચા કરીને લેખકની ભાષાશક્તિ બિરદાવી છે: ‘તણપદા શબ્દો તથા બોલીના પ્રયોગો પણ ખૂબ જ ધ્યાનાર્થ બન્યા છે. દાખલા તરીકે ઉબેટ, બાકરી બાંધવી, મગતંદું, ઘોધળે બાઝું, ખણખોદ, ખૂખ્યોડાંસ, અડવાણા પગે, ટાંગા તોડવા, રખોપું, અભાગિયો વગેરે વગેરે. એ બંનેનો એમણે અપેક્ષિત કૌશલથી વિનિયોગ પણ કર્યો છે જેમકે:

- આત્મકલ્યાણના વટેમાર્ગુના માર્ગમાં તું ઉબેટ બને એ શોભે ખરું?
- બીજા કોઈએ આવી સલાહ આપવાની ધૃષ્ટતા કરી હોત તો ક્ષણનોય વિલંબ કર્યા વિના હું એને ઘોધળે બાઝ્યો હોત.
- રાજભવનમાં પાણી પણ પીધું નથી, ખૂખ્યોડાંસ છું.’ (પૃ. ૧૩, શૂદ્રાવતાર) મહાભારત કાળમાં ‘ખૂખ્યોડાંસ’ હશે?

વાર્તા ક્યારથી શરૂ કરવી અને એમાં રસપ્રદ ઘટકો ક્યાં ઉમેરવા એ કેશુભાઈ જાણે છે.

મહાભારતના યુદ્ધ પછી વિદુરજી જ્યાં રહે છે એ શતયૂપ આશ્રમની દિશામાં કથા આગળ વધે છે. એકતાલીસમા પ્રકરણમાં વિદુરજીની ચિરવિદાય આલોચાઈ છે. ધૂતરાષ્ટ્ર, ગાંધારી, કુંતી, યુધિષ્ઠિર સહિત સહુની હાજરીમાં મહર્ષિ વ્યાસ ઓચિતા આવીને કહે છે, ‘શું તમને ખબર નથી કે વિદુર ધર્મના શૂદ્રાવતાર હતા?... એમણે ફક્ત ખોળિયું ત્યજયું છે.’ (પૃ. ૨૫૬, શૂદ્રાવતાર).

નવલકથાને અંતે ચોથી પ્રસ્તાવનારૂપે ડૉ. ગુણવંત વ્યાસનું અનુક્થન છે: ‘આ નવલકથાના કેન્દ્રમાં વિદુર છે એમ કહેવા કરતાં શૂદ્રાનુભૂતિ છે એમ કહેવું ઉચિત છે.’ ડૉ. વ્યાસ કર્ણનેય અહીં સામેલ કરે છે.

કર્ણને કોઈની દયાની જરૂર ન હતી. સંસ્કૃત સાહિત્યે કર્ણના પુરુષાર્થનું ગૌરવ કર્યું પછી આધુનિક ભારતીય ભાષાઓમાં પણ કર્ણ વિશે લખાતું આવ્યું છે. સમગ્રપણે કર્ણ સૂર્યપુત્ર તરીકે જ સમૂહ ચેતનામાં વિહરે છે.

આ નવલકથા વાંચવા પૂર્વે કોઈ ભાવક વિદુરજીને શૂદ્ર ધારીને - માનીને એમની વીતકક્ષા જાણવા પ્રેરાશે? ભારતીય માનસમાં વિદુરજ પ્રયે આદર છે.

ધૂતરાષ્ટ્ર, પાંડુ અને વિદુરના જન્મ પૂર્વની ઘટનાઓ, મહર્ષિ વ્યાસની ભૂમિકા, વિદુરને પ્રામ દાદીમાનો સ્નેહ, વિદુરની વિચક્ષણતા વર્ણવતા જઈને લેખકે વર્તમાન સાથે દૂર-સુદૂરના ભૂતકાળને જોડ્યો છે. દાદીમાના ખોળામાં ન બેસવું એવું ભીખ પિતાએ કહેવું છે. શા માટે? કેશુભાઈ લખે છે:

‘અનામિકા તો હચમચી તીઠી. એના લાડકવાયાને શો ઉત્તર આપે! તને એ બધા મોટો પંતિ બનાવવા માગે છે.’ (પૃ. ૧૪૩)

લેખકે કથાના મધ્યભાગમાં જ્ઞાની તરીકે વિદુરજનું ચરિત્ર આદેખ્યું છે.

મહાભારતના ઉદ્ઘોગપર્વનાં આઠ ઘટકોમાં ‘વિદુરનીતિ’નું નિરૂપણ છે. અહીં વિદુરજ વક્તા છે અને ધૂતરાષ્ટ્ર શ્રોતા છે. ‘વિદુરનીતિ’ સ્વતંત્ર પુસ્તકરૂપે પણ સુલભ છે. ગોતાપ્રેસ જેવી અનેક પ્રકાશન સંસ્થાઓએ સેવાભાવે આ કાર્ય કર્યું છે. પણ આ જમાનો ચાણક્યોનો છે, વિદુરજીનો નથી. એમણે જીવનના પ્રત્યેક ક્ષેત્રની આચારસંહિતા ધૂતરાષ્ટ્રને સમજાવી હતી, જે ધૂતરાષ્ટ્ર કે દુર્યોધનને ખપ ન લાગી. પાંડવોને શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા ખપ લાગી. આ નવલકથાના અંતે વિદુરજીની ધર્મચેતના યુધિષ્ઠિરની ચેતનામાં ભળી જાય છે એવું નિરૂપણ છે.

બત્તીસમા પ્રકરણ ‘વિદુલા યુદ્ધ દ્વારાણી મધ્યે’માં વિદુલા અને ધાયક વૃષસેનના મિલનનું આદેખન લેખકની સર્જકતાનું દશાંત બને એવું છે. વિદુરજની પુત્રી વિદુલા અને મહારથી કર્ણનો પુત્ર વૃષસેન – આ બંનેની પ્રેમકથા સંપૂર્ણ કાલ્યનિક છે. પણ એ બંને દ્વારા મહાયુદ્ધના ભયાનક પરિણામનો નિર્દેશ કરીને લેખકે દાસીપુત્રને શૂદ્ર માનવાનો અન્યાય દૂર કરવો છે. એ જ રીતે યુદ્ધ બેઉ પણ માટે ધાતક છે એમ સૂચવું છે.

ચોતીસમા પ્રકરણમાં વિદુરજ કુંતીની અનુજ્ઞા લઈને તીર્થયાત્રાએ નીકળે છે. કર્ણનું મૃત્યુ થયું છે. એણે કૃષ્ણની વાત પણ ન માની. કુંતી કહે છે, ‘કૃષ્ણ માણસના રૂપમાં હરતાફરતા સાક્ષાત્ વિષ્ણુ છે! મનુભાઈ પંચોલી દર્શક શ્રીકૃષ્ણને પરમતત્ત્વ માનીને ‘પરિત્રાણ’ લખે છે. કેશુભાઈ શું માને છે?

જ્યાં કલોદ કાર્યેર અને પીટર બ્રૂકે લખેલા - ભજવેલા નાટક ‘મહાભારત’માં વિદુરનું પાત્ર નહોતું. વિદુરની જવાબદારી ભીખ, યુધિષ્ઠિર અને વ્યાસ વચ્ચે વહેંચાઈ જાય એવી રચના છે. વિદુર વિના ચાલે ડૉ. શાહ? ■

સ્વાસ્થ્ય

ચિત્તબ્રમ બીમારી : સારવાર

ડૉ. મણિલાલ ગાડા

ડૉ. દિપ્તી શાહ (ગાડા)

આગળના લેખમાં આપણે જાણ્યું કે ચિત્તબ્રમની બીમારી (સ્ક્રોફનિયા)માં મગજ (Brain)માં આવેલ મન (Mind)ના અવયવોમાં - પ્રિફ્નાન્ટલ કોરટેક્સ, હિપોક્રેમ્પસ, એમિગ્રેલા, ટેમ્પોરલ લોબ, બેઝલ ગેન્ગલિયા, લિમ્બિક સિસ્ટમમાં - બંધારણીય (કદ તથા રચના) અને ન્યુરોટ્રાન્સમિટર્સની માત્રામાં ફેરફારો થાય છે. જેને લીધે મનના કાર્યો જેવા કે (૧) વિચારો, (૨) વર્તન, (૩) વાણી, (૪) લાગણી, (૫) કાર્યશક્તિ, (૬) સ્મરણ શક્તિ, (૭) એકાગ્રતા તથા (૮) ગ્રહણ શક્તિ પર વિપરીત અસર થાય છે.

આપણે એ પણ જાણ્યું કે સમાજમાં ચિત્તબ્રમ બીમારી વિશાં ધ્યાન બધી બધી ગેરસમજો પ્રવર્તે છે તથા મનોવૈજ્ઞાનિક સત્ય શું છે એ વિશે જાણકારી મેળવી.

આ લેખમાં ચિત્તબ્રમ બીમારીની સારવાર વિશે જાણકારી મેળવીએ.

● ચિત્તબ્રમ બીમારીની મનોચિકિત્સા (સારવાર) :

સતત થતાં વૈજ્ઞાનિક અને તથીબી સંશોધનને પરિણામે ચિત્તબ્રમ બીમારીની સારવારમાં નવીનતા અને જડપ આવી છે. સારવારમાં પ્રગતિશીલ નોંધપાત્ર ફેરફારો નોંધાયા છે. યોગ્ય આધુનિક સારવારથી ચિત્તબ્રમ બીમારીનું ચિત્ર બદલાઈ ગયું છે. દર્દી સામાન્ય રાખેતા મુજબનું જીવન જીવી શકે છે.

વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થાએ (World Health Organisation) શારીરિક તથા માનસિક બીમારીઓની સારવાર બાદ દર્દી ગુણવત્તાભર્યું જીવન (Quality Life) જીવી શકે એ મુદ્દાને પ્રાધાન્ય આપ્યું છે. તદ્દાનુસાર ચિત્તબ્રમની બીમારીની સારવારમાં નીચેના મુદ્દાઓ આવરી લેવાય છે :

૧. બીમારીના લક્ષણો પર કાબૂ.
૨. વ્યવસાયિક જવાબદારી સ્વીકારી નાણાંકીય રીતે પગભર થવું.
૩. કૌંટુંબિક જવાબદારી સભાનપણે નિભાવવી.
૪. સામાજિક રીતે સક્રિય રહેવું.

નીચેની પદ્ધતિઓ દ્વારા ચિત્તબ્રમ બીમારીની આધુનિક સારવાર (મનોચિકિત્સા) કરવામાં આવે છે.

૧. દવાઓ (Antipsychotic Medication)
૨. બિહેવિયર થેરાપી (Behaviour Therapy) વર્તણું

સુધારવાની પદ્ધતિ.

૩. મનોવિશ્લેષણ - કાઉન્સેલિંગ
૪. કુંટુંબીજનોની ભૂમિકા (Role of caretakers)
૫. શોક ટ્રીટમેન્ટ (Electro Convulsive Therapy - E.T.C.)

૧. દવાઓ દ્વારા સારવાર :

ચિત્તબ્રમ બીમારી મગજના જ્ઞાનતંતુઓમાં થયેલા કદ, રચના તથા રસાયનિક - ન્યુરોટ્રાન્સમિટર્સ ફેરફારોને લીધે થાય છે. મુખ્ય લક્ષણો માનસિક છે પરંતુ બીમારી શારીરિક છે એટલે સારવારમાં દવાઓ પ્રાથમિક અને મુખ્ય ઘટક છે તથા અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. જેમ અન્ય શારીરિક બીમારીઓમાં (ડાયાબિટીસ, બ્લડ પ્રેશર વગેરેમાં) દવાઓ દ્વારા રોગને નિયંત્રણમાં લવાય છાએ તેવી જ રીતે ચિત્તબ્રમ બીમારીમાં પણ દવાઓ દ્વારા રોગ પર નિયંત્રણ મેળવવામાં આવે છે. ત્યારબાદ બિહેવિયર થેરાપી અને / અથવા કાઉન્સેલિંગ કરાય છે. દવાઓ સારવારનો મુખ્ય ભાગ છે.

(૧) ન્યુરોલેપ્ટિક દવાઓ

(Neuroleptic Antipsychotic Medication) :

ન્યુરોલેપ્ટિક દવાઓની શોધ ૧૮૫૪માં થઈ. જેને લીધે ચિત્તબ્રમ બીમારીની સારવારમાં જબરદસ્ત કાંતિ આવી.

આ દવાઓ ડોપામીન ન્યુરોટ્રાન્સમિટર્સ રીસેપ્ટર એન્ટાગોનિસ્ટનું કામ કરે છે. મગજના જ્ઞાનતંતુઓમાં બે જ્ઞાનતંતુઓ વચ્ચે સંદેશાની આપ-લે રસાયણો - ન્યુરોટ્રાન્સમિટર્સ (ડોપામીન, સીરોટોનીન, એસીટાઇલ કોલીન વગેરે) દ્વારા થાય છે. આ રસાયણોમાં થતી વધધટને લીધે વ્યક્તિની વર્તણૂકમાં, વિચારોમાં, વાણીમાં વગેરેમાં ફેરફારો થાય છે.

એક થીયરી પ્રમાણે ચિત્તબ્રમ બીમારીમાં ડોપામીનનું પ્રમાણ વધી જાય છે. આથી બ્રમ (Delusion), ભણકારા / ભાસ (Hallucination), ઉશ્કેરાટ, અકારણ ગુસ્સો વગેરે લક્ષણો જેવા મળે છે. ન્યુરોલેપ્ટિક (Conventional Antipsychotics) દવાઓને લીધે ડોપામીનનું પ્રમાણ નોર્મલ થાય છે જેને લીધે બ્રમ, ભણકારા / ભાસ, ઉશ્કેરાટ, ગુસ્સો જેવા લક્ષણો પર કાબૂ મેળવાય છે.

૨. એટીપીકલ અન્ટીસાયકોટીક્સ (Atypical Antipsychotics) :

૧૯૬૦ના દાયકામાં એટીપીકલ એન્ટીસાયકોટીક્સ દવાઓની શોધ થઈ. ત્યારથી સારવારનું ચિત્ર બદલાઈ ગયું અને સારવારના નોંધપાત્ર પરિણામો મળવા લાગ્યા છે.

આ દવાઓ સીરોટોનીન ડોપામીન એન્ટાગ્નોનિસ્ટ તરીકે કામ કરે છે. આ દવાઓ મુખ્યત્વે પ્રિફન્ટલ લોબ (મગજનો એક મુખ્ય ભાગ છે જે વહીવટી કાર્યોનું (Executive Function) કેન્દ્ર છે) પર અસર કરે છે તથા ગુમસુમ રહેવાના, અલિમ રહેવાના, કામ ન કરવું, કામ કરવા માટેની ધગશ ન રહેવી જેવા લક્ષણોમાં આ દવાઓથી સુધારો થાય છે.

● સારવારના નિયમો :

ચિત્તભ્રમ બીમારીમાં દર્દની વ્યક્તિગત રીતે સારવાર કરાય છે. કયા દર્દને કઈ દવા કેટલી માત્રામાં આપવી એ એક કલા છે, જે મનોચિકિત્સક નક્કી કરે છે. આ દવાઓ ઊંઘની દવા નથી તથા દર્દને બંધાણી બનાવતી નથી.

સારવાર વધુ અસરકારક થાય એ માટે નીચેના સલાહ સૂચનો અમલમાં મૂકવા જરૂરી છે.

૧. દવાઓ નિયમિત લેવી જોઈએ. મનોચિકિત્સકની સૂચનાઓ ધ્યાનપૂર્વક પાળવી જોઈએ.
૨. દવાની જાહુર અસર તરત જ થશે એવું નથી. દવાઓ લિધા પછી આશરે બે અઠવાડિયામાં તેની અસરનો ધ્યાલ આવશે.
૩. મનોચિકિત્સકની સલાહ વગર, પોતાની જાતે કે સગાવહાલાની સલાહથી દવાઓમાં વધારો કે ઘટાડો કરવો નહીં.
૪. દવાની આડઅસરો તે દવા ઉપર આધાર રાખે છે. દર્દનેજણાતી દવાની આડઅસર વિશે મનોચિકિત્સક જોડે નિખાલસપણે ચર્ચા કરો. દર્દને જણાતી અસર દવાની આડઅસર છે કે બીમારીનું લક્ષણ છે એ મનોચિકિત્સકને નક્કી કરવા દો. જરૂરત પ્રમાણે મનોચિકિત્સક દવામાં યોગ્ય ફેરફાર કરશે.
૫. દર્દને સારું લાગવા માંડે તો પણ મનોચિકિત્સક પ્રમાણેનો કોર્સ પૂરો કરવો જરૂરી છે. અધવચ્ચેથી દવા છોડશો નહીં. આશી બીમારીનો ઉથલો થવાના સંજોગો વધી જાય છે અને

ફરીથી નવેસરથી સારવાર ચાલુ કરવી પડે છે. પહેલાની સારવાર ભૂલી જવી પડે છે. સારવાર વધારે લાંબી ચાલે છે.

૨. બિહેવિયર થેરાપી (Behaviour Therapy) સારવાર :

બિહેવિયર થેરાપી એક વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિની સારવાર છે જેનો ઉપયોગ વર્તણૂક સુધારવા માટે કે અપેક્ષિત વર્તણૂક થાય એના માટે થાય છે. ઉત્સિદ્ધ થઈ જતા, ગુમસુમ રહેતા, પોતાની દુનિયામાં જ ખોવાયેલા રહેતા દર્દાનો માટે દવાઓની સાથે આ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

૧. ટોકન ઇકોનોમી (Token Economy) :

યોગ્ય અપેક્ષિત વર્તણૂકની નોંધ કરી, એ વર્તણૂકને પ્રોત્સાહન આપવામાં આવે છે (Positive Reinforcement). પ્રોત્સાહન આપવાની અલગ અલગ પદ્ધતિઓ છે. દા.ત. યોગ્ય અપેક્ષિત વર્તણૂક દર્દ કરે ત્યારે દર્દના વખાણ કરવા, દર્દને મનગમતી ભેટ આપવી વગેરે. જો દર્દ અપેક્ષિત વર્તણૂક ન કરે તો વખાણ થતા નથી કે ભેટ મળતી નથી. પ્રોત્સાહન આપવાની પદ્ધતિઓ દરેક દર્દ માટે વ્યક્તિગત રીતે અલગ અલગ હોય છે. કુટુંબીજનોએ મનોચિકિત્સક જોડે ચર્ચા કરી પ્રોત્સાહન આપવાની જવાબદારીમાં અપેક્ષિત પરિણામો મળે.

૨. એક્સ્ટિન્શન (Extinction Techniques) :

અયોગ્ય વર્તણૂક દૂર કરવા માટેની આ પદ્ધતિઓ છે. કુટુંબીજનો અયોગ્ય વર્તણૂક પર ધ્યાન ન આપે, દર્દની અયોગ્ય માંગણીઓ પૂરી ન કરે અને મક્કમ રહે. અયોગ્ય વર્તણૂક જો દર્દ કરે, દર્દને મનગમતી વસ્તુ કે વાનગી ન મળે, મનગમતો ટી.વી. કાર્યક્રમ જોવા ન મળે, જે કુટુંબીજન જોડે દર્દનો હકારાત્મક લાગણીનો સંબંધ હોય એ કુટુંબીજન એક વખત કે તેથી વધારે વખત જમવાનું છોડી દે. એક્સ્ટિન્શનની પદ્ધતિઓ પણ દરેક દર્દ માટે વ્યક્તિગત રીતે અલગ અલગ હોય છે.

ઉપર જણાવેલ પદ્ધતિઓ દ્વારા સારવાર કરવાથી ધીમે ધીમે દર્દ ગુમસુમ રહેવાનું કે પોતાની દુનિયામાં ખોવાયેલા રહેવાનું છોડી ઘરની અન્ય વ્યક્તિઓ જોડે વાતચીત કરતો થાય છે. કામ કરવાની પહેલ પણ કરે છે. પરિણામલક્ષી કાર્યો / વર્તણૂકને પ્રોત્સાહન આપવામાં આવે છે. આ પદ્ધતિઓથી પ્રિફન્ટલ કોરટેક્ષમાં વૃદ્ધિ થાય છે તથા દર્દ નોર્મલ થાય છે.

અન્ય સારવારની પદ્ધતિઓ વિશે હવે પછીના લેખમાં જાણકારી મેળવીશું.

(કમશા:)

હસ્તીભાઈ બીમારીએ પેઇન્ટર

જૈન ધર્મના કેન્વાસ પેઇન્ટિંગ, તીર્થપટ, માર્બલ કાર્વિંગ ટીર્થપટ - તીર્થ રચના બનાવનાર

★ તળાવ એરીયા, પ્રાઈમરી સ્કુલ સામે, પાલીતાણ-૩૬૪ ૨૭૦. ★ ૧૩, બાલમંદિર શોપીંગ સેન્ટર, તળોટી રોડ, પાલીતાણ.

Tel. : (02848) 252454 • Mo. 94262 46176, 99240 36761

સ્વાસ્થ્ય

સાઈ પણીનું સ્વાસ્થ્ય - (૭)

વધતી ઉંમર અને ઈન્ડ્રિયો - સ્વાદ અને ગંધ

હરેશ ઘોળકિયા

નિષ્ણાતો કહે છે કે મોટી ઉંમર થાય પણી, અન્ય ઈન્ડ્રિયો જેમ જ, સ્વાદ અને ગંધ પ્રત્યે પણ બેદરકાર રહેવાનું નથી. આ બેના મહત્વને પણ જરા પણ અવગાશવાનું નથી. આ બેને પણ વ્યક્તિના સ્વાસ્થ્ય અને જીવનના આનંદમાં બહુ મોટો ભાગ ભજવે છે.

વ્યક્તિનો સ્વાદ સમગ્ર જીવન દરમ્યાન બદલાતો રહે છે. બાળક તરીકે, વ્યક્તિ ખાંડવાળા-મીઠા-પદાર્થોને ઈચ્છે છે. વ્યક્તિ મોટી થાય ત્યારે તે ઓલીવ, કાળી ચોકલેટ, ભાજી જેવા કૂત્રિમ અને કડવાશભર્યા સ્વાદને ઈચ્છે છે. તેની જીબ વધારે સ્વાદિષ્ટ બનતી જાય છે. એટલે તે ઉત્તમ સ્વાદિષ્ટ આહાર ઈચ્છે છે. તેમાં દારૂ કે ચીજી વગેરેનો પણ સમાવેશ થાય છે. અને જેમ જેમ તેની ઉંમર વધતી જાય છે, અને તેમાં પણ કોઈ રોગનો ભોગ બને છે અને દવાઓ વધતી જાય છે, ત્યારે સ્વાદ અને ગંધની ઈન્ડ્રિયો ધીમી અને ક્યારેક વિકૃત પણ બનતી જાય છે. (વિકૃતિ એટલે સ્વાદહીન થઈ જવાય છે.) તેમાં પણ ગંધની ઈન્ડ્રિય સ્વાદની ઈન્ડ્રિય પર ખૂબ પ્રભાવ પાડે છે. તે ગ્રીસ અને સાઈ વચ્ચે બહુ જ ચોક્કસ હોય છે, પણ પણી તેની અસર ઘટતી જાય છે. એ જ રીતે સ્વાદેન્ડ્રિય પણ ઘટતી જાય છે. ખાસ કરીને ખારા અને મીઠા સ્વાદમાં!

આમ કેમ બને છે? જે વિશિષ્ટ કોશો સ્વાદ અને ગંધને ઓળખી કાઢતા હોય છે, તે જ્ઞાનતંત્રમાં અનોખા હોય છે, કારણ કે જ્યારે તે જૂના અને ઈજાગ્રસ્ત બને છે, ત્યારે તે બદલાઈ જાય છે. પણ સમય જતાં જેટલા કોશ બદલાય છે તેની સંખ્યા મૂલ થતા કોશો કરતાં ઘટવા લાગે છે. એટલે સંવેદન ઓછું થવા લાગે છે. વધારામાં, વ્યક્તિના મોં, નાક, ગળું અને આંખના ભીની સપાટી પર આવેલ જ્ઞાનતંત્રઓના છેડામાં જે સંવેદનશીલતા હોય છે, જે મરચાની તીખાશ કે મેન્થોલની ઠંડક જેવાં રાસાયણિક સંવેદનોને ઓળખવામાં મદદ કરે છે, તે પણ ઉંમર સાથે ઘટવા લાગે છે. ઉષ્ણતામાન વગેરે પણ ખાવાના અનુભવમાં ભાગ ભજવે છે. તે પણ ઉંમર થતાં પ્રભાવિત થાય છે.

● શું કરી શકાય?

સ્વાદ કે ગંધના ઘટાડાને કેવળ ઉંમરનો પ્રભાવ માની બેદરકાર ન રહેવું. ક્યારેક ફેફસામાં ચેપ, એનર્જી, નાકની

તકલીફો, સાઈનસની તકલીફ, દાંતના પ્રશ્નો, માથાની ઈજા, સ્ટ્રોક અને અલાઈમર જેવી ન્યૂરોલોજિકલ તકલીફો, કેન્સર, હોર્મોનિલ તકલીફો, ઝીકની ઓછાપ, રસાયણો કે રેડિએશનનો પ્રભાવ, ધૂમ્રપાન કે કેટલીક દવાઓ-જેવા રોગો કે પરિબળો પણ સ્વાદ અને ગંધને ઓછાં કરવામાં મોટો ભાગ ભજવે છે. પણ આમાંના ઘણા પ્રશ્નોની સારવાર કરી શકાય છે.

આનું મહત્વ અટલા માટે છે કારણ કે સ્વાદ કે ગંધની તકલીફોનાં પરિણામો વ્યક્તિ વધારે છે તેના કરતાં વ્યાપક હોય છે. તે ખૂબ ઘટાડે છે, ખાવાનો આનંદ ઓછો કરી નાખે છે અને વજન પણ ઘટાડે છે. તેની જો સમયસર તપાસ ન કરાવાય, તો સામાજિક સંબંધો પર પણ અસર પડે છે. દાખલા તરીકે કોઈ પણ કારણોસર (આહાર કે અન્ય) ઘરમાં દુર્ગંધ આવતી હોય અને તેનો ખ્યાલ ન રહે, તો તકલીફ ઊભી થઈ શકે છે. લોકો આવવાનું ટાળશે.

એટલું જ નહીં, ઘણી વાર સ્વાદના જ્યાલના અભાવમાં એવું પણ બને છે કે વ્યક્તિ વધારે તીખું, તળેલું, મીઠાવાળું, ચરબીવાળું, ખાંડવાળું ભોજન ખાવા લલચાય છે. પણ તેનું પરિણામ તો, સંભવ છે, ઊંધું પણ આવે. વ્યક્તિનું લોહીનું દબાશ વધી જાય, હદયની તકલીફો વધી જાય! જર્મનીમાં થયેલ એક અભ્યાસમાં જોવા મળ્યું કે જે લોકોએ તેમનો સ્વાદ ગુમાવ્યો હતો, તેમને પોતાના સ્વાદને ઉશ્કેરવા અને ઓળખવા વધારે આહાર લઈ આઈ ગણી મહેનત કરવી પડતી હતી.

બગડેલ સ્વાદ અને ગંધ, અસમતોલ પોષક આહાર તરફ લઈ જાય છે. અને તે આરોગ્યને અસર કરે છે. તે દુષ્યક પણ બની શકે છે. આ પોષક અછાતી સ્વાદ અને ગંધને વધારે અસ્વસ્થ બનાવે છે. લોહીનું ઊંચું દબાશ અને ડાયાબિટીસ જે વજન વધવાનું પરિણામ હોય છે, તે પણ આ બનેને અસર કરે છે. એટલું જ નહીં, પોષણ અસમતુલા હદય રોગ જેવી સમસ્યાઓ ઊભી કરે છે અને શરીરની માંદગી સર્જરીમાંથી સાજ થવાની શક્તિ પણ ઓછી કરે છે.

કોઈ સમસ્યાની શંકા જાય કે તરત મેડિકલ સલાહ લેવી જરૂરી છે. ડોક્ટર આ બનેની તકલીફને વિવિધ ટેસ્ટો દ્વારા સમજ શકશે. જો યોગ્ય ઉપયાર થાય અને યોગ્ય દવાઓ લેવાય, તો સંભવ છે, આ બનેની સંવેદનશીલતા પાછી આવી શકે છે અથવા તો તે વધારે બગડતી અટકી શકે છે.

આપણી તકલીફ એ છે કે આપણે દણ્ઠિ અને શ્રવણને આપણી સલામતી માટે જેટલું મહત્વ આપીએ છીએ, તેટલું સ્વાદ અને ગંધને નથી આપતા. પણ આ બજે પણ જોખમ શોધવામાં અને ઘટાડવામાં આપણને એટલી જ મદદ કરે છે. એટલે જ આપણે ખરાબ આહારના સ્વાદ અને ગંધને નથી પસંદ કરતા કે ધૂમાડો, ઝેરી ગેસ, ઝેરી દુર્ગંધ વગેરેથી દૂર રહેવાનો પ્રયાસ કરીએ છીએ. પણ જો આ બજે ઓછાં થઈ જાય, તો વધારે સંભાળ લેવાની તાતી જરૂર રહે છે. જે લોકોના સ્વાદ કે ગંધની સંવેદનશીલતા ઘટી જાય કે બંધ થઈ જાય, તેઓ આહાર, પીણાં લેવાથી કે ગેસ લીકેજ કે આગની વાસ શોધવામાં નિષ્ફળ જવાથી અક્ષમાતનો ભોગ બની શકે છે.

● ઉપાયો :

ભલે કદાચ મધ્ય વયમાં મૂળ સ્વાદનો આનંદ મેળવી ન શકાય, છતાં ખોરાકને બની શકે તેટલો તો માણી શકાય એવું તો કરી જ શકાય છે. થોડા આ ઉપાયો છે :

- ★ **જીબના રસને વધારવો :** તે જ સ્વાદને વધારે છે. આ માટે લીંબુ ઉત્તમ છે. ખાવા પહેલાં જો લીંબુને ચૂસી શકાય, લીંબુમાં ઉકળેલ વસ્તુ લેવાથી પણ એટલી જ અસર થાય છે.
- ★ સવારે નાસ્તો લેવો જ. સરવારે સ્વાદની સંવેદનશીલતા વધારે હોય છે.
- ★ **સ્વાદમાં પ્રયોગ કરવા :** વધારે પડતું મીંહું ટાળો. તે આરોગ્ય માટે યોગ્ય નથી અને સ્વાદને પણ વિપરીત અસર કરશે. તેના બદલે આહારને સ્વાદિષ્ટ કરવા વનસ્પતિ ઔષધો અને મસાલાનો ઉપયોગ કરો. આહાર રંધાતો હોય ત્યારે અને ખાવા બેસો ત્યારે ગાઢ રીતે તેની ગંધને માણવી.
- ★ **વિવિધ પ્રકારના આહારના સ્વાદ લેવા.**
- ★ **ઉષ્ણતામાન જાળવવું :** વધારે પડતા ગરમ ઠંડા આહાર કે પીણાં સ્વાદ જીબની સ્વાદ વૃત્તિને નુકસાન કરી શકે છે. તે દૂર થતાં વાર લાગે છે. ૫૦ વર્ષ પછી જીબના સ્વાદ કોશ ધીમા પડે છે. એટલે જો ત્યારે વધારે ગરમ કે ઠંડા સ્વાદ લેવામાં આવે તો વધારે નુકસાન થાય છે. વીસ વર્ષે તે કદાચ ચાલે, કારણ કે તે ફરી સર્જય છે, પણ સાઠ પછી તે શક્ય નથી.
- ★ વસ્તુ મોમાં મૂક્યા પછી નાકથી જોરથી શાસ લો. તેનાથી ગંધનો ઉત્તમ અનુભવ થશે. ગંધનાં ઉતેજકો પણ વધારે કામ કરશે.

અંતે :

ઇન્દ્રિયોની વાત પૂરી કરીએ ત્યારે તે સંદર્ભમાં સલામતી

જીળવવાના ઉપાયોનો આગળથી જ જો વિચાર કરવામાં આવે તો સલામતી રહેશે અને તકલીફ નહીં પડે.

સલામતીનાં પગાલાં :

ઘરમાં :

- ★ પડવાનો ભય ટાળવા ભયજનક વસ્તુઓ બાબતે ધ્યાન રાખો. શેતરંજ વગેરેને એવી રીતે રાખો જેથી તે ખસી ન જાય. જમીન ખરબથાડી હોય કે ઝડપથી લસકી પડાય તેવી હોય તો ખૂબ સાવચેતીથી ચાલવું.
- ★ ચાલવાના માર્ગમાં નીચું ફર્નિયર ન રાખવું.
- ★ ઘરમાં પ્રાણી પાળેલ હોય તો તેના વિશે ધ્યાન ખેંચાય માટે તેના ગળામાં ધંટી રાખવી.
- ★ બાથરુમમાં કે ટોલીલેટમાં હેન્ડલ રાખવાં.
- ★ મહત્વની બાબતોને ગાઢ રંગોમાં રાખવી. દા.ત. સફેદ ભીતિ પર કાળી સ્વીચ. પગથિયાં પાસે એવા જ પ્રકારની શેતરંજ ન રાખવી, નહીં તો મગજમાં ગુંચવાડો ઊભો થશે. પગથિયાંના અંતે પણ એવો રંગ રાખવો જેથી તે પૂરું થયું છે તેનો ખ્યાલ આવે.
- ★ રસોડામાં કે પગથિયાં પાસે વધારે પ્રકાશ રાખવો. હેલોજન લાઈટ વગેરે રાખવી.
- ★ રાત્રે અંધારામાં ચાલવા માટે ડીમ લાઈટ રાખવી જેથી અથડાઈ ન પડાય. હવે તો એવી લાઈટ આવે છે કે ઘરની નજીક આવો કે તરત પ્રકાશો.

બહાર હોઈએ ત્યારે :

- ★ કારમાં હોઈએ ત્યારે સીટ બેલ્ટ બાંધવો. અક્ષમાત વખતે તે માથાંની ઈજાથી બચાવશે. ટુ-હીલર ચલાવતી વખતે હેલ્મેટ પહેરવો.
- ★ રસ્તો કોસ કરતી વખતે સલામતીપૂર્વક ચાલવું. ચારે તરફ જોતા રહેવું.
- ★ ઉષ્ણતામાન પ્રમાણે વખ્તો પહેરવાં. હવામાન વિષમ હોય તો ઘરમાં જ રહેવું. ત્યારે કબાટ કે ઝીજમાં પૂરતો આહાર રાખવો.
- ★ પ્રાઈવિંગ કરતી વખતે રાતે તેને ટાળવું. અંધારા રસ્તા પર તો ન જ કરવું. સામે કોઈ ચાલનાર દેખાય કે તરત ગાડી ધીમી કરી નાખવી. લાલ લાઈટ બરાબર જોવી. ગાડી આગળ પાછળ કરવી હોય ત્યારે બરાબર અવલોકન કરવું. લાંબો માર્ગ હોય તો પૂરતું આયોજન કર્યા પછી જ બહાર નીકળવું. રસ્તામાં અંધકાર વધી શકે છે એમ માનીને જ ગાડી ચલાવવી. રસ્તામાં થાક લાગે તો આરામ કરવો.
- ★ કંઈ પણ ખાવાની વસ્તુ લેવાય ત્યારે તેની ગુણવત્તા તપાસી લેવી.

(કમશા:)

સ્વસ્થય

સ્વસ્થ શરીર માટે જરૂરી પ્રાણાયામ

મહાવીરસિંહ શેખાવત

આપણે જીણીએ છીએ કે જ્યારે આપણા શરીરમાંથી પ્રાણ ચાલ્યો જાય છે ત્યારે તેની કોઈ કિંમત રહેતી નથી. પ્રાણ વગરના શરીરને કોઈ એક હિવસ માટે પણ રાખવા તૈયાર થતું નથી. આમ જ્યાં સુધી પ્રાણ આ શરીરમાં છે ત્યાં સુધી જ તેની કિંમત છે. પ્રાણ વગરનું શરીર મડદું રહેવાય અને તેનો નાશ કરવાનો રહે. આમ માનવ જીવનમાં પ્રાણનું ખૂબ જ મહત્વ છે.

પરંતુ પ્રાણ પ્રત્યે આપણે પૂરતું ધ્યાન આપતા નથી. પરિણામે આપણું આયુષ્ય ઘણું જ ટૂંકું રહેવા પામે છે. આ પ્રાણનું અસ્તિત્વ જલદીથી મટી જાય છે. આ પ્રાણની શક્તિ મહાન છે. પ્રાણ સાક્ષાત બ્રહ્મ દ્વારા અથવા પ્રકૃતિરૂપી માયા દ્વારા ઉત્પત્ત થાય છે. શરીરમાં રહેલ તેના સ્થાન પ્રમાણે મુખ્યરૂપે પાંચ પ્રકારના પ્રાણ અને પાંચ પ્રકારના ઉપપ્રાણ ગણવામાં આવે છે.

(૧) પ્રાણ : શરીરમાં કંઠથી લઈને હદ્ય સુધી જે વાયુ કાર્ય કરે છે તેને પ્રાણ કહેવામાં આવે છે. આ પ્રાણ નસકોરા, કંઠ, સ્વરયંત્ર, શ્વાસનળી, અમૃતનળી, શ્વસનતંત્ર, ફેફસાં અને હદ્યને કિયાશીલતા તથા શક્તિ અર્પે છે.

(૨) અપાન : નાભિના નીચેથી લઈને પગના અંગુઠા સુધી જે પ્રાણ કાર્યશીલ રહે છે તેને અપાન પ્રાણ કહે છે.

(૩) ઉદાન : કંઠના ઉપરથી લઈને શિર સુધી રહેલ પ્રાણને ઉદાન પ્રાણ કહે છે. જે કંઠથી ઉપલા સમગ્ર અંગો આંખો, નસકોરા અને મુખમંડળને ઉજ્જી અને આભા પ્રદાન કરે છે. મગજને પણ તે શક્તિ આપે છે.

(૪) સમાન : હદ્યની નીચેથી લઈને નાભિ સુધીના શરીરમાં કિયાશીલ પ્રાણને સમાન કહે છે. જે યકૃત, આંતરડા, વગેરે પાચનતંત્રની કાર્યપ્રણાલીનું નિયંત્રણ કરે છે.

(૫) વ્યાન : આ પ્રાણ શક્તિ સમગ્ર શરીરમાં વ્યાસ છે અને શરીરની સમસ્ત ગતિવિધિઓને નિયમિત તથા નિયંત્રિત કરે છે. બધા અંગો, માંસપેશીઓ, તંતુઓ, નસ-નાડીઓને કિયાશીલ કરે છે અને શક્તિ અપે છે.

આ પાંચ પ્રાણોના ઉપરાંત શરીરમાં દેવદત્ત, નાગ, કુંકલ, કુર્મ અને ધનંજય નામના પાંચ ઉપપ્રાણ છે. જે કમશા: છીકવું, પાંપણો ઝપકાવવી, બગાસું ખાવું, ખાણવું અને હીચકી લેવી વગેરે કિયાઓનું સંચાલન કરે છે.

પ્રાણનું કાર્ય પ્રાણાયામ કોષ સાથે સંબંધિત છે અને પ્રાણાયામ આ પાંચેય પ્રાણ અને પ્રાણમય કોષને શુદ્ધ, સ્વસ્થ અને નિરોગી રાખવાનું મુખ્ય કાર્ય કરે છે. આથી પ્રાણાયામનું ખૂબ જ મહત્વ અને ઉપયોગી છે. પ્રાણનું મુખ્ય દ્વાર નસકોરાં છે અને નસકોરાના છિદ્રો દ્વારા આવતો જતો શાસ - ઉચ્છવાસ જીવન તથા પ્રાણાયામનો આધાર છે.

જ્યારે શાસ શરીરમાં જાય છે ત્યારે માત્ર વાયુ કે ઓક્સિજન જ શરીરમાં નથી જતાં પરંતુ એક અખંડ હિવ્ય શક્તિ પણ શરીરની અંદર જાય છે. જે શરીરમાં જીવનશક્તિને જાળવી રાખે છે. પ્રાણાયામ કરવો એટલે ફક્ત શાસને લેવો કે કાઢવો માત્ર નહિ પરંતુ વાયુની સાથે પ્રાણશક્તિ અથવા જીવન શક્તિને પણ લેવાનું હોય છે. આ જીવન શક્તિ સર્વત્ર અને હંમેશાં વ્યામ હોય છે તેનાથી જોડાઈ રહેવાના અભ્યાસને પ્રાણાયામ કહે છે.

સ્થળ રૂપે પ્રાણાયામ એ શાસ-ઉચ્છવાસના વ્યાયામની એક પદ્ધતિ છે જેના દ્વારા ફેફસા મજબૂત બને છે. ફક્ત સંચારની વ્યવસ્થા સુધરતાં સમગ્ર શરીરનું આરોગ્ય સુધરે છે અને શરીરનું આયુષ્ય વધે છે. શરીર વિજ્ઞાન પ્રમાણે માનવ શરીરમાંના બે ફેફસા શાસને લેવા અને કાઢવાનું યત્ર છે. જેમાં લીધેલો વાયુ સમસ્ત શરીરમાં પહોંચીને ઓક્સિજન પૂરું પાડે છે અને વિભિન્ન અવયવોમાંથી ઉત્પત્ત થયેલ કાર્બન ડાયોક્સાઇડ શરીરની બહાર ઉચ્છવાસ રૂપે કાઢે છે. આ કિયા યોગ્ય રીતે ચાલતી રહે તો ફેફસા મજબૂત થાય છે અને રક્ત શુદ્ધિનું કામ સારી રીતે ચાલે છે.

સામાન્ય રીતે દરેક વ્યક્તિ લાંબો શાસ લેવા ટેવાયેલા હોતા નથી. પરિણામે ફેફસાનો લગભગ એક ચતુર્થાંશ ભાગ કાર્ય કરે

JAYANT STEELS

179-A, Kandori Building, Opp. Sarvoday Nagar,
Panjarapole Road, Bhuleshwar, Mumbai-400 004.
Ph. : (022) 2242 2463 • 2242 7263

જયંત સ્ટીલ્સ

૧૭૯/એ, પાંજરાપોલે રોડ, સર્વોદય નગરની સામે,

મુંબઈ-૪૦૦ ૦૦૪. ★ ફોન : ૨૨૪૨૨૪૬૬૩ / ૭૨૬૩ / ૭૩૬૦

સુંદર - સુધ્ધા રસોડાના રાયરચીલાનું પ્રાસિનું પ્રેરણા સ્થાન

છે અને ગ્રાણ ચતુર્થિંશ ભાગ નિષ્ક્રિય પરી રહે છે. લાંબા સમય સુધી આ ભાગ નિષ્ક્રિય રહેતાં તેમાં જડતા આવે છે અને વિજાતીય દ્વયો એકાં થતાં કથ્ય, ખાંસી, બ્રોન્કાઈટીસ જેવા રોગોથી વ્યક્તિ ગ્રસિત થાય છે.

આમ ફેફસાની નિષ્ક્રિયતા રક્તશુદ્ધિ પર પણ અસર કરે છે. હદ્દય નબળું પડે છે અને પરિણામે અકાળ મૃત્યુનો વારો આવે છે. આ પરિસ્થિતિમાં લાંબા આયુષ્માન માટે પ્રાણાયામનું મહત્વ ખૂબ જ છે. જુદા જુદા રોગોનું નિવારણ સહજતાપૂર્વક કરી શકાય છે. પ્રાણવાયુની આ શક્તિની જ્ઞાનકારીથી માનવ પોતે તથા બીજાના સ્વાસ્થ્યને સુવ્યવસ્થિત કરીને સુખ અને આનંદપૂર્વકના જીવનનો લાભ લેતાં લેતાં પોતાનું આયુષ્મ વધારી શકે છે.

પ્રાણાયામથી ઉદ્ઘેગ, ચિંતા, કોષ, નિરાશા, ભય, કામવાસના વગેરે મનોવિકારો પર પણ સરળતાથી નિયંત્રણ લાવી શકાય છે તેમજ મગજની શક્તિ વધારીને સ્મરણ શક્તિ, કુશાગ્રતા, સુજબુધ, દૂરદર્શિતા, ધારણા, પ્રજ્ઞા, મેધા વગેરે માનસિક વિશેષતાઓનું સંવર્ધન કરીને દીર્ଘજીવી બનીને જીવનનો વાસ્તવિક આનંદ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે.

પ્રાણાયામના જુદા જુદા અનેક પ્રકાર છે તેમાંથી સાત મુખ્ય પ્રાણાયામ (૧. બ્રન્ક્ષિકા, ૨. કપાલભાતિ, ૩. બાધ્ય, ૪. અનુલોમ-વિલોમ, ૫. બ્રામ્રી, ૬. ઊંકાર અને ૭. નાડી શોધન) કરવાથી લગભગ સંપૂર્ણ ફાયદો થાય છે.

- આ પ્રાણાયમથી થતાં ફાયદા મુખ્યત્વે નીચે પ્રમાણે છે.
- (૧) વાત, પિત અને કફના ગ્રાણેય દોષોનું શમન થાય છે.
 - (૨) પાચનતંત્ર પૂર્ણ રીતે સ્વસ્થ થઈ જાય છે તેથી પેટના બધા રોગ દૂર થાય છે.
 - (૩) હદ્દય, ફેફસાં અને મગજના બધા રોગો દૂર થાય છે.
 - (૪) મોટાપા, મધુગ્રમેહ, કોલેસ્ટેરોલ, કબજિયાત, ગોસ, અમ્લપિત, શાસરોગ, ઔલર્જ, માઈઓન, બ્લડ પ્રેશર, કિડની રોગ તેમજ પુરુષ અને સ્ત્રીના અંગત રોગો વગેરે બધા રોગો દૂર થાય છે.
 - (૫) રોગ પ્રતિરોધક ક્ષમતા વિકસે છે.
 - (૬) વંશાનુગત ડાયાબિટીસ, હદ્દયરોગ વગેરેથી બચી શકાય છે.
 - (૭) વાળ ખરવા તેમજ સફેદ થવા, ચહેરા ઉપર કરચલીઓ પડવી, આંખોનું તેજ ઓછું થવું, સ્મૃતિ ભંશ વગેરેથી બચી

શકાય છે. પરિણામે વૃદ્ધત્વ મોડે આવે છે અને આયુષ્મ વધે છે.

- (૮) મુખ પર આભા, ઓજ, તેજ જોવા મળે છે.
- (૯) આધ્યાત્મિક શક્તિની પ્રાપ્તિ થાય છે.
- (૧૦) મન સ્થિર, શાંત અને પ્રસન્ન રહે છે અને ઉત્સાહથી કામ કરવા તત્પર રહે છે.
- (૧૧) કામ, કોષ, લોભ, મોહ, અહંકાર જેવા દોષો નાખૂં થાય છે.

- (૧૨) નકારાત્મક વિચારો સમામ થાય છે અને સકારાત્મક વિચારો અને ચિંતનના કારણે ઉત્સાહપૂર્વક સુંદર કાર્યો થાય છે.

ઉક્ત હકીકે આપણે સૌઅને પ્રાણનું મહત્વ સમજી આપણા જીવનમાં પ્રાણાયામને નિયમિત અને નિરંતરતા પૂર્વક અપનાવીએ તો અન્ય કોઈ ડોક્ટરની પાસે જવાની જરૂર નહિ રહે. ફક્ત એક ડૉ. પ્રાણને શરણે જઈ અને ડોક્ટરથી હંમેશ માટે મુક્તિ મેળવીએ.

આમ પ્રાણાયામ એ સર્વે રોગોની દવા છે. તે એક માત્ર દવા લેવાથી એટલે કે તેનો નિયમિત રીતે પોતાના જીવનમાં પ્રયોગ કરવાથી કોઈ પણ રોગ થતાં નથી અને થયા હોય તો મટી જાય છે. પછી ભલેને કોઈ પણ રોગ થયો હોય. કેન્સર જેવા ગંભીર રોગ પણ પણ પ્રાણાયામથી મટવાના અનેક ઉદાહરણો છે. બસ તે માટે આપણે પ્રાણાયામને જીવનમાં સ્થાન આપવાનું રહે છે. અને નિયમિત રીતે નિરંતરતાપૂર્વક તે દરરોજ કરતાં રહેવાનું છે. આમ તેના નિયમિત ઉપયોગથી કોઈ પણ રોગ શરીરમાં હશે તો તે મટી જશે અને કોઈ નવા રોગ થશે નહિ. એટલે કે આપણું સ્વાસ્થ્ય બરાબર જળવાઈ રહેશે. કદી ડોક્ટરની પાસે જવાની જરૂર નહિ રહે અને આપણને પોતાને તેમજ પરિવારજનોને કોઈપણ પ્રકારની ચિંતા રહેશે નહિ તેમજ કામ કરવાની શક્તિ વધશે, કામ કરવાનો વધુ સમય મળશે અને એક સફળ જીવન જીવી શકશે.

તો, આપ સર્વેએ જો હજુ સુધી પ્રાણાયામને અપનાવ્યું ન હોય તો આજથી જ તે શરૂ કરી દેશો અને નિયમિત રીતે દરરોજ સવારે વહેલાં ઉઠીને શૌચક્રિયા પતાવ્યા પછી પલાંઠી વળીને કે પદ્ધાસનમાં ટવ્વાર બેસીને પ્રાણાયામ કરવાની શરૂઆત કરી દો. પછી જુઓ આપના સ્વાસ્થ્યમાં કેવું પરિવર્તન આવે છે. ખરેખર પ્રાણાયામ એ સર્વે રોગોની એક જ દવા છે જે અસરકારક છે અને આપણને ડોક્ટરરોની દવાના ચક્કરમાંથી બચાવે છે. ■

PRAKASH METAL CRAFT PVT. LTD.

E-56/57, Sarvoday Nagar, 1st Panjrapole Lane, Mumbai-4.

Tel. : 2242 7461 Telefax : 2242 6636

E-mail : prakashmetalcraft@rediffmail.com • Website : www.pراكશમેટલક્રાફ્ટ.કમ

MFG. ST. STEEL UTENSILS

Prakash®

સ્વાસ્થ્ય

વજન ઘટાડવા અને હિંદુરોગ અટકાવવા શું કરવું જોઈએ?

ડૉ. રમેશ આઈ. કાપડિયા

પહેલાં એટલું સમજીએ કે ઓછું ખાવાથી, ઉપવાસ કરવાથી ન ભારે વ્યાયામ કરવાથી લાંબાગાળા માટે વજન ઘટાડી ન શકાય. વજન ઘટાડવા માટે કોઈ ખાસ કેન્દ્રમાં જઈ ઘનિષ્ઠ પ્રયાસો કરીને ઘટાડેલું વજન પણ લાંબાગાળા માટે ઘટેલું ન રહેવા સંભવ છે.

અમારા અનુભવથી વ્યક્તિને વજન ઘટાડવા માટે પ્રેરણ થવી જોઈએ. ભૂખ લાગે ત્યારે સામે જે કાંઈ ખાદ્ય પદાર્થ દેખાય તે સહેજે ખાવાનું મન થાય. અને એ જો સ્વાદિષ્ટ હોય તો સહેજે વધારે ખાઈ લેવાય. માટે દર બે-ત્રાણ કલાકે થોડું થોડું ખાવામાં આવે તો ભૂખ તીવ્ર ન બને અને ખાવામાં વિવેક સચ્ચવાય. કેલરી ચાર્ટર્સ પણ જોવાની જરૂર નથી. જે ચરબીવાળું દેખાય તે માપસરનું લેવું. ખાંડ, ગોળ, ધી, શેરડીનો રસ, ફુટ જ્યૂસ, પોલિશ બાસમતી ચોખા, પૌંઅા, મમરા, ચોખાની બનાવટો, મેંદો, સાબુદાણા વગેરે સાદા કાર્બોહાઇટ એટલે કે રેસા વગરના કાર્બોહાઇટ પદાર્થનું વધુ પડતું સેવન મેદ વૃદ્ધિમાં પરિણામે એ સમજવું ઘણું અગત્યનું છે. રેસાવાળા કાર્બોહાઇટ્રેટ પદાર્થો જેવા કે ઘઉં, જુવાર, બાજરી, મકાઈ, બધાં કઠોળ, લીલાં શાકભાજી અને ઋતુ પ્રમાણે તાજાં ફળો, દિવસમાં ગ્રાણ-ચાર વખત વહેંચીને ભૂખ પ્રમાણે ખાવાથી ખાવાનો સંતોષ રહે, શક્તિ અને સુંતર્તિ જળવાય અને આ પ્રકારનું માપસરનું ખાવાથી મેટોબોલિક રેઇટ-પાયાનો ચયાપચયનો દર પણ વધે અને તે વજન ઘટાડવામાં મદદરૂપ બને. નિયમિત ધ્યાન કરવાથી કાંઈ પણ ખાતી વખતે શું ખાઈએ છીએ અને કેટલું ખાઈએ છીએ એનું પણ ધ્યાન આપમેળે રહે. એ રીતે ધ્યાન પણ મેદ ઘટાડવામાં મદદરૂપ બને.

જ્યારે તમે વજન ઘટાડવા વારંવાર ઉપવાસ કરો છો કે એક વખતનું જમવાનું છોડી દો છો, ત્યારે તમારું શરીર વજન જાગવી રાખવા ચયાપચયનો દર (BMR) પણ ઘટાડી દે છે. તેથી શરીરનો ઊર્જા બાળવાનો દર ઓછો થતાં વજન ઘટતું અટકી જાય છે અને વારંવાર ઉપવાસ કરવાથી ચયાપચયનો દર (BMR) વધુ ને વધુ ઓછો થાય છે. જ્યારે કંટાળીને ઉપવાસ છોડી દેવામાં આવે છે ત્યારે BMR ઘટવાથી વજન પહેલાં કરતાં પણ વધી જાય છે. તેથી બોજનના પ્રમાણમાં નહિ, પરંતુ ખોરાકમાં ફેરફાર કરવો ઘટે. ખાંડ, મીહું, ધી, તેલ, માસાંહાર વગેરે પ્રમાણિત રીતે ઘટાડી શાકભાજી, ફળફળાદિ અનાજનો ઉપયોગ વધારવો જોઈએ.

વજન ઘટાડવા એક અગત્યના પ્રયોગમાં વધુ વજન ધરાવતી

એકસો વ્યક્તિઓને મધ્યમ જરૂરે ચાલવાનું સૂચવવામાં આવ્યું અને બીજી એવી સો વ્યક્તિઓને વધુ જરૂરે ચાલવાનું કહેવામાં આવ્યું. બે મહિનાના અંતે પરિણામ જોતાં મધ્યમ જરૂરે ચાલનારી વ્યક્તિઓનું ચરબીનું પ્રમાણ વધુ ઘટ્યું હતું. મધ્યમ ગતિથી ચાલવામાં મનનો તનાવ પણ ખૂબ ઓછો રહે છે. તેથી પ્રફુલ્લિત મનથી ચાલી શકાય છે. વધુમાં આવી વ્યક્તિને તેમના ધૂંઠણનો ઘસારો ઓછો થાય છે. દિવસમાં એક કે બે વખત માત્ર વીસ મિનિટ માટે ચાલવામાં આવે તો પણ સ્વાસ્થ્યપ્રદ બની રહે.

સરેરાશ ભારતીયના આહારમાં ૩૦ થી ૪૦% ચરબીનું પ્રમાણ હોય છે. હિંદુરોગના દરદીને માટે આહારમાં ચરબીનું પ્રમાણ તેની કુલ કેલરીના ૧૦% થી ઓછું રાખવા ભલામણ કરવામાં આવે છે. શાકાહાર લેવા પણ ભલામણ કરવામાં આવે છે. તેમાં અનાજ, દાળ, તાજાં શાકભાજી અને ઋતુ પ્રમાણેનાં ફળો વગેરેમાંથી મળતું કોમ્પલેક્સ, કાર્બોહાઇટ્રેટ અને શાકાહારી પ્રોટીન વધુ હોવું જોઈએ. ખાંડ, ગોળ, પોલિશ કરેલ ચોખા, ચોખાની બનાવટો, હળવાં પીણાં, ફળોનો રસ, મધ અને શેરડીનો રસ જેવા સિમ્પલ કાર્બોહાઇટ્રેન્ટનું પ્રમાણ મર્યાદિત રાખવું. કોમ્પલેક્સ કાર્બોહાઇટ્રેટમાં રેસા ઘણા હોવાથી તે લોહીમાં ધીમે ધીમે ભણે છે. આથી ઓછું ખાવા છાતાં પણ સંતોષની લાગણી થાય છે. લોહીમાં ખાંડ અને ઈન્સ્યુલિનના ખ્રાવમાં વધધટ ઓછામાં ઓછી થાય છે.

શાકાહાર કોઈપણ વનસ્પતિ તેલ (સીંગતેલ, કપાસિયાનું તેલ વગેરે) માં માત્ર બે ચયાપી તેલથી જ બનાવેલ હોય તે ઉત્તમ લેખાય છે. શાકાહાર ઉત્તમ લેખાયો છે કારણ કે તે કોમ્પલેક્સ કાર્બોહાઇટ્રેટથી ભરપૂર છે. તેના ઉપયોગથી ચયાપચયના દરમાં વધારો થાય છે, જે મેદવૃદ્ધિમાં ઘટાડો કરે છે.

હિંદુ માટે ચરબી અને કોલેસ્ટ્રોલનું વધુ પ્રમાણ ઘાતક નીવડે છે. જ્યારે માંસાહાર ચરબી અને કોલેસ્ટ્રોલનું પ્રમાણ વધુ વધારે છે. વળી તે શરીરમાં ઝી રેટિકલ્સ ઉત્પન્ન કરે છે, જે શરીરને હાનિ પહોંચાડવા પૂરતા છે. તેનાથી હિંદુરોગ, કેન્સર વગેરે રોગો થવાની શક્યતા વધી જાય છે. જ્યારે શાકાહારમાં કોમ્પલેક્સ કાર્બોહાઇટ્રેટ હોય છે જે ઝી રેટિકલ્સ ઉત્પન્ન કરતા નથી અને તેમાં એન્ટિઓક્સિડન્ટ વધારે હોય છે, જે ફાયદાકારક છે. તેનાથી હિંદુરોગ થવાની શક્યતા નહિવત્ત છે. ■

હાસ્ય

તમે હાસ્યલેબિકા કેમ બન્યા?

ડૉ. નલિની ગણામા

સોગિયાઓ સામા મળે ત્યારે, જાણે એમના દુર્ભાગ્યે હું હાસ્યલેબિકા બની હોઉં એવા કુડા અંદાજથી આવો પ્રશ્ન પૂછતા રહે છે. પ્રશ્ન પૂછતી વખતે પ્રત્યેક મૂળચેંદના ચહેરા પર પાછા જાતજાતના ભાવ ઊપસત્તા હોય! જેવા કે... ‘શું જોઈને હાસ્યલેબિકા બન્યા છો?’ બીજા કોઈ કરતા કોઈ વ્યવસાયમાં મેળ ના પડ્યો? અમારી હસ્તી બંધ કરી ટેવા કે પછી ટાઈમપાસ માટે હાસ્યલેબિકા બન્યા?’ જનકલ્યાણ સામે તમારે કોઈ આંતરિક કલહ ચાલે છે કે શુ?’...

અરે, આ ‘શીર્ષક પ્રશ્ન’ પૂછતી વખતે કેટલાકની ગાંસી થતી આંખમાં તો એવો ઈશારો ડોકાતો હોય કે જાણે કેમ કોઈ ગંભીર શુના હેઠળ સરકારે મને હાસ્યલેબિકા બનાવી દીધી હોય? તો કેટલાક વળી હું લાગવગથી લેબિકા બની ગઈ હોઉં એવો બ્રાષ ભાવ ચહેરા પર ચીતરે.

એ તો સારું છે કે ગુસ્સો કરવાની મારામાં હિંમત કે હેસિયત નથી! નહીં તો આવો સનસની સવાલ હું શાંતિથી સાંભળી લેતી હોઈશ? પરંતુ દુર્ભણતાની મજબૂરીને કારણે મોટું મન રાખીને હું ઝડપથી એવું વિચારવા માંનું કે મારા હાસ્યલેબો વાંચીને બિચ્ચારાઓથી હસી પડાતું હશે ત્યારે આવો બળાપો કાઢતા હશે ને?

જોકે મેં આ પીડાદાયી પ્રશ્નની ‘ઉત્તર’ કિયા કરવાનો ઢીલો-પોચો સંકલ્પ કરી જ નાખ્યો છે. (મોટે ભાગે બધા દઢ સંકલ્પ કરતાં હોય છે. પણ મને આવા ‘મોટે ભાગે’ માં ભાગ લેવો ન ગમે. એમાં આપણા ભાગે શું આવે? એના કરતાં ઢીલું-પોચું, પણ આપણું સ્વતંત્ર તો ખરું!) અને કોઈ પણ પ્રશ્નના મારે ક્યાં સાચા જવાબ આપવા હોય તે હું અચ્યકાઉં કે ખચ્યકાઉં કે ગભરાઉં? અને આ તો ટીક છે કે ‘હું હાસ્યલેબિકા કેમ બન્યા?’ એનાં કારણો મેં ગોખેલાં છે એટલે મને યાદ છે. બાકી મોટાભાગનાને તો પોતે પત્રકાર, ખલમાર, ભરથાર, બીજવર, ભેંકાર, બેકાર કે બેકરાર શા માટે બન્યા એ યાદ પણ નથી હોતું! એટલું જ નહીં, પોતાની ‘બનાવટ’ નાં કારણોની પણ જાણ નથી હોતી.

એની વે, ‘હું હાસ્યલેબિકા કેમ બન્યા’ એના કાળજાળ કારણો જાણશો તો તમે સહુ કરુણાથી કહેશો કે હેય બેબી, કેરી ઓન! સહુથી પહેલું કારણ જણાવતા મને ખેદ થાય છે. કેમકે ઈંચા તો મારી પણ હતી કે હું હાસ્ય ‘લેબક’ જ બન્યું. પણ

જાતીય પરિવર્તનની ખર્ચણ ચિકિત્સા પોસાય તેમ નહોતી તેથી મારે હાસ્ય ‘લેબિકા’ જ બનવું પડ્યું! આ તો પ્રાથમિક કારણ થયું. આ સાથે અન્ય માધ્યમિક કારણ વિગતવાર કહું...

લોકોને કાર્ષણ્યલનો અહેસાસ કરાવવાના શુભ હેતુથી શરૂઆતમાં હું ગાયિકા બનવા જ નીકળી હતી અને એમાં બાકી બધું રેડી હતું, ફક્ત અવાજ ના-લાયક નીકળ્યો! કમબાખ અવાજને સુધારવા મેં સ્વભાવ વિરુદ્ધ જઈને સહુની સાથે મીઠાશથી વાતચીત કરવાનું શરૂ કર્યું. આમ સ્વભાવ પર બળાત્કાર કર્યો છતાં સ્વર પર કોઈ અસરકારક અસર ન થઈ. અને ગાયિકા બનવાના મારા સપનાનું ગણું ટુંપાઈ ગયું!

એ પછી મેં ‘કવિકાગ’ ની ખાલી જગા પૂરવા કવિ કાગડી બનવાનાં કાવતરાં કરી જોયાં. દેવનો દીધેલ ચહેરો પણ મજાનો બારેમાસના ‘બિગડે દિલ’ કવિ જેવો કંગાલ હતો. એટલે મારે ફક્ત કવિતા જ શીખવાની હતી. મારો સ્વભાવ પણ જિંદગી! કરવાનો હોવાથી મને કવિતાની કઝીન ગજલ તરફ વિશેષ આકર્ષણ! તેથી મેં મારા એક ગજલ સ્માર્ટ મિત્રનો સંપર્ક કર્યો. હું આયુર્વેદ ચિકિત્સક હોવાથી મેં એકવાર એમનો જરૂર તાવ મટાડેલો. ત્યારે એમણે કહ્યું હતું કે મારે લાયક કમકાજ હોય તો કહેજો. એટલે હું એમની પાસે ગજલ શીખવા ગઈ. એમણે પાંચ દિવસ પ્રયત્ન કર્યો...પણ છંદ દિવસે સદરહુ ગજલકારને સાર્વજનિક મંદિરમાં અંગત પ્રાર્થના કરતાં દીઠા. તેઓ આર્ડ સ્વરે ઈશ્વરને કહી રહ્યા હતા કે, “હે ઈશ્વર આના કરતાં લઈ લે મારી જિંદગાની... મારે નલિનીબહેનને ગજલ-શીખવવાની?” તેઓ પ્રાર્થના કરીને પાછળ ફર્યા અને મને દીઠી. પોતે મારી સમક્ષ સાક્ષાત્ ઊઘાડા પડી જતાં બોલ્યા કે, “હે નલિનીબહેન, મને મારો જરણતાવ પાછો આપો પણ મારાથી તમને ગજલ શીખવવાનું કઠિન કામ નહીં બને!”

આમ મને અપેક્ષિત ‘કવિરેજ’ ન મળ્યું. હવે હતાશ થયા વગર મારે છૂટકો જ નહોતો. એટલે મેં હતાશ થઈને જ હિરોઈન બનવાનાં હવાતિયાં શરૂ કર્યો. મેં એક ફિલ્મ નિર્માતાનો સંપર્ક કર્યો. મારા દીઠાર જોતાંવેંત જ એમણે સામેથી મારી પાસે સોરી બોલાવડાવ્યું. પણ પછી સુષુપ્ત સીદાકિણ્ય જાગ્રત થતાં આશાસન આપ્યું કે હાલમાં તો અમારી પાસે આપને લાયક કામ નથી. પણ ભવિષ્યમાં ‘લદાલી-ટુ’ બનાવીશું ત્યારે તમારી અરજને ધ્યાનમાં રાખીશું ઓ. કે.! શુદ્ધાય! જોકે પછી એમનો ‘સાભાર

પરત આવો' એવો કોઈ કાગળ આવ્યો નહીં.

આમ મારે તો બધું ઘણુંયે બનવુંતું, પણ બસ ફક્ત લાયકાત અને આવડતના અભાવે જ અટકી પડતું; પરંતુ હાસ્યલેખનમાં આવડતની નહીં, આડોડાઈની આવશ્યકતા હતી, અને ઈ તો જન્મે-કર્મે-સ્વભાવે મારામાં મોજૂદ જ હતી. એટલે હું હાસ્યલેખિકા બની ગઈ!

વળી, મેં જોયું કે, દિવસે-દિવસે હસવાનાં અને હસવવાનાં

ફાંઝાં પડતા જાય છે. હવે કટોકટીમાં કામ ન લાગે તો સ્વી શાની? તેથી હું હાસ્યલેખિકા બની.

● છમવડું :

માણિ : 'હસવાથી આયુષ્ય વધે.'

મુળયંદ : 'આવી મોંઘવારીમાં આયુષ્ય વધે એવા ધંધા કરાતા હશે?' ■

નાનામાંથી મોટા

ઉનાળાની લાંબી રજાઓ પૂરી થઈ.

કોલેજના વર્ગ શરૂ થયા. અધ્યાપકે વર્ગમાં પ્રવેશ કર્યો. તેમની નજર સામે બેઠેલા એક બહુ જ નાના છોકરા ઉપર પડી. એ જુનિયર બી.એ. નો વર્ગ હતો. અધ્યાપકને લાગ્યું કે આટલો નાનો છોકરો એ વર્ગનો હોય નહિ. તેમણે છોકરાને પૂછ્યું, "તમે આ વર્ગના હો?"

"હા, જી! હું આ વર્ગનો જ છું." છોકરાએ જવાબ આવ્યો.

"તમને કેટલાં વરસ થયા?" અધ્યાપકે બીજો પ્રશ્ન પૂછ્યો.

"તેર."

"કઈ કોલેજમાંથી તમે ઈન્ટરની પરીક્ષા પાસ કરી?"

"વોટેરમાંથી, સાહેબ!"

"તમારું નામ શું?"

"સી.વી. રામન."

વર્ગની આ વાતચીત આખી કોલેજમાં ફેલાઈ ગઈ. નાના પણ ચતુર વિદ્યાર્થી ચંદ્રશેખર વ્યંકટ રામનનું નામ સૌની જ્ઞાન રમવા લાગ્યું. અધ્યાપકોએ એને અભ્યાસમાં પ્રેરણા આપી.

સી.વી. રામનનો મનગમતો વિષય ભૌતિક વિજ્ઞાન, પણ એમના શોખના વિષય સંગીત અને બાગકામ. રામને ભૌતિક વિજ્ઞાનનો વિષય લઈ બી.એ. ની પરીક્ષા પ્રથમ વર્ગમાં પસાર કરી. એમ.એ.માં પણ તેમણે ભૌતિક વિજ્ઞાનનો જ વિષય લીધો.

એક દિવસ રામનના એક સહાય્યાધીએ એક વૈજ્ઞાનિક સમસ્યા રામન પાસે રજૂ કરી. એ છોકરાના અધ્યાપકો પણ તે સમજાવી શક્યા નહોતા. રામને એનો ઉકેલ બતાવ્યો અને અગ્રગણ્ય દેશી-પરદેશી વિજ્ઞાનીઓને પોતાની ઉત્તરની યથાર્થતા વિશે પૂછાવ્યું.

વિજ્ઞાનીઓએ રામનના ઉકેલ તરફ ખૂબ સંતોષ દર્શાવ્યો અને એ આખોય પ્રશ્ન સંશોધન લેખરૂપે સંશોધન સામયિકમાં પ્રગટ કરવા રામને જગ્યાયું. એ લેખનો સ્વીકાર થયો અને તે પછી રામના બીજા સંશોધન લેખો પણ પ્રગટ થતા ગયા. હવે રામન એમ.એ. ની પરીક્ષામાં પ્રથમ વર્ગમાં પ્રથમ આવ્યા.

વિજ્ઞાનના ઉચ્ચ અભ્યાસ માટે રામને પરદેશ જવાની દૃષ્ટા થઈ, પણ તે માટે સરકારી દાકતરે તેમને સારી તંદુરસ્તીનું

પ્રમાણપત્ર આપ્યું નહિ એટલે મિત્રોએ રામનને નાણાં ખાતામાં નોકરી લેવા સમજાવ્યા.

રામનને એ માટે સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષામાં બેસવું પડ્યું. અર્થશાખ અને ઈતિહાસ રામન માટે તદ્દન નવા વિષયો હતા, તેમ છતાં રામન આ પરીક્ષામાં પણ સૌથી પ્રથમ આવ્યા.

કેવળ ૧૮ વર્ષથી ઉમરે રામનની નિમણૂક કલકત્તામાં તેઘુટી એકાઉન્ટન્ટ જનરલ તરીકે થઈ. પણ રામનનો મુખ્ય રસ તો વિજ્ઞાનમાં હતો અને વિજ્ઞાનના ઉચ્ચતર અભ્યાસ માટે કલકત્તામાં સગવડ હતી નહિ.

એટલામાં કલકત્તામાં એક નવી પ્રયોગશાળા શરૂ થઈ. હવે રામન નવરાશનો બધો સમય ત્યાં ગાળવા લાગ્યા.

રામને નાણાં ખાતામાં દસ વર્ષ નોકરી કરી તે દરમિયાન તેમના ઘણા સંશોધન લેખો પ્રગટ થતા ગયા અને રામનને વિદ્વાન વિજ્ઞાની તરીકે વિશ્વમાં સ્વીકૃતિ અને ક્રીતિ મળતાં ગયાં.

આ અરસામાં કલકત્તા યુનિવર્સિટીએ વિજ્ઞાનના ઉચ્ચતર વિભાગમાં રામનને ભૌતિક વિજ્ઞાનના અધ્યાપક તરીકે નીચ્યા. આ સમય દરમિયાન પરદેશની વિજ્ઞાન સંસ્થાઓએ અને વિદ્યાપીઠોએ રામનને વ્યાખ્યાનો આપવા આમંત્રાશ આપ્યાં. રામને તે સ્વીકાર્ય. રામનને આંતરરાષ્ટ્રીય વિજ્ઞાન સંસ્થાઓના માનદ્ધ સદસ્ય બનાવવામાં આવ્યા. તે ઉપરાંત તેમને ડોટરેટની માનદ્ધ ડિશ્રી પણ આપાઈ.

સને ૧૮૭૦માં ડો. સી.વી. રામનને વિજ્ઞાનનું નોબેલ ઈનામ મળ્યું.

સોળ વર્ષ કલકત્તા યુનિવર્સિટીમાં સેવા આપ્યા બાદ રામન બેંગલોરમાં 'ઇન્ડિયન ઇન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ સાયન્સ'માં ભૌતિક વિજ્ઞાનના પ્રાધ્યાપક તરીકે જોડાયા. ડો. વિક્રમ સારાભાઈએ પણ અહીં રામનની રાહબરી નીચે સંશોધન કાર્ય કરેલું. છેલ્લે રામને 'રામન રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યુટ' માં સેવાઓ આપી હતી.

પ્રકાશનના ક્ષેત્રમાં રામનનું સંશોધન એમનું જગતને અતિ મૂલ્યવાન પ્રદાન ગણાય છે. સંગીત, ધ્વનિ, દાઢીવિજ્ઞાન, ધાતુઓની સંવાહકતા, ગેસ અને વરાળના ચુંબકીય ગુણવર્ભ વર્ગે વિશેનું રામનનું સંશોધનકાર્ય મૌલિક મહત્વ ધરાવે છે. વર્ષક્રમ-વિજ્ઞાનના ક્ષેત્રમાં તો રામને એક નવો જ પ્રદેશ ખુલ્લો કર્યો છે.

બાલુકેં જ્યું ગાલ્પિયું

સંકલન : ગુલાબચંદ ધારશી રાંબિયા

બચુડો

અધા : પુતર બચુડા?

બચુડો : કો અધા કુરો કમ આય?

અધા : પાંજે સામે જે ફ્લેટમેં જુકો જગન રેતો સે પંઢજે હથમેં સજો ઈ મોબાઈલ ખણેને આંટા મારીંધો વેતો ને થોડી થોડી વારે મોબાઈલ મેં નંબર લગાયને સુણે મનમેં ને મનમેં મલકાજેતો... સે ગાલ કુરો આય સે જરા તપાસ કરે ને ચો... મગજ તા અનજો ભરાભર આય ન?

બચુડો : (તપાસ કે ને ચેં) અધા, જગનજો મગજ તા ભરોભર આય પણ મોબાઈલ મેં નંબર લગાયતો તર્ફે હક્કી છોકરીજો અવાજ અચેકો કે આંજે મોબાઈલમેં પર્યામ બેલેન્સ નાય... જગત ચેતો બેલેન્સ નાય તો કુરો થો... તોજો અવાજતા સુણેલા મલેતો ને... બસ મુંકે ઈ જ કમ વેતો.

બિલજા મ ભલા

જ્યોતિષી : ભાઈ, જરા દુઃખ સમાચાર છે. તમારી પત્નીનું મૂત્યું ૩૦ માળની બિલિંગ પરથી પડી જવાને કારણે થશે.

ગ્રાહક : એ તો સમજ્યા... પણ પછી હું તો બચી જઈશને?

☺ ☺ ☺ ☺ ☺

મથુરભાઈ : અરે જગલા, નીચે વોશ બેસિનનો અરીસો સાવ બગડી ગયો છે. તેમાં મારું મોં પણ બરાબર દેખાતું નથી. તું તાત્કાલિક બજારમાં જા અને કોઈ સારો અરીસો લઈ આવ જેમાં મારું મોં બરાબર દેખાતું હોય.

જગલો : ચાર દિવસ પછી પાછો આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે તમે એવું અધરું કામ આપ્યું છે કે આખા શહેરની બધી દુકાનો ફરી વખ્યો પણ ક્યાંયે એવો અરીસો મળતો નથી જેમાં તમારું મોં દેખાતું હોય. બધા અરીસામાં ફેરવી ફેરવીને જોઉં તો પણ મારું જ મોં દેખાય છે.

☺ ☺ ☺ ☺ ☺

મુંબઈની છોકરી : મારી પાછળ ફરી ફરી તારી જિંદગી ના બગાડ..

પ્રેમના રસ્તામાં નકરા કાંટા જ પથરાયેલા પડ્યા છે. અમદાવાદી છોકરો : ઓહ, આટલી જ વાત છે? એમાં ચિંતા શું કામ કરે છે? ચાલ, મસ્ત મજના લાખાણીના સ્લીપર અપાવી દઉં.

☺ ☺ ☺ ☺ ☺

જગર : આજે બહુ ટેન્શનમાં છું.

અમર : પણ એવું તો શું બન્યું કે આટલો બધો ટેન્શનમાં છે?

જગર : વાત જ ન પૂછીશ. મુડ ભરાબ છે. સવારથી માથું દુઃખે છે. બાઈક બગડી ગઈ છે, કેરિટ કાર્ડ ચોરાઈ ગયું છે. વધારામાં આજે જ રીજલ્ટ આવ્યું. ‘સી’ ગ્રેડ આવ્યો. ઉપરથી મોબાઈલમાં બેલેન્સ પણ પતી ગયું છે.

☺ ☺ ☺ ☺ ☺

ગાંધીજીની સલાહ : કોઈ તમારા ઘરના દરવાજા ઉપર પાનની પિચકારી મારે તો એની સાથે ઝડપવાને બદલે દરવાજે સાફ કરી નાખો.

ગાંધીજીની વર્તમાન સલાહ : જો કોઈ પિચકારી મારે તો એની બોચી પકડી, તેનું શર્ટ ઉતારી, એનાથી દરવાજે સાફ કરી પેલાને ધક્કો મારી બહાર કાઢો.

☺ ☺ ☺ ☺ ☺

પ્રેમી : (પ્રેમિકાને) વહાલી, મને તારી આંખોમાં આખી દુનિયા દેખાય છે.

બાજુમાં પાછળ બેઠેલો કાકા : અલ્યા, જરા ધ્યાનથી જોને, નહેરુબ્રિજ આગળ ટ્રાફિક કેવો છે?

☺ ☺ ☺ ☺ ☺

શિક્ષક : માણસ એને કહેવાય, જે મુસીબતમાં બીજાને કામ આવે.

આદિત્ય : પણ પરીક્ષામાં તો ન તમે કામમાં આવો છો કે ન કોઈને કામમાં આવવા ધો છો.

☺ ☺ ☺ ☺ ☺

મગન : આપણો દેશ પણ અજબ છે.

જગન : એ તો છે જ... પણ એમાં નવું શું છે?

મગન : આપણા દેશમાં કોઈ આઈ.એ.એસ. ઓફિસરને સરપેન્ડ કરવો હોય તો કલાક જ લાગે છે પણ કોઈ બળતાકારી કે આતંકવાદીને સજા કરવાની હોય તો તેમાં વરસોના વરસ લાગે છે. જોયું, કેવો મહાન છે મારો દેશ!

૮/૧૬, ગંગામણિ ક્લિનિક્સ, વરંતનગર સોસાયટી, ગોપાલચોક,
મહિનગર, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૮. ફોન : ૨૪૪૬૮૪૬૦

આંજો કાર

‘મંગલ મંદિર’ના જૂન-૨૦૧૭ના અંકમાં શ્રી પ્રદીપભાઈ મહેતાનું લખાણ “સમાજ સેવક બનવું....” ખૂબ જ ગમ્યું. મને પણ આવા લોકોનો થોડો અનુભવ છે. શ્રી પ્રદીપભાઈ ભાગ્યે જ લખે છે. કેમ? તેમને વિનંતી કે આ પ્રકારના લખાણની સમાજમાં વિશેષ જરૂરત છે. માટે અવારનવાર જરૂર લખતા રહે. તેમને ઘડા ઘણા ઘણા ધન્યવાદ.

શ્રી ચંદ્રકાંતભાઈ પટેલ ‘સરલ’ના લેખ ‘પ્રાચીનકાળની નારીને...’માં કેટલોક વિગતદોષ નજરે ચેતે છે. એ સાચું કે વેદકાળમાં નારી સન્માનનિય હતી. ઋગવેદમાં લગભગ ૨૭ જેટલી ઋષિકાઓ છે. પરંતુ એ સૌ બ્રાહ્મણ વર્ણની છે. બ્રાહ્મણ અને ક્ષત્રિય વર્ણને બાદ કરતાં વૈશ્ય અને શૂદ્ર વર્ણની સ્ત્રીઓની હાલત તે સમયે પણ દ્યાજનક હતી. સીઓ ખરીદ-વેચાણની વસ્તુ હતી.

વાત્સયાયનના ‘કામસૂત્ર’માં એક શબ્દ છે ‘વૃષલી.’ જેનો અર્થ છે બેઢૂતની સ્ત્રી. આ વૃષલી સ્ત્રીને રાજ્યના શાસકો અને તેમના ભાયાતો ભોગવી શકે એવો ઉલ્લેખ છે. આ જ ‘કામસૂત્ર’ ઈ.સ. પૂર્વેની પ્રથમ સદીનો ગ્રંથ ગણાય છે તેમાં ‘ગણિકા’ અને ‘રૂપજીવીની’ વિશે વિસ્તારથી લખાણ છે. આજથી ૨૪૦૦ વર્ષ પૂર્વે વૈશાલીના ગણતંત્રમાં કોશા અને પાલી (આમ્રપાલી) નામની મશહૂર ‘નગરવધૂઓ’ હતી તે જાણીતું છે. ‘નગરવધૂ’ શબ્દનો અર્થ સ્પષ્ટ જ છે.

વાલ્ભીકિ રામાયણમાં રામ જ્યારે લંકા વિજય કરીને પાછા આવી રહ્યા છે એવા સમાચાર હનુમાન ભરતને પહોંચાડે છે ત્યારે ભરત અત્યંત પ્રસન્ન થઈને હનુમાનને પુરસ્કાર તરીકે ૧૦૦ ગામ, એક લાખ ગાયો તથા ‘રૂપાળી - યુવાન - શાશગાર સજેલી’ એવી ૧૬ સ્ત્રીઓ પત્ની તરીકે ભેટ આપે છે. બીજાવાર જ્યારે રામ અયોધ્યામાં સિંહાસન પર બિરાજ સૌને યથાયોગ્ય પુરસ્કારોથી નવાજે છે ત્યારે પણ અન્ય વસ્તુઓની સાથે હનુમાનને ‘કેટલીક સ્ત્રીઓ’ ભેટ આપે છે. વા.રા.ની રચના ઈ.સ. પૂર્વે સાતમી સદીની માનવામાં આવે છે. વાલ્ભીકિએ રાજી દશરથને ઉપ૦ રાણીઓ હતી એમ લખેલ છે. આપણા દેશમાં નીચેના વર્ણની સ્ત્રીઓની દશા આદિકાળથી જ કરુણા હતી.

મહાભારતની રચના લગભગ ત્રણ હજાર વર્ષ પૂર્વે થઈ એમ માનવામાં આવે છે. મહાભારતમાં દ્રૌપદીના લગ્ન વખતે રાજી દુપદે ‘ધરેણાથી લદાયેલી એક લાખ દાસીઓ’ અર્જુનને પહેરામણીમાં આપી હતી જે બધીને યુધિષ્ઠિર જુગારમાં હારી ગયા હતા.

ધૂતરાષ્ટ્ર સાથે ગાંધારીના લગ્ન થયા ત્યારે ગાંધારી સાથે તેના પિયરથી સાથે આવેલી દાસી સુખદા સાથેના ધૂતરાષ્ટ્રના અનૈતિક યૌન સંબંધી યુયુત્સુ નામે પુત્ર જન્મેલો.

શ્રીકૃષ્ણ જ્યારે પાંડવ - કૌરવ યુધ રોકવા માટેની આખરી દરખાસ્ત લઈને હસ્તિનાપુર આવી રહ્યા છે તે જાણીને દુર્ધોધને

કૃષ્ણને પોતાના પક્ષે પ્રભાવિત કરવા માટે આખે રસ્તે “એક હજાર અપ્રસુતા દાસીઓ”ને તેમની સેવાર્થી રાખવામાં આવેલી.

સતીપ્રથા પણ અતિ જૂની છે. મહાભારતમાં જ પાંડવોના પિતા પાંડુ અવસાન પામે છે ત્યારે તેમની પત્ની માદ્રી સતી થઈ હતી.

ઇશુ પ્રિસ્તનો કિસ્સો જાણીતો છે. એક વેશ્યાને લોકો પથરો મારવા ઉભા હતા. ઇશુએ તેમને રોક્યા અને કહ્યું, ‘જેણે જીવનમાં એક પણ પાપ ન કર્યું હોય તે પેલી વેશ્યાને પ્રથમ પથર મારો!’

આમ સતીપ્રથા આપણા દેશમાં પ્રાચીનકાળથી જ છે. એના અન્ય પ્રમાણો પણ પૌરાણિક સાહિત્યમાં મળે છે અને વેશ્યાવૃત્તિ પણ આદિકાળથી છે. આ બંને માટે મધ્યકાળના શાસકોને જવાબદાર હરાવી શકાય નહીં.

વેશ્યાવૃત્તિ માટે તો ચાણકયે પોતાના ગ્રંથ અર્થશાસ્ત્રમાં વિસ્તારથી ઘણું લખેલ છે. અને બાણભણે પણ પોતાના ગ્રંથ ‘કાંદબરી’માં પણ વિસ્તારથી લખેલ છે. ચારુદંત અને વસંત સેનાની કથા પણ સંસ્કૃત સાહિત્યમાં જાણીતી છે. રાજી હરિશ્ચંદ્ર - તારામતીની કથામાં પણ રાણી તારામતીને બજારચોકમાં વેચાણ માટે મૂકવામાં આવેલી એવી કથા છે.

ટૂકમાં, વેશ્યાવૃત્તિ એ અતિ પ્રાચીનકાળથી અસ્તિત્વ ધરાયે છે અને આર્યાર્વતમાં સ્ત્રીને ખરીદ-વેચાણની ચીજ સમજવામાં આવતી હતી. પોતાની ૨૦% પત્નીને જુગારના દાવમાં લગડનાર યુધિષ્ઠિરને ધર્મરાજ કહેવામાં આવેલ છે. વા.રા.માં વાલીએ સુશ્રીવેને હરાવી ભગાડ્યો તો સુશ્રીવેની પત્ની રુમા વાલીની થઈ ગઈ. પછી રામે વાલીનો વધ કર્યો ત્યારે રુમા પાણી મળી. સાથે સાથે વાલીની પત્ની તારા પણ સુશ્રીવેની થઈ ગઈ. રાવણ વધ પછી મંદોદરી પણ વિભીષણની પત્ની બની ગઈ.

આપણા પૂર્વજોની બહુ પ્રશંસા કરવા જેવું નથી.

અહીં એક ખુલાસો કરવો જરૂરી લાગે છે. આપણે સૌ માનીએ છીએ કે હનુમાનજ તો બાળ બ્રહ્મચારી હતા. પણ વા.રા.માં હનુમાનજ બ્રહ્મચારી નથી. વાલ્ભીકિજાએ તો હનુમાન માટે ‘સ્ત્રીજન પ્રિયાઃ’ એવો શબ્દ વાપરેલ છે.

અગિયારમી સદીમાં લખાયેલા ‘સ્કંદ પુરાણ’માં પ્રથમવાર હનુમાનજને બાલ બ્રહ્મચારી રૂપે વર્ણવાયેલા છે અને તુલસીદાસજાએ પોતાના માનસ રામાયણમાં વા.રા.ના હનુમાનજને ન સ્વીકારી સ્કંદ પુરાણ હનુમાનજને સ્વીકારી તેમને બ્રહ્મચારી બતાવ્યા છે.

અહીં એક અન્ય સારી વાતની પણ નોંધ લઈ. દ્રૌપદીના વખોના હરણ પ્રસંગ પછી દ્રૌપદીએ બ્રહ્મચર્યનું ત્રત લીધેલું. પાંચેય પતિઓને શુદ્ધ સ્પષ્ટ જણાવી દીધેલું કે તમો જ્યાં સુધી મારા અપમાનનો કૌરવો પાસેથી બદલો ન લ્યો, ત્યાં સુધી ‘છેટા રહેજો!’ ખબરદાર, જો કોઈ મારી નજીક ફરક્યા છો તો!

Thank you વ્યાસજી.

શાંતિવાલ સંઘવી - અમદાવાદ

અન્ય સંસ્થાના સમાચાર

ગુજરાત ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ ઇન્ડસ્ટ્રીઝની કારોબારીમાં મૂળ કચ્છના વતની શ્રી મહેન્દ્ર સુધાકરભાઈ શાહની વરણી

ભાવનગરના જાણીતા ઉદ્ઘોગકાર અને ભાવનગર ડિસ્ટ્રીક્ટ ચેમ્બર ઓફ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ સાથે ૩૦ વર્ષથી સંકળાયેલા અને ચેમ્બરના જુદા જુદા હોદા પર જવાબદારી સંભાળી હાલમાં સંસ્થાના ચેરમેન તરીકે ફરજ બજાવતા શ્રી મહેન્દ્ર સુધાકરભાઈ શાહની ગુજરાત ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ એન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રીઝની શૈલેષભાઈ પટવારીના પ્રમુખપણા નીચેની તા. ૮-૭-૨૦૧૭ની કારોબારી સમિતિએ મહેન્દ્રભાઈની કો-ઓપ સત્ય તરીકેની વરણી કરી છે.

શ્રી દક્ષિણ ગુજરાત કચ્છી વિશા ઓસવાળ જૈન સમાજ

સ્નેહ મિતનનો અહેવાલ

શ્રી દક્ષિણ ગુજરાત કચ્છી વિશા ઓસવાળ જૈન સમાજના દહાણુથી અંકલેશ્વર સુધીના કાર્યક્રમાં વસવાટ અને વ્યવસાય કરતા સભાસદોનું ૧૮મું વાર્ષિક સ્નેહમિલન બોઝે ગ્રેન ડિલર્સના એન્કરવાલા આરોગ્યધામ તીથલ - વલસાડ ખાતે યોજાયેલ. ભગવાન મહાવીર પશુરક્ષા કેન્દ્ર - પ્રાગપુર (કચ્છ)ના સહિયારા પ્રયાસથી યોજાયેલા આખા દિવસના સ્નેહ મિલનના પ્રથમ સત્રમાં વલસાડના વંદનીય પૂ. શ્રી જિનયંદળુ મહારાજ સાહેબ અને શ્રી સિદ્ધિ સાધના મંદિર પાથરી - વલસાડના સ્થાપક ડૉ. રામાનંદ સાહેબના આશિર્વયન બાદ એન્કરવાલા અહિસાધામના મેને. ટ્રસ્ટી શ્રી મહેન્દ્રભાઈ સંગોઈએ ગૌવથ અને અહિસા ઉપર મનનીય પ્રવયન સાથે સંસ્થાની ચાલી રહેલી પ્રવૃત્તિઓ વિશે સવિસ્તાર માહિતી આપી હતી. ત્યારબાદ આજના તબક્કે વિવિધ વેપાર ક્ષેત્રો આવી રહેલ પરિવર્તન ઉપર ખૂબ જ ઉપયોગી માર્ગદર્શન સમાજના જાણીતા મોટીવેટર શ્રી હાર્દિક મામણિયા દ્વારા અપાયેલ.

દ્વિતીય સત્રમાં વલસાડ એકમ દ્વારા નવકાર તેમજ સ્વાગત ગીત રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા. વર્ષ દરમ્યાન અવસાન પામેલા સભાસદોના માનમાં બે મિનિટ સૌઓ ઉભા થઈને શ્રદ્ધાજલિ આપી હતી. ત્યારબાદ સમાર્ંબ પ્રમુખ શ્રી મહેન્દ્રભાઈ સંગોઈ, અતિથિ વિશેષ શ્રી બંસીલાલભાઈ છેડા અને શ્રી રમેશભાઈ ગાલા અને સમાજના પદાવિકારીઓના હસ્તે દીપ પ્રાગટ્ય કરવામાં આવ્યું હતું. સૌપ્રથમ સમાજ પ્રમુખ શ્રી જવેરીલાલ દેઢિયાએ સ્વાગત પ્રવચનમાં સૌને આવકારી, અભિવાદન કરવામાં આવ્યું

હતું. ત્યારબાદ માનદ્દ મંત્રી શ્રી અમૃતલાલ ગાલાએ સંસ્થાનો વિસ્તૃત અહેવાલ આઓ હતો.

ત્યારબાદ પોતાના આયુષ્ય ખંડના ૭૦ વર્ષ પૂર્ણ કરનારાઓને વડીલ વંદના, લગ્ન જીવનના ૫૦ વર્ષ પૂર્ણ કરનારાઓને માન વંદના, દક્ષિણ ગુજરાતમાં રહેતા બંને પક્ષોમાં થયેલ લગ્નવાળા કન્યાને કન્યાદાન સાથે યુગલનું બહુમાન, અપરીષિતોના વડીલો સાથે સ્ટેજ ઉપર સંપૂર્ણ બાયોડેરા આપવામાં આવ્યા હતા. મહાનુભાવોની ઓળખ, પ્રવચન અને તેમનું બહુમાન પુષ્પગુંછ - શાલ ઓઢાઈને, તેવી જ રીતે આ સ્નેહ મિલનના બધને પહોંચી વળવા ઉદાર દાન આપનાર, ચાંદીના મેડલના દાતા - સૌનું શાલ ઓઢાડી બહુમાન કરવામાં આવેલ. ધોરણ-૧૦, ૧૨ની શ્રેણીમાં સર્વોચ્ચ ગુણાંક મેળવનારાઓને ચાંદીના મેડલ અને ૬૦ ટકાથી વધુ ગુણાંક મેળવનારને પ્રમાણપત્ર આપી બહુમાન કરવામાં આવ્યું હતું.

સમાજ દ્વારા જરૂરતમંદ પરિવારોને શૈક્ષણિક / વૈઘકીય રાહત આપવામાં આવે છે. ઉચ્ચ અભ્યાસ અર્થે વિદેશ જનારને રૂપીયા પાંચ લાખ સુધીની વ્યાજરહિત લોન આપવામાં આવે છે. સન્માન કાર્યક્રમ બાદ મુંબઈથી પધારેલા જુનિયર દેવ આનંદ (કિશોર ભાનુશાલી) દ્વારા મનોરંજન કાર્યક્રમની રજૂઆત કરવામાં આવી હતી.

અમૃતલાલ ડૉ. ગાલા - માનદ્દ મંત્રી

પંચાની હવાફેર

પ્રકૃતિબા સાબિંદ્યમાં,
સુંદર મનોહર આદ્ભાદક વાતાવરણમાં
હવાફેર જ્ઞવા પદ્ધારો.

શુદ્ધ સાચ્ચિક ભોજનશાળાની સુવિધા છે.

૩, ૪ અને ૭ દિવસ માટે ઇમ આપવામાં આવે છે.

રાજલક્ષ્મી આરોગ્યધામ

મુંબઈમાં બુકિંગ માટે સંપર્ક : ૦૮૮૭૯૬૭૭૭૦૯

Laxmichand Dharshi

Container Transportation & Handling

Govt. Contractors • Erection Job

Owners & Suppliers

Crane • Top Lifter • Forklift • Tailor • Truck • Labour

Calcuttawala Building, Masjid Bunder,
137/41, Samuel Street, Mumbai-400 009.

H.O. : 2347 5611 • 2345 4093 • Fax : 2347 5619

L. D. Yard (Jasai, JNPT) : 6522 3399

જાળવા જેવું

સંકલન : રજનીકાંત પટેલ

આ અંક આપના હાથમાં આવશે ત્યારે હિંદુઓ અને જૈનો માટે અતિ પવિત્ર એવો શ્રાવણ માસ શરૂ થઈ ગયેલ હશે. હિંદુ એક ધર્મ નહીં પણ સંસ્કૃતિ છે. આજે પણ હિંદુ ધર્મ અને જૈન ધર્મ પાળતા લોકો આ ‘ભારતીય સંસ્કૃતિ’ પ્રમાણે જીવનને વણી લે છે. તો ચાલો, આપણે ભારતીય સંસ્કૃતિના મૂલ્યો અને આધ્યાત્મિક વારસાથી અવગત બનીએ.

★ હિંદુ સંસ્કૃતિ પ્રમાણે માનવ જીવનના સોળ સંસ્કારો

૧. ગર્ભધાન સંસ્કાર	૮. કષ્ણવેધ સંસ્કાર
૨. પુસ્તવન સંસ્કાર	૧૦. ઉપનયન સંસ્કાર
૩. સીમંતોનયન સંસ્કાર	૧૧. વેદારંભ સંસ્કાર
૪. જીતકર્મ સંસ્કાર	૧૨. કેશાંત સંસ્કાર
૫. નામકરણ સંસ્કાર	૧૩. સમાવર્તન સંસ્કાર
૬. નિષ્ઠમણ સંસ્કાર	૧૪. વિવાહ સંસ્કાર
૭. અન્નપ્રાશન સંસ્કાર	૧૫. વિવાહણિ પરિગ્રહ સંસ્કાર
૮. વપન (ચૂડાકર્મ) સંસ્કાર	૧૬. અઞ્જિ સંસ્કાર

★ હિંદુ સંસ્કૃતિના ઉત્સવો

૧. નૂતન વર્ષારંભ	૧૨. અખાઢી બીજ
૨. ભાઈબીજ	૧૩. ગુરુ પૂર્ણિમા
૩. લાભ પાંચમ	૧૪. રક્ષા બંધન
(શ્રાવણી પૂનમ)
૪. દેવ દિવાળી	૧૫. જન્માષ્ટમી
૫. મકર સંકાંતિ	૧૬. ગણેશ ચતુર્થી - સંવત્સરી
૬. વસંત પંચમી	૧૭. શારદીય નવરાત્રી
૭. શિવરાત્રી	૧૮. વિજય દશમી
૮. હોળી	૧૯. શરદ પૂર્ણિમા
૯. રામ નવમી	૨૦. ધનતેરસ
૧૦. અખાતીજ	૨૧. દિપાવલી
૧૧. વટ સાવિત્રી	

★ હિંદુ તીર્થો – ભારતના ચાર ધામ

૧. દ્વારિકા	૩. બગ્રીનાથ
૨. જગન્નાથપુરી	૪. રામેશ્વર

★ હિમાલયના ચાર ધામ

૧. યમનોત્રી	૩. કેદારનાથ
૨. ગંગોત્રી	૪. બગ્રીનાથ

★ ભારતની સાત પવિત્ર પૂરી

૧. અયોધ્યા	૫. કાંચી
૨. મથુરા	૬. અવંતિકા
૩. હરિદ્વાર	૭. દ્વારકા
૪. કાશી	

★ દ્વાદશ જ્યોતિર્લિંગા

૧. મલિકાર્જન (શ્રીશૈલ - આંધ્ર પ્રદેશ)
૨. સોમનાથ (પ્રભાસ પાટણ - ગુજરાત)
૩. મહાકાલ (ઉજ્જીવન - મધ્યપ્રદેશ)
૪. વૈઘનાથ (પરલી - મહારાષ્ટ્ર)
૫. ઓમકારેશ્વર (મધ્યપ્રદેશ)
૬. ભીમા શંકર (મહારાષ્ટ્ર)
૭. ગ્રંબકેશ્વર (મહારાષ્ટ્ર)
૮. નાગનાથ (દ્વારિકા પાસે - ગુજરાત)
૯. કાશી વિશ્વનાથ (કાશી - ઉત્તર પ્રદેશ)
૧૦. રામેશ્વર (તામિલનાડુ)
૧૧. કેદારનાથ (ઉત્તરાંધ્ર)
૧૨. ધૃષ્ણેશ્વર (દેવગિરી - મહારાષ્ટ્ર)

★ સપ્ત ક્ષેત્ર

૧. કુરુક્ષેત્ર (હરિયાણા)
૨. હરિહિર ક્ષેત્ર (સોનપુર - બિહાર)
૩. પ્રભાસ ક્ષેત્ર (સોમનાથ - ગુજરાત)
૪. રેણુકા ક્ષેત્ર (મથુરા પાસે - ઉત્તર પ્રદેશ)
૫. ભૂગુક્ષેત્ર (ભરૂચ - ગુજરાત)
૬. પુરુષોત્તમ ક્ષેત્ર (જગન્નાથપુરી - ઓરિસસા)
૭. સૂક્ષ્ર ક્ષેત્ર (સોરો - ઉત્તર પ્રદેશ)

★ પંચ સરોવર

૧. બિંદુ સરોવર (સિધ્ધપુર - ગુજરાત)
૨. નારાયણ સરોવર (કચ્છ - ગુજરાત)
૩. પંપા સરોવર (કણાઈક)
૪. પુષ્કર સરોવર (રાજસ્થાન)
૫. માનસ સરોવર (તિબેટ)

★ નવ અરણ્ય (વન)

૧. દંડકારણ્ય (નાસિક)
૨. સૈન્ધ્વાવારણ્ય (સિંધુ નદીના કિનારે)
૩. નૈમિષારણ્ય (સીતાપુર - ઉત્તર પ્રદેશ)
૪. કુરુ મંગલ (કુરુક્ષેત્ર - હરિયાણા)

(અનુસંધાન : જુઓ પાના નં.-૬૬ ઉપર)

૭ NanoNine™ શાખા રમત-૧૩૧ સંકળન : રજનીકાંત પાટેલ											
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	
૬			૮	૯							
૧૨		૧૩			૧૪			૧૫			
	૧૬	૧૭			૧૮	૧૯			૧૮		
૨૦	૨૧		૨૨	૨૩	૨૪	૨૫	૨૬				
	૨૭			૨૮	૨૯				૩૦		
૩૧		૩૨		૩૩	૩૪	૩૫	૩૬	૩૭			
	૩૮	૩૯	૩૯		૪૦	૪૧			૪૨		
૪૩	૪૪	૪૫	૪૬	૪૭		૪૮					
૪૬		૪૦		૪૧				૪૨	૪૩		
	૪૪			૪૫		૪૬	૪૭	૪૮			
૪૮			૫૦								
		૫૪									
૫૮			૫૦		૫૧						
					૫૨						

૧૩૧ રમત ભરનારનું નામ : _____

સરનામું : _____

ફોન/મો.

આપણીના જવાબો શ્રી કંથી કેને ભવન - પાવડીના સરનામે મોકલવા વિનંતી. (૧૩૧ રમતનાની જવાબ મોકલવાની અંતિમ તારીખ : ૩૧-૮-૨૦૧૭)

આડી ચાવીઓ

૧. આદિ કવિ _____ મહેતા (૪)
 ૩. વનરાજ, સાવજ (૨)
 ૫. ચર્ચા (૨)
 ૬. એક બિલાડી જાડી, તેણે પહેરી (૨)
 ૭. દેવું, ઝણું (૩)
 ૮. કાદવ (૩)
 ૧૦. _____, મન, ધન સબ્ખ હે તેરા (૨)
 ૧૨. એક વિટેશી દારુ (૨)
 ૧૩. ચીજ, સંખ્યા, દાખલાની (૩)
 ૧૪. સમાન, કસમ, સોંંદ (૨)
 ૧૫. કચ્છ સૌરાષ્ટ્રમાં કવિઓ _____ ની રમજટ બોલાવે છે (૨)
 ૧૭. તરત જ, તે જ શાશ્વે (૩)
 ૨૦. જઘડો, કંકાશ (૪)
 ૨૩. બનાવવું તે, ગોઠવણ, વ્યવસ્થા (૩)
 ૨૬. ચિંતા, દુઃખ દિલગીરી ભતાવતો ઉદ્ગ્રાર (૩)

૨૭. ડેતુ, આશય (અ) (૪)
 ૨૮. આકાશમાંથી પડતા કુદરતી બરફના દુકડા (૨)
 ૩૦. એક સંખ્યા, _____ સૂર (૨)
 ૩૧. કોઈએ મુઠી _____ તો ધરમાં ડાડી નાર (૨)
 ૩૨. સેવ _____ વગરભેળ ન બને (૩)
 ૩૪. લોકમત, પ્રજામત, જનાદેશ (૪)
 ૩૬. અભિપ્રાય, મતિ, નહીં વોટ (૨)
 ૩૮. ઘટ, ખોટ (૩)
 ૪૧. સાથે મળીને થતી વિચારણા (૪)
 ૪૩. મહેનત, શ્રમ (૪)
 ૪૭. ભૂકુટી (૩)
 ૪૮. પગથી મારવું તે (૨)
 ૫૦. લાડો _____ જમે રે કંસાર (૨)
 ૫૧. જનક રાજાની પુત્રી (૩)
 ૫૨. અડી કરી _____ ને નવધણ કૂવો (૨)

૫૪. _____ લેવા જવી ને દોષી સંતાપવી (૨)
 ૫૫. રાક્ષસ (૩)
 ૫૭. વન, જંગલ, બાગ બળીયો (૩)
 ૫૮. ક્રિશ્ચિયન સાધ્યી (૨)
 ૫૯. તીર (૨)
 ૬૦. વીસ ધા કાગળ (૨)
 ૬૧. જૈનોનો એક મહામંત્ર (૪)

ઓની ચાવીઓ

૧. પોચું, મુલાયમ (૩)
 ૨. ધૂળનો કણા (૨)
 ૪. ખરો અહેવાલ કે બીજા (૪)
 ૫. _____ વિના વેલો ચઢે નહીં (૨)
 ૬. ઈશારો, સંકેત (૨)
 ૭. લાકડાં કાતરવાનું ઓજર (૪)
 ૮. _____ છે ત્યા નમસ્કાર છે (૪)
 ૧૦. અંધારું (૩)
 ૧૧. ક્રોચ-પાંડવોની વિગતોવાળું મહાકાવ્ય (૫)
 ૧૬. થોડું, લગાર (૩)
 ૧૮. લચકાની ચાલ, મચકોડ (૩)
 ૧૯. આપણો દેશ (૩)
 ૨૧. કેડ, કટિ (૩)
 ૨૨. રીત, રિવાજ (૩)
 ૨૪. _____ કે ઈન્દ્રિયા (૨)
 ૨૫. નાખુશ (૩)
 ૨૮. દમન કરનારું (૩)
 ૩૧. દબદબો, વૈભવ (૫)
 ૩૩. ગંધેડો (૩)
 ૩૪. 'મન'નું ઊલંડું (૨)
 ૩૬. માખણ, ખુશામત (૩) (૩)
 ૩૭. રાત અંધારી ને _____ કાળા લે વાલિયા તારા ને તારા (૩)
 ૩૮. કિમત (૨)
 ૪૦. મુસલમાનોનો એક પવિત્ર મહિનો (૪)
 ૪૨. તપસ્વીઓનું નિવાસ સ્થાન (૪)
 ૪૪. સ્નેહ, ગ્રીતિ (૨)
 ૪૬. શોધ, તપાસ (૩)
 ૪૮. છૂદુંછવાયું, અસત્યવસ્ત (૪)
 ૫૦. શબ્દ, મદહું (૨)
 ૫૧. જીવ, પ્રાણ, લગ્નમાં વર સાથે જનરાઓનો સમૂહ (૨)
 ૫૨. વાંદરો (૩)
 ૫૩. જંગલ (૨)
 ૫૪. ગોબર (૨)
 ૫૫. કિમત, ભાવ (૨)
 ૫૬. જંગલ, અરાધ્ય (૨)
 ૫૭. પણાના ભાઈ (૨)
 ૫૮. મનુષ્ય, પુરુષવાચક ગ્રાણી (૨)

NanoNine™ શબ્દ રમત-૧૩૦નો ઉકેલ

ખ	રિ	ચ	ત		ધા	ર	દા	ર		રિ	શા
સિ	દિધ		મા		રિ		મા	ન	સ	પુ	ત્ર
યું		બ	ચો	ળિ	યું		દ	વે			
	પ	ગી			ચ			અ		સા	
સ		ચો	પા	ટ		તુ	લ	સી	વિ	વા	એ
ત	ક		ઘ	ન	ધો	ર			વા	ર	સ
ત	લા	વ	ડી		ડા	જ	ન	હિ	ત		
	કા	ન	અ	ગા	શી		ખ	ત		અ	
અ	ર	મા	ન		ડી	શ			અ	મી	
		લા	ક	ડી		મ	સ	લ	પા	વ	ર
સા	ચ		લં		અ	હે	વા	લ		લં	
સુ	ક	લ	ક	ડી		લ	લ	ના		ભ	ક

માસ જૂન-૨૦૧૭ના અંકમાં છ્યાપેલ નેનો શબ્દ રમત-૧૨૮ના બધા સાચા ઉકેલ મોકલાવનારના નામ

- સરલા શાહ
- જયસુખ સંધ્યી
- મીત મહેતા
- જશવંત કોઠારી
- સ્મિતા શાહ
- ચંદ્રા શાહ
- વર્ષા પારેખ
- તૃતી સાવલા
- કુસુમ ત્રેવાડિયા
- જરણા પારેખ
- લક્ષ્મી ખત્રી
- ચેતના વોરા

- અમદાવાદ

- ભાનુ શાહ
- મૃહુલા ચોક્સી
- નલીની શેઠ
- નેહા પારેખ
- ઈન્દુભેન પટેલ
- અરવિંદ ભહુ
- રંજન શાહ
- કલ્યાન પોલાડિયા
- અજિત મહેતા
- હર્ષિલ મહેતા
- દર્શના શાહ
- નવલ શાહ
- વર્ષા શાહ
- વિનોદ મહેતા
- હર્ષ પરીખ
- સંજ્ય શાહ
- નવલ નીસર
- હસમુખ દેઢિયા
- પ્રભા શેઢિયા
- સરોજ શાહ
- એન. એચ. શાહ
- ચેતના મહેશ્વરી
- મુહુંદ મહેતા
- જગૃતિ પારેખ
- તારાબેન પોલાડિયા
- શોભના દંડ
- પ્રિયા ગડા
- ધારા ગડા
- હર્ષ મહેતા

ઉપર્યુક્ત સાચા જવાબ મોકલાવનારાઓમાંથી લક્કી દ્વી કરતાં, ત્રણ વિજેતાઓનાં નામ નીચે પ્રમાણે છે. તેઓએ પોતાના ઈનામો સમાજના પાલકી ખાતેના કાર્યાલયમાંથી મોબાઇલ નંબર : ૮૮૮૮૦ ૫૩૪૨૧ (સમય : સવારે ૮ થી ૧૨, સાંજે ૪ થી ૫) પર જાણ કરી મેળવી લેવા વિનંતી છે.

- કલ્યાન પોલાડિયા
- કુસુમ ત્રેવાડિયા
- મુહુંદ મહેતા

- અમદાવાદ
- અમદાવાદ
- આદિપુર

NanoNine™ Sudoku

જૂન-૨૦૧૭ના અંકમાં છ્યાપેલ
સુડોકુ-૧૦૮ના બધા સાચા ઉકેલ મોકલાવનારના નામ

- જયસુખ સંધ્યી
- સ્મિતા શાહ
- ચંદ્રા શાહ
- ઉષ્મા શાહ
- તપસ્તી શાહ
- જરણા પારેખ
- વર્ષા શાહ
- દર્શિત શાહ
- મૃહુલા ચોક્સી
- નલીની શેઠ
- ઈન્દુ પટેલ

- અમદાવાદ

- અરવિંદ ભહુ
- અજિત મહેતા
- અવંતી દંડ
- શાંતિલાલ શાહ
- સંજ્ય શાહ
- હર્ષ પરીખ
- વિનોદ મહેતા
- કુણાલ ત્રેવાડિયા
- દેમલના દેઢિયા
- પ્રભા શેઢિયા
- એન. એચ. શાહ
- સોનલ પોલાડિયા
- ચેતના મહેશ્વરી
- રૂપાલી પારેખ
- જણા દોશી

- અમદાવાદ
- અડાલજ
- વલસાડ
- નાગપુર
- નાગપુર
- આદિપુર
- સિકંદ્રાબાદ
- નાગપુર
- અંકલેશ્વર
- અંકલેશ્વર
- ગાંધીધામ

ઉપર્યુક્ત સાચા જવાબ મોકલાવનારાઓમાંથી લક્કી દ્વી કરતાં, ત્રણ વિજેતાઓની નીચે પ્રમાણે છે. તેઓએ પોતાના ઈનામો સમાજના પાલકી ખાતેના કાર્યાલયમાંથી મોબાઇલ નંબર : ૮૮૮૮૦ ૫૩૪૨૧ (સમય : સવારે ૮ થી ૧૨, સાંજે ૪ થી ૫) ફોન પર જાણ કરી મેળવી લેવા વિનંતી છે.

વિજેતાઓ :

- જિલ્લા દોશી – જરિયા (ધનભાડ)
- ધારા ગડા – અંકલેશ્વર
- તપસ્તી શાહ – અમદાવાદ

NanoNine™ Sudoku

જૂન-૨૦૧૭ના અંકમાં છપાયેલ
સુડોકુ-૧૦૮૮ના બધા સાચા ઉકેલ મોકલનારના
નામ તથા વિષેતાઓના નામ માટે
જુઓ : પાના નંબર-૫૪

★ કોઈ મારી પ્રશંસા કરે છે ત્યારે
મારા અંતઃકરણમાં સુખ પેદા થતું
નથી તો પછી કોઈ મારી નિંદા કરે
તો એથી મને હુદા શું કામ થવું
જોઈએ? જુઓ, આ રહ્યું ગુલાબ!
એમાં કંટા છે, ગુલાબ પણ છે. કોણ
કોણી પ્રશંસા કરે અને કોણ કોણી
નિંદા કરે? કંટાની નિંદા થાય તો
ગુલાબનું મહત્વ વધે, ગુલાબની નિંદા
થાય તો કંટાનું મહત્વ વધે. પણ
છેવટે તો બંને એકબીજાની જ શોભા
છે. આ સંસારમાં આપણા સૌના
સંબંધ આવા જ છે. તે મારી નિંદા
કરે છે એટલે મારું મહત્વ વધે છે
અને મારે લીધે એનું મહત્વ વધે છે.

★ સાગર ખારો છે એ વાત
સરિતા જાણો છે. અને મળ્યા પછી
પોતાનું વ્યક્તિત્વ ભૂંસાઈ જશે એ વાત
પણ તે જાણો છે અને તેમ છતાં પણ
કોઈ નદી, સાગરથી કંટાળીને પાછી
ફરી હોય એવું કદી બન્યું નથી.
કારણકે પોતાની જાતને ખોવામાં પણ
અને મજા આવે છે. સાગરની સાથે
જુગાર ખેલવાનું આ કાર્ય નદીને સદા
આકર્ષણું આવ્યું છે.

ઉકેલ :
ક્રમાંક - ૧૦૮૯

A

2	4	7	7	1	5	6	8	9
6	7	9	8	2	3	4	5	1
1	8	5	6	9	4	7	3	2
3	6	8	4	7	9	1	2	5
9	1	7	5	6	2	8	4	3
4	5	2	3	8	1	9	6	7
5	3	1	9	4	6	2	7	8
7	2	4	1	3	8	5	9	6
8	9	6	2	5	7	3	1	4

B

6	5	4	7	3	2	8	1	9
1	2	3	8	9	5	4	6	7
8	7	9	1	4	6	3	2	5
5	8	6	2	7	3	9	4	1
2	9	7	6	1	4	5	8	3
3	4	1	9	5	8	2	7	6
9	6	5	4	2	7	1	3	8
7	3	2	5	8	1	6	9	4
4	1	8	3	6	9	7	5	2

C

8	5	7	3	1	2	4	9	6
2	3	9	4	8	6	7	1	5
4	1	6	5	9	7	8	3	2
5	2	1	8	3	9	6	7	4
6	9	8	2	7	4	1	5	3
3	7	4	6	5	1	9	2	8
7	8	2	1	6	5	3	4	9
9	6	5	7	4	3	2	8	1
1	4	3	9	2	8	5	6	7

D

2	6	9	1	8	5	3	7	4
8	3	4	6	7	9	1	2	5
1	7	5	2	3	4	8	6	9
6	4	1	9	5	2	7	8	3
9	8	7	4	6	3	5	1	2
2	5	3	7	1	8	9	4	6
5	2	3	7	1	8	9	4	6
3	1	2	5	4	7	6	9	8
7	9	8	3	2	6	4	5	1

NanoNine™ Sudoku

રજનીકાંત પટેલ (ECCO પૃષ્ઠા)

સુડોકુ-૧૦૮૯ના બધા સાચા ઉકેલ મોકલનારના
નામ તથા વિષેતાઓના નામ માટે
જુઓ : પાના નંબર-૫૪

સુડોકુ ભરનારનું નામ : _____
સરનામું : _____
ફોન/મોબાઇલ : _____

A ક્રમાંક - ૧૦૮૮ B

9	2				6	3		
		6	9		5	7		
8	7		3	5				
	6			3		9	7	
3		7	9	6		2		
7	2					1		
2				9				
9	5		2	6				
6	3		7	2		5		

C D

2		6	7	8				
1	4	7		8		6		
6			4		9	3		
2	6	9	1				7	
9				7	6			
7	2					9		
5			8		7			
8		5	1		9			
6	1	4	9		8			

જાણવા જેવું

(અનુસંધાન : પાના નં.-૬૨ ઉપરથી ચાતુ)

૫. કુદુ મંગલ (૨) (કુડુશેત્ર - હરિયાણા)
૬. ઉત્પલાવર્ત્તિક (બ્રહ્માવર્ત્ત - કાનપુર)
૭. જંબુમાર્ગ (શ્રી રંગનાથ - ત્રિયિનાપલ્લી)
૮. અર્બુદારણ્ય (આબુ)
૯. હિમ વદારણ્ય (હિમાલય)

★ ચોદ પ્રયાગ

૧. પ્રયાગરાજ (ગંગા, યમુના, સરસ્વતી)
૨. દેવ પ્રયાગ (અલકનંદા, ભાગીરથી)
૩. દૃદ્ર પ્રયાગ (અલકનંદા, મંદાકિની)
૪. કષ્ણ પ્રયાગ (અલકનંદા, પિંડારગંગા)
૫. નંદ પ્રયાગ (અલકનંદા, નંદા)
૬. વિષ્ણુ પ્રયાગ (અલકનંદા, વિષ્ણુ ગંગા)
૭. સૂર્ય પ્રયાગ (મંદાકિની, અલસતરંગિણી)
૮. ઈન્દ્ર પ્રયાગ (ભાગીરથી, વાસગંગા)
૯. સોમ પ્રયાગ (મંદાકિની, સોમગંગા)
૧૦. ભાસ્કર પ્રયાગ (ભાગીરથી, ભાસ્કર ગંગા)
૧૧. હરિ પ્રયાગ (ભાગીરથી, હરિગંગા)
૧૨. ગુમ પ્રયાગ (ભાગીરથી, નીલગંગા)
૧૩. શ્યામ પ્રયાગ (ભાગીરથી, શ્યામગંગા)
૧૪. કેશવ પ્રયાગ (ભાગીરથી, સરસ્વતી)

★ પ્રધાન દેવપીઠ

૧. કામાક્ષી (કંછ્વરમ - તામિલનાડુ)
૨. ભમસંબા (શ્રી શૈલ - આંધ્ર પ્રદેશ)
૩. કન્યાકુમારી (તામિલનાડુ)
૪. અંબાજી (ઉત્તર ગુજરાત)
૫. મહાકાલી (ઉજ્જ્વલ - મધ્ય પ્રદેશ)
૬. મહાલક્ષ્મી (કોલહાપુર - મહારાષ્ટ્ર)
૭. લલિતા (પ્રયાગરાજ - ઉત્તર પ્રદેશ)
૮. વિંધ્યાવાસિની (વિંધ્યાચલ - ઉત્તર પ્રદેશ)
૯. વિશાળાક્ષી (કાશી - ઉત્તર પ્રદેશ)
૧૦. મંગલાવતી (ગયા - બિહાર)
૧૧. સુંદરી (અગરતલા - ત્રિપુરા)
૧૨. ગ્રહેશરી (ખટમંડુ - નેપાલ)

વધુ આવતા અંકે...

(ક્રમાંક)

મેં પેસા હું

- દિનેશચંદ્ર જગત્તુંના શાચ

સબસે પહેલે મૈં અપની પહેચાન દેતા હું : “મૈં નમક કી તરફ હું, જો જરૂરી તો હૈ મગર જરૂરત સે જ્યાદા હો તો જિંદગી કા સ્વાદ બિગાડ દેતા હૈ. મૈં ભગવાન નહીં મગર લોગ મુજે ભગવાનસે કમ નહીં માનતે. મુજે, આપ મરનેકે બાદ ઉપર નહીં લે જા સકતે, મગર જીતે જી મૈં આપકો બહુત ઉપર લે જા સકતા હું. મૈં નઈ નઈ રિશ્ટેદારિયા બનાતા હું, મગર અસલ ઔર પુરાણી બિગાડ દેતા હું. મૈં કુછ ભી નહીં હું મગર મૈં નિર્ધારિત કરતા હું કિ લોગ આપકો કિંતની ઈજાજત દેતે હું. મુજે પસંદ કરો ઈતની હંદ તક કે લોગ આપકો નાપસંદ કરને ના લગે.

મૈં સારે ફસાદ કી જરૂર હું મગર ફિરભી ન જાને કયું સબ મેરે પીછે ઈતના પાગલ હોય? મૈં શૈતાન નહીં લેકિન મેરી વજહ સે ગુનાહ કરતે હોય. મૈં તીસરા વ્યક્તિ નહીં હું, લેકિન મેરી વજહ સે પતિ-પત્ની આપસમે ઝડપતે હોય. મૈને કબી કિસીકે લિયે બલિદાન નહીં દિયા, લેકિન કઈ લોગ મેરે લિયે જાન દે રહે હોય. મૈં યાદ દિલાના ચાહેતા હું કિ મૈં આપકે લિયે સબ કુછ બરીએ સકતા હું, આપકે લિયે દવાઈયાં લા સકતા હું-લેકિન આપકી ઉમ્ર નહીં બઢા સકતા.

એક દિન જબ ભગવાન કા બુલાવા આયેગા તો મૈં આપકે સાથ નહીં જાઉંગા બલિકી આપકો અપને પાપ ભુગતને કે લિયે અકેલા છોડ દુંગા. ઔર યહ સ્થિતિ કભી ભી આ સકતી હૈ. આપકો અપને બનાનેવાલે કો ખૂદ હી જવાબ દેના પડેગા ઔર ઉસકા નિર્ણય સ્વીકારના હોગા. ઉસ સમય સર્વ શક્તિમાન આપકા ફેસલા કરેગા ઔર મેરે બારેમં પૂછેગા. લેકિન મૈં આપકો અભી પૂછતા હું કયા આપને જીવનભર મેરા સહી ઈસ્તેમાલ કિયા થા? આપને મુજે હી ભગવાન બના દિયા.

ઈતિહાસ મેં ઐસે કઈ ઉદાહરણ મિલ જાયેગે જીનકે પાસ મૈં બેસુમાર થા મગર ફિરભી વો મરે તો ઉનકે લિયે રોનેવાલા કોઈભી નહીં થા.

એક અંતિમ જાનકારી મેરી તરફ સે, મૈં ઉપર આપકે સાથ નહીં જાઉંગા બલિકી આપકી સત્કર્મકી પૂંજી હી આપકે સાથ ચલેગી..”

પ્રેષ્ટ : દિનેશચંદ્ર જગત્તુંના શાચ - અમદાવાદ

મો. : ૯૮૨૬૫ ૭૭૬૯૮

Mfrs. of Aristo Brand Stainless Steel Utensils

ARISTO PLUS

177/A, Panjrapole Road, Opp. Sarvoday Nagar, Mumbai-400 004.

Tel. : 2242 6555 / 2242 2666 • Fax : 2242 7324

E-mail : aristo_stainless@yahoo.co.in • www.aristosteel.com

Aristo™
STAINLESS STEEL

સંકલન : દિનેશચંદ્ર જગજીવન શાહ

- ★ સ્વાધન ફલુ : કચ્છમાં ગરમીમાં પણ સ્વાઈન ફલુ દેખાવાનું કારણ સમજાવતા ડૉ. કમલેશ ઉપાધ્યાએ જાણાથું હતું કે કર્કવૃતના ઉષ્ણ કટિબંધ પર આવેલ ગુજરાતમાં બારેમાસ સ્વાઈન ફલુ જોવા મળે છે. યોમાસા અને હંડીના પ્રમાણ સાથે તે વધવાની પણ સંભાવના તેમણે દર્શાવી હતી. આ સદીઓ જૂનો રોગ છે અને સદીઓ સુધી રહેવાનો છે.
- ★ કચ્છમાં મેધરાજનો તોફાની ‘ચુટુમાસ’ : તા. ૨૮ જૂન, ૨૦૧૭ ગુરુવારના રોજ કચ્છમાં મેધરાજની ધમાકેદાર તોફાની પ્રવેશ સાથે રાપરમાં ૪ કલાકમાં ૭ ઈંચ, મુંદ્રામાં ૩થી ૪ ઈંચ, અંજારમાં ૨ ઈંચ, નખત્રાણમાં ૧૧ ઈંચ, ગાંધીધામમાં અડધાથી એક ઈંચ, ગઢશીશા પંથકમાં ૩ ઈંચ, કોડાય પંથકમાં ૧૧ ઈંચ, ત્રંબોમાં ૬ ઈંચ, પાલનપરમાં ૫ ઈંચ, વિથોણમાં પોણો ઈંચ, ખડીરમાં રથી રાં ૧૧ વરસાદથી અડધાથી વધુ કચ્છમાં મોંઘેરા મહેમાનની પધરામણીથી ધરતીપુન્નો આનંદમાં આવી ગયેલ છે. વાવણીનું કાર્ય પણ શરૂ કરી દેવાયું છે. ખોંબડીનું તળાવ ઓગની ગયું છે.
- ★ ત્યારબાદ છેલ્લા ત્રણ દિવસથી મેધરાજની મહેર કચ્છમાં ચાલુ રહેલ છે. અબડાસા તાલુકાને પણ વરસાદે મહેર કરી નાંબેલ છે. ગરડા પંથકમાં ૧થી ૩ ઈંચ વરસાદ વરસ્યો.
- ★ એમેગ્રોન પર નવલક્ષ્ય : ગાંધીધામના કચ્છી ગૂર્જર જૈન સમાજના ધીરજલાલ મૂળજીભાઈ શેઠ પરિવારની પૌત્રી રાજીવી મિલન શેઠ માત્ર ૧૪ વર્ષની ઉમરે ‘સી’ નવલક્ષ્ય પ્રથમ એમેગ્રોન ઉપર ઓનલાઈન વિશ્વસ્તરે પ્રસિધ્ય કરી છે. શેઠ પરિવારે તેને પુસ્તક રૂપે પ્રકાશિત કરી છે.
- ★ ભારતનો નવા કર યુગમાં પ્રવેશ : તા. ૧-૭ની વહેલી પ્રભાતે સંસદના મધ્યસ્થ ખંડમાં રાષ્ટ્રપતિ અને વડાપ્રધાન દ્વારા જી.એસ.ડી.નું રાષ્ટ્રભરમાં અમલ કરાવ્યાની જાહેરાત કરી. જેથી દેશભરમાં સમાન કર વ્યવસ્થા લાગુ કરવામાં આવી. તે સમયે સંસદ ભવનમાં દર્શાવીલ ફિલ્મનું રેખાંકન એકલતા રણમાં ભારતનો નકશો બનાવી કચ્છની છાત્રાઓએ રજૂ કરેલ હતું.
- ★ નવજાત શિશુની અદલ બદલી : ભુજની જનરલ

હોસ્પિટલમાં નખત્રાણના નીરોણા ગામના રૂક્સાનાબેન અલીમામદ કુંભારે પ્રસુતિ દ્વારા પુત્રને જન્મ આપેલ. તે નવજાત શિશુને પીઠમાં હોલ હોવાથી તબીબોએ તેને અમદાવાદ લઈ જવાનું જણાવેલ. જ્યારે તેઓ અમદાવાદ પહોંચ્યા ત્યારે ખબર પડી કે શિશુની અદલાબદલી થઈ ગઈ છે. પરત ફરતાં હોસ્પિટલમાં હોબાળો થતાં હોદેદારોએ યોગ્ય પગલાં લેવાની ખાતરી આપી હતી.

- ★ કચ્છી છાગને આઈ.આઈ.એમ. ડાયરેક્ટર્સ મેરીટ યાદીમાં સ્થાન : શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદના સભ્ય અને મૂળ ભુજના તથા ગુજરાત હાઈકોર્ટના ન્યાયમૂર્તિ સરીષભાઈ હેમચંદ્ર વોરાના પુત્ર રીખીએ CAT માંથી ૮૮.૮૮% દ્વારા બેંગલુરુ ડાયરેક્ટર્સની મેરીટ યાદીમાં સ્થાન મેળવી કચ્છને ગૌરવ અપાવેલ છે. રીખીએ ૪૦૪ વિદ્યાર્થીઓમાંથી ટોચના પાંચ ટકા છાત્રોની હોરોળમાં સ્થાન પ્રાપ્ત કર્યું છે. તેણે આઈ.આઈ.એમ. - અમદાવાદમાં ડાયરેક્ટ લિસ્ટમાં પ્રવેશ મેળવેલ છે. રીખીની આ સિદ્ધિને આઈ.આઈ.એમ.ના ડાયરેક્ટર્સ તેમજ કેળવણીકારોએ બિરદાવી છે.
- ★ રેલવે : તા. ૫-૭-૨૦૧૭ બુધવારના કચ્છથી મુંબઈ તરફ તથા પૂના તરફ જતી ટ્રેનોમાં થઈ એ.સી.ના કોચમાં વધારો કરવામાં આવ્યો છે. કચ્છ એક્સપ્રેસ તેમજ સયાજ નગરી ટ્રેનમાં હવેથી બે ના બદલે ગ્રાન્ડ થઈ એ.સી. કોચ જોડવામાં આવશે. તેના બદલે એક સ્લીપર કોચનો ઘટાડો કરવામાં આવેલ છે. જેના બદલે ૧૩ સ્લીપર કોચના બદલે ૧૨ સ્લીપર કોચ જોડવામાં આવશે. તેવી રીતે ભુજ - પૂના વચ્ચે દોડતી સામાન્દિક ટ્રેનમાં પણ વધારાના બે થઈ એ.સી. કોચ જોડવામાં આવશે. જેથી તેની સંખ્યા પાંચ કોચની થશે.
- ★ આધાર - પાન લિંકમાંથી આ ચારને મુક્તિ : પહેલી જુલાઈથી તમામ માટે આધારકાર્ડ અને પાનકાર્ડને ખાસ કરીને કરદાતાઓ માટે લિંક કરવું અનિવાર્ય બનાવી દેવામાં આવ્યું છે. પણ આવકવેરાના નિયમો પ્રમાણે (૧) એન.આર.આઈ., (૨) ભારતના નાગરિક ન હોય તે, (૩) ૮૦ કે તેથી વધુ વર્ષની વયની વ્યક્તિ તથા (૪) આસામ, મેધાવિય અને જમ્મુ - કાશ્મીરના નાગરિકોને કેન્દ્રીય પ્રત્યક્ષ કર બોર્ડ દ્વારા તા. ૧૧-૫-૨૦૧૭ના રોજ જાહેર કરેલ જાહેરનામામાં આ ચાર પ્રકારના લોકોને છુટ આપવામાં આવેલ છે. જેનું સુપ્રીમ કોર્ટ પણ આ નિષ્ણયને યથાવત રાખેલ છે.
- ★ કચ્છમાં નવ માદ્યમિક શાળા મંજૂર : સીમાવર્તી કચ્છ જિલ્લાના અબડાસા તાલુકાના સાંધારા તથા કનકપર ગામે, રાપર તાલુકાના બાદરગઢ અને માખેલ ગામે, લખપત તાલુકાના ગુનેરી ગામે, ભુજ તાલુકાના સૂરજપર (ગુનેરી) ગામે, અંજાર તાલુકાના વીરા ગામે, ગાંધીધામ તાલુકાના આદિપુર ગામે તથા માંડવી તાલુકાના દુર્ગાપુર ગામે ધોરણ-

- ૮ થી ૧૦ની માધ્યમિક શાળાઓ રાજ્યના શિક્ષણ વિભાગે મંજૂર કરી છે. આમ, જિલ્લાના સાત તાલુકાના નવ દુર્ગમ ગામોને શિક્ષણની નવી સુવિધા મળી છે.
- ★ **ખારેક સંશોધન કેન્દ્ર કચ્છમાં :** ઈન્ડો - ઈજરાયેલના સહયોગથી કચ્છમાં ભુજ નજીક લાખોં ખાતે ૧૦ એકરમાં ખારેક સંશોધન ભવનનું બાંધકામ પૂર્ણ થઈ ગયું છે. આ યોજનામાં ભારત સરકાર દ્વારા રૂ. ૪.૫ કરોડની ગ્રાન્ટ ફાળવાયેલ છે. કચ્છનું હવામાન ખારેકને અનુકૂળ હોવાથી આ નિર્ણય લેવાયો છે. આ સંશોધન કેન્દ્રથી ખારેકની ખેતી કરતાં બેદૂતોને ખારેકની ખેતીમાં તથા નિકાસ બાબતમાં પણ ઈજરાયેલ દ્વારા યોગ્ય માર્ગદર્શન મળી રહેશે.
- ★ **કચ્છની પ્રાથમિક શાળાની વિજ્ઞાન કૃતિ નામાંકિત :** શિક્ષણ, એ જીવનના ઘડતર માટેનો મૂળ પાયો છે. કચ્છમાં આવેલ શાળાઓ અવારનવાર શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા આયોજિત વિજ્ઞાન મેળામાં પોતાની આગવી કૃતિઓ રજૂ કરી શાળાઓના બાળકો મેદાન મારી જાય છે. આવા જ એક રાષ્ટ્ર કક્ષાના વિજ્ઞાન પ્રદર્શન માટે કચ્છના રાપર તાલુકાની સેલારી પ્રાથમિક શાળાએ, 'ગર્ભનાળની સાચવાણી અને ભવિષ્યમાં તેની અગત્યતા' તેમજ અંજરની શિલ્પાંજલી શાળાએ 'ત્રિકોણની યાંત્રિક શક્તિ' અંગેની કૃતિઓ રજૂ કરી હતી. આ બંને કૃતિઓ નામાંકન પામી હતી.
- ★ **'વર્લ્ડ રેકૉર્ડ્સ ઇન્ડિયા બુક'** : અનેક વિકમો રચનારા ભુજના યુવાન મિલન મહેન્દ્ર સોનીની 'વર્લ્ડ રેકૉર્ડ્સ ઇન્ડિયા બુક'ના નિર્ણયિક તરીકે નિમણૂંક કરવામાં આવી છે. તેમણે ગીનીઝ બુક ઓફ વર્લ્ડ રેકૉર્ડ્સ તેમજ ભારતની ઇ રેકૉર્ડ્સ બુકમાં મીષાબતી બુઝાવવા અંગેના વિકમો નોંધાવ્યા છે. તાજેતરમાં વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્ર મોદીના કચ્છમાં આગમન સમેયે બે વિશ્વ વિકમો બન્યા હતા. જેમાં વર્લ્ડ રેકૉર્ડ્સ ઇન્ડિયા બુકના એડિટર પ્રવીણભાઈ સોલંકી સાથે તેઓ નિર્ણયિક રહ્યા હતા.
- ★ **કચ્છમાં આપદાત નિવારણાના એલ.એસ.ડી. મેડિટેશનને ડબ્લ્યુ.એચ.ઓ.એ મિરદાબું :** ભારતના કચ્છમાં લાઈફ સ્કીલ ડાયનેમિક મેડિટેશનની આધુનિક વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિના અભિયાનની પ્રથમ તાલીમ શિબિરના આયોજનની જીવિત સ્થિત વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા (ડબ્લ્યુ.એચ.ઓ.)ના આત્મહત્યા નિવારણ વિભાગે પ્રશંસા કરી હતી. એલ.એસ.ડી. મેડિટેશન વિકસાવનારા ભુજના દેવજ્યોતિ
- શર્મા જીવિતામાં ડબ્લ્યુ.એચ.ઓ.ના અધિકારી એલેક્ઝાન્ડ્રા ફલીયમેનને મળીને આ તાલીમની જરૂરિયાત અંગે ચર્ચા કરી હતી. જેની ફલીયમેને આ કામગીરી બિરદાવી હતી તેમજ મલેશિયામાં આયોજિત આંતરરાષ્ટ્રીય સેમિનારમાં ચર્ચા માટે સત્તાવાર આમંત્રણ આપ્યું હતું.
- ★ **કચ્છના છ વિદ્યાર્થીઓને તેલ ક્ષેત્રે તાલીમ :** કચ્છ યુનિવર્સિટીના અર્થ એન્ડ એન્વાયરોમેન્ટલ સાયન્સના જિયોલોજીના છ ધાત્રોને ભારતના કેન્દ્રીય ગેસ મંત્રાલય સંચાલિત ઓર્ડર ઈન્ડિયા વિમિટેડના આસામ ખાતેના તેલ શારકામ પ્રોજેક્ટ પર એક માસની તાલીમ પર મોકલવામાં આવ્યા છે. આ ગૌરવભરી સફળતામાં તેઓ ઓર્ડર એક્સ્પ્લોરેશન માટેના અનેક વિષયો પર તાલીમ દ્વારા તેલ ઉદ્યોગમાં રોજગાર મેળવવા સક્ષમ બનાવ્યા હતા.
- ★ **કચ્છ પર મન મૂકીને વરસાતા મેધરાજા :** અર્ધ દુષ્કાળથી દાઢેલા અબડાસા પર અખાઢની હેલી દ્વારા તા. ૧૫-૬-૨૦૧૭ શાન્તિવારના રોજ ચાર કલાકમાં ૮ ટંચ વરસાદે મહેર કરી. છેલ્લા ચાર દિવસ થયા, કચ્છમાં મેધરાજાએ સર્વત્ર મન મૂકીને મહેર કરી છે.
- તા. ૧૭-૭-૨૦૧૭ સોમવારના રોજ રાત્રે ૮.૦૦ વાગ્યા સુધીમાં કચ્છના તાલુકાઓમાં થયેલ મેધ મહેરની આંકડાકીય વિગતો નીચે પ્રમાણે છે :
તાલુકો	કુલ વરસાદ (મિ.મી.)
૧. અબડાસા	૪૨૨
૨. અંજાર	૨૪૬
૩. ભચાઉ	૧૮૩
૪. ભુજ	૧૩૪
૫. ગાંધીધામ	૧૬૭
૬. લખપત્ર	૨૦૭
૭. માંડવી	૨૩૪
૮. મુંદ્રા	૨૦૭
૯. નખગાણા	૧૮૬
૧૦. રાપર	૩૦૫
- (જે કે, આ લખાય છે ત્યારે, આજે તા. ૨૪-૦૭-૨૦૧૭ને સોમવાર સુધી કચ્છમાં ઘણી જગ્યાએ વરસાદ ચાલુ છે. જેથી કચ્છના ઉપર દશાવેલ તાલુકાઓમાં પણ વરસાદનો દોર ચાલુ છે.)

દુઃખદ અવસાન નોંધ

● નવનીત એજયુકેશન લિ.ના ડાયરેક્ટર શ્રી નવીનચંદ્ર નાનશુભાઈ શાહ (પોલાડિયા)નું તા. ૨૭-૭-૨૦૧૭ના રોજ દુઃખદ અવસાન થયેલ છે.

શ્રી નવીનચંદ્રભાઈ શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદના સત્ય ઉપરાંત ભૂતકાળમાં ઉપપ્રમુખનું પદ પણ શોભાવી ચૂક્યા છે.

અભિનંદન

કચ્છી છાગને આઈ.આઈ.એમ.ની ડાયરેક્ટર્સ મેરિટ યાદીમાં સ્થાન

મૂળ ભૂજના અને ગુજરાત વડી અદાલતના ન્યાયમૂર્તિ સતીશભાઈ હેમચંદ્ર વોરાના પુત્ર રિષીએ ઠાન્ડિયન ઇન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ મેનેજમેન્ટ (આઈ.આઈ.એમ.) બેંગલોરમાં ડાયરેક્ટર્સની મેરિટ યાદીમાં સ્થાન મેળવીને કચ્છને ગૌરવ અપાવ્યું છે.

આઈ.આઈ.એમ. - બેંગલોરમાં અભ્યાસ કરતાં રિષીએ પ્રથમ શૈક્ષણિક વર્ષના અંતે ૪૦ વિદ્યાર્થીઓમાંથી ટોચના પાંચ ટકા છાત્રોની હરોળમાં સ્થાન પ્રાપ્ત કર્યું છે. તેની આ સિદ્ધિને આઈ.આઈ.એમ.ના ડાયરેક્ટર્સ તેમજ કેળવણીકારોએ બિરદાવી હતી. ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વોરાના પુત્ર રિષીએ વિદ્યાર્થીઓને લક્ષ્ય સિદ્ધ માટે આત્મવિશ્વાસ સાથે સતત મહેમતની ભલામણ કરી હતી.

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ, ચિ. રીષીને ખૂબ ખૂબ અભિનંદન પાઠવે છે.

સાભાર સ્વીકાર.....

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદના શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડી ખાતે ચાલતા મેડિકલ સેન્ટરના ફિઝિયોથેરાપી સેન્ટર માટે....

પ્રા. પી.જે. શાહ (અન્જિનિયર / લેખક) - અમદાવાદ

તરફથી....

રૂ. ૭,૫૦,૦૦૧/-

(અંકે રૂપિયા સાત લાખ પચાસ હજાર એક)નું માતબર દાન પ્રાપ્ત થયેલ છે.

સંસ્થા ઉપરોક્ત દાનનો સહાર્થ સ્વીકાર કરે છે.

સાભાર સ્વીકાર

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદની વિવિધ સેવાકીય યોજનાઓ માટે નીચે મુજબ દાતાશ્રીઓ તરફથી દાન / ભેટ પ્રાપ્ત થયેલ છે.

વૈચારચ્ય ખાતે

- રૂ. ૧,૦૦૦/- શ્રીમતી મીતાબેન રૂપેશભાઈ નાગડા - અમદાવાદ
- રૂ. ૫૦૧/- શ્રી તારાચંદ વિશનજી લોડાયા - અમદાવાદ
- રૂ. ૫૦૦/- શ્રી રમેશ ભાણજી છેડા - અમદાવાદ
- રૂ. ૫૦૦/- શ્રી નરેશ વી. શાહ - અમદાવાદ

ડાયાલિસિસ સેન્ટર ખાતે

- રૂ. ૧,૧૦૦/- શ્રીમતી પ્રભાબેન રવિલાલ સંઘવી - અમદાવાદ
- રૂ. ૧,૧૦૦/- શ્રીમતી કુસુમબેન રમણિકલાલ સંઘવી - અમદાવાદ

તનીની સહાય ખાતે

- રૂ. ૮૦૦/- શ્રીમતી માલતીબેન પંકજભાઈ વખારિયા - અમદાવાદ
- રૂ. ૫૦૦/- સોનાલી પંકજભાઈ વખારિયા - અમદાવાદ
- રૂ. ૫૦૦/- શ્રી એમ. હસન જોહર - અમદાવાદ
- રૂ. ૫૦૦/- શ્રી રાયચંદ માલશી મોતા - સેલમ (તામિલનાડુ)

શ્રી જલારામ અન્નક્ષોત્ર ખાતે

- રૂ. ૫,૦૦૦/- શ્રી શરદભાઈ મોરારજી ગોગરી (કચ્છ નવા વાસ, હાલે માટુંગા બી.બી.)
- રૂ. ૫૦૦/- શ્રીમતી કેલાસબેન જિતુભાઈ સંઘવી - અમદાવાદ

શ્રી સાધમિક સહાય ખાતે

- રૂ. ૫૦૦/- શ્રીમતી કંચનબેન જયંતીલાલ શાહ - ભુજ

વચ્ચક સમિતિ ખાતે

- રૂ. ૬,૦૦૦/- શ્રી રાહુલ શાંતિલાલ છગનલાલ શાહ - અમદાવાદ
 - રૂ. ૫,૦૦૦/- શ્રીમતી લક્ષ્મીબેન મહેશભાઈ ખત્રી - અમદાવાદ
 - રૂ. ૫,૦૦૦/- શ્રીમતી હંસબેન રમેશભાઈ સાવલા - અમદાવાદ
 - રૂ. ૪,૧૦૦/- શ્રી શાંતિલાલ શેઠ અને શ્રી પૂનમચંદ વોરા ગ્રૂપ - અમદાવાદ
 - રૂ. ૩,૦૦૦/- શ્રીમતી સુશીલાબેન ખુશમનભાઈ શાહ - અમદાવાદ
- સંસ્થા ઉપરોક્ત તમામ દાતાશ્રીઓનો ખૂબ ખૂબ આભાર માને છે.

સુખના સોંદા સુખથી થાય છે.

કુદરતનો કાયદો એવો છે કે જો તમે કોઈને સુખ આપશો તો જ તમને સુખ મળશો.

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

૩૦મી વાર્ષિક સામાન્ય સભા તથા ટ્રસ્ટ મંડળની મિટિંગનો અહેવાલ

શ્રી કચ્છી જૈન સવા સમાજ - અમદાવાદની ૩૦મી વાર્ષિક સામાન્ય સભા તા. ૨૩-૭-૨૦૧૭ને રવિવારના રોજ શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડી ખાતે યોજાઈ ગયેલ. જેમાં ૭૦ જેટલા સભ્યો હાજર રહેલ હતા. આજની સભામાં બંધારણની કલમ-પ(૨) દાતા ચુપમાં (૧) શ્રી પ્રતાપ નારાણજી દંડ, (૨) શ્રી દિલીપ કુંવરજી દંડ તથા (૩) શ્રી હીરેન કુંવરજી શાહની; માનદું ચુપમાં (૧) શ્રી અશોક્કુમાર સાકરચંદ મહેતા, (૨) શ્રી મુકેશ મૂળજી સાવલાની તથા સ્વજન ચુપમાં (૧) શ્રી આણંદજી વેલજી વીરાની બિનહરીફ વરણી કરવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ કારોબારી સમિતિમાં (૧) શ્રી બચુભાઈ હીરજી રાંભિયા, (૨) શ્રી જશવંત જ્યંતીલાલ કોઈઠારી, (૩) શ્રી ગીરીશ હીરજી દેઢિયા, (૪) શ્રી પંકજ મેઘજી ગોગરી, (૫) ડૉ. કેતન ઈન્દ્રજિત શાહ અને (૬) શ્રી વિશાલ મહેન્દ્ર શાહની બિનહરીફ વરણી કરવામાં આવેલ હતી.

આજની સભાની શરૂઆતમાં સમાજના મેનેજિંગ ટ્રસ્ટીશ્રીએ પધારેલ સૌ સભ્યોને આવકારેલ હતા. ત્યારબાદ સંસ્થાના સહમંત્રીએ સંસ્થા તરફથી ગત વરસે થયેલ કાર્યવાહીનો અહેવાલ આપેલ હતો. સંસ્થાના ખજાનચી શ્રી કે.ડી. શાહે વર્ષ ૨૦૧૬-૧૭ના ઓડિટ થયેલા ડિસાબોની રજુઆત કરેલ હતી જેને સર્વનુભૂતે મંજૂરી આપવામાં આવેલ હતી.

અંતમાં સહમંત્રી હસમુખભાઈ ખાંડવાલાએ સૌનો આભાર માની સભા પૂર્ણ થયેલ જાહેર કરવામાં આવેલ.

તા. ૨૩-૭-૨૦૧૭ના રોજ બપોરના ૧ વાગે સંસ્થાના ટ્રસ્ટ મંડળની બેઠક મળેલ હતી. સભાની શરૂઆતમાં સંસ્થાના મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી શ્રી પ્રતાપ નારાણજી દંડે નવા ચુંટાયેલા ટ્રસ્ટીઓને આવકાર્ય હતા તથા તેઓ પણ સક્રિય રીતે સંસ્થાના સંચાલનમાં કાર્ય કરશે તેવી આશા વ્યક્ત કરી હતી. વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮માટેના મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી તથા પ્રમુખશ્રી તરીકે શ્રી પ્રતાપ નારાણજી દંડની સર્વનુભૂતે વરણી કરવામાં આવી હતી. ■

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ મેડિકલ સેન્ટર દ્વારા પ્રસ્તુત

ધાધર (Tinea, Ringworm)

ખંજવાળયુક્ત અને ચેપી હોઈ શકે છે.

ચેપને ફેલાતો અટકાવો...

- ★ સ્નાન કર્યા બાદ તમે સુનિશ્ચિતપણે અને સમગ્રપણે શરીર સૂક્વો. વિશેષત: ત્વચાની કરચલીઓ.
- ★ બધા ટોવેલ્સ ગરમ સાખુવાળા પાણીમાં ધોવા અને તેમને તડકામાં સૂક્વવા.
- ★ તમારાં વખ્તો અને નહાવાના સાખુ અન્ય લોકોની સાથે મળીને વાપરવાનું ટાળવું.
- ★ તમારી વાપરેલી ચાદરો તડકામાં સૂક્વવી.
- ★ ૧:૧૦ના ગુણોત્તરમાં જ્લીચ અને પાણી બેળવીને ભોંય લૂછવી. (એટલે કે જ્લીચની દરેક માત્રા બદલ ૧૦ ભાગ પાણી બેળવવું.)
- ★ તમારા ચેપને ખોતરવાનું ટાળો.
- ★ પર્શિયન બિલાડીઓ / પ્રાણીઓને સ્પર્શ કર્યા બાદ તમારા હાથ સારી રીતે ધૂઓ.
- ★ દવાઓની માત્રા પૂર્ણપણે અને ભલામણ અનુસાર પૂરી કરો.

પોતાની જાતમાંથી વિશાસ ગુમાવવો એ એક પ્રકારનો આપદ્યાત્રા.

સંસ્થાના મેડિકલ સેન્ટરમાં આવતા ચામડીના નિષ્ણાત ડોક્ટરો

ડૉ. હીરેન પટેલ	સોમ, બૃદ્ધ, શુક	સવારે ૮થી ૧૦.૩૦
ડૉ. જુલી ટેસાઈ	મંગળ, ગુરુ, શનિ	સવારે ૮થી ૧૦.૩૦
ડૉ. સપના ચોટાઈ	સોમથી શુક	૧૧ થી ૧૨.૩૦
ડૉ. સપના ચોટાઈ	સોમ, બૃદ્ધ, શુક	બપોરે ૩.૩૦થી ૫.૦૦
ડૉ. સપના ચોટાઈ	મંગળ, ગુરુ, શનિ	સાંજે ૪.૩૦થી ૬.૦૦
ડૉ. પંચા શાહ	શનિવાર	સવારે ૧૧ થી ૧૨.૩૦

શિક્ષણ તથા સવાર્ગી વિકાસ સમિતિ

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદની “શિક્ષણ તથા સવાર્ગી વિકાસ સમિતિ” દર વર્ષની માફક ચાલુ વર્ષે પણ સમાજની વિશેષ પ્રતિભાઓનું સન્માન કરવા માંગે છે. સમાજની કોઈ પણ વ્યક્તિએ કોઈ પણ ક્ષેત્રે એટલે કે વ્યાપાર, ઉદ્યોગ, તબીબી, શિક્ષણ, રમતગમત, સમાજસેવા, લેખન, ચિત્રન, અધ્યાત્મ, શોધખોળ, ડિઝાઇનિંગ તથા અન્ય કોઈ પણ ક્ષેત્રે વિશેષ કાર્યવાહી કરેલ હોય અને તેણે કોઈ પણ નામી સંસ્થા તરફથી વિશેષ સન્માન / એવોઈ / મેડલ / ઈનામ / સર્ટિફિકેટ / શિલ વગેરે મેળવેલ હોય તેઓએ અમને વિગતવાર માહિતી સાથે તરતમાં જાણ કરવાની રહેશે. સમિતિના નીતિ નિયમો અનુસાર એ વિગતોની ચકાસણી કર્યા બાદ યોગ્ય પ્રતિભાઓનું સ્વામિવાત્સલ્ય કાર્યક્રમના દિવસે જાહેર સન્માન કરવામાં આવશે.

કન્વીનિટ : શિક્ષણ તથા સવાર્ગી વિકાસ સમિતિ

GAMES BOND

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ અને એક્સેલર્સ ફાઉન્ડેશન દ્વારા સાઈકોલોજિકલ ગેમ્સ પર ટોક

**ઘર, કુટુંબ, ઓફિસ અને સમાજમાં આવી સાઈકોલોજિકલ ગેમ્સ રમતા હોય છે લોકો.
(રોજિંદા જીવનમાં રમતી માઇન્ડ ગેમ્સની સમજણ અને ફાયદા - નુકસાનની માહિતી અપાઈ)**

તા. ૨૨-૭-૨૦૧૭ના રોજ શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ અને એક્સેલર્સ ફાઉન્ડેશન દ્વારા તા. ૨૨-૭-૨૦૧૭ના રોજ શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડી ખાતે સાઈકોલોજિકલ ગેમ્સ પર ટોક યોજવામાં આવેલ. જેમાં અંદાજે ૨૦૦ વ્યક્તિઓએ ભાગ લીધો હતો અને સવાલ-જવાબ સાથે આ બાબતની જાણકારી મેળવી હતી. આ વિષયની વિસ્તૃત સમજ, જાણીતા વક્તા શ્રી દીપક મકવાણાએ આપેલ હતી.

મોન્ટને એની મમ્મી કોઈ કામ સોંપે છે. મોન્ટ એ કરતો નથી. એટલે મમ્મી મોન્ટના પપ્પાને ફરિયાદ કરે છે. પપ્પા ગુસ્સે થઈને મોન્ટને મારવા લે છે ત્યારે મમ્મી મોન્ટના પક્ષમાં થઈ જાય છે અને કહે છે કે આવડા મોટા છોકરાને મરાય નહીં. એ વાતે પતિ-પત્ની વચ્ચે ઝડપો થઈ જાય છે ત્યારે જ મોન્ટ બોલી ઉઠે છે કે તમે લોકો ઝડપણો નહીં, એ કામ હું કરી લઈશ.

આવા દશ્યો લગભગ દરેક ઘરમાં અલગ અલગ સભ્યોમાં સર્જાતા તમે જોયા હશે. સાઈકોલોજિ, આ આખી સિચ્યુઅશનમાં એક સાઈકોલોજિકલ ગેમ જુએ છે. મોન્ટના પરિવારમાં જે થયું એને સાઈકોલોજિની ભાષામાં ડ્રામા ટ્રાયંગલ ગેમ એટલે કે પીવીઆર (પર્સિક્યુટર, વિક્ટિમ એન્ડ રેસ્ક્યુઅર) ગેમ કહેવાય. જે હેરાન કરે તે પર્સિક્યુટર, હેરાન થાય તે વિક્ટિમ અને બચાવવા આવે તે

સ્ટેટ્સ ગેમ : બંગલે બોલાવી કહેશે કે, 'આવો ગરીબની ગુંપડીમાં'

આવા વ્યક્તિઓ જાણી જોઈને કોઈ તેમના વખાણ કરે તેવું ઈચ્છતા હોય છે. ઉદાહરણ તરીકે તમને એમના મોટા બંગલામાં બોલાવશે અને કહેશે કે, 'આવો અમારી ગરીબની ગુંપડીમાં.' એ સમયે તેઓ તમે એમના મોટા મન અને બંગલાના વખાણ કરો તેવું તેઓ ઈચ્છતા હોય છે.

યસ બટ ગેમ : 'તો હપ્તા કોણ ભરશે?'

આવા વ્યક્તિઓને તમે સમસ્યાના ગમે તેટલા સમાધાન આપો પણ તેઓ પ્રશ્નો પેદા કરી જ લેશે. તમે એમને કહો કે એમબીએ કરી લે. તો કહેશે કે ખર્ચ બહુ થાય. તમે કહેશે કે લોન લઈ લે તો કહેશે કે, હપ્તા કોણ ભરશે?

રેસ્ક્યુઅર. આ ગેમમાં પર્સિક્યુટર, વિક્ટિમ અને રેસ્ક્યુઅર બદલાતા રહે છે અને ત્રણેય વારાફરતી બલીનો બકરો બનતા રહે છે. રોજિંદા જીવનમાં ઘર, કુટુંબ, ઓફિસ અને સમાજમાં લોકો દ્વારા રમતી સાઈકોલોજિકલ ગેમ્સ પર એક ટોક યોજાઈ ગઈ. શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ અને એક્સેલર્સ ફાઉન્ડેશન દ્વારા સાઈકોલોજિકલ ગેમ્સ પર આધારિત 'ગેમ્સ બોન્ડ' નામની ટોકમાં બિજનેસ કોચ અને એક્સપર્ટ દીપક મકવાણાએ 'ગેમ્સ પીપલ પ્લે' પુસ્તકના આધારે વિવિધ સાઈકોલોજિકલ ગેમ્સ વિશે સમજ આપીને તેના ઉપાયો અંગે ચર્ચા કરી. ઉલ્લેખનીય છે કે, સાઈકિઅટ્રિસ્ટ એરિક બર્ને લખેલા અને ૧૯૬૪માં પ્રસિદ્ધ થયેલા પુસ્તક 'ગેમ્સ પીપલ પ્લે'ની પાંચ મિલિયનથી વધુ પ્રત વેચાઈ ગઈ છે.

રિઝન ગેમ : 'આ તો તમારા કારણો'

'આ તો તમારા લીધે. નહીં તો હું આજે ક્યાંય પહોંચી ગયો હોત.' તમે એનેક લોકોને આ વાક્ય સંભળાવતા જોયા હશે. નિષ્ફળ વ્યક્તિઓ વારંવાર આ રિઝન ગેમ રમતા રહે છે. પિતાએ સાયન્સ રખાવ્યું હોય પણ ફેરીલ થતાં ૨૦ વર્ષ સુધી પિતાને એ જ એક વાત સંભળાવ્યે રાખે.

હાય ડા ધીસ હેપન ટુ ઓનલી ગેમ :

પેટ ચોળીને શૂળ તીવું કરનારા

આવી વ્યક્તિ જાણી જોઈને સામેની વ્યક્તિની નિંદા કરવાના બણાના ઊભા કરશે. વહુનો ઘરની બહાર જવાનો સમય થાય ત્યારે જ સસરા કહેશે કે ચા બનાવજો. ઉતાવળના કારણે એ શક્ય ન બને ત્યારે કહેશે કે અમારા નસીબમાં તો આવી જ વહુ છે.

શિક્ષણ તથા સવર્ગી વિકાસ સમિતિ

મિત્રો,

ટોલ, ડાર્ક અને હેન્ડ્સમ બનવાની ઈચ્છા દરેક યુવાનને હોય છે પણ ઉપરવાળો એમ કંઈ થોણું બધાને જે જોઈએ એ આપે? જિંદગીની બાજુમાં તો માર્ગ્યા પતા કદ્દી મળે નહીં પણ જે મળે તેનાથી બાજુ જતવી પડે. આ જિંદગીની બાજુ જતવા માટે કોઈ ચોઈસ ખરી આપણી પાસે?

જિંદગી આપણી ચોઈસ મુજબ જીવવી કે પછી ‘ઉપરવાળો રાખે તેમ રહેવું અને નચાવે તેમ નાચવું’ ના નાતે જે નસીબમાં લખ્યું હશે તે જ થઈને રહેશેની પાંગળી ફિલોસોફી અપનાવવી?

જો આપણી વર્તમાન જિંદગી, એ ભૂતકાળમાં કરેલી અમુક ચોઈસના કારણે છે તો પછી આપણું ભવિષ્ય એ હમણાં કરવામાં આવતી ચોઈસના કારણે હશે ને? તો પછી ચોઈસ કરવામાં શુધ્યાન રાખવું? એને પરફેક્ટ કેમ બનાવવી? ચોઈસ ખોટી પડે તો યે નાસીપાસ કેમ ના થવું? શું ચોઈસ જિંદગીના અમુક જ ફિલ્ડમાં હોય છે કે બધે જ હોય છે? સાચી ચોઈસથી શું હાંસિલ કરી શકાય?

આવા અનેક પ્રશ્નોના જવાબ લઈને શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ અને એક્સેલર્સ ફાઉન્ડેશન આપણી સમક્ષ તા. ૨૯

ભૂમિમાં એક દાણો વાવશો તો કુદરત તમને હજારગળા દાણા આપશે. વડલાના એક નાના બીમાંથી જારમાન વડલો પ્રગટ થાય છે.

કચ્છ સંરક્ષણ મ્યુઝિયમ

નીચે જણાવેલ સ્થળો મ્યુઝિયમ નિહાળવા જાહેર જનતાને ભાવભર્યું નિમંત્રણ છે. આ મ્યુઝિયમની મુલાકાતથી અમદાવાદમાં રહીને કચ્છ - દર્શનની એક ગલક જોઈ શકશો. દેશ-વિદેશથી આવતા આપના કોઈપણ મહેમાનો સાથે આપ આ મ્યુઝિયમની અવશ્ય મુલાકાત લેશો.

મ્યુઝિયમ જોવા માટે કોઈ ઓન્ટ્રી ફી નથી.

સ્થળ : શ્રી કચ્છી વિશ્વામગૃહ, અરિહંતનગર દેરાસરની સામે, રાજ્યસ્થાન હોસ્પિટલ પાસે, શાહીબાગ, અમદાવાદ.

ફોન સંપર્ક : (૦૭૯) ૨૨૮૮૪૫૪૭ • **સમય :** સવારે ૧૦થી ૨ અને સાંજે ૫ થી ૭.

તનીની સાધનો વપરાશ માટે આપવાની ચોજના

શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડી પર નીચે મુજબના તબીબી સાધનો દૈનિક ભાડાના ધોરણે મળી શકશો. જેઓને આ સાધનોની જરૂરિયાત હોય તેઓ શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડી પર ફોન : ૨૬૫૭૮૮૬૨ / ૨૬૫૮૧૫૦૧ પર સંપર્ક સાધી શકશો.

૧. એર બેડ	રૂ. ૧૦/-	૫. વોકર	રૂ. ૨/-	૯. બેડ પાન	રૂ. ૨/-
૨. વીલ ચેર	રૂ. ૩/-	૬. વોકિંગ સ્ટેટ	રૂ. ૧/-	૧૦. ફાઉલર બેડ	રૂ. ૧૦/-
૩. ઓક્સિજન સિલિન્ડર (નાનો)	રૂ. ૫/-	૭. ક્રમોડ ચેર	રૂ. ૩/-	૧૧. ટેબલ ટોપ (ફાઉલર બેડ માટે)	રૂ. ૨/-
૪. નેથ્યુલાઇઝર	રૂ. ૫/-	૮. સેલાઇન સ્ટેન્ડ	રૂ. ૨/-	૧૨. ઈલેક્ટ્રિક ઓક્સિજન મશીન	રૂ. ૫૦/-

નોંધ : (૧) સ્ટોકમાં હશે ત્યાં સુધી આ સાધનો રીપોર્ટ આપીને ભાડેથી મેળવી શકશો. (૨) સાધનો પાલરી ભવન પરથી લઈને ત્યાં જ પરત કરવાના રહેશે.

કે. આર. શાહ - માનદ મંગ્રી, શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

શિક્ષણ તથા સર્વાર્ગી વિકાસ સમિતિ શરૂ કરે છે

● વિદ્યાર્થી ઉપયોગી એક નવું કદમ ●

કરિયર કાઉન્સેલિંગ

કરિયર કાઉન્સેલર : પ્રોફેસર જ્યરાજ પંડ્યા

સમય : દર મહિનાના બીજા રવિવારે સવારે ૮ થી ૧૨ • સ્થળ : શ્રી કચ્છી જૈન ભવન, પાલડી.

જરૂરિયાત :

આજના સમયમાં કારકિર્દીના ઘણા બધા વિકલ્પ છે, પણ એમાં ક્યો વિકલ્પ પસંદ કરવો તે બહુ અગત્યનો સવાલ છે. ત્યારે કોઈ પણ વાલી કે વિદ્યાર્થીને યોગ્ય માર્ગદર્શન મળે તે ખૂબ જરૂરી છે. આ ઉપરાંત કેટલીક વખત વાલી વિદ્યાર્થી થોડી દ્વિધામાં પણ જોવા મળે છે, કે તેમને ગમતા બે વિકલ્પમાંથી ક્યો વિકલ્પ પસંદ કરવો. તેવા સંજોગોમાં કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ દ્વારા વિદ્યાર્થી અને વાલીને કારકિર્દી અંગે વ્યવસ્થિત જાણકારી, યોગ્ય સમજ અને સલાહ આપવા માટે કરિયર કાઉન્સેલિંગનું કામ શરૂ કરવામાં આવ્યું છે, જે આપને વાલી તરીકે કે આપના સંતાનને કારકિર્દીમાં ઉપયોગી બની શકે એમ છે.

મુખ્ય હેતુ :

- આ કરિયર કાઉન્સેલિંગના મિશનના મુખ્ય હેતુ આ પ્રમાણે છે :
- ★ વિદ્યાર્થી - વાલીને જરૂરી માહિતી આપવી.
- ★ અમુક ચોક્કસ પ્રકારની કારકિર્દી અંગે માર્ગદર્શન આપવું.
- ★ જ્યાં વાલી કે વિદ્યાર્થીને નિર્ણય લેવામાં મુશ્કેલી અનુભવાય ત્યાં જરૂરી સમજ આપવી.
- ★ વિદ્યાર્થી અને વાલી વચ્ચે અભિપ્રાય અને વિચારો જુદા પડે, તેવા સંજોગોમાં મદદરૂપ બનવું.
- ★ આ ઉપરાંત અભ્યાસ કરવાની આદત અંગે જરૂરી સમજ આપવી.

આવા વિવિધ હેતુને ધ્યાનમાં રાખી આ કારકિર્દી કાઉન્સેલિંગ કરવામાં આવશે.

ખાસ સુચના : આવનાર વાલી - વિદ્યાર્થીએ અગાઉથી સમય લઈને આવવાનું રહેશે અને પોતાનો સવાલ એક અઠવાડિયા પહેલા અહીં આપેલ ઈ-મેઈલ આઈ.ડી. - edc.kjss@gmail.com પર મોકલી આપવાનો રહેશે. એપોઇન્ટમેન્ટ લેવા માટેનો નંબર : ૯૮૨૫૦ ૬૧૧૬૦ અને સમય : સોમથી શનિ : સવારે ૧૧થી ૫.

(એક સિટિંગમાં ૩૦ મિનિટનો સમય ફાળવવામાં આવશે અને વિદ્યાર્થી સાથે બે વ્યક્તિ વાલી તરીકે આવે તે વધુ યોગ્ય રહેશે.)

WHO IS A PSYCHOLOGIST?

A psychologist is an expert in the study of human behaviour. A child psychologist specialises in understanding the thought process and actions of children. They help children in dealing with learning issues, disabilities and other psychological disorders such as anxiety or depression. In addition to this, a psychologist also performs the following duties :

- ★ Address a student's academic, behavioural, emotional and social needs.
- ★ Help deal with various stressors in life. e.g. Exam stress, peer pressure, bullying etc.
- ★ Guidance to parents and all those related to the child to understand the child's psyche.
- ★ Guide students to discover and polish their competencies to excel in life.
- ★ Help children deal with adolescent issues.
- ★ Help children and adolescents dealing with family - related issues, such loss, illness or divorce.

Shri Kutchi Jain Seva Samaj, Education and Overall Development wing, bring forth a new service : Guidance and Counselling especially for children, students and parents. Starting from February 2017, Psychologist Disha Chhadva will be available at the Bhavan on every 3rd Sunday of the month from 10 a.m. to 1 p.m.

Date : 2nd Sunday of every month.

Venue : Shri Kutchi Jain Seva Samaj, Paldi.

Time : 10 a.m. to 1 p.m.

Contact : 98250 61160

*"We know what we are,
but we don't know what we can become!"*

વચ્ચે સમિતિ

સમિતિ દ્વારા તા. ૧૪ જુલાઈ, ૨૦૧૭ને શુક્રવારના રોજ નવનિર્ભિત ‘મણિલક્ષ્મી તીર્થ’ની યાત્રાનો કાર્યક્રમ યોજાઈ ગયો. વહેલી સવારે ૬.૩૦ વાગે પાલડી ભવનથી પ્રસ્થાન કર્યું. યાત્રાની શરૂઆત શ્રી રમણિકભાઈ ગોસરે નવકાર ધૂન અને ભક્તિ ગીતોથી કરાવી હતી. તીર્થધામ પહોંચ્યા બાદ સર્વેંસે સ્નાત્ર પૂજામાં ભાગ લીધો. બધોરે વિશ્રામ બાદ સૌએ વટામણ ચોકડી પરના તીર્થની મુલાકાત લીધી.

ત્યારબાદ આજની યાત્રા નિમિત્તે મળેલ સૌજન્ય બાબત નીચે મુજબના દાતાઓનું બહુમાન કરવામાં આવ્યું હતું.

૧. શ્રી રાહુલ શાંતિલાલ છગનલાલ શાહ તરફથી અગાઉ મળેલ રૂ. ૫,૦૦૦/-ની સ્પોન્સરશિપમાં રૂ. ૬,૦૦૦/-નો વધારો કરી કુલ રૂ. ૧૧,૦૦૦/-
૨. શ્રીમતી લક્ષ્મીબેન મહેશભાઈ ખત્રી તરફથી તેમના જન્મ દિવસ નિમિત્તે રૂ. ૫,૦૦૦/-
૩. શ્રીમતી હંસાબેન રમેશભાઈ સાવલા તરફથી રૂ. ૫,૦૦૦/-
૪. શ્રી શાંતિલાલ શેઠ અને શ્રી પૂનમયંદ વોરા ચુપ તરફથી રૂ. ૪,૧૦૦/-
૫. શ્રીમતી સુશીલાબેન ખુશમન ગુલાબયંદ શાહ તરફથી રૂ. ૩,૦૦૦/-

શ્રી મગનભાઈ સંઘવીએ જણાવેલ કે આવતીકાલે તા. ૧૫ જુલાઈના રોજ, સમિતિના કન્વીનરશ્રીનો જન્મદિન છે. તેથી સૌએ રજનીકાંત પારેખને જન્મ દિનની વધાઈ આપી હતી.

તાજમહેલ જેવા આલીશાન તીર્થની યાદને વાગોળતા સૌ રાત્રે ૧૦ વાગે ધૂટા પડ્યા હતા.

આગામી કાર્યક્રમ

- ★ તા. ૧૫ ઓગસ્ટના સવારે ૬.૩૦ વાગે શ્રી કંદ્ઠી જૈન ભવન - પાલડી ખાતે ધજવંદન પછી દેશ ભક્તિના ગીતોની હાઉસી.
- ★ તા. ૧૨-૮-૨૦૧૭થી તા. ૧૫-૮-૨૦૧૭ દરમિયાન રાજ્યસ્થાન યાત્રા પ્રવાસનો કાર્યક્રમ નીચે પ્રમાણે છે.
 - તા. ૧૨-૮-૨૦૧૭ : સાંજે ૭.૦૦ વાગે શ્રી કંદ્ઠી જૈન ભવન - પાલડીથી પ્રસ્થાન.
 - તા. ૧૩-૮-૨૦૧૭ : રાતે ૧.૦૦ વાગે ચિત્તોડગઢ આગમન. ચિત્તોડગઢ કિલ્લાની મુલાકાત. પૌરાણિક તીર્થ અને રાણી પદ્માવતી મહેલ જૌહર કર્યા તે સ્થાનની મુલાકાત. ચારભૂજ આગમન.
 - તા. ૧૪-૮-૨૦૧૭ : રાણકપુર, રાતા મહાવીર, મૂઢળા મહાવીર વગેરે તીર્થની યાત્રા કરી જરાવલ્લા આગમન.
 - તા. ૧૫-૮-૨૦૧૭ : જરાવલ્લા પૂજા - ભોજન બાદ માઉન્ટ આબુ, દેલવાડા, નખ્ખી તળાવની મુલાકાત લઈ અમદાવાદ પરત.

વહેલા તે પહેલાના ધોરણે વ્યક્તિ દીઠ ચાર્ફ : રૂ. ૨,૫૦૦/-

મહિલા ઉકર્ષ સમિતિ

આગામી કાર્યક્રમ

મેમોગ્રાઝી રજિસ્ટ્રેશન કેમ્પ
સાથે...

પેપ ટેસ્ટ (ફી)

(૧ + ૧ ટેસ્ટ ફી)

(ફી ગીફ્ટ નવા અંદાજમાં)

સ્વામિવાત્સલ્યના દિવસે, પ્રતિ વર્ષની જેમ આ વર્ષે પણ કેન્સર જાળું અભિયાન અંતર્ગત મેમોગ્રાઝી રજિસ્ટ્રેશન કેમ્પનું આયોજન કરાયું છે અને એ પણ નવા આકર્ષણ સાથે – એટલે કે મેમોગ્રાઝી સાથે પેપ ટેસ્ટ ફી. મેમોગ્રાઝી (સ્તન કેન્સરનો ટેસ્ટ) જેટલી અનિવાર્ય છે તેટલી જ પેપ ટેસ્ટ (ગર્ભશયના મુખના કેન્સરની ટેસ્ટ) પણ જરૂરી છે.

કેમ્પકે,

ભારતમાં ગર્ભશયના મુખનું કેન્સર અને સ્તનનું કેન્સર સ્ત્રીઓમાં જોવા મળતા મુખ્ય કેન્સર છે. બંને કેન્સરમાં જો વહેલું નિદાન થાય તો સારવાર સરળ બની રહે અને ગુણવત્તાસભર લાંબું જીવન જીવી શકાય. તે માટે નિયમિત પેપ ટેસ્ટ અને મેમોગ્રાઝીની હિમાયત કરવામાં આવે છે. દર બે વર્ષ મેમોગ્રાઝી કરાવવાથી સ્તન કેન્સર અટકાવી શકાય છે અને પેપ ટેસ્ટ કરાવવાથી ગર્ભશયના મુખનું કેન્સર અટકાવી શકાય.

આ બંને ટેસ્ટ માટેનું રજિસ્ટ્રેશન માત્ર ને માત્ર સ્વામિવાત્સલ્યના દિવસે જ કરાવી શકાશે. બહેનો પોતાના અનુકૂળ દિવસે, એપોઇન્ટમેન્ટ લઈને ટેસ્ટ કરાવી શકશે.

સ્થળ નીચે પ્રમાણે...

ટેસ્ટ કરાવવાના સ્થળ આ પ્રમાણે..

૧. મેમોગ્રાઝી (સ્તન કેન્સરનો ટેસ્ટ)

સ્થળ : સાયન્ટીફિક લેબ, સેન્ટર પોર્ટન્ટ કોર્નર, પંચવટી.

૨. પેપ ટેસ્ટ (ગર્ભશયના મુખના કેન્સરનો ટેસ્ટ)

સ્થળ : શ્રી કંઈ જૈન ભવન, પાલડી.

★

● કાર્યક્રમ : મેમોગ્રાઝી + ફી પેપ ટેસ્ટ (રજિસ્ટ્રેશન કેમ્પ)

● તારીખ : રવિવાર, તા. ૩-૯-૨૦૧૭ (સ્વામિવાત્સલ્ય)

● સમય : સવારે ૮ થી બપોરે ૧

● સ્થળ : ટાગોર હોલ, પાલડી, અમદાવાદ.

● રજિસ્ટ્રેશન ફી : રૂ. ૩૫૦/-

ખાસ નોંધ :

- આ ટેસ્ટ ૪૦ વર્ષથી ઉપરની દરેક બહેન માટે જરૂરી.
- બંને ટેસ્ટના સ્થળ અને સમય અલગ છે જેણી ખાસ નોંધ લેવા વિનંતી.
- આ બંને ટેસ્ટનો ખર્ચ અન્યત્ર કરાવીએ તો લગભગ રૂ. ૨૦૦૦/-થી રૂ. ૨૫૦૦/-
- વધુ માહિતી રજિસ્ટ્રેશન વખતે મળી રહેશે.

Prevention is better than Cure.

આગામી આકર્ષણી

ગર્ભવતી બહેનો માટે વિશેષ

ગર્ભવતી બહેનો માટે ખાસ ગર્ભસંસ્કાર એક્ષપર્ટ ડૉ. જોલી પરીખ દ્વારા સંચાલિત ગર્ભસંસ્કાર અંગેના કાર્યક્રમનું આયોજન કરવાનું સમિતિએ વિચારેલ છે.

પ.પુ.મહારાજ શ્રી વિજય રાજહંસ સૂરીશ્રાજની વિચારધારા મુજબ ગર્ભ સંસ્કારનું સિંચન ગર્ભવતી બહેનોમાં થયું જ જોઈએ જેથી તમે ઈચ્છો તેવા સંસ્કારવાળું તેજસ્વી બાળક જન્મી શકે અને એક સક્ષમ સમાજનું ઘડતર થઈ શકે.

આ વિચારધારાને ગર્ભવતી બહેનો સુધી પહોંચાડવા એમણે “સંસ્કાર શક્તિ ગર્ભ સંસ્કરણ” કેમ્પ શરૂ કર્યું અને એ મુજબ કોર્સનું આયોજન કરવામાં આવ્યું. જેનું સંચાલન ડૉ. જોલી પરીખ, છેલ્લા ૮ વર્ષથી સફળતાપૂર્વક કરી રહ્યા છે.

આ ગર્ભ સંસ્કારના કાર્યક્રમમાં ભાગ લેવા ઈચ્છુક બહેનોએ સ્વામિવાત્સલ્યના દિવસે તા. ૩-૯-૨૦૧૭ના રોજ નામ નોંધાવવાના રહેશે.

ગર્ભ સંસ્કારના જ્ઞાન વિના સંતાનને જન્મ આપવાનો

અધિકાર કોઈનેય નથી.

આગામી આકર્ષણી

ધારી બહેનો પોતાના શોખ માટે અથવા અર્થોપાર્જન માટે કંઈક વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિ કરતી જ હોય છે. આવી બહેનોએ પોતાની આવડત કે કળા બહાર લાવવા માટેનું શ્રેષ્ઠ માધ્યમ એટલે એક્ઝિબિશન.

જો તમે આવા કોઈ એક્ઝિબિશનમાં તમારી કળા / આવડત પ્રદર્શિત કરવા ઈચ્છતા હો તો તમારા નામ સ્વામિવાત્સલ્યના દિવસે નોંધાવવા વિનંતી.

સુવુ જવાનીપ શાહ - કન્વીનર

બાટી નજરે....

માસ જૂન-૨૦૧૭ દરમ્યાન શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદની વિવિધ સેવાઓનો લાભ લેનાર વ્યક્તિઓ

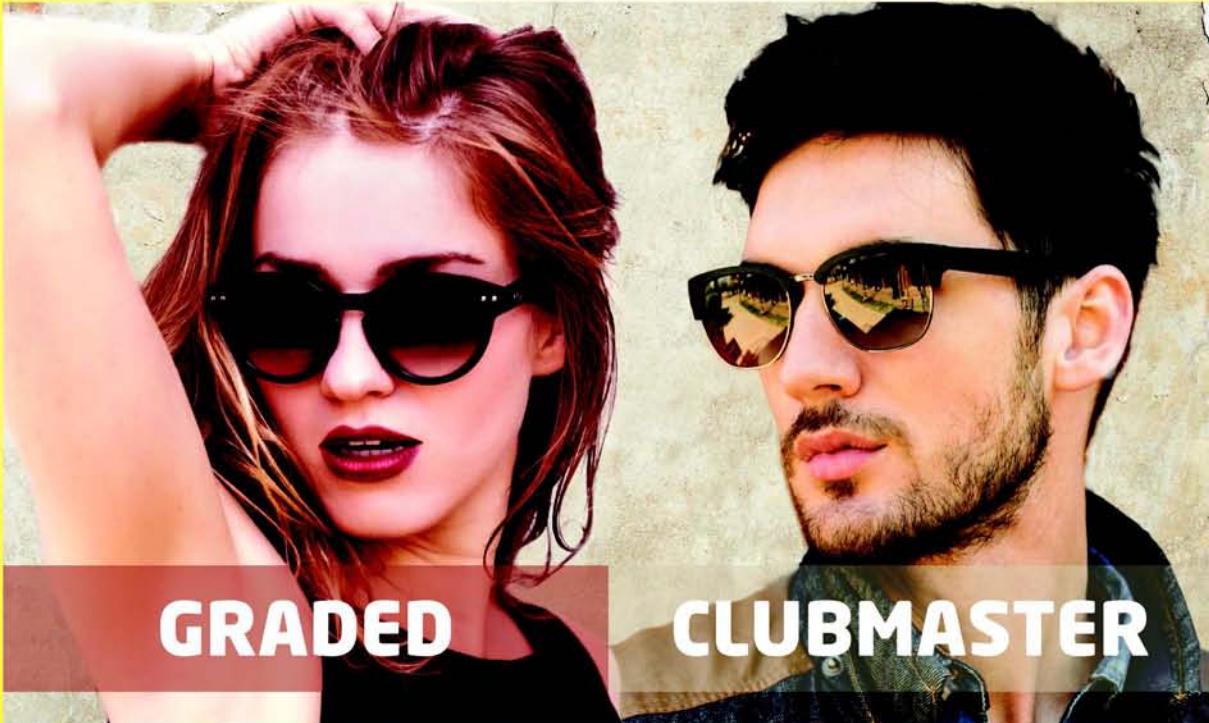
ક્રમ	સેવાઓ	લાભ લેનાર વ્યક્તિઓ
૧.	<p>(અ)</p> <p>માતુશ્રી સાકરલેન રવજી મોરારજી લાલન (કોડાય - સુપ્રીમવાલા) શ્રી કચ્છી જૈન ભવન, પાલડી, અમદાવાદ</p> <p>શ્રી નવનીત મેડિકલ સેન્ટર તથા શ્રીમતી પ્રભાવતીભાઈન કાંતિલાલ વેલજી સાવલા મેડિકલ ચેક-અપ સેન્ટર, પાલડી, અમદાવાદ.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● કુલ લાભ લેનાર વ્યક્તિઓ ૧૨,૩૮૦ ● જેમાંથી - ● શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદની વ્યક્તિઓ ૫૭૭ ● સાધુ-સાધ્વીજ મહારાજ સાહેબો ૧૨૩ ● મોતિયા - આંખનાં ઓપરેશન (સાપ્તાહિક બે દિવસ) ૧૦ ● સોનોગ્રાઝી ૧૩૨૦ ● ટી.એમ.ટી. (માત્ર ડૉક્ટર દ્વારા ભલામણથી) ૨૮ ● બોડી ચેક-અપ ૪૬૧ ● અન્ય ૬,૮૭૧ <p>(બ)</p> <p>માતુશ્રી કંકુલેન કાનશુભાઈ રવજી (નાની ખાખરવાલા) સેવા ભવન, પાલડી, અમદાવાદ કુલ લાભ લેનાર વ્યક્તિઓ ૭૨૬</p> <p>શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડીની કેન્ટીનમાં કુલ લાભ લેનાર વ્યક્તિઓ ૨,૮૬૫</p>	
૨.	<p>જી.એમ.ડી.સી. પ્રાયોજિત શ્રી કચ્છી વિશ્રામ ગૃહ - શાહીભાગ, અમદાવાદ</p> <p>શ્રી કચ્છી વિશ્રામ ગૃહમાં લાભ લેનાર કુલ વ્યક્તિઓ ૨,૬૫૮</p> <p>કેન્ટીનમાં લાભ લેનાર કુલ વ્યક્તિઓ ૫,૧૫૦</p> <p>શ્રી જલારામ અભક્ષેત્રમાં લાભ લેનાર કુલ વ્યક્તિઓ ૬૪૦</p> <p>કચ્છ સંસ્કૃતિ ભ્યુઝિયમની મુલાકાત લેનાર કુલ વ્યક્તિઓ ૬૩૩</p> <p>શ્રી ધીરજલાલ ટોકરશી કાપડિયા ડાયાલિસિસ સેન્ટરમાં લાભ લેનાર કુલ વ્યક્તિઓ ૪૬૬</p>	૩,૬૨૧
૩.	માતુશ્રી કંકુલેન કાનશુભાઈ રવજી (નાની ખાખરવાલા) સેવા ભવન, ગીતા મંદિર, અમદાવાદ લાભ લેનાર કુલ વ્યક્તિઓ ૩૫૬	૩૫૬
	માસ જૂન-૨૦૧૭ દરમ્યાન વિવિધ પ્રકારની સેવાઓનો લાભ લેનાર કુલ વ્યક્તિ ૨૬,૦૧૪	૨૬,૦૧૪

મેરેજ બ્યુરો

શ્રી કચ્છી જૈન ભવન પર કોઈ પણ ફાલિના ચુવક - ચુવતી માટે મેરેજ બ્યુરો કાર્યરત છે. આપશ્રી આપનું નામ રજિસ્ટર કરાવીને મેર્યોંગ સંબંધી જરૂરી વિગતો મેળવી શકશો. ઇબે મુલાકાત માટે દર શનિવારે બપોરે ૩.૦૦થી ૬.૦૦નો સમય નક્કી કરવામાં આવેલ છે. જરૂરિયાત અનુસાર આપશ્રી મેરેજ બ્યુરો સમિતિના કન્વીનર શ્રી હીરજી પાસું શાહનો મોબાઇલ નંબર ૯૮૨૫૩ ૮૦૮૬૬ પર સંપર્ક સાધી શકશો.

હીરજી પાસું શાહ, કન્વીનર - મેરેજ બ્યુરો સમિતિ
શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

સન્ગલાસ કલેક્શન ૨૦૧૬

GRADED

CLUBMASTER

MORE STYLES

SPORT

WAYFARER

SHIELD

AVIATOR

Powered sunglasses in different styles also available.

GANGAR
EYENATION
INDIA'S LEADING EYEWEAR CHAIN

મુંબઈ | પુણો | નાશિક | ઔરંગાબાદ | સાંગલી | સોલાપુર | નાગપુર | કોલ્હાપુર | અમદાવાદ | આણંદ
સુરત | નવસારી | વડોદરા | ગાંધીનગર | ગાંધીઘાભ | ભુજ | રાજકોટ | જામનગર | Infoline: 022-2419 5555

Unique Features

- WIDE NETWORK TO OVER 400 LOCATIONS ACROSS INDIA
- BEST IN INDUSTRY INFRASTRUCTURE & IT SUPPORT
- RUNS ON PROVEN SYSTEMS & EFFICIENT OPERATIONS
- MOVING OVER 10 MILLION PARCELS, WEIGHING OVER 15 LAC TONS WORTH Rs. 35,000 Cr
- MODERN, GPS SUPPORTED FLEET OF MORE THAN 800 VEHICLES
- ETHICAL ORGANIZATION WITH CORE VALUES, VISION 2020, PURPOSE & QUALITY ASSURANCE
- TRUSTED BY OVER 1 MILLION SATISFIED CUSTOMERS FROM ACROSS SME, LARGE & MNC SECTORS
- WINNERS OF SEVERAL NATIONAL EXCELLENCE AWARDS

Our Offerings

- END TO END MARINE TRANSIT INSURANCE COVER FOR ALL GOODS BOOKED THROUGH US
- SPEEDY CLAIM SETTLEMENT
- 24 X 7 CCTV SURVEILLANCE AT MAJOR HUBS & BRANCHES
- 100% COMPUTERIZED & DIGITAL ENVIRONMENT
- ISO 9000:2008 CERTIFIED COMPANY & FULLY COMPLIANCE DRIVEN
- DEDICATED KEY & CORPORATE ACCOUNTS MANAGEMENT
- SPECIALISTS IN SAFE, SPEEDY & COST FRIENDLY PARCEL MANAGEMENT AND CUSTOMIZED OFFERINGS
- NATIONAL AWARD WINNING CUSTOMER SERVICES TEAM
- TOTAL PEACE OF MIND

To know more about us, call us today

CORPORATE OFFICE : V-Trans India Limited, 6, Corporate Park, V. N. Purav Marg, Chembur, Mum - 400071
Tel: + 91 25220423 – 26 | Toll Free: 1800 220 180 | Email: info@vtransgroup.com

Our other
Divisions

મંગલ મંદિર • ઓગસ્ટ-૨૦૧૭ • ૩૮

Blazo Clothing Mfg. Co. Pvt. Ltd.
310, Amit Industrial Estate, 61, Dr. S.S. Rao Road
near Gandhi Hospital, Parel, Mumbai - 400012
Tel: (022) 24124595, 24168645, 24115010, 24104290
blazoorder@yahoo.co.in / www.blazoclothing.com

"Mangal Mandir" - "Regd. under Postal Registration No. GAMC-315/2015-2017 Valid upto 31st December, 2017
issued by the SSPO's Ahmedabad City Division, permitted to post at Ahmedabad PSO on 5th of Every Month."
R.N.I. No. of RNP is 33266/1978 • Published on 1st of Every Month

સુપ્રસિદ્ધ કલાકારો દ્વારા અભિનીત સુપરહીટ નાટકો, ફિલ્મો,
કોમેડી સીન, હાસ્ય-કલાકારોના જો કસ અને બીજું ઘણું બધું.

ગુજરાતી મનોરંજનનો ખજાનો
"Shemaroo Gujarati App"

FREE ડાઉનલોડ કરવા માટે
આજે જ 9222231242 પર મિસ્ઝ કોલ આપો.

Also Available on

You Tube /shemaroogujarati

Available on the
App Store

www.shemarooint.com

"GUJ" on +91 7710042999